

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

วิทยานิพนธ์
ของ
ดาวเรือง กลางประพันธ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2554
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

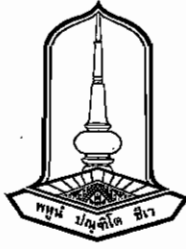
วิทยานิพนธ์
ของ
ดาวเรือง กลางประพันธ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2554

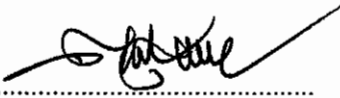
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายดาวเรือง กลางประพันธ์
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

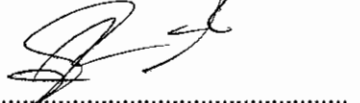
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....

(อาจารย์ ดร. ศาสตรา เหลืออรระคะ)

กรรมการ

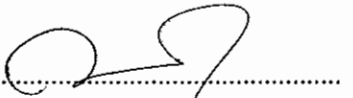
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....

(ว่าที่ พ.ศ.ดร.เทอดชัย พันระไชย)

กรรมการ

(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....

(อาจารย์ ดร. โมสิต แพ่งสร้อย)

กรรมการ

(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

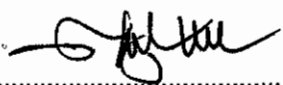
.....

(อาจารย์ ดร. อธิการ สุขศรี)

กรรมการ

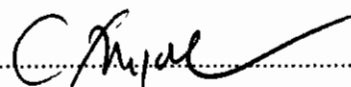
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

.....

(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 22 เดือน ๓๐ พ.ศ. ๒๕๖๔

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคะ ประธานควบคุม วิทยานิพนธ์ ว่าที่ พ.ต. ดร.เทอดชัย พันระไชย กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.โฆสิต แพงสร้อย กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ อาจารย์ ดร.อิทธิกร สุกศรี ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจนสำเร็จด้วยดี ขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลจากบ้านชะโนด บ้านนาโสก บ้านบะและบ้านภู ที่กรุณาเอื้อเฟื้อ ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นในการทำวิจัยวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา และญาติพี่น้องในครอบครัวที่ให้แรงใจสนับสนุนด้วยดีมาตลอด

ดาวเรือง กลางประพันธ์

ชื่อเรื่อง	การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร
ผู้วิจัย	นายดาวเรือง กลางประพันธ์
คณะกรรมการควบคุม	อาจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคะ และว่าที่ พ.ต. ดร. เทอดชัย พันระไชย
ปริญญา	กศ.ม. สาขาวิชา สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2554

บทคัดย่อ

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งประเพณีหนึ่งในการทำบุญสิบสองเดือนของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ การทำบุญครบทั้งสิบสองเดือนนี้ชาวอีสานเรียกว่า “ฮีดสิบสอง” “ฮีด” หมายความว่าถึงแนวปฏิบัติหรือสิ่งที่ควรปฏิบัติในวิถีชีวิต การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวทางการฟื้นฟูพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูล เอกสารและข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลภาคสนามได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม จากประชากรกลุ่มผู้รู้จำนวน 31 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 12 คน และกลุ่มทั่วไปจำนวน 24 คน ในชุมชนพื้นที่ๆ ที่ศึกษารวม 5 อำเภอๆ 1 หมู่บ้าน คือ 1) หมู่บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ 2) หมู่บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร 3) หมู่บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม และ 4) หมู่บ้านภู ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป

ผลการวิจัยพบว่า ชาวจังหวัดมุกดาหารได้มีการทำบุญประเพณีสงกรานต์เช่นเดียวกันกับชาวอีสานทั่วไปมาตั้งแต่ครั้งโบราณ และถือว่าเป็นประเพณีทำบุญปีใหม่ตามโบราณประเพณีด้วยการทำบุญในประเพณีสงกรานต์ มีทั้งความเกี่ยวเนื่องทางพุทธศาสนา ประเพณีชีวิต และกิจกรรมนันทนาการ การทำบุญทางศาสนามีการทำบุญทอดผ้าป่า การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป การสงฆ์น้ำพระภิกษุสงฆ์ การแห่ดอกไม้ การบายศรีพระภิกษุสงฆ์ การก่อเจดีย์ทราย การปล่อยสัตว์และการสงฆ์น้ำเครื่องรางของขลังและกระดูกบรรพบุรุษ

ส่วนประเพณีวิถีชีวิต มีการทำบุญบ้าน การรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ ส่วนกิจกรรมนันทนาการ มีการเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ มีการเล่นพื้นเมือง และการประกวดแข่งขันต่างๆ เช่น การประกวดเทพีสงกรานต์ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ประกวดการแต่งกายพื้นเมือง การแข่งขันการร้องเพลง แข่งขันกีฬาพื้นบ้าน เช่น แข่งขันการเตะปี่และมวยทะเล ส่วนแนวทางการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการปลุกระดมปลุกฝังค่านิยมของคนในชุมชน

ฟื้นฟูกิจกรรมต่างๆ ที่ยังปฏิบัติและที่เลือนหายไปแล้วให้ดีขึ้นและปรับปรุงขึ้นใหม่ การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและจุดสนใจใกล้เคียง และการขายสินค้าพื้นเมือง

ส่วนแนวทางการพัฒนา มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของชุมชน มีการเตรียมพร้อมของกิจกรรมและบุคลากร ตลอดจนการให้ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

โดยสรุป ในการที่จะฟื้นฟู และพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยวขึ้น ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น จะต้องให้ความสำคัญ ให้ความสนใจและร่วมมือร่วมใจในทุกกิจกรรมเพื่อความหลากหลายและยิ่งใหญ่ เป็นที่สนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามายังพื้นที่เพื่อความเพลิดเพลินและเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ผลที่ได้กับประชาชน และชุมชนคือการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและเพิ่มเศรษฐกิจในชุมชน

TITLE Revitalization and Development of Songkran Festival by Community Participation
AUTHOR Mr. Dowruang Klangprapan
ADVISORS Asst. Prof. Dr. Sastra Lao Akka and Acting Major Dr. Terdchai Panthachai
DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Sciences
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2011

ABSTRACT

Songkran Festival is an important tradition among the twelve traditions which are important merit customs or twelve month merit traditions of Buddhists in Thailand. The twelve month merit traditions in northeast Thailand is called “Heat Sipsong”. “Heat” refers to guidelines or best practices in the way of life and “Sipsong” means twelve. The purpose of this research is to study the history and development of appropriate guidelines to revitalize Songkran Festival to promote tourism in the province of Mukdahan by community participation. This research is a qualitative research which was performed by document analysis of data collected from documents, field research data, interviews, observations and discussion groups. The sample group included 19 key informants, 12 casual informants and 24 general informants. The sample group came from the community members from 5 villages in 5 districts in the province of Mukdahan: 1) the village of Cha Not, Cha Not sub-district, Wan Yai district, 2) the village of Na Sok, Na Sok sub-district, Mueang district, the village of Ba, Kok Daeng sub-district, Nikhom Kham Soi district, and 4) the village of Phu, Ban Pao sub-district, Nong Sung district. The research was conducted from May 2007 until October 2010.

Research results revealed that the community members of Mukdahan province practice the Songkran Festival just like other people in Northeast Thailand since ancient times and the tradition is also considered merit making to welcome the Thai New Year according to ancient traditions. Merit making during Songkran festival is related to Buddhism, traditions of the way of life and a recreational event. Merit making in regards to religion include events such as the “Bun Thot Pha Pa” (merit of providing material needs for Buddhist monks and temples through donations), Bathing Buddhist statues with ceremonial water, Bathing Buddhist monks with ceremonial water, flower parade or procession, “Basi Su Kwan” (calling of the soul) ceremony for

Buddhist monks, forming sand pagodas, releasing animals and the bathing amulets, talismans and ancestral bones.

In regards to the traditional way of live, there were house merit ceremonies and water blessings from adults. Activities and recreational activities included celebrations with entertainment, performances of indiangous folk music and various competitions such as Songkran beauty queen contenst, Elderly health competition, folk costume competition, singing competition, and folk sports such as kick boxing and sea boxing. The guidelines for revitalization of Songkran Festival by community participation include, inciting the cultivation of values in community members, reviving various activities that are still practiced and those that have vanished so that they are reconditioned and improved, improving nearby and local tourism locations and selling folk products.

In regards to development, requires publicizing and advertizing the activities of the community, preparation of all activities, staff and community participation in carrying out the activities.

In conclusion, in order to revitalize and develop Songkran Festival to promote tourism, the community and rural citizens must value, give importance and participate in every activity to create diversity, extravagance and attract the attention of tourists to the location for recreation and experience. The community members will benefit by the dessimination of indigenou culture and added economic value to the community.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
คำถามในการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
สภาพสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร	11
ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์	19
ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม	28
กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง	42
บริบทของพื้นที่ที่วิจัย	47
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	56
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
งานวิจัยในประเทศ	62
งานวิจัยต่างประเทศ	82
3 วิธีดำเนินการวิจัย	86
ขอบเขตของการวิจัย	86
วิธีดำเนินการวิจัย	89
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	92
ความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร	92

บทที่	หน้า
แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวใน	
จังหวัดมุกดาหาร	143
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	150
ความมุ่งหมายของการวิจัย	150
อภิปรายผล	156
ข้อเสนอแนะ	160
บรรณานุกรม	162
ภาคผนวก	173
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	174
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	184
ประวัติย่อของผู้วิจัย	212

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนประชากรจังหวัดมุกดาหาร	14
---	-----------------------------------	----

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
2 แผนที่สังเขปจังหวัดมุกดาหาร	11
3 สัญลักษณ์ประจำจังหวัด	12
4 ดอกไม้ประจำจังหวัด (ดอกช้างน้ำว)	12
5 นักท่องเที่ยวในช่วงสงกรานต์	93
6 การเล่นสาดน้ำในงานสงกรานต์ปัจจุบัน	94
7 วัดมโนรมย์	96
8 พระธรรมเจดีย์ บ้านชะโนด	98
9 หน้าวัดมโนภิรมย์ (วัดชะโนด) มองเห็นสะพานมิตรภาพไทย-ลาว	101
10 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว 2	101
11 ตลาดอินโดจีน	102
12 หอแก้วมุกดาหาร	103
13 ภูเขาเทิบ	104
14 พระธาตุพนม	104
15 แก่งกะเบา	105
16 บ้านนาโสก	105
17 วัดนาโสก	108
18 แปลงสาริตการใช้น้ำชีวภาพ	111
19 สาริตเตาพลังงานอิวาเตะ	111
20 บ่อเลี้ยงปลากุ้งธรรมชาติของบ้านบะ	112
21 วัดศรีวิชัย	114
22 การประชุมภายในศาลาประชาคม	114
23 ศาลาประชาคมที่ใช้จัดงานและการประชุม	115
24 พระเจดีย์ชัยมงคล (ผาน้ำย้อย)	116
25 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านภู	116
26 แผนที่การวางผังหมู่บ้าน	118

ภาพประกอบ

หน้า

27	โสมเสด็จบ้านภู	121
28	การฟ้อนกลองคุ่ม	123
29	ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	124
30	อาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู	125
31	วัดศรีนันทาราม บ้านภู อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร	128
32	กิจกรรมในวัดบ้านภู	128
33	วัดป่าวิเวกวัฒนาราม	129
34	การละเล่นในการทำบุญผ้าป่า	131
35	ภาพพระพุทธรูปเพื่อการสร้างน้ำ	132
36	ร่างสร้างน้ำพระพุทธรูป	133
37	ชาวบ้านร่วมพิธีการสร้างน้ำพระสงฆ์	133
38	วิธีการสร้างน้ำพระสงฆ์ผ่านร่างสร้างน้ำ	134
39	การก่อเจดีย์ทราย	136
40	การทำบุญบ้าน	138
41	วงดนตรีพื้นเมือง	139
42	ฟ้อน (เด็ก)	140
43	ผู้สูงอายุชาวผู้ไทย	141
44	การเป่าแคน	142
45	การแต่งกายพื้นบ้าน	143
46	การขายสินค้าพื้นเมือง	146
47	การแต่งกายพื้นเมืองชาย หลุย	148
48	ขบวนสาวผู้ไทย	149

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเพณี หมายถึงสิ่งที่นิยมประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ในสมัยอดีตกาลคนเรามีการเคารพกฎกติกาของสังคมมากไม่ว่าจะเป็นกฎหมายบ้านเมืองหรือระเบียบประเพณีเพื่อให้เกิดการอยู่ดีมีสุข เพราะคนหลายคนยังมีความเชื่อของเรื่องบาปบุญคุณโทษเรื่องของเวรกรรมและในสิ่งที่ปฏิบัติในสมัยโบราณล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดีงามเพราะยังมีวัฒนธรรมที่ดีงาม แต่ในปัจจุบันนี้ประเพณีต่างๆ ถูกทอดทิ้งแล้วนำเอาประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์แต่เกิดโทษต่อคนและสังคม เช่นประเพณีบุญบั้งไฟแต่สมัยอดีตนั้นเป็นการจุดบั้งไฟเพื่อขอฝนจากพญาแถนซึ่งบั้งไฟก็มีขนาดที่พอเหมาะซึ่งไม่เกิดอันตรายในขณะจุดบั้งไฟ แต่ในสมัยปัจจุบันบั้งไฟมีอยู่หลายพื้นที่ของประเทศไทยแต่สิ่งที่มึบเทาทำทำให้ประเพณีนั้นเสื่อมเพราะว่ามีการแข่งขัน เมื่อมีการแข่งขันขึ้นมาสิ่งทีตามมาก็คือมีการพนันเกิดขึ้นในที่สุดก็ถูกวัฒนธรรมที่ไม่พึงปรารถนาเข้ามาแทรกในงานบุญบั้งไฟ หรือก็อาจจะทำบั้งไฟใหญ่เกินขนาดก็อาจทำให้เกิดผลเสียถึงชีวิตและทรัพย์สินได้นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มรายจ่ายขึ้นมาซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีหนึ่งของประเพณีบุญสิบสองเดือน สงกรานต์นั้นเป็นประเพณีที่ดีงามถ้าหากคนเราปฏิบัติเอาแบบอย่างโบราณเพราะว่าในวันสงกรานต์นั้นตอนเช้าผู้คนพากันไปทำบุญตักบาตรสาวยมาพากันไปสรงน้ำพระ มีการละเล่นพื้นเมือง และมีการรดน้ำผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อขอพรจากท่านนอกจากนั้นแล้วยังมีการฟังเทศน์ฟังธรรมอีกด้วย มีการก่อเจดีย์ทรายเพื่อขอขมาสักการะ ในเรื่องของประเพณีบุญสงกรานต์นั้นยังทำให้ชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในวันสงกรานต์ซึ่งแสดงว่าเป็นประเพณีที่เอกลักษณ์ที่สามารถทำให้ชาวต่างชาติเกิดความสนใจและอยากมีส่วนร่วมในวันสงกรานต์ ทุกสิ่งอย่างล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดีงามสมควรสืบทอดไว้ให้กับคนรุ่นหลัง

พระยาอนุมาราชชน กล่าวว่ วัฒนธรรมคือ สิ่งทีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตกันทีสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวมถ่ายทอดกันไว้เอาอย่างกันไว้รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมทีมนุษย์เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีมาตลอดจนความรู้สึกความคิดเห็นและกริยาอาการหรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เล่มเดียวกันและสำแดงออกมาได้ปรากฏเป็น ภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น

จากคำกล่าวของนักประวัติศาสตร์โบราณ และหากศึกษาถึงความ เป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อภูมิปัญญาของชาวอีสานอย่างกว้างและลึกแล้ว ยิ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ เพราะชาวอีสานมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และ ร่องรอยของความอิสระ เอกภาพอันยาวนานเหนือดินแดนแห่งนี้ อย่างไรก็ตาม แม้ความเห็นของ นักประวัติศาสตร์ต่อที่มาภาคอีสานจะแย้งกันอยู่บ้าง นั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่เรื่องสำคัญที่หน้ากล่าวถึง และต้องกล่าวถึงในที่นี้ คือชาวไทยอีสานมีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่โบราณกาล หลายอย่างล้วน เป็นเอกลักษณ์ มีความเป็นตัวของตัวเองอันแสดงถึงความเป็นมาอย่างน่าภูมิใจ เช่น มีภาษาพูดและ ภาษาเขียน ตัวอักษร (อักษรไทยและน้อยและอักษรไทย) เป็นของตนเอง มีศิลปะด้านต่างๆ เป็น ของตนเอง มีวรรณคดี ศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีเป็นของตนเองสิ่งที่มีกรกล่าวถึงมากที่สุดใน ความเป็นเอกของชาวอีสาน คือ “ฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ ” (สำลี รักสุทธี. ม.ป.ป. : 9)

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีหนึ่งของประเพณีของคนไทยซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งคนไทยทั่วทุกภูมิภาคก็มีประเพณีสงกรานต์เกิดขึ้นในวันที่ 13, 14, 15 เมษายนของทุกปี ซึ่งวัน สงกรานต์โบราณ ถือว่าเป็นวันปีใหม่ตามคติโบราณ พิธีสงกรานต์ในและท้องถิ่นอาจจะมีข้อแตกต่าง ในข้อปลีกย่อยซึ่งแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นแต่ที่เหมือนกันเช่น การสรงน้ำพระ การทำบุญตักบาตร การขอพรจากผู้ใหญ่ ประเพณีสงกรานต์เป็นภูมิปัญญาของคนไทยที่สามารถทำ ให้คนต่างชาติมาเที่ยวชมงานสงกรานต์ในเมืองไทย เพราะคนไทยรู้จักน่าน้ำมาเล่นกัน ในฤดูร้อน เพื่อคลายความร้อนของอากาศซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าคนไทยมีภูมิปัญญาเป็นเลิศ

แต่ประเพณีสงกรานต์ของภาคอีสานก็กำหนดทำเหมือนกันกับทุกภาคคือในเดือนห้า ปกติ มี 3 วันคือวันที่ 13-15 เดือน เมษายน ของทุกปี ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีๆ หนึ่งในบุญสิบสองเดือน สงกรานต์นั้นเป็นประเพณีที่ดีงามถ้าหากคนเราประพฤติแบบอย่างโบราณเพราะว่าในวัน สงกรานต์ตอนเช้าผู้คนพากันไปทำบุญตักบาตรสายมาพากันไปสรงน้ำพระ มี การละเล่นพื้นเมือง และมีการรดน้ำผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อขอพรจากท่านนอกจากนั้นแล้วยังมีการฟังเทศน์ฟังธรรมอีกด้วย มีการก่อเจดีย์ทรายเพื่อขอมาสักการะ ในเรื่องของประเพณีบุญสงกรานต์นั้นยังทำให้ชาวต่างชาติ เข้ามาท่องเที่ยวซึ่งแสดงว่าเป็นประเพณีที่ดีที่สามารถทำให้ชาวต่างชาติเกิดความสนใจและอยากมี ส่วนร่วมในวันสงกรานต์ ทุกสิ่งอย่างล้วนแล้วเป็นสิ่งที่ดีงามสมควรสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ให้กับคน รุ่นหลัง จากเหตุผลข้างต้นที่ทำให้เกิดปัญหาเพราะว่าชาวอีสานวิ่งตามโลกของวัตถุหันหลังให้กับฮิต เก่าคลองเดิม เห็นความดีงามของวัฒนธรรมต่างชาติและรับมาง่ายดายโดยไม่พิจารณาว่าดีหรือไม่ จึงทำให้สังคมส่วนนั้นมีความวุ่นวายเกิดปัญหาการแตกแยกของครอบครัว ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน ของผู้หลักผู้ใหญ่ คนแก่บางคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดี เกิดคดีต่าง ๆ มีให้เห็นทุกวัน ส่วนหนึ่ง มาจากคนห่างเหินจากฮิตเก่าคลองเดิม

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนคนไทยมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งทั้งนี้เพราะน้ำเป็นส่วนประกอบของร่างกายและเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต น้ำยังเป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณี (อภิชาติ อนุกุลอำไพ. 2538 : 195) โดยทั่วไปเราพูดได้ว่าชีวิตคนไทยผูกพันกับน้ำตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การตัดผมไฟเด็กแล้วนำไปลอยน้ำ การทำบุญกรวดน้ำ ประเพณีสงกรานต์ จนกระทั่งการรดน้ำผู้เสียชีวิต (ฉาดา ชิววาร์ภย์. 2540 : 4) น้ำเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในวิถีชีวิตของคนเราไม่ว่าจะอุปโภคหรือบริโภค ในส่วนของเรื่องน้ำกับพิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ แล้ว งานบุญของชาวพุทธแยกน้ำกับพิธีกรรมออกจากกันไม่ได้ เช่น บุญชะหวิด ก็จะมีการแห่อุบลุดมาจากลำห้วย หรือหนองน้ำที่ชาวบ้านศรัทธา บุญสงกรานต์ก็ใช้น้ำในการสงน้ำ บูชาชะ (ชำระ) ก็ต้องมีการใช้น้ำในการสาด บุญลอยกระทงก็ต้องอาศัยน้ำในการลอยกระทง จึงเห็นได้ว่าน้ำมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อพิธีกรรมของทุกศาสนา

ประเพณีสงกรานต์นับเป็นประเพณีที่งดงาม สมเป็นมรดกอันล้ำค่าของไทยเราในฐานะคนไทยจึงควรร่วมใจสมานฉันท์ สร้างสรรค์วันสงกรานต์เป็นวันแห่งความเอื้ออาทรที่มีคุณค่าต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ศาสนา ช่วยกันทำความสะอาดบ้าน โรงเรียน สถานที่ทำงาน วัด ทำบุญให้ทาน อุทิศส่วนกุศลให้แก่บุพการี และไปรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ช่วยกันสืบทอดประเพณีสงกรานต์ให้เป็นประเพณีที่มีความงดงาม แสดงถึงภูมิปัญญาอันละเอียดลึกซึ้งของบรรพบุรุษ ในการสร้างเสริมสายใยครอบครัว สายใยสังคม ตลอดจนความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537 : 70)

ชาวมุกดาหารส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญและสืบทอดกันมาเป็นแบบชาวอีสานทั่วไปที่ยึดการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “ฮิตสิบสอง ครองสิบสี่” อันเป็นจารีตประเพณีของพี่น้องชาวจังหวัดมุกดาหารก็ว่าได้ ฮิตสิบสอง ครองสิบสี่ เป็นจารีตประเพณีของชาวมุกดาหารถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ถ้าพิจารณาตามเนื้อหาแล้วจะเห็นได้ว่าฮิตสิบ ครองสิบสี่นี้เป็นประหนึ่งบทบัญญัติในการควบคุมพฤติกรรมสังคมชาวมุกดาหาร เป็นการกำหนดระเบียบของสังคมที่พึงประพฤติปฏิบัติ ถ้าละเลยมิได้ประพฤติปฏิบัติตามฮิตสิบสองครองสิบสี่เชื่อถือกันว่าจะเกิดอัปมงคล เป็นความพินาศล่มจมแล้วแต่กรณี คำว่า ฮิตสิบสองครองสิบสี่ แยกออกเป็นสองอย่างคือฮิตสิบสอง กับครอง (ครอง หมายถึง ครรลอง) สิบสี่ ฮิตสิบสองหมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบแผน ความประพฤติที่พึงทำหรือประเพณีทำบุญ 12 เดือน อันได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี่ บุญชะหวิด บุญสงน้ำ (สงกรานต์) บุญบั้งไฟ บุญชำระ (ชำระ) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก (กระยาสารท) บุญออกพรรษา บุญกฐิน และบุญลอยกระทง ครองสิบสี่ หมายถึง ด้วบทกฎหมายโบราณเริ่มตั้งแต่ผู้ซื่อสัตย์เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองเป็นข้อแรก และคุณสมบัติคุณเมือง 14 อย่างเป็นข้อสุดท้าย ด้วบทกฎหมายโบราณมีไม่มาก แต่คนโบราณก็ปกครองให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข โดยปกครองแบบพ่อปกครองลูก พี่ปกครองน้อง ในปัจจุบัน

ชาวไทยได้ยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และมีค่านิยมในการบวชพระ เมื่อมีอายุ 20 ปี (กรมศิลปากร. 2544 : 252)

ดังที่กล่าวมาแล้วประเพณีและวัฒนธรรมนั้น โดยเฉพาะงานประเพณีสงกรานต์ของจังหวัดมุกดาหาร ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้านก็มีการจัดวันสงกรานต์ที่มีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันมาก ซึ่งในวันสงกรานต์พุทธศาสนิกชนจะเริ่มต้นโดยการทำบุญตักบาตรช่วงเวลาสายชาวบ้านจะพากันไปสรงน้ำพระพุทธรูปและสรงน้ำให้พระภิกษุ มีการปล่อยนกปล่อยปลาและขอพรจากผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนของตนเองหรือต่างชุมชนก็แล้วแต่จะเลือกปฏิบัตินอกจากนี้แล้วหลังจากสรงน้ำเสร็จก็จะมีการเฉลิมฉลองพร้อมการเล่นพื้นเมืองอย่างสนุกสนานเมื่อสรงน้ำพระครบตามกำหนดวันก็จะมีการก่อเจดีย์ทรายเพื่อเป็นการทำบุญโดยจะต้องนิมนต์พระภิกษุมาเจริญพระพุทธมนต์ เจริญพรแล้วพากันกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล ยังมีอีกพิธีกรรมที่สำคัญที่ชาวบ้านนิยมกันคือการ ฮดสงกรานต์ หมายถึงการสรงน้ำให้กับพระภิกษุที่มีคุณธรรมและมีศีลาวัตรที่น่าเลื่อมใสเพื่อเป็นการเลื่อนขั้นจากพระธรรมคาเป็นพระเถระชั้นสูง ปัจจุบันประเพณีสงกรานต์นั้นได้เปลี่ยนไปกับสมัยวัตถุนิยมจนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ ถ้าหากว่าเราไม่อนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้มากเพราะในขณะนี้เยาวชนมีการประพฤติตัวไม่ค่อยเหมาะสมเท่าที่ควรในการร่วมประเพณีสงกรานต์ เช่นให้ความสนใจในเรื่องของพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งกายไม่ค่อยเหมาะสมกับการไปสรงน้ำพระ การเล่นสาดน้ำก็เล่นกันอย่างรุนแรง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่คนอื่นเป็นอันตรายถึงชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นนำไปสู่การทะเลาะวิวาทถือเป็นการทำลายขนบธรรมเนียมที่งดงามของไทย ถึงอย่างไรก็ตามประเพณีดังกล่าวก็ควรสืบสานต่อไปเหตุที่ควรปฏิบัติตามฮีตต่อไปเพราะบรรพบุรุษของเราสอนไว้ประจำว่า

“... ฮีตหนึ่งนั้น พอถึงเดือนห้าให้พวกไพร่ชาวเมือง
พากันทำเครื่องสงองค์สัตัพัญญเจ้าทุกวัดทำไปอย่าไลห่าง
ให้พากันสืบสร้างบุญไว้อย่าไล ทุกทั่วทีบแผ่นหล้าให้ทำแท้สู่คน
จึงสิสุขยิ่งสิ้นทำถึกคำสอน คือ ฮีตครองครวถือแต่ปางปฐมพุ่น ...”

(กรมศิลปากร. 2544 : 252)

เนื่องจากปัจจุบันนี้ ประเพณีบุญสงกรานต์เกิดปัญหาหลายอย่าง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นทุก ๆ ปี ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็เกิดจากคนในสังคมและชุมชนมีส่วนในการปฏิบัติเป็นผู้สร้างปัญหาขึ้นมาโดยเฉพาะเยาวชนผู้ที่จะเป็นอนาคตในการพัฒนาประเทศชาติก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นมาในสังคมซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของ

จังหวัดมุกดาหารคือ เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตเช่นจากสถิติในวันปบป พ.ศ. 2548 และ 2549 พบว่า เสียชีวิต 3 คน บาดเจ็บ 66 คน เพศชาย 52 คน เพศหญิง 14 คน เมาสุรา 36 ราย (ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร. 2548 : ไม่มีเลขหน้า) ความไม่ปลอดภัยในชีวิต เสียชีวิต จำนวน 4 คน อุบัติเหตุ 25 ครั้ง บาดเจ็บ 24 คน เพศชาย 18 คน เพศหญิง 6 คน (ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร. 2549 : ไม่มีเลขหน้า) ความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้น คือ อุบัติเหตุ 38 ครั้ง บาดเจ็บรวม 40 คน เพศชาย 36 คน เพศหญิง 4 คน (ป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร. 2550 : ไม่มีเลขหน้า) กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดมุกดาหารได้ สรุปปัญหาที่เกิดคดีขึ้น ในปี พ.ศ. 2550 สรุปได้ดังนี้ เมาสุรา 33 ราย อุบัติเหตุ 7 ครั้ง บาดเจ็บ เล็กน้อย 5 ราย บาดเจ็บสาหัส 2 ราย (กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดมุกดาหาร. 2550 : ไม่มีเลขหน้า)

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงมากในการปฏิบัติตัวตามครรลองของ คนไทยโดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์ซึ่งเคยถือเป็นวันปีใหม่และเป็นประเพณีอันดีงามมาแต่โบราณ กาลถึงปัจจุบันก็ยังมีสิ่งที่ดี ในประเพณีนี้อยู่เหมือนกันเพียงแต่การปฏิบัติตัวของเยาวชนคนรุ่นใหม่รับ เอาวัฒนธรรมของชาวตะวันตกมาใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตมากเกินไป ซึ่งเป็นกลายตัวแปรที่กำลัง ทำลายวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์นั้นให้เสื่อมลงได้แต่ถึงอย่างไรในส่วนที่ดีก็มีอยู่มากมายเป็นต้น ว่ากิจกรรมที่ยังมีอยู่คือทำบุญตักบาตรการสงฆ์น้ำพระขอพรจากผู้ใหญ่ ก่อเจดีย์ทรายและการละเล่น พื้นเมืองแล้วมีอีกที่มีขึ้นในวันสงกรานต์คือการทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีซึ่งแสดงออกถึงการรวมน้ำใจ ของพี่น้องพุทธชาวไทยที่ไปทำงานต่างจังหวัดนำมาทอดถวายวัดในหมู่บ้านของตนเองถือได้ว่าเป็น กากิจกรรมร่วมวันสงกรานต์เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา แสดงออกถึงความกตัญญูต่อมาตุภูมิ

ปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยของเราควรที่จะมาร่วมใจกันฟื้นฟูประเพณีที่ดีงามแต่ โบราณมาเพราะว่าในแต่ละปีพอถึงวันสงกรานต์สังคมเยาวชนร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์นั้น ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาตามคั้งที่โดกล่าวถึงปัญหามาแล้วเราจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูขึ้นมาเพื่อพัฒนา ประเพณีสงกรานต์โดยที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ ประเพณีให้ดีขึ้นประเพณีสงกรานต์ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวอันก่อให้เกิดรายได้กับสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหารซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของ กลุ่มสนุกเป็นจังหวัดที่อยู่ชายแดนซึ่งจังหวัดมุกดาหารนั้นในวันสงกรานต์ก็ได้มีการจัดงานสงกรานต์ดี สองฝั่งโขงเพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีพี่น้องไทยลาวได้มีส่วนร่วมในการร่วมฟื้นฟูในสิ่งที่ดีให้เหลือ ไว้กับอนุชนรุ่นหลังเพื่อจะได้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทำให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว จากต่างจังหวัดและต่างชาติมาเที่ยวในวันสงกรานต์นอกจากนี้ก็ยังมีส่วนที่ท่องเที่ยวมากมาย เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นมาเที่ยววันสงกรานต์เป็นจำนวนมากซึ่งส่งผลถึง เศรษฐกิจของชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตดีและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ดังนั้นประเพณีสงกรานต์มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากคนในชุมชนยังมีความเชื่อในประเพณีต่าง ๆ แสดงเป็นการแสดงออกที่ดีต่อวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีการสืบสานอนุรักษ์กันมาจนถึงทุกวันนี้ควรที่ได้มีการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารให้เป็นจังหวัดที่มีท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและยั่งยืนส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดี การดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ สุขภาพดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ของจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

คำถามในการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร มีความเป็นมาอย่างไร
2. แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร จะมีแนวทางอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและแนวทางการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์เพื่อองค์กรการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารจะได้นำไปพัฒนาปรับปรุงประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทาง หมายถึง การหารูปแบบของการศึกษาเรื่องประเพณีสงกรานต์
การฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ หมายถึง การหารูปแบบและวิธีการที่ทำให้ประเพณี
สงกรานต์ในจังหวัดมุกดาหาร ได้รับการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นเหมือนในอดีต

การพัฒนาประเพณีสงกรานต์ หมายถึง การทำให้ประเพณีสงกรานต์ในจังหวัด
มุกดาหารมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การจัดประเพณีสงกรานต์ โดยชุมชนมีส่วนในการ
ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมทำ และที่มุ่งผลักดันช่วยเหลือให้ประเพณีสงกรานต์บรรลุ
เป้าหมาย โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร ในช่วง
ประเพณีสงกรานต์เป็นที่น่าสนใจ และรู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น

กรอบแนวความคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยมีส่วนร่วมของ
ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารเป็นกรณีศึกษาเรื่องของวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณกาล
ของคนไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นเพื่อการศึกษาวิจัยองค์ความรู้ (Knowledge) ทางวัฒนธรรม
(Culture Science) ในเรื่องดังกล่าวด้วยการนำแนวคิดทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่จำเป็นและ
เกี่ยวข้องมาใช้ในการร้อยเรียงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

จากคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ประวัติและความเป็นมาและพัฒนาการประเพณีสงกรานต์จังหวัด
มุกดาหาร มีความเป็นมาอย่างไร ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ อธิบายความสัมพันธ์ของ
พฤติกรรมมนุษย์ ทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมและได้นำแนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเข้ามา
ช่วยในการอธิบายและตอบคำถามให้ตรงกับความมุ่งหมายที่วางไว้ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้วิจัยเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมยังอธิบายถึงการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้า
กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรเข้ากับสภาพแวดล้อมและปรับวิธีการผลิตและ
สภาพความเป็นอยู่ตลอดทั้งวัฒนธรรมต่างกัน

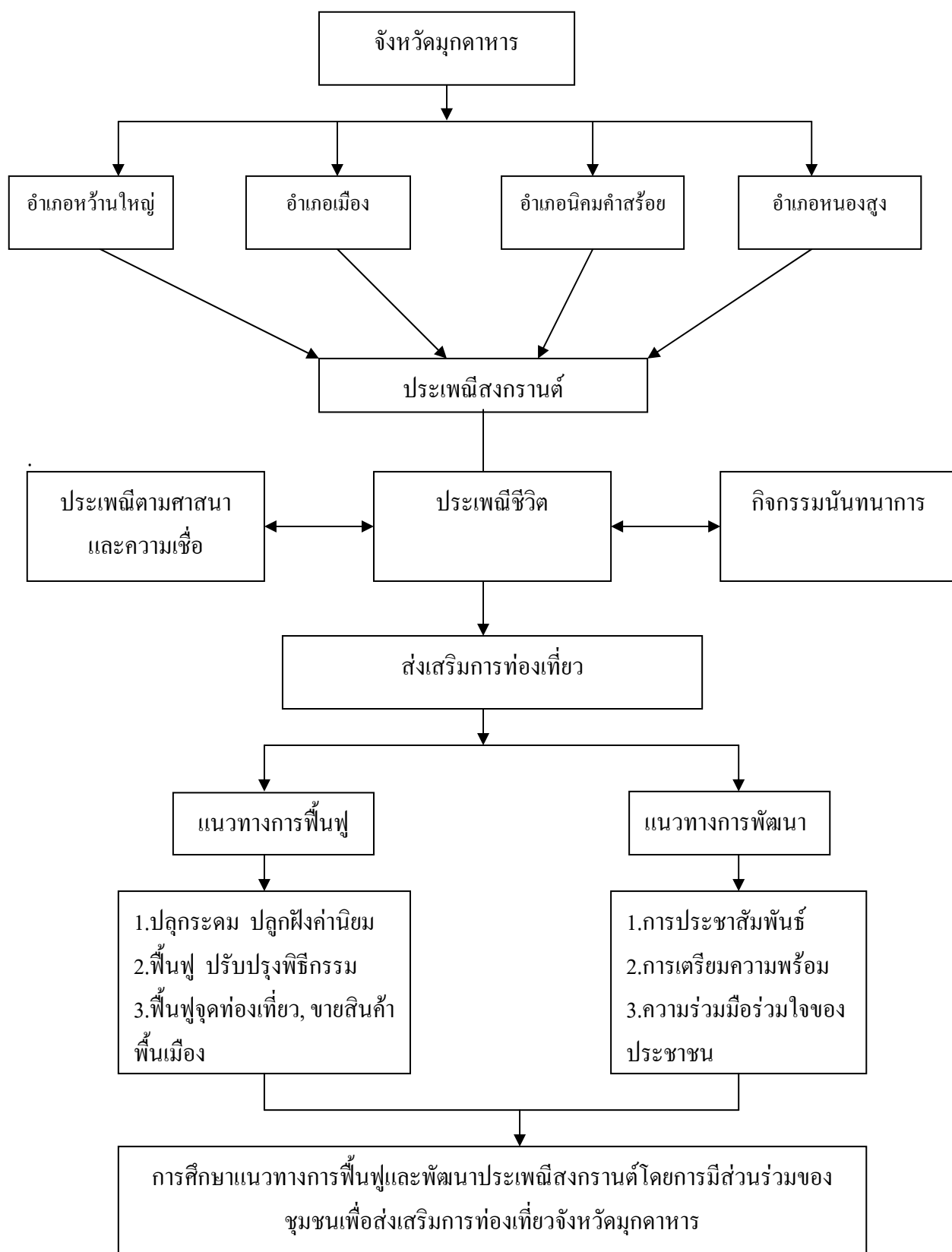
สำหรับคำถามการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วน
ร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร จะมีแนวทางอย่างไร ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎี
นิเวศวิทยาวัฒนธรรมอธิบายแนวคิดการมีส่วนร่วมอธิบาย การเข้าร่วมการคิด การร่วมทำ ร่วม
ตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกันและแนวคิดของการท่องเที่ยวแบบ

ยั่งยืนมาช่วยในการอธิบายประโยชน์อันก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดความยั่งยืนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการตอบคำถามที่ชัดเจน

ปัจจุบันประเพณีสงกรานต์เกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากซึ่งล้วนแล้วแต่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาแต่วัฒนธรรมนั้นจะไม่เหมาะสมกับประเพณีสงกรานต์หรือปีใหม่อีกโบราณ ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นการแต่งกายไม่สุภาพ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่รู้จักกาลเทศะในการละเล่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาแนวทางในการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถเขียนเป็น Conceptual Framing ได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีบุญสงกรานต์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหารครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร
2. ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์
3. ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม
4. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
5. บริบทของพื้นที่ที่วิจัย
6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 ทฤษฎีหลัก
 - 6.1.1 ทฤษฎีโครงสร้าง -หน้าที่
 - 6.1.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 6.1.3 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม
 - 6.2 ทฤษฎีเสริม
 - 6.2.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 6.2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดมุกดาหาร

1. คำขวัญประจำจังหวัด

หอแก้วสูงเสียดฟ้า	ภูผาทึบแก่งกะเบา
แปลผ่านพื้นเมือง	ลือเลื่องมะขามหวาน
กลองโบราณล้ำเลิศ	ถิ่นกำเนิดลำผญา
ตระการตาชายโขง	เชื่อมโยงอินโดจีน

2. แผนที่จังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 2 แผนที่สังเขปจังหวัดมุกดาหาร

3. สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

ภาพประกอบ 3 สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

4. ดอกไม้ประจำจังหวัด

ภาพประกอบ 4 ดอกไม้ประจำจังหวัด (ดอกช้าน้ำ)

5. ที่ตั้ง

จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดที่ 73 ของประเทศไทยและเป็นจังหวัดที่ 17 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ทางฝั่งขวา ของแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกับแขวงสุวรรณ เขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 642 กิโลเมตร

6. อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอธาตุพนมและอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอนามานจังหวัดอุบลราชธานี อำเภอลือโขง จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสุวรรณเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกุฉินารายณ์และอำเภอเขาวงจังหวัดกาฬสินธุ์

7. ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดมุกดาหาร คล้ายคลึงกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฤดูร้อน ร้อนจัด ฤดูหนาว หนาวจัด อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 21.1 องศาเซลเซียส สูงสุด 29.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 152.5 มิลลิเมตร

8. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงประกอบด้วยป่าและภูเขาประมาณ 70% ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน ป่าไม้และดงดิบ ด้านทิศตะวันออก เป็นที่ราบสลับป่าและมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนยาวประมาณ 70 กิโลเมตร นอกจากนี้มีแม่น้ำสายสำคัญคือ ห้วยมุก ห้วยบังอี ห้วยเข้ ห้วยบังทราย ห้วยชะโนด ห้วยทราย ห้วยชิงชัน ห้วยคะลิมและ ห้วยใหญ่

9. ทรัพยากรธรรมชาติ

9.1 ป่าไม้ จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 842,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ประกอบด้วยป่า และภูเขาประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมดด้านทิศใต้และทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน ป่าไม้ และดงดิบด้านทิศตะวันออก เป็นพื้นที่ราบสลับป่า และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นเขตพรมแดน มีป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 13 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และห้ามล่าสัตว์ 2 แห่ง สวนรุกขชาติ 1 แห่ง ป่าสงวนแห่งชาติ มี 13 ป่า มีพื้นที่ประมาณ 1,684,000 ไร่ ได้แก่ป่าดงบังอี แปลงที่ 1-7 ป่าดงหมู แปลงที่ 1-3 ป่าดงภูสีฐาน และดงภูพาน อุทยานแห่งชาติมี 3 แห่งคืออุทยาน ฯห้วยหวด อุทยาน ฯ มุกดาหาร และอุทยาน ฯ ภูสระดอกบัวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า มี 2 แห่งคือเขตอนุรักษ์แห่งชาติ ภูสีฐาน และเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ สวนรุกขชาติ มี 1 แห่งคือ สวนรุกขชาติดงขี้เฒ่า

9.2 มีทั้งลำน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ และ โครงการชลประทาน

ลำน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติ มีลำน้ำสำคัญอยู่ 4 สายได้แก่ ลำน้ำโขง ห้วยบางทราย ห้วยบังอี และห้วยมุก พื้นที่ของจังหวัดสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มลุ่มน้ำ ได้แก่ กลุ่มลุ่มน้ำที่ไหลลงแม่น้ำโขง กลุ่มลุ่มน้ำที่ไหลไปลงน้ำยาง และกลุ่มลุ่มน้ำที่ไหลลงลำเซ ลำน้ำที่ไหลลงลำน้ำโขง ได้แก่ ห้วยชะโนด ห้วยบางทราย ห้วยมุก ห้วยบังอีและลำน้ำบริเวณอำเภอ ดอนตาล ลำน้ำที่ไหลลงน้ำยาง ได้แก่ ลำน้ำสาขาลำน้ำยาง ลำน้ำที่ไหลลงลำน้ำเซ ได้แก่ ลำน้ำบริเวณอำเภอนิคมน้ำอ่าว

10. ประชากร

จังหวัดมุกดาหาร มีขนาดพื้นที่รวม 1,858.167 ตารางกิโลเมตร

จำนวน 82,900 ครัวเรือน

มีประชากรทั้งหมด 334,113 คน

ประชากรเพศชาย 167,343 คน

ประชากรเพศหญิง 166,770 คน

ความหนาแน่นของประชากร 180 คน ต่อ ตร.กม.

ตาราง 1 จำนวนประชากรจังหวัดมุกดาหาร

ลำดับ	อำเภอ	ปีพ.ศ. 2549			ครัวเรือน
		จำนวนประชากร (คน)			
		ชาย	หญิง	รวม	
1	เมืองมุกดาหาร	64,201	63,804	128,005	33,893
	- ในเขตเทศบาล	21,949	22,172	44,121	13,355
	- นอกเขตเทศบาล	42,252	41,632	83,884	20,538
2	นิคมคำสร้อย	21,124	21,101	42,225	10,093
	- ในเขตเทศบาล	3,214	3,291	6,505	1,678
	- นอกเขตเทศบาล	17,910	17,810	35,720	8,415
3	ดอนตาล	20,850	20,681	41,531	9,720
	- ในเขตเทศบาล	1,388	1,575	2,963	785
	- นอกเขตเทศบาล	19,462	19,106	38,568	8,935
4	ดงหลวง	18,071	17,737	35,808	8,562

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	ปีพ.ศ. 2549			ครัวเรือน
		จำนวนประชากร (คน)			
		ชาย	หญิง	รวม	
5	คำชะอี	23,401	23,586	46,987	10,794
	- ในเขตเทศบาล	1,261	1,289	2,550	739
	- นอกเขตเทศบาล	22,140	22,297	44,437	10,055
6	ห้วยน้ำใหญ่	9,325	9,358	18,683	4,526
7	หนองสูง	10,371	10,503	20,874	5,312
	รวม	167,343	166,770	334,113	82,900

กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารมีประชากรอยู่ 8 กลุ่มชาติพันธุ์

1. ชาวไทยอีสาน เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของจังหวัดเช่นเดียวกับชาวไทยอีสานในจังหวัดอื่น ๆ ชาวไทยอีสานได้สืบเชื้อสายต่อเนื่องกันมานานตั้งแต่ ขุนบรมปฐมกษัตริย์ของแผ่นดินไทย ตั้งแต่อาณาจักรน่านเจ้า อาณาจักรล้านช้างจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย ชาวไทยอีสานได้อพยพลงมาตามลำแม่น้ำโขง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2231 แล้วแผ่ขยายไปตามลำน้ำมูล ลำน้ำชีและลำน้ำอื่น ๆ จนตั้งเป็นเมืองอุบล ราชธานี ขุโสธร สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม เป็นต้น เมืองมุกดาหารตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2313

2. ชาวผู้ไทย มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และแคว้นสิบสองปันนา ซึ่งอยู่ทางเหนือของลาวและเวียดนาม ติดต่อกับภาคใต้ของจีน ไทยได้เสียดินแดนสิบสองจุไทยซึ่งอยู่ในเขตของลาวให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. 2431

ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาฯ ที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งอาณาจักรเวียงจันทน์ มีหัวหน้าชาวผู้ไทยหนึ่งชื่อพระศรีวรราช มีความดีความชอบที่ได้ช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์ กษัตริย์เวียงจันทน์ได้พระราชทานธิดาชื่อเจ้านางช่อฟ้า ให้เป็นภรรยา ต่อมาได้ตั้งบุตรของพระศรีวรราชกับนางช่อฟ้า รวม 4 คน แยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองชาวผู้ไทย คือเมืองสบแอก เมืองเชียงค้อ เมืองวัง และ เมืองตะโปน (เซโปน) พร้อมกับอพยพชาวผู้ไทยลงไปทางใต้ของอาณาจักรเวียงจันทน์ ต่อมาชาวผู้ไทยได้แยกย้ายออกไปตั้งเมืองพิน เมืองนอง เมืองพ็อง เมืองพลาน ฯลฯ ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของประเทศลาว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.2369 เมื่อกองทัพไทยยกไปปราบกบฏแล้ว ทางกรุงเทพฯ ได้มีนโยบายอพยพพวกผู้ไทย ข่า กะโซ่ กะเลิง ฯลฯ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง เพื่อมิให้เป็นกำลังแก่ทางเวียงจันทน์และญวนอีก จึงได้กวาดต้อนชาวผู้ไทยจากเมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองอ้อคำเขียว ฯลฯ ให้อพยพข้ามลำน้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนในเขตเมืองกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ในมุกดาหารมีหมู่บ้านเชื้อสายชาวผู้ไทยกว่าร้อยหมู่บ้าน ประชาชนเกือบ 1 ใน 4 เป็นชาวผู้ไทย เอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยคือ เหล้าอู อาจกล่าวได้ว่าชาวผู้ไทยอยู่ที่ใดต้องมีเหล้าอูอยู่ที่นั่น

3. ชาวข่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดมุกดาหาร มีถิ่นเดิมอยู่ในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตบือ ของลาว ได้อพยพมาอยู่ในเขตจังหวัดมุกดาหาร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวข่า เป็นชนเผ่าดั้งเดิมในแถบลุ่มแม่น้ำโขง อาจจะสืบเชื้อสายมาจากขอมโบราณ ซึ่งเคยอยู่ในดินแดนของอาณาจักรเจนละ ซึ่งต่อมาเป็นอาณาจักรขอม และอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์

พวกข่าอยู่ในตระกูลเดียวกับขอม และมอญ เขมร ภาษาข่าเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญเขมร ชาวข่ายังแบ่งแยกกันอีกเป็นหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ข่ายาเหิน ข่าบริเวณ ข่าสุ ข่าตะวอย ข่าสอก ข่าสปวน เป็นต้น ปัจจุบันในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตบือ ของลาว ก็ยังมีข้าราชการที่เป็นพวกข่า รับราชการอยู่ในตำแหน่งสูง ๆ อยู่ไม่น้อย ในจังหวัดมุกดาหาร ในเขตอำเภอเมือง ๆ ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายข่า ที่บ้านพังคอง และบ้านนาเสื่อหลายในเขตอำเภอคอนตาล มีอยู่ที่บ้านบาก ในเขตอำเภอดงหลวง มีอยู่ที่ตำบลกกตูม บ้านสำนแก้ว บ้านคำฝักกูด บ้านปากช่อง และบ้านหินกอง ซึ่งอยู่ในเขตภูพานต่อกับเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดสกลนคร

จารีตประเพณีของชาวข่า ที่น่าสนใจ เช่น การสู่ขอเพื่อแต่งงาน ต้องมีลำสั้งคน (ชายสองหญิงสอง) เทียนสี่เล่ม และเงินหนักห้าบาท เมื่อแต่งงานต้องมีเหล้าอู 2 ไท ไก่ 2 ตัว เงินหนัก 2 บาท หมู 1 ตัว และกำไล 1 คู่ การทำศพประเพณี (ศพผี) เช่น ห้ามลูกสะใภ้เข้าห้องนอนก่อนศพ และห้ามรับของจากพ่อศพ ห้ามลูกเขยที่เข้าออกในบ้าน ออกจากห้องหนึ่งไปยังอีกห้องหนึ่ง ห้ามพกมีดหรือสวมหมวก เข้าบ้านพ่อตา หรือกินข้าวร่วมกับแม่ยาย การศพผี เช่นนี้ ลูกเขยต้องใช้จ่ายเงิน 5 บาท หมู 1 ตัว ดอกไม้รูปเทียน 2 คู่ บุหรี่พื้นบ้านมวนด้วยใบตอง 2 มวน หมากพลู 2 คำ นำไปคารวะผีของบรรพบุรุษที่มุมบ้าน ตามทิศตะวันออกหรือที่เตาไฟ หากเป็นลูกสะใภ้ต้องใช้ผ้าขาวม้า 1 ผืน ผ้าจีน 1 ตัว ดอกไม้รูปเทียน 2 คู่ หมากพลู 2 คำ บุหรี่ใบตอง 2 มวน ไปคารวะผีเช่นเดียวกัน

4. ไทยกะโซ่ มาจากข้าโซ่ หมายถึง ข้าพวกหนึ่งในตระกูลมอญเขมร มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากพวกข้าบั้งเล็กน้อย ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองมหาชัย แขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตของลาว ข้าอีกพวกหนึ่งอพยพจากแขวงอัตบือ ของลาว ไปอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์เรียกว่า พวกส่วย หรือกวย พูดภาษาเดียวกัน พวกกะโซ่ ที่อพยพข้ามโขงมาในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งบ้านเมืองขึ้นหลายเมือง นอกจากนี้ยังมีชาวกะโซ่ อยู่ในเขตอำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม เช่นที่ตำบลโคกสูง และที่บ้านวังตาบัว อำเภอเมืองนครพนม ในจังหวัดมุกดาหาร มีอยู่ในเขตดงหลวง เป็นส่วนมาก หัวหน้าได้เป็นกำนัน มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงวาโนไพร พฤกษ์ ส่วนใหญ่ใช้นามสกุล วงศ์กะโซ่

วัฒนธรรมของชาวกะโซ่ ที่เด่นชัดคือ พิธีกรรมโซ่ ถังบั้ง หรือสลา เป็นการบวงสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำปี หรือการเรียกขวัญ รักษาคนเจ็บไข้ และพิธีกรรมขงกระมุด ในงานศพ นอกจากนั้นยังมีพิธีเห่า ในการรักษาคนเจ็บป่วย หรือเรียกขวัญชาวไทยกะโซ่ มักมีผิวกายดำคล้ำ เช่นเดียวกับพวกข้า ผู้หญิงไว้ผมสูง นุ่งซิ่น สวมเสื้อกระบอก ย้อมคราม ห่มผ้าแถบผู้ชายแต่งกายอย่างคนเมือง แต่เดิมนุ่งผ้าเดี่ยวไว้ชายข้างหน้าข้างหนึ่ง

5. ไทยกะเลิง มาจากคำว่า ข้าเลิง เป็นข้าพวกหนึ่งในตระกูลมอญเขมร ภาษาพูดอยู่ในตระกูลออสโตร อาเซียติก ถิ่นกำเนิดไทยกะเลิง อยู่ในแขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขตของลาว ได้อพยพข้ามโขงเข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ หลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์แล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

ในปัจจุบันผู้ชายกะเลิงที่สกลนคร ตั้งแต่ซื้อเท้าขึ้นไปถึงบั้นเอว ยังมีหลงเหลืออยู่ในตำบลนาสะเน็ง อำเภอคอนสาร บางหมู่บ้านในตำบลบ้านซ่ง ตำบลเหล่าสร้าง อำเภอกำชะอี ตามตำนานกล่าวว่า พวกข้า กะโซ่ และกะเลิง เคยมีตัวหนังสือมาตั้งแต่อดีต โดยจารึกตัวหนังสือไว้ในหนังควาย แต่ที่ทั้งสามเผ่าดังกล่าว ได้ทำสงครามแย่งชิงถิ่นที่อยู่กับชาวผู้ไทยมาตลอด ในระหว่างทำสงครามได้ถูกสุนัขลักกลืนเข้าไปในวัง ของกษัตริย์แล้วคาบเอาหนังควายที่จารึกข้า กะโซ่ และกะเลิงไปกินหมด จนเหล่านี้จึงไม่มีตัวหนังสือของตนเองอีก

6. ไทยแสก มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองแสก ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองร้างอยู่บริเวณบ้านหมาก บ้านดอง ในแขวงคำม่วน ของลาว อยู่ห่างจากชายแดนเวียดนามประมาณ 20 กิโลเมตร ภาษาแสกเป็นภาษาไทยลาวปนญวน มีขนบธรรมเนียมของญวนปนอยู่ด้วย เช่น ตรีษแสก หรือตรีษญวน ในวันขึ้นหนึ่งค่ำ เดือนสาม เพื่อบวงสรวงดวงวิญญาณของ เจ้าองค์มู ซึ่งชาวแสกถือว่าเป็นบรรพบุรุษที่ช่วยคุ้มครองรักษาชาวแสก ให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง

ไทยแสก อยู่กระจัดกระจายในจังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร หญิงแสกนิยมแต่งกายแปลกกว่าชาวอีสานทั่วไป คือ การขึ้นสองชั้น และปล่อยให้ผ้าขึ้นชั้นใน แสบออกมาเป็นเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวแสก คือ แสกเต้นสาก หรือรำลาวกระทบไม้ นิยมเล่นในเทศกาลเดือนสาม (ตรุษแสก) ของทุกปี

7. ไทยย้อ มักเรียกตัวเองว่าชาวย้อ มีอาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร ที่ตำบลท่าขอบยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง กับอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ภาษาและสำเนียงของชาวย้อจะผิดเพี้ยนไปจากชาวไทยอีสานทั่วไปบ้างเล็กน้อย ถิ่นฐานเดิมของชาวย้ออยู่ในแคว้นสิบสองปันนาหรือยูนาน ต่อมาชาวย้อบางส่วนได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง มาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองหงสา (ในแขวงไชยบุรีของลาว) ซึ่งเคยอยู่ในราชอาณาจักรไทยมาก่อน ในจังหวัดมุกดาหารมีไทยย้ออยู่ที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง และที่อำเภอนิคมน้ำอ้อย อีกหลายหมู่บ้าน

8. ไทยกุลา คำว่า กุลา มาจากภาษาพม่า แปลว่า คนต่างถิ่น กุลาคือพวกไทยใหญ่ หรือเงี้ยว หรือตองซู่ ในรัฐไทยใหญ่ของพม่า เมื่อพวกนี้เดินทางมาค้าขายในภาคอีสาน จึงถูกชาวบ้านเรียกว่า พวกกุลา คำว่า กุลา หมายถึง ผู้ที่มาจากเมืองบังกล่า (บังกลาเทศ) ต่อมาเมื่อเห็นพวกไทยใหญ่ หรือเงี้ยวรูปร่างสูงใหญ่ โปกศิระยะ นุ่งกางเกงขายาวปลายบาน เข้ามาค้าขายในภาคอีสาน เลยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพวกเดียวกับพวกแขกบังกลาเทศ กุลาชอบเร่ร่อนค้าขาย โดยนำเอาผ้าแพรพรรณหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนเครื่องทองเหลือง เช่น หม้อ มีด ดาบ ฯลฯ มาเร่ขายแล้วซื้อวัวควายกลับไปพม่า กุลาบางพวกแต่งงานแล้วตั้งรกรากอยู่ในอีสาน มักแต่งงานกับหญิงชาวผู้ไทย ผู้ชายชาวกุลามักมีรูปร่างสูงใหญ่ ชอบนุ่งโจงกระเบนหรือนุ่งกางเกงขายาวปลายบาน และโปกศิระยะทรงสูง เมื่อปี พ.ศ. 2446 ชาวกุลาที่มาตั้งรกรากค้าขายผิมน้อยอยู่ที่เมืองหนองสูง เขตเมืองมุกดาหาร ได้แต่งงานกับผู้หญิงชาวผู้ไทยเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากอยู่ที่เมืองทุ่งหมากเต่า เขตเมืองหนองสูง ก่อนการจลาจลขึ้น ทางเมืองมุกดาหารได้ขอกำลังจากเมืองอุดรมาช่วยปราบปราม (สุรจิตร์ จันทรสาขา. 2543)

การเมืองและการปกครอง

เมืองมุกดาหารตั้งขึ้นเป็นเมือง เมื่อปี พ.ศ.2313 มีอาณาเขตครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง จนจดดินแดนญวน ต่อมาได้มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก เช่น ผู้ไทย ข่า กะโซ่ กะเลิง แสก ย้อ กุลา และไทยอีสาน อพยพข้ามโขงมาตั้งรกรากอยู่ในเขตเมืองมุกดาหารเพิ่มขึ้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2313 ถึงปี พ.ศ. 2440 เมืองมุกดาหารใช้การปกครองตามธรรมเนียมการปกครองอาณาจักรล้านช้าง เหมือนกับการปกครองของเมืองอื่น ๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำโขง คือ มีเจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร และผู้ช่วยราชการเมือง กับกรมการเมืองอีก 12 ตำแหน่ง คือ เมืองแสน เมืองจันทน์ เมืองซ้าย เมืองกลาง เมืองขวา ชานนคร ชานนทร์ ชานบัณฑิต นาเหนือ นาใต้ เมืองคก

และเมืองฮาม เมืองมุกดาหารมีเจ้าเมืองปกครองต่อ ๆ กันมาถึง 7 คน เจ้าเมืองต้องส่งส่วยให้กับ กรุงเทพมหานคร ตามจำนวนชายฉกรรจ์ที่มี และถวายราชบรรณาการเป็นต้นไม้ทอง สูงเก้าชั้น หนัก 1 ตำลึง 3 บาท และต้นไม้เงิน สูงเก้าชั้น หนัก 1 ตำลึง 3 บาท ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2409 จนถึงปี พ.ศ. 2434 จึงยกเลิก

สรุปประวัติเจ้าเมืองมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหาร เมื่อครั้งมีฐานะเป็นเมือง มีเจ้าเมืองปกครองต่อกันมาตามลำดับ รวม 8 คน ดังนี้

1. พระยาจันทร์ศรีสุราชอุปราชามณฑาทศรา (เจ้ากินรี) พ.ศ. 2313-พ.ศ. 2347
2. พระจันทร์สุริยวงศ์ (กิง) พ.ศ. 2347-พ.ศ. 2383
3. พระจันทร์สุริยวงศ์ (พรหม) พ.ศ. 2383-พ.ศ. 2405
4. เจ้าจันทร์เทพสุริยวงศ์ดำรงรัฐสีมาภคาธิบดี (เจ้าหนู) พ.ศ. 2405-พ.ศ. 2411
5. พระพุดมินตรี (ดำ) พ.ศ. 2411-พ.ศ. 2422
6. พระจันทร์สุริยวงศ์ (บุญเฮ้า) พ.ศ. 2422-พ.ศ. 2430
7. พระยาศศิวงศ์ประวัติ (เมฆ) พ.ศ. 2430-พ.ศ. 2442
8. พระจันทร์เทพสุริยวงษา (แสง) พ.ศ. 2442-พ.ศ. 2492

ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์

บุญสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ ของภาคอีสานกำหนดทำกันในเดือนห้า ปรกติมี 3 วัน โดยเริ่มแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน เหมือนกับภาคกลาง วันที่ 13 เมษายน เป็นวันต้น คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 เมษายน คือวันกลางเป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือวันสุดท้าย เป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีสงกรานต์ในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ อาจมีพิธีทำแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับท้องถิ่นแต่ที่ทำเหมือนกัน คือ การสงน้ำพระพุทธรูป ที่สำหรับสงน้ำพระพุทธรูปมักเป็นที่ใดที่หนึ่ง ที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งตามปรกติมักใช้ศาลาการเปรียญ แต่บางวัดก็จัดสร้างหอสงจั่นแล้วอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ เพื่อทำการสงในวันสงกรานต์และในวันถัดจากวันสงกรานต์อีกด้วย (สาร สารทัศน์นันทน์. 2529 : 31-34)

มูลเหตุที่มีการทำบุญสงกรานต์ มีเรื่องเล่าว่า เศรษฐีผู้หนึ่ง อยู่กินกับภรรยามานานแต่ไม่มีบุตร เศรษฐีผู้นั้นบ้านอยู่ใกล้กับบ้านนักเลงสุรา นักเลงสุรามีนุตรสองคน ผิวเนื้อเหมือนทอง วันหนึ่งนักเลงสุราไปกล่าวคำหยาบช้าต่อเศรษฐี เศรษฐีจึงถามว่า เหตุใดจึงมาหมิ่นประมาทคนผู้มีสมบัติมาก นักเลงสุราจึงตอบว่า ถึงท่านมีสมบัติมากก็ไม่มียุตร ตายแล้วสมบัติจะสูญเปล่า เรามีบุตรเห็นว่าประเสริฐกว่าท่าน เศรษฐีได้ยินดังนั้น มีความละอาย จึงทำการบวงสรวง ตั้งอธิษฐานขอบุตรต่อ

พระอาทิตย์และพระจันทร์ถึงสามปี แต่ไม่เป็นผล จึงไปขอบุตรต่อต้นไทร เทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรสงสาร ได้ไปอ้อนวอนขอบุตรต่อพระอินทร์ให้เสวยสิทธิ์ พระอินทร์จึงโปรดให้กรมบาลเทวบุตรลงมาปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาเสวยสิทธิ์ เมื่อประสูติแล้วเสวยสิทธิ์ให้ชื่อว่า ธรรมบาล ตามนามของเทวบุตร และปลูกปราสาทเจ็ดชั้นให้อยู่ที่ใต้ต้นไทรนั้น ธรรมบาลเป็นเด็กฉลาด โตขึ้นอายุเพียง 7 ขวบก็สามารถเรียนจบสามารถรู้ภาษานก และมีความเฉลียวฉลาดมาก ต่อมากบิลพรหมจากพรหมโลกได้ลงมาถามปัญหา

ปัญหามีว่า คนเราในวันหนึ่งๆ เวลาเช้าศรีอยู่ที่ไหน เวลาเที่ยงศรีอยู่ที่ไหน เวลาเย็นศรีอยู่ที่ไหน โดยสัญญาว่า ถ้าธรรมบาลแก้ได้กบิลพรหมจะตัดศีรษะของตนบูชา แต่ถ้าธรรมบาลแก้ไม่ได้จะต้องตัดศีรษะธรรมบาลเสีย โดยผลัดให้เจ็ดวัน คราวแรกธรรมบาลนึกตอบปัญหานี้ไม่ได้ พอถึงวันถั่วหนกพอดีไปแอบได้ยินนกอินทรีผู้สาวพูดคำตอบให้นกอินทรีผู้เป็นเมียฟังบนต้นตาล ธรรมบาลจึงสามารถแก้ปัญหาคำตอบคือเวลาเช้าศรีอยู่ที่หน้า คนจึงเอาน้ำล้างหน้าในตอนเช้า เวลากลางวันศรีอยู่ที่อกคนจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่หน้าอก ในเวลากลางวันและเวลาเย็นศรีอยู่ที่เท้า คนจึงเอาน้ำล้างเท้าในเวลาเย็น เมื่อถึงวันถั่วหนกเจ็ดทั่วกบิลพรหมได้มาทวงถามปัญหาธรรมบาลเมื่อธรรมบาลตอบได้ (ตามที่ได้ยินนกพูดกัน) กบิลพรหมจึงตัดศีรษะของตนบูชาธรรมบาลตามสัญญา แต่เนื่องจากศีรษะของกบิลพรหมศักดิ์สิทธิ์ ถ้าตกลงแผ่นดินจะเกิดไฟไหม้ ถ้าทิ้งไปในอากาศจะทำให้เกิดฝนแล้ง และถ้าทิ้งลงในมหาสมุทรน้ำจะแห้ง ดังนั้น เมื่อกบิลพรหมจะตัดศีรษะของตน จึงได้ให้ธิดาทิ้งเจ็ดเอาพานมารองรับศีรษะของตนไว้ โดยตัดศีรษะส่งให้นางทวยษัธิดาคนใหญ่ แล้วธิดาทิ้งเจ็ดจึงแก้ประทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ เป็นเวลา 60 นาที จึงนำไปประดิษฐานไว้ที่มณฑปในถ้ำคันธุลีเขาไกรลาส บูชาด้วยเครื่องทิพย์ พระเวสสุกรรมก็เนรมิตรองแล้วด้วยแก้วเจ็ดประการ ให้เป็นที่ประชุมเทวดา พอครบหนึ่งปีธิดาทิ้งเจ็ดจะผลัดเปลี่ยนกันมาอัญเชิญเอาศีรษะของกบิลพรหมแก่พระทักษิณ รอบเขาพระสุเมรุ (ธิดาทิ้งเจ็ดของกบิลพรหมมีชื่อดังนี้ คือ ทวยษะโคราย รากษส มณฑา กิริณี กิมิทาและมโหทร) พิธีแห่เศียรของกบิลพรหมนี้ทำให้เกิดพิธีตรุษสงกรานต์ขึ้นทุกๆ ปี และถือเป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวไทยโบราณต่อ ๆ กันมาด้วย

นางสงกรานต์ ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่อัญเชิญเอาศีรษะของท้าวกบิลพรหมมาแห่ในวันสงกรานต์ เป็นนางฟ้าบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำที่สุดมีด้วยกัน 7 คน เป็นพี่น้องกันทั้งหมด และเป็นธิดาของท้าวกบิลพรหมหรือท้าวมหาสงกรานต์ดังกล่าวข้างต้น การที่ธิดาคนใดจะเป็นนางสงกรานต์ในปีใด แล้วแต่วันสงกรานต์ คือวันที่ 13 เมษายน จะตรงกับวันใดก็เป็นหน้าที่ของธิดานั้น มาทำหน้าที่นางสงกรานต์ เช่น พ.ศ. 2527 วันที่ 13 เมษายน ตรงกับวันศุกร์ นางสงกรานต์จึงมีนามว่า กิมิทา เป็นต้น นางทั้ง 7 มีชื่อ วัน ดอกไม้ เครื่องประดับอาหาร อาวุธ และสัตว์เป็นพาหนะ ดังนี้

1. ทูษะ วันอาทิตย์

ดอกไม้	ดอกทับทิม
เครื่องประดับ	ปัทมราค
อาหาร	อุทุมพร
อาวุธ	จักร - สังข์
พาหนะ	ครุฑ
2. โคราช วันจันทร์

ดอกไม้	ดอกปีบ
เครื่องประดับ	มุกดาหาร
อาหาร	น้ำมัน
อาวุธ	พระขรรค์ - ไม้เท้า
พาหนะ	พยัคฆ์ (เสือโคร่ง)
3. รากษส วันอังคาร

ดอกไม้	ดอกบัวหลวง
เครื่องประดับ	โมรา
อาหาร	โลหิต
อาวุธ	ตรีศูล - ธนู
พาหนะ	วราหะ (หมู)
4. มัณฑาวันพุธ

ดอกไม้	ดอกจำปา
เครื่องประดับ	ไพฑูรย์
อาหาร	นมเนย
อาวุธ	ไม้เท้า - เหล็กแหลม
พาหนะ	คัสพะ (ลา)
5. กิริณี วันพฤหัสบดี

ดอกไม้	ดอกมณฑา
เครื่องประดับ	มรกต
อาหาร	ถั่วงา
อาวุธ	ขอ - ปืน
พาหนะ	กัญชร (ช้าง)

6. กิมิทา วันศุกร์

ดอกไม้	ดอกจกกลมฉวี
เครื่องประดับ	บุษราคัม
อาหาร	กล้วยน้ำ
อาวุธ	พระขรรค์ - พิณ
พาหนะ	มहिงสา (ควาย)

7. มโหทร วันเสาร์

ดอกไม้	ดอกสามหาว
เครื่องประดับ	นิลรัตน์
อาหาร	เนื้อทราย
อาวุธ	จักร - ศรีสุกล
พาหนะ	นกยูง

วิธีหาวันอธิบดี วันธงชัย วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ ครั้งแรกหาวันอธิบดีก่อน จึงหาวันอื่น ๆ โดยมีวิธีดังต่อไปนี้

วันอธิบดี ให้ตั้งพุทธศักราชลง แล้วหารด้วย 7 เหลือเศษเท่าไร เศษนั้นเป็นวันอธิบดี เช่น เศษ 1 เป็นวันอาทิตย์ เศษ 2 เป็นวันจันทร์ เศษ 3 เป็นวันอังคาร เศษ 4 เป็นวันพุธ เศษ 5 เป็นวันพฤหัสบดี เศษ 6 เป็นวันศุกร์ ถ้าหารลงตัวไม่มีเศษเป็นวันเสาร์ เช่น พ.ศ. 2527 เมื่อเอา 7 หาร ลงตัวพอดี ไม่มีเศษวันอธิบดีก็เป็นวันเสาร์

วันธงชัย ให้ตั้งเลขวันอธิบดีของปีนั้น ๆ ลงเอา 3 คูณ 2 บวก แล้วหารด้วย 7 เหลือเศษเท่าไร เศษนั้นเป็นวันธงชัย เช่น พ.ศ. 2527 วันจันทร์เป็นวันธงชัย

วันอุบาทว์ ให้ตั้งเลขวันอธิบดีของปีนั้น ๆ ลงเอา 3 คูณ 1 บวก แล้วหารด้วย 7 เหลือเศษเท่าไร เศษนั้นเป็นวันอุบาทว์ เช่น พ.ศ. 2527 วันอาทิตย์เป็นวันอุบาทว์

วันโลกาวินาศ ให้ตั้งเลขวันอธิบดีของปีนั้น ๆ ลงเอา 2 บวก แล้วหารด้วย 7 เหลือเศษเท่าไร เศษนั้นเป็นวันโลกาวินาศ เช่น พ.ศ. 2527 วันจันทร์เป็นวันโลกาวินาศ

การหาวันอธิบดี วันธงชัย วันอุบาทว์ และวันโลกาวินาศ เป็นคติถือมาโดยคนไทยเรานั้น ฟังหัว หรือเชื่อถือกันมาแต่โบราณว่า ถ้าจะทำการมงคลใด ๆ ก็นิยมกระทำในวันอธิบดี และวันธงชัย เว้นวันอุบาทว์และโลกาวินาศ ถึงแม้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า “ประโยชน์เป็นตัวทุกข์ของเขลา ผู้ถือทุกข์ยามอยู่ ประโยชน์เป็นตัวทุกข์ของประโยชน์ ดวงคาวนั้นหลายจักทำอะไรได้” แต่เราก็อึดถือถือทุกข์ยามไม่ได้ พระท่านจึงสอนว่า ยึดอะไร ก็ยึดได้ แต่อย่ายึดให้มัน ถืออะไรก็ถือได้ แต่อย่าถือให้มันเกินไป” เพราะการยึดมั่นถือมั่นเกินไปแล้วหนังกวางยากปลงยากอาจทำให้ไม่สบายใจ

จำนวนนาฬิกาให้ น้ำ ถ้าต้องการทราบจำนวนนาฬิกาให้ น้ำ ในปีใด เมื่อคิดวันอธิบดีได้แล้ว ก็เอาวันอธิบดีตั้งคูณด้วย 5 บวกด้วย 3 และหารด้วย 7 เหลือเศษเท่าใดก็เป็นจำนวนนาฬิกาให้ น้ำ เท่า นั้นตัว เช่น พ.ศ. 2527 จำนวนนาฬิกาให้ น้ำ 3 ตัว เป็นต้น

จำนวนฝนตก เกณฑ์น้ำฝนที่ว่าตกเท่านั้นเท่านั้นทำ คือ ตกในเขาจักรวาลเท่านั้นทำ ในป่าหิมพานต์เท่านั้นทำ ในมหาสมุทรเท่านั้นทำ และในมนุษย์โลกเท่านั้นทำ มีกำหนดไว้ดังนี้ คือ ถ้าวันอธิบดีฝนเป็นวันอังคาร ฝนตกทั้งหมด 300 ทำ ถ้าเป็นวันอาทิตย์หรือวันเสาร์ ตก 400 ทำ ถ้าเป็นวันจันทร์หรือวันพฤหัสบดี ตก 500 ทำ ถ้าเป็นวันพุธหรือวันศุกร์ ตก 600 ทำ ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด ถ้าอยากทราบว่าจำนวนน้ำฝนตกที่ใดเท่าใด ก็แบ่งจำนวนน้ำฝนที่ตกทั้งสิ้น ออกเป็น 10 ส่วน และตกในมนุษย์โลก 1 ส่วน ตกในมหาสมุทร 2 ส่วน ตกในป่าหิมพานต์ 3 ส่วน และตกในเขาจักรวาล 4 ส่วน ตามลำดับ เช่น จำนวนน้ำฝนรวมเป็น 400 ทำ ก็เป็น จำนวนตกในมนุษย์โลก 40 ทำ ตกในมหาสมุทร 80 ทำ ตกในป่าหิมพานต์ 120 ทำ และตกในเขา จักรวาล 160 ทำ เกณฑ์ัญญาหาร มี 4 อย่าง เรียงตามลำดับเศษที่คำนวณได้ คือ

เศษ 1 ชื่อ ลากะ	ได้ 10 เสีย 1
เศษ 2 ชื่อ วิบัติ	ได้ กิ่ง เสีย กิ่ง
เศษ 3 ชื่อ ปัจฉิม	ได้ 1 เสีย 1
เศษ 4 ชื่อ ปัจฉิม	ได้ 1 เสีย 1
เศษ 5 ชื่อ วิบัติ	ได้ กิ่ง เสีย กิ่ง
เศษ 6 ชื่อ ลากะ	ได้ 10 เสีย 1
เศษ 7 ชื่อ ลากะ	ได้ 1 เสีย 10

เกณฑ์ธาราธิคุณ มี 4 ราศี ซึ่งหมายถึงกองธาตุทั้งสิ้น ถ้าตก

ราศีเตโช (ธาตุไฟ)	น้ำน้อย
ราศีวาโย (ธาตุลม)	น้ำน้อย
ราศีปถวี (ธาตุดิน)	น้ำงามพอดี
ราศีอาโป (ธาตุน้ำ)	น้ำมาก

เหตุใดในปฏิทินบัตรแต่ก่อน จึงไม่มีการบอกวันเดือนปีทางสุริยคติเหมือนอย่างปฏิทิน สมัยใหม่ แต่ว่าบอกวันทางจันทรคติเป็นข้างขึ้นข้างแรม และบอกเป็นชื่อตาม 12 นักษัตร คือ ชวด ฉลู ขาด เถาะ เป็นต้น ก็เพราะการนับวันทางสุริยคติดูเหมือนจะมีใช้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2432 นี้เอง ก่อนนั้นขึ้นไปเขาใช้นับกันทางจันทรคติ ซึ่งราษฎรถึงจะไม่มีปฏิทินดู ก็ใช้ดูจากดวงจันทร์เป็นเดือน เกิดเดือนดับ หรือข้างขึ้นข้างแรมพอสังเกตดูได้เป็นประมาณ นอกนี้ทางพุทธศาสนาก็ยังถือวันทาง จันทรคติอยู่ด้วย การนับวันทางจันทรคติจึงมีความจำเป็นแก่ประชาชนทั่วไป เพราะเกี่ยวกับการทำไร่

ไถนาตามฤดูกาลและการทำบุญของเขา ที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำบุญตบแต่งสงกรานต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

วิธีดำเนินการ ในวันที่ 13 เมษายน ในตอนเช้าหรือก่อนเที่ยง ทางวัดจะจัดเตรียมทำความสะอาดพระพุทธรูปและจัดพระพุทธรูปไว้ ณ ที่ที่จะทำการสง ซึ่งตามปกติมักจัดไว้ที่แท่นหรือโต๊ะบน ศาลาการเปรียญหรือหอสงก็ได้ เมื่อเวลาบ่ายประมาณสองโมง ทางวัดจะตักทองเพื่อนำชามบ้าน พอชามบ้านได้ย่นเสียงกลองจะจัดน้ำอบน้ำหอมและดอกไม้ธูปเทียนมารวมกันที่ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในวัดบางท้องถิ่นหนุ่มๆ สาวๆ จะชวนกันไปหาดอกไม้ในป่า เพื่อนำมาบูชาพระพุทธรูป เมื่อพร้อมแล้วมีการกล่าวคำบูชาดอกไม้และอธิษฐานขอสงน้ำแล้วจึงทำการสงน้ำพระพุทธรูปเสร็จ ชาวบ้านจะนำน้ำที่ได้จากสงพระพุทธรูปไปประพรมบนศีรษะของคนและสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ฯลฯ เพื่อให้ชุ่มเย็นเป็นสุข นอกนี้บางวัดยังอัญเชิญพระพุทธรูป 4 องค์ไปที่ที่หอสง สำหรับสงน้ำในวัดถัดไปจากวันตบแต่งสงกรานต์อีกด้วย ที่หอสงบางแห่งใช้ไม้แก่นเจาะเป็นราง สลักลวดลายอย่างสวยงามหรือรางไม้ไผ่ที่ทำเป็นร่องยาวพาดออกมาข้างนอกตรงบนพระพุทธรูปเจาะเป็นรูและต่อท่อเล็กๆ ให้น้ำไหลออกมา การสงน้ำพระพุทธรูปที่หอสงถ้ามีรางก็เทน้ำใส่ราง ที่ยื่นออกมาข้างนอก เพื่อให้ น้ำไหลรดองค์พระพุทธรูปตรงรูดังกล่าว ถ้าไม่มีรางก็ใช้ภาชนะเล็กๆ เช่น ชัน เป็นต้น ทำการรด ในวันต่อๆ มาภายหลังวันตบแต่งสงกรานต์เมื่อมีคนไปสงน้ำพระพุทธรูป เด็กๆ มักชอบไปอยู่ข้างใต้หอสง เพื่อจะได้อาบน้ำที่สงพระพุทธรูปเป็นที่สนุกสนาน ทั้งถือว่าทำให้หายโรคร้ายไข้เจ็บและชุ่มเย็นเป็นสุขด้วย การสงน้ำพระพุทธรูปที่หอสงนี้ จะทำทุกวัน จนกว่าจะแห่ดอกไม้เสร็จ ซึ่งอย่างช้าไม่เกินวันขึ้นสองห้าค่ำเดือนหก จึงอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ตามเดิม

ในวันตบแต่งสงกรานต์เมื่อสงน้ำพระพุทธรูปเสร็จแล้ว บางแห่งเวลากลางคืนประมาณหนึ่งทุ่ม ชาวบ้านจะไปรวมกันที่วัด ทำการคบงันด้วยดนตรี ร้องรำทำเพลงและการละเล่นต่างๆ แต่ส่วนมากพากันจับกลุ่มเล่นหันกันตามละแวกหมู่บ้านเป็นแห่งๆ โดยมากเป็นพวกหนุ่มๆ สาวๆ การเล่นนอกจากเป่าแคนและร้องรำทำเพลงและมีการเล่นสาดน้ำ และการละเล่นอื่นๆ เช่น เล่นสะบ้า ดึงหนัง หรือชักเย่อ ฯลฯ โดยเฉพาะการเล่นสาดน้ำกันมีทั้งกลางวันและกลางคืน น้ำที่ใช้มักใช้น้ำทุกชนิดอาจเป็นน้ำในคูคลองห้วยหนองก็ได้ การเล่นสาดน้ำกันไม่ถืออายุ ชั้นวรรณะและเชื่อว่าหากเล่นสาดน้ำกันมากเท่าใด จะเป็นการช่วยลดบันดาลให้ฝนตกมากขึ้นเท่านั้น บางแห่งพวกผู้หญิงจับผู้ชายไปมัด แล้วเอาน้ำมารดจนหนาวสั่นจะหยุดรดและปล่อยตัว จนกว่าผู้ที่ถูกจับมัดยอมเสียค่าไถ่ ซึ่งส่วนมากได้แก่เครื่องดื่มและอาหาร เช่น ขนม เป็นต้น ให้แก่คณะผู้ทำการจับ

นอกจากนี้สงน้ำพระพุทธรูปแล้ว ในวันตบแต่งสงกรานต์ ยังมีการสงน้ำพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพและขอพรจากพระสงฆ์ให้ชุ่มเย็นเป็นสุข แต่บางหมู่บ้านสาวอาจสาดน้ำพระเณรในวัดด้วย ซึ่งประเพณีดั้งเดิมถือว่าเป็นการสนุก ไม่ถือเป็นการบาปแต่อย่างใด

หลังจากสร้งน้ำพระสงฆ์แล้ว ชาวบ้านจะจัดขบวนแห่ไปสร้งน้ำให้กับผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่เคารพนับถือตามสมควร เช่น คนที่มีอายุมากๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ประเพณีสงกรานต์หรือปีใหม่ของชาวอีสาน มักจะเล่นกันเป็นเวลาหลายๆ วัน บางแห่งเล่นกันเป็นเวลา 5 - 7 วัน และถ้าอากาศร้อน บางทีมีการเล่นสาดน้ำก่อนวันงาน และภายหลังวันงานรวมเป็นเวลาถึง 10 วันก็มี แต่ตามปกติจะมีการเล่นสนุกสนานกัน 3 วัน คือวันที่ 13 - 14 - 15 เมษายน โดยเฉพาะวันที่ 14 เมษายน ซึ่งเป็นวันเนา (บางแห่งเรียกวันเนา แผลงเป็นวันเนาที่มี) แปลว่า วันหยุด ชาวบ้านจะหยุดงานทุกอย่าง และจะเล่นสนุกสนานกันอย่างเต็มที่ และในวันเนาจวนรุ่งสว่างราว 4 หรือ 5 นาฬิกา จะมีการยิงปืนและจุดประทัดขับไล่ภูตผี และเสนียดจัญไรต่างๆ ด้วย ส่วนการละเล่นจะมีติดต่อกันไปตลอดวันตลอดคืน จนถึงคืนวันที่ 15 เมษายน และตอนเย็นวันที่ 15 เมษายน บางแห่งชาวบ้านทำธง (ชาวบ้านเรียกว่า ธง) ด้วยด้ายสีต่างๆ ยาวประมาณ 2 - 3 วา นำไปแขวนที่วัด โดยใช้ลำไม้ไผ่ที่ยอดโค้งเรียวยาวเป็นเสาธง การนำธงไปแขวนจะการแห่และตีฆ้องตีกลองด้วย การแขวนธงนี้บางท่านให้ความเห็นว่า นอกจากเป็นการบูชาพระรัตนตรัยแล้วยังเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะแห่งชีวิตของเรา คือสามารถมีชีวิตยืนยาวมาจนถึงปีใหม่อีกครั้งหนึ่ง และในคืนวันที่ 15 เมษายน พอจวนสว่าง คือรุ่งขึ้นวันที่ 16 เมษายน บางแห่งมีการแห่ชาวพันก่อนไปบูชาที่วัดเรื่องบุญแห่ข้าวพันก่อนไปบูชาที่วัดจะได้กล่าวละเอียดยกทีหลัง

ในวันที่ 15 เมษายน บางแห่งมีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ในตอนเช้า และตอนบ่ายบางแห่งชาวบ้านพากันขนทรายมาก่อเจดีย์ทราย อาจจัดทำที่หาดทรายใกล้แม่น้ำ หรือที่ใดที่หนึ่งแล้วแต่จะเห็นว่าเหมาะสม แต่ส่วนมากนิยมจัดทำที่วัด โดยชาวบ้านพากันขนทรายจากท่าน้ำมาก่อเป็นเจดีย์ทรายที่วัดรวมกันเป็นกองใหญ่ การก่อเจดีย์จัดทำโดยเอาทรายผสมน้ำพอชุ่มแล้วนำมารวมก่อเป็นกองใหญ่ ทำเป็นกองใหญ่ ทำเป็นรูปเรียวยาวคล้ายปริมิต ตกแต่งให้สวยงามดีแล้ว ตรงยอดเจดีย์เอาไม้แก่นแข็งทำเป็นหยักและเสียมปลายแหลมพร้อมทาสีให้สวยงามมาเสียบไว้พร้อมดอกไม้และเทียน นอกจากนี้บางที่ยังเอาขันขนาดเล็กใส่ทรายผสมน้ำพอมหาดให้เต็มทีแล้วตีคว่ำลงกับพื้นดินรอบเจดีย์ทรายองค์ใหญ่ คนหนึ่งทำจำนวนให้เกินอายุของตนไว้ 1 ขัน ซึ่งมีความหมายขอให้อายุยืนยาวต่อไป เช่น เดียวกับทำกองทรายด้วยขันนั่นเอง การก่อเจดีย์ทรายหากไม่ทำในวันดังกล่าวอาจทำในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ซึ่งเป็นวันอัญเชิญพระพุทธรูปที่นำมาสร้งน้ำที่หอสร้งไปประดิษฐานไว้ ณ ที่เดิม การก่อเจดีย์ทรายเมื่อทำเสร็จก็จะมีการทำพิธีบวชโดยนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5 รูป มาทำพิธีสวดพระพุทธรูป และทำพิธีบวชองค์พระเจดีย์ทราย มีการประพรมน้ำพระพุทธรูปที่เจดีย์ทรายด้วย พิธีนี้นิยมทำในตอนบ่าย พอถึงตอนเย็นหรือค่ำมีการฟังพระสวดมนต์ ฟังเทศน์ฉลองพระเจดีย์ทรายและทำการ คบงัน การก่อเจดีย์ทรายนอกจากได้บุญตามความเชื่อถือแล้ว หากจัดทำในวัดโอกาสต่อมาเมื่อเจดีย์ทรายทลายลง พื้นที่แห่งนั้น จะได้รับการถม

ให้สูงขึ้นไปในตัวพื้นดินจะหายจากโคลนตมและมองดูสะอาดตาดีด้วย นับเป็นการมได้กุศลสองต่อ
 ภายหลังวันสงกรานต์แล้ว บางแห่งมีการแห่ดอกไม้ โดยทำเป็นต้นดอกไม้ไปถวายวัด รายละเอียด
 เรื่องราวการแห่ดอกไม้จะได้กล่าวในโอกาสต่อไป นอกจากพิธีดังกล่าวแล้วบางท้องถิ่นภายหลังงาน
 ตรุษสงกรานต์แล้ว จะมีพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปและสู่ขวัญพระภิกษุสามเณรด้วย

คำสู่ขวัญพระพุทธรูปและคำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร มีดังต่อไปนี้

ศรี ศรี ปีเดือนแถมถึงเขต พระสุริยเขตเข้าสู่ราตรี ผีจักปุนเป็นปือธิกมาส ผูกข้าน้อย
 นาด ข้าบาททั้งหลายยกมือใส่หัวเศสเกล้า ไหว้พระรัตนตรัยแก้วเจ้าตนรัศมีถึงฤดูปีมาได้แต่
 องค์พระแก้วเจ้าจึงเสด็จลิลาลง ทรงตนงามพิพ่ายๆ ผูกข้านทั้งหลายพากันมาราบไหว้และบูชา
 พร้อมกันมาขัดสีลูบไล้ เพื่ออยากได้ตั้งคำมั่งคำปรารถนาอยู่เทียบบาทากักราบไว้ พระแก้วเจ้าตน
 ลือชา คำปรารถนาแห่งผูกข้านทั้งหลายอย่าได้คลาดแคล้ว ขอให้ได้แล้วตั้งคำปรารถนา ผูกข้านทั้งหลาย
 บ่มีใจคิดหาด้วยโทษ กริ้วโกรธโกรธา พร้อมกันมาราชาลบายศรีแก่พระแก้วเจ้า ทั้งผู้เฒ่าและปาน
 กลาง ทั้งสาวอามและเด็กน้อย มีใจชื่นช้อยเต็มใสดี ผูกข้านทั้งหลายได้ขัดสีสังเกตุตามประเทศ
 พื้นเมืองคน ผูกข้านทั้งหลายได้กระทำเพียรสร้างกุศลหลายชาติ จึงได้อุปฐากพระแก้วเจ้าองค์ทรง
 ธรรมผายโศกเมตตาโปรดสัตว์โลกให้พ้นโสมงสาร ให้ได้ถึงพระนิรพานอันล้ำยิ่ง ผูกข้านทั้งหลาย
 จึงพร้อมกันมาตักแต่งแล้วจึงขอลววยแก่พระแก้วเจ้า องค์เป็นเค้าเป็นเหง้า แก่ผูกคนและเทวดา
 ทั้งหลาย และทรงอุปโถมงามย้อยย้ง เป็นดั่งน้ำครึ่งใส่โตคำ องค์มีรัศมีงามบ่สู้ศรี ทราบต่อเท่าห้า
 พันพระวัสสา

อันหนึ่ง ผูกข้านทั้งหลายก็ยังมีคำมั่งคำปรารถนาต่างๆ กัน บางพ้องปรารถนาเอาซึ่ง
 สมบัติมาก สมบัติหลากโลกีย์ เป็นเศรษฐีรตนาดพร้อมเนืองนอง เงินค้ำกองม้ามิ่ง นับด้วยสิ่ง
 อสงไขย บางพ้องปรารถนาเป็นพญาจักรพรรดิราชา ให้ได้ผาบแพ้วทั้งสี่ชมพู บางพ้องปรารถนาเป็น
 พญาอินทราธิราช อันเป็นอาชญาแก่เทวดาทั้งหลาย บางพ้องปรารถนาเป็นพระพรหมมदनประเสริฐ
 อันให้บังเกิดยังญาณ บางพ้องปรารถนาเป็นสัพพัญญุตญาณอันล้ำเลิศประเสริฐกว่าตน และเทวดา
 ทั้งหลายบางพ้องปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธอันล้ำยิ่ง ข้ามพ้นสิ่งสงสารบางพ้องปรารถนาเป็น
 สวากขารมีผายพ่อง บางพ้องปรารถนาเป็นพระอรหันต์มรรคญาณอันผ่าแผ้วหมดบาปแล้วสู่นิรพา
 นขอให้ได้ตั้งคำมั่งคำปรารถนา แห่งผูกข้านทั้งหลายทุกคนทุกคนก็เข้าเทอญ

ประการหนึ่ง ทราบใจผูกข้านทั้งหลาย ยังได้ทวัระวิภูษิตไปมา ในวิภูษิตสารแหล่งหล้า
 ขอให้พ้นจากอบายเวณเวณไกลฮ้อยโยชนคำฮ้ายโหดอย่ามีจำเริญศรีสุทธะยั้ง คือเทพให้สิ่งอินทรา
 ขอให้มียายุยืนนานอย่างน้อยนานอย่างน้อยให้ฮ้อยเฮ็ดวัสสาอย่าพัง อย่าได้หลังเข้าสู่โมหา ขอให้ผูก
 ข้างเกิดมาพร้อมพระเจ้าตนประเสริฐ ชื่อว่าพระศรีอริยมุตไตรย แม่นว่ามีอันใดขอให้ประกอบชอบ
 เนื้อเพ็งใจสมศรีไวเมียมิ่ง ลูกแก้วกึ่งกับตนวงศาลสายเชื้อชาติ ขอให้ฉลาดฮ้อยใจเดียวแม่นว่าผูกข้าน
 ทั้งหลายยังได้ทวัระเทียวไปมา ในวิภูษิตสารหลายชนิด อย่าได้พบพ้อปีตุมาดฮ้อยหมู่เวราแม่นว่าผูก

ข้าทั้งหลายจักมรณาม้างปัญจันท์ทั้งหลาย ขออย่าได้มีน้ำมูลงน้ำลายเสลด ทุกข์เหตุฮ้ายเวทนาจงให้
มรณาโดยชอบ ประกอบด้วยสติจิตวา ผุงข้าทั้งหลายตายจากเมืองคน ขอให้ได้เมื่อเอาตนเกิดในชั้น
ฟ้า เลิศดาวะดิงสา ยลา ภาเว ภาเว ชา โต ผุงข้าทั้งหลาย เกิดมาในภาวะที่ใดก็ดี มีहुตาขอให้ใส
แจ่มใสศ เป็นเงาในฮ้อยโยชน์ก็ให้เห็นเป็นวิถดการแจ่มใสศ ธรรมชาติโสภา ผมดำยาวเส้นแลบ
พระณะแจ่มแจบเสมอเทา เลาคิงขาสมเด้า อย่าถ้อยแต่่าชราการเนื้อคองบางคอกลมปล้อง บ่เอ้อฮ้องก็
หากดูงาม คนใดเห็นลิมแลงงายหายอยากข้า ผู้แต่่าเห็นหายซึ่งพยาธิโรคาท้าวพญาเห็นชมชื่น หื่นๆ
ท้วชมพู ภูณผายแผ่ว้าง ให้มีช่างม้าผุงหมู่เงินคำ ให้จ่านาทูชาติอย่าได้คลาดคังค้ำม็กคำปรารณา
แห่งผุงข้าทั้งหลาย ทุกตนทุกคน ก็ข้าเทอญ

คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร

ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรอดิเรก อนเนกเตโช มโหรรากฤษ์ อธิกะอัทธา อตุลาคุณ
พหุลเตโช ชยะมังคลาดิเรก อนเนกศรีสวัสดิ์ ไมตรีจมีแก่นาค กรุฑ มนุษย์ กุมภันท์ คนธรรพ์
ยักษ์ อารักขเทวดา สุรา สุรินทร์ อินทร์ พรหมยมราชา สุนักข์ตดา สุมังคลา อุตตมโชค อุตตม
โยค อุตตมคติ อุตตมนิธิ อุตตมังกลา มหาศรีวิลาส อินทพาดพร้อมไตรยางค์ พร้อมนาวางค์คาคู่
พร้อมกันอยู่สอนลอน อาทิตย์จรจันทรันักข์ตฤกษ์ อังการถ้อมหาชัย พุชพฤษ์สไปเป็นโชคสุกร์
เสาร์โยคว่าวันดี วันคติอมุตตโชค วันประสิทธิโยคพร้อมลักขณา ผุงข้าทั้งหลาย ทั้งหญิงชายน้อย
ใหญ่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย พร้อมกันมาทุกแห่ง มาตคแต่งขันกราบไหว้และบายศรี สรงโสรง
ด้วยน้ำ พุทธาภิเษกก็หากแล้ว บัดนี้ผุงข้าทั้งหลาย หากเพียงประสงค์สิทธิจินตนาแล้ว จึงอธิษฐานให้
เป็นพระพร 4 โกฎฐาส

ปฐมกฎฐาส อันถ้วนหนึ่งนั้น ขอถวายสมมานูชาเจ้ากู ตนทรงสิลาอันวิเศษ ในช่วง
เขตอาสาม แถมสมภารทุกสิ่ง ไว้เป็นมิ่งมงคล ให้มีบุญและยศกว้างอยู่สืบสร้างสมณะธรรมเจ้าตราบ
ต่อเท่าฮ้อยชาวพระวัสสา ก็ข้าเทอญ

ทุติยะ พระพรถ้วนสองสมภารนองเนื่องมาก บุญถ้วนหลากเหลือหลายผันผายแผ่ว้าง
เป็นที่อ้างแก่โลกโลกาลือชาไปทุกแห่งตคแต่งพร้อมนานา ทั้งพญาแสนหมื่นมาก กราบพื้นบาทา
สักการบูชาเจ้ากู ทุกวันทุกยามก็ข้าเทอญ

ตติยะ พระพรถ้วนสาม ดูงามใสและเฮื่องสูง ปานดั่งแสงสุริยะพุ่งขึ้นมาเขยคั้นทรให้
ได้แถมนามกรขึ้นเป็นมหาสมเด็จอัคคะบวรราชครู ดูงามศรีใสสะอาดให้ได้นั่งปราสาทแก้วและเบ็ง
ซอนอาภรณ์หลายแก้วกึ่ง ทุกสิ่งพร้อมเงินทอง ทาสารทหลายต่างเมืองมาไหว้ มีดอกไม้แก้วและ
เงินคำ นำมาถวายพร้าพร้อมมานบน้อมวันทาโรคาอย่ามาต้องให้เจ้ากูได้สอนลูกน้องพอแสนคน
ทศพลตคนผ่านแล้ว คือว่าไตรปิฎกแล้วทั้งสาม ก็ข้าเทอญ

จตุตถะ พระพรอันถ้วนถี่ ใ้รู้ที่แจ้งตรัสต่อสรณญาณ สมภารเอื้องทั่วโลกดูเลิศล้ำกว่า
 เทพาให้ไ้ด้ดังพระโมคคัลลสารีบุตร บริสุทธธรรมาภิรมีเสฐฐิ เลิศด้วยฤทธิบารมีเข้าค่า ยิ่งล้ำเต็มศรัทธา
 จตุรนาครุฑ มนุษย์กุ่มกัณฑ์ คนธรรมพัยักษ์ทั้งหลาย อันยายยังอยู่ คู่ป่าไม้ไพรพยอม จอมเขา
 และฮิมน้ำสมุทรสุดแดนแสน โกฏิฮอบขอบจักรวาล ใ้ทะยานมาด้วยฤทธา มีเครื่องสักการบูชาพร่ำ
 พร้อม มานบถ้อมประณมกรถวายพร ถวายพรไปอย่า คลาดแคล้ว ใ้เลิศแล้วนัยกาลว่า ชยะคุ
 ชยะ มังกละ ดังนี้ ขอให้เจ้ากุ่มมิชช ณะพญามารผู้โง่บาป มากกราบพินบาทา สักการบูชาเจ้ากู
 อยู่สู่วันทุกยาม ก็ข้าเทอญ

อันหนึ่งขอเจ้ากู่ทรงศีลาธคุณตามมา อุดสำห้เขียนยากค่อยทำเพียร ใจเสถียรแข็งขนาด
 องอาจด้วยปัญญาทรงวิชาหลายขนาด องอาจแผ่ผายธรรมะ สตะนิกายทั้งหลายอันวิเศษ จบเพท
 พร้อมพระวินัย อภิธรรมไบแจ้งจอตลอดเท่าถึง ปฎิฐาน ทั้งอธิธรรมไบเสียงราช ขอให้เจ้ากูไ้เป็น
 สมณะมั่นยืนยง เทียรมาคงเท่าฮ้อยชาวพระวัสสาอย่าไ้ถอยเฒ่า トラบต่อเท่าเข้าสู่นิพพาน ทุกตน
 ทุกองค์ ก็ข้าเทอญ

ความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม

1. วัฒนธรรม (Culture)

วัฒนธรรมเป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต คำว่า วัฒนธรรม มาจาก
 วาทุฒน ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม มาจากภาษาสันสกฤต ธรรม หมายถึงคุณงาม
 ความดี ดังนั้นคำว่า วัฒนธรรม ความหมายตามรากศัพท์เดิม หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความงอก
 งามความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
 2535 : 6) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ให้ความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 ว่า วัฒนธรรม หมายความว่า ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ
 กลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน Culture มาจากภาษาฝรั่งเศส ราก
 ศัพท์เดิมมาจากภาษาลาติน วัฒนธรรม บัญญัติศัพท์ภาษาอังกฤษ Culture พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น
 นราธิปพงษ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติว่า พฤติกรรม ทรงประสงค์อยากให้เป็นรูปศัพท์เป็นภาษาสันสกฤ
 ทั้งหมดและต่อมาทรงเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรม ซึ่งใช้ในปัจจุบัน (พระยาอนุมานราชธน. 2525 : 22)

วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อให้มนุษย์อยู่
 ในโลกอย่างมีความสุขจึงเป็นมูลเหตุใ้มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและถ่ายทอดไป
 ยังมนุษย์รุ่นหลังต่อไป และยังมีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม
 ดังนี้

ศาสตราจารย์ พระยาอนูมานราชชน กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญองงามในวิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากสมัยก่อนสืบต่อกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ม.ป.ป. : 23)

นิคม มุสิกะคามะ (2545 : 4) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคน เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชน โดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้นมิใช่เพียงเรื่องของศิลปะและวรรณกรรม หากหมายรวมถึงรูปแบบวิถีชีวิตที่มนุษย์ชนชั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยมตลอดจนขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ

บุญสม ยอดมาลี (ม.ป.ป. : 1-9) ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม ใน 2 ลักษณะ ความหมายด้านวิชาการ หมายถึง การแสดงออกของมนุษย์ทุกอย่างและได้มีการสืบทอดทางสังคมได้แก่ลักษณะทางศิลปหัตถกรรม สังคม อุดมการณ์ และศาสนา ทักษะหรือวิธีการที่มนุษย์กระทำเพื่อเอาความชนะและควบคุมสภาพแวดล้อม หรือวัฒนธรรมแสดงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นมีขอบเขตน้อยกว่า อารยธรรม วัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่มีชีวิตเกิดขึ้นและอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์สร้างขึ้น แต่เกิดการเรียนรู้ทางสังคม วัฒนธรรมเป็นขนบธรรมเนียมที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์หรือแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ซึ่งอาจต้องมาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ความหมายทั่วไปคือวัฒนธรรมเป็นศิลปการแสดงทั้งระดับชาติและท้องถิ่น เป็นสิ่งของหรือโบราณที่มีมาตั้งโบราณ การแสดงหรือการโชว์ศิลปะดนตรีการปฏิบัติความเชื่อ ภูมิปัญญา ประเพณีต่าง ๆ การเมือง การปกครอง การกระทำต่อธรรมชาติ การแสดงออกของมนุษย์กับอำนาจธรรมชาติ การหยิบยืมแนวคิด จากสังคมภายนอก

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต. 2536) อธิบายความหมายวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นผลรวมแห่งการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมรวมไปถึงชีวิต ความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคมตั้งแต่ภายในจิตใจของคน ค่านิยม คุณค่าทางใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด สติปัญญา ทำที่ วิถีปฏิบัติ ของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจ การปฏิบัติตนของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ความสามารถ คุณธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นอยู่รอดสืบต่อกันมาถึงทุกวันนี้

พระยาอนุমানราชชน (พระมหาพิมล พรมเมือง. 2549 : 21 ; อ้างอิงมาจาก พระยาอนุমানราชชน. 2514 : 12) ผู้ที่มีผลงานดีเด่นในด้านวัฒนธรรมของโลกจากองค์การยูเนสโก ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในชีวิตส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ผลผลิตของส่วนรวมที่ได้เรียนรู้จากคนอีกรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือมรดกของสังคมแล้วสังคมรับไว้ให้เจริญงอกงาม พื้นฐานแห่งวัฒนธรรมไทยคือความรู้สึกนึกคิดที่คิดเป็นทายาทมาจากมรดกแห่งสังคมไทย แล้วมีการสืบทอดต่อกันมาทั้งเป็นสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ยังมาจนถึงวิถีชีวิตของคนในชาติ

2. ลักษณะของวัฒนธรรม

ยศ สันตिसุมภ์ (2540 : 11-13) ได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วมกัน (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมคนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสังคมต่าง ๆ ได้ ทำให้พฤติกรรมของเขาสอดคล้องกับผู้อื่น เช่น การยกมือไหว้ เป็นต้น
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture Is Learned) วัฒนธรรมเปรียบเสมือนมรดกทางสังคม ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นไปยังอีกคนรุ่นหนึ่ง ไรศยการผ่านกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Enculturation) ซึ่งรวมถึงการอบรมของพ่อแม่ หรือ ครูอาจารย์และจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม
3. วัฒนธรรมการใช้พื้นฐานของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์กำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินตรา สัญลักษณ์ไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป ของมนุษย์ คือ ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายและอย่างที่สามารถสื่อ ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังได้
4. วัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้และปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์เช่น สอนวิธีการทำอาหารที่มคุณภาพ หรืออย่างอื่น ๆ หรือแม้แต่การวางระเบียบแบบแผนให้สังคมอยู่แบบมีระเบียบ ระบบ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่รอดของมนุษย์
5. วัฒนธรรมคือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น มนุษย์พยายามกำหนดความหมายของอำนาจแล้วคำวาก็กลายมาเป็น แนวความคิด อันเป็นพื้นฐานเรื่องการปกครองสังคมและกรกำหนดความหมายให้กับชีวิตต่าง ๆ
6. วัฒนธรรมเป็นเรื่องไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการเป็นต้นว่าเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

(Diffusion) เช่นความคิด ค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่น และมีอิทธิพลในด้านการเปลี่ยนแปลงและยอมรับในวัฒนธรรมของเรา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ถ้าหากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนวัฒนธรรมและประเพณีปรับตัวไม่ทันส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า วัฒนธรรมล่า (Culture Lag) และทำให้มนุษย์ในสังคมมีความคิดว่าแปลกแยก (Alienation)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544 : 13) วัฒนธรรมหมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นถึงความคิดความเชื่อทุก ๆ คนยอมรับมีการอบรมและการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นหลังต่อไป

นิยมพรรณ ผลวัฒนธรรมศิริ (2540 : 44-45) นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาและวัฒนธรรม กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นระบบที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และได้สรุปไว้ดังนี้ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นผลผลิตระบบคิดของมนุษย์
2. วัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้และไม่คงที่
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ใดมาโดยมีภาษาเป็นสื่อ
4. วัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวม มีระบบครรถลงจารีต ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม

3. ประเภทของวัฒนธรรม

งามพิศ ลัดยศสงวน (2538 : 53-54) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น

2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) วัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ เพราะมันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่างขนาด และน้ำหนักแตกต่างกัน มนุษย์ไม่สามารถมีอยู่ได้โดยปราศจากสิ่งของเครื่องใช้บางอย่างได้ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non -Material) หมายถึงส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก วัฒนธรรมประเภทนี้มี ยังแบ่งเป็นอีก 5 ประเภทย่อย

2.1 สถาบันสังคม คือส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคม สถาบันสังคม ได้แบ่งประเภทอีกเช่น สถาบันบันครอบครัว สถาบันการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์ ฯลฯ

2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยให้เกิดระเบียบทางสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการวัฒนธรรมประเภทนี้มีวัฒนธรรมย่อยอีก 5 ประเภท คือ

2.2.1 ในหลักศาสนามีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธ มีศีล

2.2.2 ความเชื่อทางสังคม คือระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากในสังคม เช่น สังคมไทยเชื่อ นรก สวรรค์ บาป บุญ ความเชื่อถือต่าง ๆ จะช่วยควบคุมความประพฤติของคนให้อยู่ในระเบียบได้ค่านิยมคือมาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง ความเชื่อในสังคมก็สามารถสร้างระเบียบในสังคมได้

2.2.3 ประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา บวชนาค เป็นต้น

2.2.4 กฎหมาย คือการควบคุมทางสังคมโดยตรง กฎหมายมีความสำคัญในสมัยใหม่ เพราะมันทำให้เกิดระเบียบทางสังคมได้อย่างดี

2.3 ศิลปะ หมายถึงการสร้างสรรคผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ปฏิมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และ วรรณกรรม เป็นต้น

2.4 ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกันและรวมถึงกริยาท่าทางด้วย

2.5 พิธีกรรม เน้นเฉพาะพิธีที่จะต้องทำในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น การอาบน้ำศพ แต่งตัวมาก่อนรดน้ำศพ

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ และกระทรวงวัฒนธรรม (สุชีพ ปุญญานุภาพ. ม.ป.ป. : 12) กำหนดไว้ว่า เนื้อหาของวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. กติธรรม คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ ได้มาจากทางศาสนา

2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณี ที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กันกับกฎหมาย

3. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่นที่เกี่ยวกับการอยู่ดีกินดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน และอื่น ๆ

4. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางด้านสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่รวมกันเป็นผาสุกถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่ติดต่อกับสังคมซึ่งฝรั่งเรียกว่า Etiquette ทุกชนิด

บุญยงค์ เกศเทศ (2536 : 44) กล่าวว่าวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลงมี 4 ข้อ ดังนี้การค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วแต่ซ่อนเร้นอยู่ไม่มีใครรู้มาก่อนการประดิษฐ์สร้างสิ่งใหม่ที่เคยมีมาก่อนหรือคิดหาวิธีใหม่มาใช้ในสังคมวิวัฒนาการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นการแพร่กระจายให้กว้างขวางออกไปมีการหยิบยืมไปใช้กันได้

ประเพณี

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2521 : 61-68) เรียบเรียงฮีตสิบสองคองสิบสี่อันเป็นระบบการอีสานสมัยเก่า เป็นขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนในภาคอีสาน คองสิบสี่ได้กล่าวถึงการเมืองการปกครอง ตำแหน่งทางการปกครองค่านำหน้าชื่อฮีตสิบสอง หรือประเพณีสิบสองเดือน กล่าวถึงรายละเอียดของประเพณี ตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือนสิบสอง

พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ (2528 : 1-65) เขียนถึงคติความเชื่อของชาวอีสานไว้ในหนังสือวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อของเพ็ญศรี คุ้ม โดยกล่าวถึงความเชื่อของชาวอีสาน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น เชื่อในฤกษ์ยาม เชื่อเทวดาผีนางไม้ เชื่อพระภูมิเมือง เชื่อวิญญาณบรรพบุรุษ เชื่อผีฟ้าผีดิน เชื่อประเพณีฮีต 12 คอง 14 สำหรับประเพณีฮีต 12 ได้กล่าวถึงกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในการทำบุญของแต่ละเดือน

ทรงวิทย์ คลประสิทธิ์ (2529 : 49-50) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานบุญของชาวผู้ไทยบ้านหนองแก่นทราย ตำบลสำราญ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งปฏิบัติตามฮีตสิบสอง เช่น ชาวอีสานทั่วไปจะมีแตกต่างกันบ้างก็คือ งานบุญของชาวผู้ไทยจะมีเทศน์ และกัณฑ์หลอน ซึ่งในความเชื่อของชาวอีสานนั้นกัณฑ์หลอนจะมีเฉพาะงานบุญพระเวสเท่านั้น

ธวัช ปุณโณทก (2530 : 350-392) ศึกษาพบว่า ปรัชญาหลักของพุทธศาสนาไม่ได้ลบล้างความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีอันฮีตสิบสองอันเป็นประเพณีที่ชาวไทยอีสานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และเกี่ยวกับผีปะปนกัน เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามีบุญเข้าพรรษาบุญกฐิน ฯลฯ ประเพณีที่เกี่ยวกับผีมี บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสากบุญข้าสະ

ปรีชา พิณทอง (2532 : 18) รวบรวมและอธิบายประเพณีโบราณอีสาน เช่น ประเพณีประจำชีวิตเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน ฯลฯ ประเพณีฮีตสิบสอง บุญเดือนอ้าย บุญเดือนยี่ ฯลฯ คาถาอาคม ตำราฤกษ์ยาม คำทำนาย ตำราดูโศก คะลำ คำสอนเขยสะไก่ สิ่งเหล่านี้ชาวอีสานยังยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน

สาร สาระทัศนันทน์ (2530 : 21) รวบรวมประเพณีฮีตสิบสอง และประเพณีสำคัญอื่น ๆ ของอีสาน คำว่าฮีตสิบสองนั้นอธิบายว่า เป็นคำเรียกเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม ฮีตมาจาก คำว่าจารีต สิบสองมาจากคำว่า สิบสองเดือน ฮีตสิบสองจึงหมายถึง จารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือน ปัจจุบันประเพณีบางอย่างอาจถูกยกเลิกไปบ้างในท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความนิยมและความเชื่อของประชาชนเป็นสำคัญ

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2534 : 134) เขียนหนังสือโลกทัศน์อีสานโดยกล่าวถึงชาวอีสานว่า อิทธิพลสูงสุดต่อโลกทัศน์ของชาวอีสานคือหลักบุญกรรม ความเข้าใจของชาวอีสานนั้น

“บุญ” คือผลของการทำความดี แนวทางแห่งการทำดี คือการประพฤติธรรมหรือการปฏิบัติตามจารีตที่เรียกว่า ฮีตคอง “กรรม” คือการทำชั่วหรือการทำนอกฮีตนอกคอง หรือผิดจารีตประเพณี

อานนท์ อาภาภิรมณ์ (2519 : 52-54) ศึกษาความเชื่อของมนุษย์ที่ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติต่อไปในอนาคต ความเชื่อดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง สิ่งต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นโชคลางนั้น เมื่อนำมาจัดกลุ่มรวมกันแล้วมีอยู่ 6 ประเภท

1. นามธรรมสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ ชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่
2. รูปรธรรมของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ รูปร่าง ลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของ
3. สถานที่และยังรวมไปถึงตำแหน่งต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ไผ่ ปาน เป็นต้น
4. ความฝัน เป็นการสะท้อนถึงโชคลางที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินในอนาคต
5. ประสบการณ์ ประสบการณ์บางอย่างถือว่าเป็นโชคลาง เช่น การพบงู เป็นต้นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

6. พิธีการ คนไทยมีความเชื่อว่าพิธีการต่าง ๆ นำมาซึ่งความสุขความเจริญของชีวิต เช่น การฝังเสาเอกเวลาปลูกบ้าน การปูที่นอนบ่าวสาวในวันแต่งงาน เป็นต้น

ประสาธ อิศรปริดา และคณะ (2518 : 7) ทำการศึกษาความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน พบว่า ความเชื่อในอำนาจและเวทมนต์ของมนุษย์เป็นการตอบสนองความต้องการเมื่อมนุษย์มีความรู้สึกตัวว่าไม่มีความมั่นคง การแสดงพฤติกรรมความเชื่อจะเกิดขึ้นในขณะที่มนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นหรือประสบการณ์นั้นน้อย เป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจตลอดจนไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนั้นได้ เพราะฉะนั้นในการที่มนุษย์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและปลอดภัย จึงจำเป็นต้องหาเครื่องยึดเหนี่ยวว่าจะเป็นทางเวทมนต์ คาถา หรือเช่นสรวงสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจที่จะเอาชนะสิ่งต่าง ๆ เมื่อทำเช่นนี้แล้วจะได้ผลสำเร็จจึงเชื่อต่อมา สิ่งที่มีอำนาจสามารถบันดาลให้พบกับความสำเร็จ แต่ถ้ามนุษย์ขัดแย้งก็อาจจะประสบกับเคราะห์กรรมใด

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2518 : 54-58) ศึกษาเรื่องคติความเชื่อโดยเสนอว่า ความเชื่อคือ สิ่งที่มีมนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจ โดยอาศัยเวลาแห่งการเรียนรู้หลายพันปี ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ จะบันดาลให้มนุษย์เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้ถูกลงโทษจึงต้องเอาใจใส่ในสิ่งลึกลับนั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่คิดว่าดีที่สุด จึงทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ขึ้นในกาลต่อมา และภิญโญ จิตต์ธรรม ได้แบ่งประเภทความเชื่อออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ ความเชื่อที่เกิดจากความกลัว เหตุที่กลัวเพราะไม่รู้ และเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นย่อมมีผู้กระทำ ทั้งสิ้นความเชื่อเกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และการสังเกตจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติ คือ

สิ่งที่มนุษย์ประสบอยู่ทุกวัน ความเชื่อเกี่ยวกับขาลกลางบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์และคาถาต่าง ๆ ความเชื่อโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามนิมิต ผีน

ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร (2519 : 101-108) ได้ศึกษาความเชื่อของคนไทย พบว่าความเชื่อโชคลางของคนไทยมีหลายลักษณะ เช่น เวลาออกจากบ้านถ้าจิ้งจกร้องทักจะไม่ให้ออกจากบ้านเพราะปิ่นกลางร้าย ถ้านกแสดบ้านข้ามบ้านใครเชื่อว่าเป็นลางบอกเหตุบ้านนั้นจะมีคนตาย เขมนตาขาวจะเกิดลางร้าย เขมนตาซ้ายจะได้บวค แมงมุมอุ้มไข่ตือกือเป็นลางร้าย เป็นต้น ถ้าพิจารณาการเชื่อโชคลางของคนอีสานจะมีหลายลักษณะเช่นกัน เช่น เชื่อว่าคำสาบานหรือคำสาปแช่งของคนแก่จะช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุขและรักษาโรคบางอย่างได้ การชิงด้ายสายสิญจน์รอบบ้านจะกันผีเข้าบ้าน การสักยันต์ตามตัวหรือลงคาถาจะทำให้อยู่ยงคงกระพัน การเรียกผีตาแสดก่อนลงมือทำงานจะทำให้การทำงานได้ผลดี ถ้าผีนเห็นบั้งไฟหรือผีนเห็นจุดบั้งไฟที่บ้านใดแสดงว่าบ้านนั้นจะมีคนตาย การบายศรีสู่ขวัญจะทำให้มีความสุขและสะเดาะเคราะห์ การแห่นางแมวจะทำให้ผีนตกต้องตามฤดูกาล การทำพิธีเลี้ยงตายหรือไล่ผีโดยใช้เสียงฆ้องจะได้ผล การทำโลงศพไว้ให้คนที่ป่วยหนักจะทำให้มีโอกาสรักษาหายได้ คนที่ป่วยหนักไม่รู้สาเหตุ (อาการผิดปกติ) แสดงว่าผีเข้าต้องทำพิธีไล่ผีจึงจะหายจากการป่วย เป็นต้น การเชื่อโชคลาง เป็นความเชื่อความรู้สึกรหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน เป็นความเชื่อที่ขาดเหตุผลหรือพิสูจน์ไม่ได้แต่ยังประพฤติปฏิบัติในสิ่งนั้นถือเป็นยาคำลึงใจของคนอีสานชนิดหนึ่ง

จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร (2528 : 48) ได้ศึกษาถึงสถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย โดยรวบรวมผู้ที่ศึกษาและกล่าวไว้ พบว่า ชาวอีสานส่วนใหญ่ยังนับถือผีต่าง ๆ ผีที่นับถือว่ายิ่งใหญ่และสำคัญกว่าผีอื่น ๆ คือผีแถนหรือผีฟ้าแถน ต่อมา คือผีมหัศจรรย์ ผีอาชฌ์ เป็นต้น รองลงมาคือผีประจำตระกูล นอกจากนั้นก็ผีตาแสด ผีบ้าน ผีเมือง ผีเหล่านี้เป็นผีที่คอยคุ้มครองป้องกันภัยพิบัติ และให้คุณแก่มนุษย์ ส่วนผีที่ให้โทษ เช่น ผีโพง ผีปอบ ผีเป่า เป็นต้น

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2530 : 325-349) ได้ศึกษาถึง “ความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทย” ไว้ว่า ก่อนสมัยพุทธกาลประชาชนในดินแดนไทยมีความเชื่อทางศาสนาตามแบบวิญญาณนิยม (Animism) ทำพิธีบวงสรวงกราบไหว้วิญญาณที่เชื่อว่ามีจริง เพื่อขอความอารักขาและความสามัคคีมีชัยในกิจกรรมที่ตนทำอยู่ ในจารึกสุโขทัย กล่าวถึงการบวงสรวงเทพดาที่รักษาเมืองสุโขทัย โดยกล่าวว่าหากประชาชนทำการเช่นพลีถูกต้องก็จะอยู่เย็นเป็นสุข แต่หาก “เช่นบดิ พลีบถุก” ก็จะถูกลงโทษได้ นอกจากนี้ ให้ความหมายของ “ผี” ไว้ว่า หมายถึงวิญญาณ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีปู่ตา ตายาย แนวความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยมที่ปรากฏชัดเจนจากความเชื่อเรื่อง “เจ้าพ่อ” คนไทย เชื่อว่าในอาณาเขตบ้านแต่ละแห่งนั้นมีวิญญาณคอยดูแลและรักษา เป็นต้น

วิโรจน์ หีบแก้ว (2529 : 32-40) ได้ศึกษาความเชื่อของประชาชนที่อยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลความเชื่อโชคลาง ทำให้ชาวอีสานเชื่องมงายอยู่กับสถานะทางธรรมชาติ เนื่องจากธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ภาวะที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งประหลาดหรือผิดปกติ เช่น หากมีปลวกสีก่อกอจอมจอมปลวกใต้ถุนบ้านผู้ใด เชื่อว่าจะนำความเดือดร้อนใจมาสู่จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ คือ นิมนต์พระสงฆ์มาสวดแก้อุบาทว์ เพื่อให้สิ้นเคราะห์หายจากความเดือดร้อน หรือถ่านกแสกร้อง หรืองูเห่าเข้าบ้านเรือน เชื่อว่าเป็นสิ่งบอกเหตุแห่งความวิบัติ จะต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้หมดไป

พระอริยานุวัตร เขมจารี (2530 : 1-55) กล่าวถึง “คติความเชื่อของชาวอีสาน” ไว้ว่า ความเชื่อของชาวอีสานได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเกิดความเชื่อทางศาสนา ปราภูมิความเชื่อต่าง ๆ ดังนี้ คือเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม เป็นประเพณี เชื่อเรื่องผีสามเทวดา นางไม้ เชื่อพระภูมิเมือง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าแม่เหล็กเหล็กเมือง เชื่อผีบรรพบุรุษ เชื่อเรื่องนางสังหรณ์ หรือเทพสังหรณ์ เชื่อเรื่องประเพณีฮีด 12 คอง 14 เป็นต้น

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2528 : 89-135) ได้วิจัยบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ พบว่า หมอลำมีบทบาทสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ บทบาททางด้านพิธีกรรม และบทบาททางด้านมหรสพสำหรับบทบาททางด้านพิธีกรรมคือการรำผีฟ้าเพื่อรักษาความเจ็บไข้และลำเพื่อขอคำทำนายเกี่ยวกับชะตาบ้านเมืองพิธีกรรมทั้งสองนี้สัมพันธ์กับองค์ประกอบองค์ด้านความเชื่อระบบเศรษฐกิจและระบบการผลิต การรำผีฟ้ามีบทบาทด้านการลดความตึงเครียดทางสังคม สร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม และควบคุมพฤติกรรมทางสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2529 : 1-2) ให้เหตุผลถึงการที่ประเพณีพิธีกรรมในภูมิภาคต่างๆ มีความหมายเหมือนหรือแตกต่างกันมาก มาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังนั้นสิ่งแวดล้อมส่วนรวมของชาติส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเหมือนกันทุกท้องถิ่น แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดของประเพณี ประเพณีส่วนใหญ่นี้ได้แก่ ประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการเกิด

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2530 : 190-192) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมว่า มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเพราะพิธีกรรมต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อสิ่งใด ในพิธีในสังคมไทยมีอยู่ 2 ประเภท คือพิธีกรรมส่วนรวมมีแบบแผนการกระทำ คล้ายคลึงกันทั้งประเทศกับพิธีกรรมจำเพาะถิ่น มีแบบแผนการกระทำเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง แต่องค์ประกอบของพิธีกรรมทั้ง 2 ประเภท จะเหมือนกันคือ มีความเชื่อเป็นรากฐานการกระทำ ผู้ประกอบพิธี อุปกรณ์ในพิธี และผู้ร่วมพิธี

กึ่งแก้ว อัถดถาวร (2534 : 1-29) ได้กล่าวถึงลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทยว่า พิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยในสังคมได้สร้างขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจเมื่อประกอบพิธีกรรมใดไปแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ย่อมมีความสบายใจ และมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวังไว้ พิธีมักเป็นไปในรูปของพิธีกรรมทางกร เกษตรกรรมที่มุ่งความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมเพื่อความเป็นสวัสดิมงคล และความเป็นสุขของคนในสังคม นอกจากนี้พิธีกรรมอาจประกอบขึ้นในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต พิธีกรรมเหล่านี้จะเป็นสิ่งบอกความเปลี่ยนแปลงสถานภาพ เปลี่ยนวัย เปลี่ยนอาชีพ และเปลี่ยนฐานะทางสังคม ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ จึงช่วยให้จิตใจคลายกังวล

สมชาย นิลอาธิ (2541 : 22-13) ได้กล่าวว่า แม้ความเชื่อจะเป็นสิ่งลึกลับเป็นนามธรรม ที่ไม่สามารถจะพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนได้ด้วยเหตุผลก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธได้เช่นเดียวกันจนอาจจะกล่าวได้ว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่ต้องมีเป็นปกติธรรมดาของมนุษย์ทุกชนชาติในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อจะเป็นเรื่องที่ยอมรับกันไม่ค่อยได้มักจะถูกกล่าวหาเสมอว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีความหมาย งามายไร้ประโยชน์ แต่ในทุกสังคมก็ต้องมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ถูกลดคุณค่าให้เกิดขึ้นด้วยความเชื่อต่างๆ กัน ซึ่งจะพบเห็นกันในรูปแบบของศิลปกรรมในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมของหมู่ชนในสังคมนั้นๆ และเมื่อสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นมาแล้วก็เชื่อว่าจะไปไร้ประโยชน์เสียทีเดียวก็หาไม่ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นบางอย่างอาจเป็นศูนย์รวมหรือโครงสร้างที่ยึดเหนี่ยวให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุขก็มีไม่น้อย ฉะนั้นแม้จะเป็นสิ่งที่ดูไร้เหตุผลหรืองามายก็ตาม แต่ก็สามารถยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นมีขึ้นกับสังคมได้ ปู่ตา เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของคนในอีสาน ที่เป็นตัวอย่างได้อย่างดีเกี่ยวกับแนวความคิดดังกล่าว ปู่ตา เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูลและแต่ละหมู่บ้านที่จะต้องมีกันทุกหมู่บ้านในอีสาน เป็นความเชื่อที่ชาวบ้านแต่ละแห่งเชื่อถือและยึดมั่นกันอย่างเหนียวแน่นมาตามเดิม จนไม่สามารถจะสืบย้อนหลังไปหาต้นตอได้ ชาวบ้านจะเชื่อมั่นกันจนกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งหมู่บ้านก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเกิดมีสิ่งใดผิดปกติธรรมดาไปก็ตามชาวบ้านก็มักจะเพ่งเล็งไปที่ปู่ตาว่าจะต้องมีใครคนใดคนหนึ่งไปทำให้ปู่ตาท่านไม่พอใจ บันดาลให้เกิดมีสิ่งที่ไม่ดีไม่งามขึ้นก็ต้องไปทำพิธีเซ่นไหว้ขอขมาลาโทษกันด้วยความยินยอมพร้อมใจ สนธิใจ หรือแม้กระทั่งเรื่องเล็กน้อย เช่น ลูกหลานในหมู่บ้านจะต้องเดินทางจากบ้านไปที่อื่นๆ เป็นเวลานานๆ เพราะต้องไปหางานทำหรือแยกครอบครัวไปก็ตามก็มักจะต้องไปบอกกล่าวปู่ตาให้ช่วยคุ้มครองเสมอ ด้วยเหตุดังกล่าวถ้าหากจะยกฐานะของปู่ตาว่าเป็นสถาบันสังคมในหมู่บ้านที่นับถือในทางบวกได้อีกคือ ด้านที่ยึดเหนี่ยวให้เกิดความหวังในชีวิตด้านบนบาน (บ่า) ให้ปู่ตาช่วยให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา ขอลูก ขอให้หายจากโรคไข้เจ็บ เป็นต้น

5. แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ และ พิธีกรรม

Durkheim (อมรา พงศาพิชญ์. 2537 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Durkheim. 1964 : 23) เป็นนักปราชญ์อีกคนหนึ่งที่ยุติแยกศาสนาออกจากมายาศาสตร์ (Magic) Durkheim ถือว่ามายาศาสตร์นั้นความเชื่อและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของทางโลกโดยทั่ว ๆ ไป เป็นความเชื่อของบุคคลแต่ละคน ไม่มีผลผูกพันต่อชีวิตของกลุ่มหรือสังคมแต่อย่างใด คนที่ปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากนักมายาศาสตร์ หรือนักไสยศาสตร์ก็เปรียบเหมือนกับลูกค้าที่มาซื้อของแต่อย่างใด ไม่เหมือนกับคนที่นับถือศาสนาเดียวกัน ซึ่งยอมรับนับถือบทบัญญัติหรือหลักศีลธรรมอันเดียวกันตลอดไป ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขอใช้มายาศาสตร์ กับผู้ให้มายาศาสตร์ จะเปรียบอีกอย่างหนึ่งก็เปรียบได้เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนไข้และหมอรักษาโรคเท่านั้น

ปราณี วงษ์เทศ (2542 : 241-252) ที่กล่าวถึงพิธีกรรมว่า การที่มนุษย์สร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์และมีความหมายตามความเข้าใจอันเกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของตน กล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ พิธีกรรมนั้นที่แท้จริงแล้วก็คือพฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตน พิธีกรรมที่ปฏิบัติกันโดยทั่ว ๆ ไป ในสังคมไทยภายในรอบปีหนึ่งอาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน 2) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต 3) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมหรือประเทศ พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญทำให้เกิดเทศกาลต่าง ๆ ขึ้นมา ทั้งนี้ส่วนประกอบที่สำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา มีอยู่ 3 ประการคือ (1) การเช่นสรวงบูชาหรือทำบุญ (2) การกินเลี้ยง (3) การละเล่นรื่นเริง

ศรีศักร วัลลิโภดม (2536 : 27-30) กล่าวว่า ชีวิตความเป็นมนุษย์เกี่ยวข้องกับสำคัญอยู่ 3 เรื่อง ดังนี้

1. โครงสร้างของสังคม คือสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม จึงดำรงชีวิตอยู่ได้การอยู่ร่วมกันต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันและสร้างสรรค์ต่อกันเพื่อให้ชีวิตของคนอยู่รอด ดังนั้นมนุษย์จะทำอะไรลงไปต้องนึกถึงผู้ที่ร่วมอยู่กับตนด้วย ทำให้การที่จะเป็นปัจเจกบุคคลจนเกินเป็นสิ่งที่ขัดต่อมนุษย์
2. เศรษฐกิจ คือการได้มาซึ่งปัจจัยสี่เพื่อการอยู่รอดหรือเพื่อการดำรงชีพ เป็นเรื่องของวัตถุโดยตรงต้องการแสวงหาวัตถุที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน แต่ความต้องการทางวัตถุนี้อาจจะเป็นเรื่องของการกระตุนความอยาก ความโลภ ที่เป็นความต้องการเฉพาะตัว เพื่อที่จะนำไปสู่การมีอำนาจและความมั่นคง และสร้างความแตกแยกในหมู่ของสังคมมนุษย์ด้วยกันเอง
3. เรื่องความเชื่อของจักรวาล เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงของมนุษย์กับสัตว์โลกอื่น ซึ่งจากความสามารถเช่นนี้ทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ที่ต้องแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโลก ที่อยู่ใกล้และห่างไกลออกไปจากจักรวาล ซึ่งในบางเรื่องก็หาความจริงได้

แต่บางอย่างไม่สามารถหาความจริงได้ จึงทำให้เกิดเป็นความเชื่อขึ้นมาแทน ในเรื่องของความเชื่อ นั้นมีอิทธิพลต่อมนุษย์เป็นอย่างมากทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมคือ ความเชื่อที่เกี่ยวกับ สิ่งที่น่าอหือหรือธรรมชาติ คือพลัง ความเชื่อใ้พลังแห่งอำนาจที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอะไรก็ได้ในจักรวาลนี้จึงทำให้เกิดความเชื่อขึ้นมา 2 อย่างคือ ศาสนา และ ไซยศาสตร์ ศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์สยบต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เช่น การกราบไหว้ เคารพเชื่อถือและขอ ร้อง อ้อนวอนให้ช่วยคุ้มครอง

จูไรร์ตัน จันธารง และยุพา คลังสุวรรณ (2528 : 56-61) กล่าวว่าไว้ว่า เอมีล เดิร์กไฮด์ (Emile Durkheim) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้นำทฤษฎีเชิงการหน้าที่ (Functionalist Approach) ศึกษาความเชื่อและสัญลักษณ์ที่สมาชิกในชุมชนเดียวกันใช้ด้วยกันได้สรุปความหมายของการเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม เป็นแรงผลักดันทางสังคม เป็นแรงผลักดันทางศีลธรรม ซึ่งได้ไปมี ส่วนร่วมในระบบความเชื่อและค่านิยมอันเป็นระบบหล่อหลอมพฤติกรรมของมนุษย์ ในสังคมให้เป็น แนวเดียวกันและเชื่อว่าลัทธิธูริสม (Thomism) ของศาสนานั้นเป็นพื้นฐานของมนุษย์ พิธีกรรม และความเชื่อเป็นภาพสะท้อนของสังคม เดิร์กไฮด์ได้แบ่งโลกออกเป็น 2 ส่วน คือ สิ่งที่อยู่เหนือ ธรรมชาติและสิ่งที่ตามธรรมชาติหรือเป็นไปตามธรรมชาติ โดยในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาตินั้นจะมี กฎเกณฑ์หรือว่าข้อกำหนด คดขยเฉพาะ ซึ่งมันจะต่างจากสิ่งที่มนุษย์เราใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ ประจำวัน ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เหนือกว่าธรรมชาติเหล่านี้ยังช่วยในการเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว คนในชุมชนเข้าหากันได้สำหรับพิธีกรรมและความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของสำนึกร่วม (Collective Conscience) มีหน้าที่สำคัญลึกซึ้งที่คอยเป็นกลไกสำหรับยี่เหนี่ยวสังคมเข้าด้วยกัน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540 : 19-21) ได้กล่าวไว้ว่าความเชื่อพื้นฐานของชาวบ้าน คือ ความเชื่อในบรรพบุรุษโดยเชื่อว่าเมื่อบุคคลตายไปผีก็ยังคงคอยปกปักรักษาลูกหลานเรียกว่า ผีบ้านผี เรือนถ้าหากย้อนอดีตหลายร้อยปีตามบรรพบุรุษแล้ว ในระดับหมู่บ้านจะมีผีประจำหมู่บ้านซึ่งแต่ละ ภาคมีชื่อเรียกต่างกัน คือ ทางภาคเหนือ เรียกว่า ผีเสื้อบ้าน ภาคอีสานเรียกว่า ผีปู่ตา และก็จะมีการ หรือศาลาไว้ให้ผีซึ่งจะอยู่ในหอย่อมป่าเรียกเช่นเดียวกันว่า ดงปู่ตา ในการทำพิธีกรรมเลี้ยงผีประจำ หมู่บ้านเป็นการแสดงร่องรอยของเหตุการณ์ปกครองตนเอง เอกลักษณะและความเป็นอิสระของหมู่บ้าน ที่จะยังคงมีอยู่ในสมัยชุมชนบุพกาล ในแต่ละเขตชุมชนหนึ่งๆ หรือว่าท้องถิ่นหนึ่ง มีเนื้อที่ครอบคลุม หลายหมู่บ้านซึ่งละท้องถิ่นก็จะมีผีบรรพบุรุษ หรือผีคนสำคัญของท้องถิ่น หรือ ผีเจ้าเมือง บรรดาผี ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะสังคมไทยที่เคยผ่านการเปลี่ยนจากชุมชนหมู่บ้านอิสระมาเป็นรัฐ แบบเจ้าฟ้า (Principalities) ซึ่งเป็นผิขนาดเล็ก มีวีรบุรุษ นักรบมีเจ้าเมืองครองเมืองชาวบ้านได้หมา รวบยึดเอาผิของวีรบุรุษ หรือเจ้าครองเมืองมาเป็นผิของตนถือเอามาเป็นผิของชาวบ้านเพื่อใหช่วย คุ้มครองและช่วยเหลืออีกชั้นหนึ่ง เหนือผีเจ้าเมืองแบบรัฐเจ้าฟ้า คือ ผีแดน หรือเรียกอีกอย่างว่าผีฟ้า เป็นผู้ให้กำเนิดชนไทย ประโยชน์ของผีแดนคือชาวบ้านต้องการฝนต้องเรียกผีแดนช่วยบันดาลให้เกิด

มีฝนตก หรือถ้ามาเข้าทรงร่างมีฟอนผีฟ้าเพื่อช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยแล้วนอกจากนี้ยังมีผีหรือเทวดาที่สถิตอยู่ตามธรรมชาติ การเชื่อตามบรรพบุรุษซึ่งแสดงถึงความเชื่อเดิมของหมู่บ้านคือเป็นความเชื่อในสายโลหิตเครือญาติผูกพันกับผู้มีชีวิตอยู่ หรือผู้ที่มีชีวิตกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันย่อมเชื่อผีบรรพบุรุษร่วมกันเพราะเป็นผีของหมู่บ้านจริง ที่ชาวบ้านมีไว้กีดกันสิ่งแปลกปลอมจากภายนอก ในเมื่อผี ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจะนั้นชาวบ้านต้องให้ความสำคัญรักษาระดับครอบครัวเครือญาติและชุมชนในหมู่บ้านและเชื่อว่าสมาชิกชุมชนมีความผูกพันเหนียวแน่นมีต้นตระกูลเดียวกันร่วมกันอีกทั้งยังยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะทำให้ผีบรรพบุรุษโกรธ แล้วชาวบ้านก็จะได้รับการคุ้มครองดูแลภัยอันตรายต่างจากภายนอกหมู่บ้านอาจจะถูกผีสิงโทษได้ การขนานต่าง ๆ เป็นเรื่องของกรยอมรับงานต่อธรรมชาติซึ่งเป็นระบบความเชื่อเดิมมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นและมีฐานการผลิตเป็นไปตามแบบธรรมชาติคือผลิตแต่พอเพียง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530 : 98-101) กล่าวว่า พิธีกรรมคือมารการที่จะให้ความหมายใหม่แก่สิ่งต่างๆ ความหมายนั้นต้องมีความสำคัญจนกระทั่งเป็นผลให้ผู้คนที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่มีกับผู้ถูกกระทำพิธีกรรมใหม่ เช่นพิธีกรรมแต่งงานคือการให้ความหมายใหม่แก่สถานภาพชาย หรือหญิงที่เป็นบ่าวหรือสาว เป็นความหมายที่ให้ความสำคัญแก่คนทั่วไปเพราะผู้ชายที่ดีย่อมเลิกเกี่ยวพาราสีผู้หญิงนั้นได้เสียที หรือพิธีการบวช ถ้าหากชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์แล้วพากันไปบวชป่า ก็คือการให้ความหมายใหม่แก่ต้นไม้หรือป่า แต่พิธีกรรมการ บวชป่า ไม่ใช่เป็นการสืบพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นเพียงพิธีกรรมที่จะให้ความหมายใหม่ต้นไม้และป่า ว่ามันคือที่พึ่งของคนเช่นเดียวกับพระภิกษุเป็นที่พึ่งของฆราวาส แต่การห่มผ้าเหลืองให้กับต้นไม้ สอดคล้องกับประเพณีการห่มผ้าให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนไทยโบราณทั่วไป จึงเหมือนกับเป็นเครื่องบ่งบอกให้รู้ต้นไม้และป่าไม้ศักดิ์สิทธิ์ แต่ความศักดิ์สิทธิ์ในความหมายใหม่ก็เพราะว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งของเรา

ปราณี วงศ์เทศ (2543 : 256-272) พิธีเลี้ยงผีเรือนของชาวมุขที่บ้านใหม่ชายแดน กิ่งอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน คว่า การฆ่าควายเลี้ยงผีเรือนที่มีต่อ ผู้อยู่ คือ ความเชื่อในผีเดียวกันเพื่อช่วยเหลือและรักษาความสัมพันธ์ของเครือญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ สืบเนื่องจากเวลาจะ สั่งเวย หรือเช่นผี ญาติพี่น้องต้องมาร่วมพิธีและร่วมกินของเช่นเพื่อจะได้แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การที่เครือญาติแต่ละคนมาร่วมพิธีสั่งเวยเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ การผูกพันกันทางพิธีกรรมตามความเชื่อศาสนาและจริยธรรมการที่บรรดาญาติมารวมกัน เช่น สั่งเวยหมายถึงการแสดงออกถึงการยอมรับผีบรรพบุรุษด้วยกันในการกินร่วมกันก็เปรียบเสมือนการเชื่อมกันทางสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม แล้วยังบ่งบอกให้ด้วยว่าเป็นการกินเพื่อเฉลี่ยอาหารที่ไม่ได้กินในชีวิตประจำวันเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้มีฐานะดีร่ำรวยกับคนยากจนเพื่อมิให้แตกต่างกันจนเกินไป สำหรับพิธีบูชาผีบรรพบุรุษของมุข ชี้ให้เห็นว่า โลกทัศน์และค่านิยมของเผ่าพันธุ์ที่มีต่อครอบครัวระหว่างอดีตและปัจจุบัน พิธีกรรมต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้เกิดการบูรณาการของครอบครัว อนุรักษ์โครงสร้างของจารีตประเพณี

และการเมือง ที่ขาดเสียมิได้ คือ การยอมรับอำนาจความอาวุโสและยังช่วยตอกย้ำกระตุ้นความเคารพต่อผู้อาวุโสที่ยังมีชีวิตอยู่ พิธีกรรมจึงทำหน้าที่เชื่อมบุคคลกับระเบียบของชีวิตและรักษาระดับความรู้สึกร่วมกันของสังคมอย่างชัดเจน ดังนั้นการนับถือผีของบรรพบุรุษจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยเข้าใจได้ถึงปรัชญาชีวิตและจักรวาลของชาวมอญที่มองว่า มนุษย์กับธรรมชาติเป็นหนึ่งเดียวกันต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันถ้าพูดถึงปัจจุบันคือเรื่องสืบเนื่องจากอดีต บทบาทของพิธีกรรมจึงเป็นการรักษาความสืบเนื่องในอดีต ความเคารพภูมิปัญญาอาวุโสซึ่งเป็นหลักประกันของสังคมในโลกนี้ไม่ว่ามนุษย์หรือธรรมชาติต่างก็มีจุดประสงค์อันเดียวกันร่วมกันต่อสังคม คือความอยู่รอดของครอบครัวและชีวิต ชุมชน และเผ่าพันธุ์ตราบใดที่ธรรมชาติกับมนุษย์มีความแตกแยกกัน ผิดบรรพบุรุษก็จะหายนะ ยุคคุ้มครองแล้วความเลวร้ายหายนะก็จะเข้ามามีอำนาจตามมา

วิจิตร ขอนยาง (2532 : 41-42) กล่าวว่า ประโยชน์ของประเพณีไว้ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีบางประเภททำให้ผู้ได้ปฏิบัติตามได้แสดงความกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ ทั้งยังมีชีวิตปัจจุบันและล่วงลับ
2. ประเพณีบางประเภทให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบใจมีสิ่งยึดเหนี่ยวทำให้จิตใจมีความเชื่อมั่นในการทำความคิด
3. ประเพณีเป็นจุดรวมของความสามัคคีเพราะเกิดความร่วมมือกันของมนุษย์ในสังคม ทำให้ผู้ปฏิบัติมีใจอารี มีความเมตตากรุณา
4. ประเพณีในส่วนควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ให้เป็นเป็นผู้มีความประพฤติทำนองคลองธรรม เปรียบเสมือนเครื่องย่อกฎเกณฑ์ของสังคมทำให้สังคมมีความสุข
5. ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของสังคม เพราะประเพณีเป็นเรื่องของแต่ละชุมชนที่เกิดจากการสั่งสมมา

สวิง บุญเจิม (2539 : 484) ประเพณี คือวัฒนธรรม หรือธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยลำดับ ตั้งแต่บรรพบุรุษถึงปัจจุบันและอาจต้องถือปฏิบัติต่อไปในอนาคต

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2529 : 1) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ประเพณีท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน เกิดจากสาเหตุ 3 ประการ

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไป
2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดมาจากวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นวิถีชีวิตคนในสังคมคิดอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็มักจะแสดงออกมาให้ปรากฏในรูปของภาษาประเพณี การละเล่น ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมนุษย์ได้สร้างขึ้นแล้วถ่ายทอดไว้ให้กัน

3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอาศัยอยู่ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลายาวนาน มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และในเวลาเดียวกันก็จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ขอบเขต บรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป

เสถียร โกเศศ (2519 : 163) กล่าวถึงประเพณีของสังคมว่าเกิดมาแล้วจะอยู่ได้นานหรือไม่อยู่ที่เงื่อนไขประเพณีนั้นตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือไม่และสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงหรือไม่มากนักเพียงใด ส่วนมากประเพณีจะหายไปจากสังคมได้ยากเว้นแต่ประเพณีใดล้าหลังถ่วงความเจริญหรือเสียหายแก่สังคมและส่วนรวม ประเพณีนั้นก็ต้องยกเลิกและหมดไปเองในอนาคต

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ประเภทของการท่องเที่ยว หมายถึง ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่จำแนกที่หมายปลายทางของการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่แสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตประชากรต่างเผ่าพันธุ์ซึ่งรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน เข้าร่วมพิธีศาสนาต่างๆ

2. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างแดนเข้ามาเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นที่ข้อดึงดูดจิตใจ (Attractions) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือ การตั้งแคมป์

3. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการสัมผัสวิถีชีวิตเก่าๆ ที่กำลังสูญหายไปเพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมา การดำเนินชีวิตจากการดำเนินชีวิตของตนเอง

4. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการเที่ยวพิพิธภัณฑสถานโบราณวัตถุเก่าๆ เน้นความรุ่งเรืองในอดีต

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) ลักษณะเด่นคือมีการประชุม พบปะกัน หรือ สัมมนา ส่วนมากแล้ว เป็นการเอาแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภทมารวมกันไว้เมื่อเกิดธุรกิจ

6. การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขัน กีฬา การอบแดด และการสมาคมกันสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ

7. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการจูงใจการท่องเที่ยวเพื่อให้นักงาน หรือเป็นสวัสดิการแก่หน่วยงานและบริษัทห้างร้าน ไปประชุม หรือหาประสบการณ์เพิ่มเติม

ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของรัฐเรื่องการท่องเที่ยว

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี สร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในด้านโอกาสและภัยคุกคาม จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดังกล่าวในอนาคต โดยจะต้องมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย อาทิ สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ มีการบริหารจัดการลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมกับชุมชน

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการ บนพื้นฐานความรู้และความเป็นไทย โดยใช้กระบวนการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมและห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการถ่ายทอดและต่อยอดเทคโนโลยี และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ เพื่อผลักดันยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและโอกาสด้านตลาด ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่ต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาการรวมกลุ่มในเชิงอุตสาหกรรมและในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาอาหาร ยานยนต์ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประสานการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent) และติดตามประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการภายใต้แนวทางการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

การปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค บนฐานการสร้าง ความแตกต่างและความชำนาญเฉพาะด้านของบริการที่สำคัญ ได้แก่ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก ธุรกิจบริการทางการเงิน ธุรกิจบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ธุรกิจการก่อสร้างและธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาคบนฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค บนฐานการสร้าง ความแตกต่างและความชำนาญเฉพาะด้านของบริการที่สำคัญ ได้แก่ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก ธุรกิจบริการทางการเงิน ธุรกิจบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ธุรกิจการก่อสร้างและธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

การวิจัยตลาดการท่องเที่ยวในเชิงลึกเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างตลาด (Market Segmentation) กับรสนิยมและความต้องการสินค้า (Product) และบริการ/อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Services and Incentives) ภายใต้แนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีส่วนในการกระตุ้นและสร้างความเชื่อมโยงกับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยที่การพัฒนาในรูปแบบนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลด้านการตลาดที่มาจาก การวิจัยในเชิงลึกเพื่อให้ได้ทราบถึงพลวัตของความต้องการความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (Traveler Segment) ที่มีต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาคและความเป็นไทย ในบริบทที่เน้นให้ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวคุณภาพและการมีการพัฒนาสินค้าและบริการอย่างเป็นระบบครบวงจร

พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2546 : 13-14) รวบรวมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 เพื่อใช้ประกอบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แนวทางในการท่องเที่ยว

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดหรือการให้บริการ หรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ทักษนาจร และหรือมัคคุเทศก์ให้แก่นักท่องเที่ยว

“ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” หมายความว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“นักท่องเที่ยว” หมายความว่า บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และให้หมายความรวมถึงผู้รับบริการหรือความสะดวกจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยเสียค่าบริการด้วย

“มัคคุเทศก์” หมายความว่า ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทน

“ค่าบริการ” หมายความว่า ค่าจ้างและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวจ่ายให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสำหรับการจัดการให้บริการ หรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร และการทัศนจร ในลักษณะเป็นการเหมาจ่าย

“ใบอนุญาต” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ แล้วแต่กรณี

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ตามพระราชบัญญัตินี้

“การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หมายความว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“ผู้ว่าการ” หมายความว่า ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ กรุงเทพมหานคร และนายทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัด ซึ่งผู้ว่าการแต่งตั้ง

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งผู้ว่าการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของส่วนราชการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และของรัฐวิสาหกิจอื่น ตามที่จะได้กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ การยกเว้นค่าธรรมเนียม และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้
ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ หรือที่เรียกว่า “กลุ่มสนุก”

วิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดสนุก

“สะพาน การค้า การท่องเที่ยว สู่อินโดจีน”

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิต
2. การพัฒนาการท่องเที่ยว
3. การพัฒนาการค้าอินโดจีน
4. การพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

วิสัยทัศน์จังหวัดมุกดาหาร

“เมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายโขง ณ ประตูสู่ตะวันออกเฉียง สู่อินโดจีน”

(Trade & Tour Town on Mekong at Eastern Gateway to Indochina and Beyond)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2549 : 41)

1. การขจัดความยากจน
2. การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ
3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้
4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน
6. การเสริมสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
7. การเสริมสร้างประชาธิปไตย และกระบวนการประชาสังคม
8. การรักษาความมั่นคงชายแดน

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวปัจจุบันจะต้องมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อทางเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจในขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปพร้อมกัน จากการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและพัฒนา ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 หรือที่เรียกว่า Global 90 Conference จากผลของการประชุมครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้น ซึ่งความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีนักวิชาการได้ให้ความหลากหลาย มีการวางกรอบแนวทางการปฏิบัติไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทำให้ประเทศต่างๆ คิดหารูปแบบในการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ต่อมาที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและพัฒนา (Earth Summit Conference) ณ ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 (Ecotourism Network. 2539 : 8) ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า” หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด หรือจะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็กในเมืองหรือพื้นที่ชนบท

บริบทของพื้นที่ที่วิจัย

ผู้วิจัยใช้พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอห้วยน้ำใหญ่

คำขวัญ

แดนพระพุทธรูปงามซ่าง พระปางไสยาสน์

หาดมโนภิรมย์งามตา โสภากา่งกระเบา

ประวัติและความเป็นมาของอำเภอห้วยน้ำใหญ่

เดิมอยู่ในเขตเมืองพลาการภูมิ ซึ่งตั้งในสมัยรัชการที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2409 ขึ้นเมืองมุกดาหาร เขตเมืองพลาการภูมิ ทางเหนือตั้งแต่ลำน้ำคำ ทางใต้ถึงห้วยบางทราย เมืองพลาการภูมิถูกยุบลงเป็นหมู่บ้าน ขึ้นกับตำบลบ้านห้วยน้ำ เมื่อ พ.ศ. 2441 ขึ้นกับท้องที่อำเภอมุกดาหาร ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอห้วยน้ำใหญ่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2521 ยกฐานะเป็นอำเภอห้วยน้ำใหญ่เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2536

อาณาเขต

อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดมุกดาหารติดกับอำเภอธาตุพนม ชายแดนด้านตะวันออกติดกับแม่น้ำโขงกับเมืองไซบุรี สปป.ลาว ทิศตะวันตกติดกับอำเภอดงหลวงและทิศใต้ติดกับอำเภอเมืองมุกดาหารประกอบด้วย 5 ตำบล 43 หมู่บ้าน ซึ่งตำบลประกอบด้วย

1. ตำบลห้วยน้ำ
2. ตำบลชะโนด
3. ตำบลดงหมู
4. ตำบลปงขาม
5. ตำบลบางทรายน้อย

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีดังนี้คือ วัดพระศรีมหาโพธิ์ วัดมโนภิรมย์ วัดลัญจิกาวัน วัดพระมารดาแห่งมรดกสักขี (วัดสองคอน) และนอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ แก่งกระเบา และหาดมโนภิรมย์ และมีประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ประเพณีงานบุญราศรี

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มลาดเอียงจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีลำห้วยสำคัญคือลำห้วยชะโนด ลำห้วยบางทราย เป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลลงสู่แม่น้ำโขง

อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย

คำขวัญ

อุทยานภูหมุ เชียงคูนลประทาน
พุทธสถานภูคานแต่ งามแท้หม่อนไหม
ภูมิปัญญาตะกร้าสาน เล่าขานตำนานดงบังอี่

ประวัติความเป็นมาของอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย

เมื่อปี พ.ศ. 2494 นิคมน้ำสร้างตนเองคำสร้อย ได้จัดตั้งขึ้นตามมติของคณะกรรมการจัดสรรที่ดินแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะจัดที่ดิน ให้ราษฎรผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

เมื่อ พ.ศ. 2518 ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าอำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม อาณาเขตกว้างขวาง และมีพลเมืองมาก ท้องที่บางตำบลอยู่ห่างไกลจากอำเภอ เจ้าหน้าที่ออกตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรไม่ทั่วถึง สภาพท้องที่โดยทั่วไปเชื่อว่าจะเจริญต่อไปในภายหน้า อีกทั้งเพื่อประโยชน์ในการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศแบ่งท้องที่อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย มีการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลนิคมน้ำคำสร้อย ตำบลหนองแวง ตำบลกกแดง ตำบลนาออก และตำบลนาอุดม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 12 พฤษภาคม 2518 ซึ่งมีผลเป็นกิ่งอำเภอตามกฎหมาย เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2518 ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 กระทรวงมหาดไทย ได้อนุมัติให้ตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 1 ตำบล คือ ตำบลโชคชัย โดยแยกหมู่บ้านจากตำบลนิคมน้ำคำสร้อยและในปีเดียวกันนี้คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่ากิ่งอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนมมีท้องที่กว้างขวางและชุมชนหนาแน่น มีสภาพเจริญขึ้นกว่าเดิมมากสมควรยกฐานะเป็นอำเภอเพื่อประโยชน์แก่การปกครองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและส่งเสริมท้องที่ให้เจริญยิ่งขึ้นจึงได้มีมติและอนุมัติในหลักการให้ยกฐานะกิ่งอำเภอนิคมน้ำคำสร้อยเป็นอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย และได้ตราพระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อลงพระปรมาภิไธย และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษหน้า 25 เล่ม 96 ตอนที่ 4 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2522 และต่อมาในปี พ.ศ. 2527 กระทรวงมหาดไทย ได้อนุมัติให้ตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 1 ตำบล คือ ตำบลร่มเกล้า โดยแยกจากตำบลโชคชัย ตำบลกกแดง และตำบลนิคมน้ำคำสร้อย โดยมีข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอและนายอำเภอ ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันรวม 14 คน

สภาพทั่วไปอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย

อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 บ้านอุ้นคำเจริญ ตำบลนิคมน้ำคำสร้อย อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดมุกดาหาร ระยะห่างจากจังหวัดประมาณ 27 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 375 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอคอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอหนองสูง อำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

การคมนาคม

มีทางหลวงแผ่นดินสายหลักได้แก่ ถนนชยางกูร ซึ่งอำเภอมีระยะทางห่างจากจังหวัดมุกดาหาร 27 กิโลเมตร ลักษณะผิวจราจรลาดยาง 4 ช่องทางจราจร ตามเส้นทางผ่านอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย ที่เชื่อมต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ทางหลวงจังหวัดเป็นถนนเชื่อมต่อระหว่าง

อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ทั้งหมด 3 สาย ซึ่งเป็นโครงการทางหลวงชนบท (รพช. เดิม) และถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เป็นโครงการของอำเภอ 15 สาย ระยะทาง 63 กิโลเมตร

ปัญหาอุปสรรคของการคมนาคม เนื่องจากถนนเชื่อมระหว่างตำบล หมู่บ้าน ตามเส้นทางสายตำบลนาอุดม ตำบลนาออก เส้นทางเป็นลูกรังสลับกับลาดยาง (เฉพาะภายในหมู่บ้าน) ซึ่งทำให้ราษฎรที่เข้ามาติดต่อราชการและการขนส่งสินค้าทางการเกษตรต่างๆเข้าสู่ตลาด เป็นไปด้วยความลำบากเนื่องจากถนนมีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อ โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนเส้นทางสายดังกล่าวจะเดินทางสัญจรไปมาลำบากมาก

ภูมิศาสตร์

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 140 เมตร โดยแบ่งลักษณะภูมิประเทศ เป็น 3 ตอน คือ

ตอนเหนือ มีลักษณะเป็นที่ราบ มีลำน้ำไหลผ่านหลายสาย มีป่าไม้สลับเป็นบางตอนเหมาะแก่การทำนา และปลูกพืชไร่ต่างๆ ได้แก่ ท้องที่ตำบลกอก ตำบลหนองแวง และตำบลกกแดงบางส่วน

ตอนกลาง มีลักษณะเป็นที่ราบสูง พื้นที่บางส่วนเป็นป่าสงวนแห่งชาติ (ดงบังอี) และมีภูเขาเป็นแนวยาว มีที่ราบระหว่างภูเขา ใช้เป็นที่เพาะปลูกได้ ซึ่งได้แก่พื้นที่ตำบลนาอุดม

ตอนใต้ มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ส่วนใหญ่เป็นป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงบังอีแต่ในปัจจุบันสภาพของป่าไม้ถูกทำลายไปมากเนื่องจากมีราษฎรได้อพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนและทำลายป่าไม้เพื่อเป็นที่ทำไร่ทำนา

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์และอื่นๆ มีศาสนสถาน ดังนี้

วัดพุทธ 42 แห่ง วัดคริสต์ 2 แห่ง ที่พักสงฆ์ 17 แห่ง

การศึกษา

ประชากรทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ โดยมีสถานศึกษาทั้งหมด 48 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพนิคมคำสร้อย 1 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 5 แห่ง โรงเรียนขยายโอกาส 9 แห่ง

วัฒนธรรม ประเพณี อำเภอนิคมคำสร้อย

อำเภอนิคมคำสร้อยได้อนุรักษ์ประเพณีเพื่อสืบสานวัฒนธรรมไทย เพื่อให้ศาสนชนรุ่นหลังได้รู้จักและจัดทำเป็นประจำทุกปี คือ ประเพณีแห่บุญผะเหวด และประเพณีสงกรานต์

อำเภอเมืองมุกดาหาร

คำขวัญ

ขึ้นภูมิโนรมย์ชมเมืองมุก	สุขสราญไปถ้ำฝ่ามือแดง
แสงสุริย์ฉายบนภูผาเทิบ	เอิบอาบธรรมพระองค์หลวง - สิงห์สอง
ชื่อของต้องที่ตลาดอินโดจีน	กินปลาอร่อยจากแม่น้ำโขง
โยงมุกด์ - สะหวัน	สะพานไทย - ลาว

ประวัติความเป็นมาของอำเภอเมืองมุกดาหาร

อำเภอเมืองมุกดาหารในอดีตเคยเป็นเมืองมาก่อนถึง 137 ปี ถูกยุบลงเป็นอำเภอเมืองมุกดาหารขึ้นกับเมืองนครพนมได้เปิดที่ทำการอำเภอเมืองมุกดาหารเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2450 จนถึงปี พ.ศ. 2459 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” ให้เหมือนกันหมดทั่วราชอาณาจักรตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 เมืองนครพนมจึงเปลี่ยนเป็น “จังหวัดนครพนม” และอำเภอเมืองมุกดาหาร ก็เปลี่ยนเป็น “อำเภอเมืองมุกดาหาร” ขึ้นกับจังหวัดนครพนมในการปกครองของมณฑลอุดร จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2525 อำเภอเมืองมุกดาหาร จึงยกฐานะเป็นอำเภอเมืองมุกดาหาร ในอดีต “อำเภอเมืองมุกดาหาร” ถือเป็นสมรภูมิที่สำคัญในการสู้รบระหว่างรัฐบาลกับกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาซึ่งเป็นที่ตั้งมั่นที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งยึดครองอยู่อย่างยาวนานภายหลังการยุติการสู้รบ (การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลและการล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับสากล) ทำให้สถานการณ์เข้าสู่ภาวะสงบเรียบร้อยและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนานับตั้งแต่นั้นมา

หนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา มุกดาหารได้เปลี่ยนจากเมืองชายแดนที่ตึงเครียดกับประเทศเพื่อนบ้านจากยุทธศาสตร์ทางด้านความมั่นคง/ จากสมรภูมิแห่งการสู้รบ/ดินแดนแห่งความกล้าหลังยากจน กลายเป็นเมืองที่มีผู้คนหลั่งไหลมาท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่ตลาดชายแดน เป็นเมืองที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอำเภอชายแดนที่มีศักยภาพสูงและเอื้ออำนวยต่อการลงทุนที่สำคัญคือเป็นด่านหน้าประตูสู่อินโดจีนเชื่อมโยงกับจังหวัดชายทะเลด้านตะวันออกของประเทศเวียดนาม

สภาพทั่วไปอำเภอเมืองมุกดาหาร

อำเภอเมืองมุกดาหารตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของจังหวัดมุกดาหาร เป็นอำเภอหนึ่งใน 7 อำเภอของจังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ประมาณ 1,235 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกั้นระหว่างทั้ง 2 ประเทศ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร, อำเภอธาตุพนม

จังหวัดนครพนม

ทิสใต้ ติดต่อกับอำเภอคอนตาล และอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
 ทิสตะวันออก ติดต่อกับอำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร และ
 แขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนว
 เขตพรมแดน

ทิสตะวันตก ติดต่อกับอำเภอคำชะอี และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
 การปกครอง แบ่งออกเป็น 12 ตำบล 147 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยตำบล
 ดังต่อไปนี้

1. ตำบลนาโสก	7. ตำบลคำป่าหลาย
2. ตำบลคำอาฮวน	8. ตำบลโพนทราย
3. ตำบลบ้านโคก	9. ตำบลฝั่งแดง
4. ตำบลบางทรายใหญ่	10. ตำบลนาสีนวน
5. ตำบลดงมอน	11. ตำบลดงเย็น
6. ตำบลมุกดาหาร	12. ตำบลกุดแซ่

การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น

เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือเทศบาลเมืองมุกดาหาร
 เทศบาลตำบล 1 แห่ง คือเทศบาลตำบลดงเย็น

องค์การบริหารส่วนตำบล 11 แห่ง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล

ดังต่อไปนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสก
2. องค์การบริหารส่วนตำบลคำอาฮวน
3. องค์การบริหารส่วนตำบลโพนทราย
4. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก
5. องค์การบริหารส่วนตำบลฝั่งแดง
6. องค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายใหญ่
7. องค์การบริหารส่วนตำบลคำป่าหลาย
8. องค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน
9. องค์การบริหารส่วนตำบลดงมอน
10. องค์การบริหารส่วนตำบลมุกดาหาร
11. องค์การบริหารส่วนตำบลกุดแซ่

วัฒนธรรม ประเพณี

ประเพณีแข่งเรือ

จัดขึ้นในวันออกพรรษาของทุกปี บริเวณลำน้ำโขง เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยจะมีเรือจากสะพานนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาร่วมแข่งขันด้วยเป็นประจำทุกปีและงานรวมเผ่าไทยมุกดาหารมะขามหวานชายโขง เป็นงานที่รวมขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่างๆซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่รักษาและสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยจะจัดขึ้นในระหว่างเดือนมกราคมของทุกปี

อำเภอหนองสูง

คำขวัญ

หนองสูงถิ่นภูไท	เมืองพระไกรสรราช
ตาดโตนน้ำตกสวย	ห้วยบังอี่น้ำใส
ผ้าไหมเลิศหรู	ภูจ้อก้อแหล่งธรรม
ลือล้าพิริยเหยา	ทิวเขางามตา

ประวัติความเป็นมาของอำเภอหนองสูง

“ชนชาติดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ที่ตั้งอำเภอหนองสูง สันนิษฐานว่าเป็นชนชาติขอม (เขมร) อพยพออกไป เนื่องจากเกรงกลัวอำนาจจากการขยายอาณาเขตของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้ครองกรุงสุโขทัยถอยร่นกลับเข้าไปอยู่ในประเทศกัมพูชาในปัจจุบันเมื่อก่อนที่ชาวผู้ไทยจะอพยพมาตั้งเมืองหนองสูง ประมาณ 500-600 ปี”

ชาวหนองสูงเป็นผู้ไทยดำถิ่นกำเนิด คือ เมื่อนาน้อยอ้อยหนูหรือเมืองแดง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นเดียนเบียนฟูอยู่ในประเทศเวียดนาม (เวียดนามเหนือ) ต่อมาเกิดความแห้งแล้งกันดารจึงอพยพมาตั้งเมืองใหม่ที่เมืองวังและเมืองคำอ้อซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีท้าวสีหนาม (สิงห์) เจ้าเมืองคำอ้อเป็นผู้นำ ได้พาผู้คนจากเมืองคำอ้อ 806 คน เมืองวัง 852 คน รวม 1,658 คน อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาขึ้นฝั่งประเทศไทยที่ท่าเมืองมุกดาหาร อนุญาตให้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ดงบังอี่ แขวงเมืองมุกดาหาร ต่อมาได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ตั้งบ้านหนองสูงเป็น “เมืองหนองสูง” โดยมีสารตราตั้งเมืองและเจ้าเมืองมาเมื่อวันศุกร์ แรม 11 ค่ำ เดือน 8 ปี มะโรง จ.ศ. 1206 ตรงกับ วันที่ 9 สิงหาคม 2387 ให้ท้าวสีหนาม (สิงห์) เป็นเจ้าเมืองหนองสูงชื่อ “พระไกรสรราช” ทำราชการขึ้นกับเมืองมุกดาหาร

เมืองหนองสูง มีฐานะเป็นเมืองจัตวา ขึ้นเมืองมุกดาหาร นับแต่นั้นมามีเจ้าเมืองขึ้นครองเมืองติดต่อกันมา 3 ท่าน คือ

1. ท้าวสีหนาม (สิงห์) เป็นพระไกรสรราช
2. ท้าวลุน เป็นพระไกรสรราชที่ 2
3. ท้าวราชอาต (น้องท้าวสีหนาม) เป็นพระไกรสรราชที่ 3

หลังจากเจ้าเมืองท่านสุดท้ายถึงแก่กรรมแล้วเป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้มีการปรับปรุงการปกครอง จึงยังไม่ดำเนินการแต่งตั้งเจ้าเมืองสืบแทนลงมีแต่ “ผู้รักษาเมือง” เป็นผู้ทำการแทนเจ้าเมือง สืบต่อมา 3 ท่าน คือ

1. หลวงอำนาจณรงค์ (บุศย์)
2. หลวงทรงฤทธิรอน (เสื่อ)
3. หลวงชนะนาค อาจวิชัย (ตาอุปฮาด)

พ.ศ. 2450 เมืองหนองสูง ถูกยุบเป็นอำเภอหนองสูง พร้อมกันนั้นได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม แต่ยังคงเรียกชื่อว่า “อำเภอหนองสูง” ตามเดิมรวมเวลาที่เมืองหนองสูง มีฐานะเป็นเมืองได้ประมาณ 63 ปี ส่วนบ้านหนองสูงซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ตั้งเมืองหนองสูงเดิม หลังถูกยุบเป็นอำเภอแล้ว ได้ลดฐานะลงเป็นตำบลหนองสูงขึ้นกับอำเภอมุกดาหารกับเมืองนครพนมอีกทอดหนึ่ง

24 เมษายน พ.ศ. 2460 กระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนชื่ออำเภอหนองสูง ซึ่งตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลนาแก เป็นอำเภอนาแก สังกัดจังหวัดนครพนม และเป็นอำเภอนาแก มาตราบท่าปัจจุบัน

5 มิถุนายน พ.ศ. 2484 ตำบลคำชะอีได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอคำชะอี แยกออกมาจากอำเภอมุกดาหาร ทำให้ตำบลหนองสูงต้องแยกมาขึ้นกับกิ่งอำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม

6 มิถุนายน พ.ศ. 2499 กิ่งอำเภอคำชะอีได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอคำชะอี ตำบลหนองสูงซึ่งอยู่ในเขตนี้จึงต้องขึ้นกับอำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม

17 กันยายน พ.ศ. 2525 ทางราชการได้ประกาศพระราชบัญญัติยกฐานะให้อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนมขึ้นเป็นจังหวัดมุกดาหาร ทำให้ตำบลหนองสูงซึ่งมีพื้นที่อยู่ในเขตตามประกาศพระราชบัญญัติดังกล่าวโอนมาสังกัดจังหวัดมุกดาหาร

1 มีนาคม 2528 กระทรวงมหาดไทยออกประกาศแต่งตั้งยกฐานะตำบลหนองสูงขึ้นเป็นกิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอหนองสูงขึ้นเป็นอำเภอหนองสูง สังกัดจังหวัดมุกดาหาร

นักปกครองที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอหนองสูง นับจากที่เป็นกิ่งอำเภอเป็นต้นมามี 5 ท่าน คือ

1. นายศานิตย์ จีรวัดนานนท์
2. นายอุพาร ภัคดิประชา
3. นายภูมินทร์ สันติทฤษฎีกรณ์
4. นายธงชัย ธรรมสุคติ
5. นายบวร ชินวัตร

ต่อมาเมื่อ กิ่งอำเภอหนองสูง ได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอหนองสูงแล้ว ทางราชการได้แต่งตั้งให้ นายบวร ชินวัตร เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอหนองสูงเป็นท่านแรก สภาพทั่วไปของอำเภอหนองสูง

อำเภอหนองสูงตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดมุกดาหาร ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร 51 กิโลเมตร (จากริมแม่น้ำโขง) ห่างจากกรุงเทพมหานคร 633 กิโลเมตรอำเภอหนองสูงมีเนื้อที่ประมาณ 408 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขาสลับกับที่ราบ มีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่หลายแห่ง เช่น ห้วยบังอี ห้วยกระเบน ห้วยค้อ ห้วยชัน ห้วยตาแป้น ห้วยละคี และหนองสูง

พื้นที่การปกครอง

อำเภอหนองสูง แบ่งออกเป็นทั้งหมด 6 ตำบล 44 หมู่บ้าน ประกอบด้วยตำบล ดังนี้

1. ตำบลหนองสูง	มี 5 หมู่บ้าน
2. ตำบลโนนยาง	มี 10 หมู่บ้าน
3. ตำบลภูวง	มี 7 หมู่บ้าน
4. ตำบลบ้านเป่า	มี 6 หมู่บ้าน
5. ตำบลหนองสูงใต้	มี 8 หมู่บ้าน
6. ตำบลหนองสูงเหนือ	มี 8 หมู่บ้าน

ประชากรและอาชีพ

อำเภอหนองสูงมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 20,874 คน

ชาย 10,371 คน

หญิง 10,503 คน

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริมคือ การทำสวน ทำไร่ และทอผ้าไหม

ด้านการศึกษา

มีโรงเรียนเรียนประถมศึกษา 19 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 19 แห่ง ห้องสมุดประชาชน
1 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 44 แห่ง

ศาสนา

ประชาชนโดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธมีวัดทางพุทธศาสนาจำนวน 31 แห่ง
แยกเป็นวัดมหานิกาย 2 แห่ง วัดธรรมยุติ 10 แห่ง เป็นวิสุตคามสีมา 17 แห่ง สำนักสงฆ์ 14 แห่ง
วัดร้าง 4 แห่ง

วัฒนธรรมประเพณีของอำเภอหนองสูง

พิธีเหยาชาวผู้ไทย

พิธีเหยา เป็นพิธีกรรมซึ่งเกิดจากความเชื่อเรื่องผีของชาวผู้ไทยทำพิธีโดย
หมอเหยา การทำพิธีเหยาทำขึ้นในโอกาสที่แตกต่างกัน เช่น การเหยารักษาคนเจ็บป่วย มีหมอเหยา
เพียงคนเดียวประกอบพิธีโดยมีหมอแคนเป่าแคนประกอบ ส่วนการเหยาเลี้ยงผีทำในช่วงเดือน 3-4
หมอเหยาประกอบพิธียิ่งใหญ่ที่บ้านของตนโดยเชิญหมอเหยา คนอื่นๆ มาร่วมพิธี ใช้เวลา 2 วัน
เป็นพิธีกรรมใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการแสดงพิธีกรรมการเล่น เหยาเอาฮอบเอาฮอยในงานบุญพิเศษ
ซึ่งความเชื่อเรื่องพิธีเหยานี้ยังเหนียวแน่นอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนยาง นับว่าทำทนายให้ผู้คนเข้าไปสัมผัส
ได้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีหลัก

1.1 ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เป็นกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า
สังคมเป็นระบบที่ซับซ้อนระบบหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบต่างๆ หลายส่วนทำงานร่วมกันจนเกิดความมี
เสถียรภาพ (Stability) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มีองค์ประกอบของทฤษฎี 2 ส่วน (Macdonis. 1993
: 17-18) คือ

1. โครงสร้างสังคม (Social Structure) ซึ่งเป็นรูปแบบอันถาวรที่เกิดจาก
ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม เช่น วิถีชีวิตภายในครอบครัวและระบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบ
ของโครงสร้างทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่เกิดจากพฤติกรรมทางสังคมโดยความร่วมมือระหว่างกันใน
ครอบครัวจนเกิดเป็นระบบการผลิต การบริโภค การจำแนกแจกจ่าย และการบริการที่มีขนาดใหญ่
มีความเกี่ยวพันระหว่างกันทั่วทั้งสังคม

2. หน้าที่ทางสังคม (Social Functions) เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมโครงสร้างสังคมแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมทั้งระบบเกิดการประสานงานและทำงานร่วมกันแนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เกิดมาจากนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อออกุสต์ กองต์ ที่มองว่า การที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น จะต้องมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทั้งระบบ ต่อมา นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ได้เสนอแนวความคิดว่า สังคมมนุษย์นั้นมีลักษณะเหมือนกับโครงสร้างร่างกายของมนุษย์ (Human Organism) ที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก แต่ละส่วนประกอบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และแนวความคิดของสเปนเซอร์ เป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนักคิดทางสังคมในสมัยที่สเปนเซอร์มีชีวิตอยู่เป็นอย่างมาก

Redcliffe-Brown (1955) มองสังคมโดยเปรียบเทียบกับสิ่งมีชีวิต (Organism) ที่ว่าคนเราประกอบด้วยระบบการทำงานของอวัยวะต่างๆ ซึ่งแต่ละระบบก็มีโครงสร้าง และหน้าที่ของตัวเอง หากระบบใดๆหยุดทำหน้าที่จะทำให้ร่างกายเกิดการผิดปกติ สังคมก็เช่นเดียวกันก็ประกอบไปด้วยระบบต่างๆ เช่น ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง ฯลฯ ซึ่งแต่ละระบบก็มีโครงสร้างและหน้าที่เฉพาะ ซึ่งจะทำหน้าที่เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น เพราะฉะนั้นจึงจำต้องหาระบบความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่างๆของสังคม คือ โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ในแต่ละระบบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างจะประกอบไปด้วยสถาบัน (Institutions) ต่างๆ เช่น ระบบศาสนาจะประกอบด้วยพิธีกรรม ความเชื่อ องค์กรทางศาสนา ฯลฯ ซึ่งแต่ละสถาบันจะต้องทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อให้ระบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบต่างๆ ของสังคมจะทำงานอย่างประสานสอดคล้องกันเพื่อรักษา "ดุลยภาพ" (Equilibrium) ของสังคมเอาไว้ นอกจากนี้ยังเสนอว่าการศึกษาโครงสร้างสังคม (หรือความสัมพันธ์ของคนในสังคม) โดยดูจากหน้าที่ของพฤติกรรมต่างๆ ว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นปึกแผ่น และรักษาความสมดุลของสังคมได้อย่างไร โดยเขาให้ตัวอย่างของการอธิบายพิธีกรรม ความเชื่อ และเทพนิยายต่างๆของชาวอินเดียนว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม พิธีกรรมช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วม (Collective Emotion) และควบคุมความประพฤติของสมาชิกให้อยู่ในกรอบของจารีต กล่าวคือ พิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการช่วยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ส่วนการตอบสนองทางด้านจิตใจนั้นเป็นหน้าที่รอง

Bronislaw (1942) ชาวโปแลนด์เดินทางไปทำการวิจัยภาคสนามที่ออสเตรเลียในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เกาะโทรเบียนด์ (Trobriand) ใช้ช่วงเวลา ค.ศ. 1915-1918 ศึกษาสังคมวัฒนธรรมของชาวเกาะโทรเบียนด์ ประสพการณ์กว่าสี่ปีของการทำวิจัย ทำให้เรียนรู้ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวโทรเบียนด์ นับได้ว่ามาลิโนสกีเป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่ได้วางแนวทางการทำวิจัยภาคสนามแบบใหม่ โดยเน้นการสังเกตการณ์

แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) มาลินอสกีวิพากษ์แนวความคิดของเดอร์ไคม์และแรดคลิฟฟ์-บราวน์ ที่มุ่งอธิบายระบบสังคมแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ให้ความสำคัญของมนุษย์ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกายและจิตใจ และหน้าที่หลักของวัฒนธรรม คือ การตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นแนวคิดของเขาจึงเป็นแนวคิดเชิงการหน้าที่ (Functionalism) เขาเสนอว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานซึ่งจะต้องได้รับการตอบสนองจากสังคม โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ (Basic and Psychological Needs) เช่น ปังจัย 4 การพักผ่อน และการสืบพันธุ์ เป็นต้น

2. การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Instrument Needs) หมายถึงการทำงานร่วมกันของสมาชิกสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ ยังก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันต่างๆ ขึ้น เช่น การหาอาหาร ก่อให้เกิดการจัดตั้งระบบเศรษฐกิจเพื่ออาหาร การแลกเปลี่ยนและการกระจายอาหารออกไปยังสมาชิกของสังคม

3. ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Needs) ได้รับการตอบสนองโดยการพัฒนาบรรพวิทยา ศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และศิลปะ ขึ้นมาในสังคม การสะสมความรู้และประสบการณ์และรวบรวมให้เป็นระบบ เพื่อนำไปใช้ตัดแปลงแก้ไขวิถีชีวิต ระบบความรู้และวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติแต่เมื่อไม่สามารถอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์ ระบบไสยศาสตร์และศาสนาขึ้นมาแทนที่อธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นพฤติกรรมของมนุษย์ตามทัศนะของมาลินอสกี เป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบต่างๆ ในวัฒนธรรมมีหน้าที่ในตนเองในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาก็คือการค้นหาหน้าที่หลักของระบบต่างๆ ว่ามีการทำงานและการรวมตัวกันอย่างไร เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างราบรื่น ระหว่างปี ค.ศ. 1915 - 1935 ทฤษฎีหน้าที่นิยมได้รุ่งเรืองสุดขีด นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษและอเมริกัน ได้ออกทำการวิจัยภาคสนามในสังคมต่างๆ ทั่วทุกมุมโลกแตกต่างกันให้แนวความคิดของตนเป็นที่ยอมรับมากขึ้น แรดคลิฟฟ์-บราวน์ เน้นในด้าน "โครงสร้าง" และ "หน้าที่" ของสังคม ในขณะที่มาลินอสกีเน้นในด้าน "หน้าที่" ของวัฒนธรรมในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ทั้งแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีมีความเห็นตรงกันว่า มานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ มิใช่ประวัติศาสตร์อย่างที่โบแอสพยายามนำเสนอ และมานุษยวิทยาไม่ควรเน้นประเด็นเรื่องประวัติความเป็นมาหรือวิวัฒนาการของสังคมวัฒนธรรม แต่ควรมุ่งศึกษาสังคมวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่แรดคลิฟฟ์-บราวน์ มาลินอสกี และนักมานุษยวิทยาหน้าที่นิยมทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันคือ หลักแห่งความเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสถาบันสังคมต่างๆ

(Principle of Interdependence of Social Institutions) ตามหลักการนี้ สถาบันสังคมต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว ศาสนา การเมือง ฯลฯ มีความเกี่ยวพันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สังคมตามสภาพธรรมชาติเป็นสังคมที่กลมกลืนและปรองดอง เพราะสถาบันต่างๆทำหน้าที่จัดความขัดแย้ง และรักษาความสมดุล (Equilibrium) ของสังคมไว้นั่นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 12)

1.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism)

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมการที่มนุษย์ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเป็นสังคม มีการติดต่อสื่อสารการ แลกเปลี่ยนสินค้าทำให้การซึมซับนำเอาวัฒนธรรมที่ตนไปสัมผัสก่อให้เกิดการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมแล้วเกิดถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่งโดยมีนักทฤษฎีอธิบายถึง การแพร่กระจาย ทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้ เอล เลียท สมิท (G.Elliott Smith) วิลเลียม เจ เพอร์รี่ (William J. Perry) และริเวอร์ส (W.H.R River s) ชาวอังกฤษ (ยศ สันตสมบัติ. 2540 : 25) ได้มีความเห็นว่าอียิปต์ เป็นต้นกำเนิดอารยธรรมชั้นสูงสุด ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายไปยังนานาประเทศ ทั่วโลกด้วยการค้าขายกันทำให้เกิดความรู้ ศิลปวิทยาการ แพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลก

ฟริตซ์ แกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิตซ์ (WilHelm Schmidt) ชาวเยอรมันและออสเตรีย มีความเห็นว่าจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมิได้มีเพียงจุดเดียวแต่มีหลายจุด แล้วแต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนเองออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลม (Culture Circle หรือ Kulturkreis) วงรอบทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมมักไม่ค่อย มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ของตนเอง คอยแต่เลียนแบบ หรือที่ว่า การหยิบยืมทาง วัฒนธรรม

คลาร์ก วิสเลอร์ (Clark Wissler) อัลเฟรด โคลเบอร์ (Alfred Kroeber) ชาวอเมริกา (นิยพรรณ วรรณศิริ. 2540 : 99-100) กล่าวว่า วัฒนธรรมแพร่กระจาย จากศูนย์กลาง หรือต้นกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เพียวกันและยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคม การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ โดยที่คนสามารถ สร้างวัฒนธรรมได้เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน การศึกษาการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมสามารถใช้หลักและวิธีการดังนี้

1. หลักภูมิศาสตร์และรอยแผนที่ คูสถานทีรอยต่อทางวัฒนธรรมซึ่งจะเกิด วัฒนธรรมแบบผสมผสาน
2. ใช้ประวัติศาสตร์สืบค้น ช่วยให้รู้ความเป็นมาและสนับสนุนการ ตีความ
3. การขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อให้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถบอก ถึงพฤติกรรมของคน หรือผู้ที่สร้างเรื่องราวในยุคสมัย

4. คู่วิวัฒนาการของวัฒนธรรม ว่ามีขั้นตอนการเจริญเติบโตอย่างไร จากวิธีการทั้ง 4 ข้อ สามารถนำมาศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทำให้เราทราบความเป็นมาของวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ ละยังไปสู่การแบ่งวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมใดเป็นแม่บทของอีกวัฒนธรรมเพื่อหาต้นกำเนิด

นิยพรรณ วรณศิริ (2540 : 93) สรุปถึงหลักการของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดจาปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคขวางกั้น
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เกิดจากปัญหาความยากจนที่ต้องทำให้มนุษย์แสวงหาโอกาสดีกว่าเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง
3. ปัจจัยทางสังคม มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านเช่น วิธีการ พฤติกรรม ความรู้ใหม่แต่งงาน การอพยพย้ายถิ่นฐาน
4. ปัจจัยทางการคมนาคม เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมาก สรุปได้ว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จากปัจจัยและสาเหตุที่เป็นตัวคอยผลักดันหรือกระตุ้น เช่น คนเราเกิดการย้ายถิ่นฐานแล้วนำเอาวัฒนธรรมตัวเองติดตัวไปด้วยเผยแพร่ไปยังชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่ หรือไม่ก็ไปกับการแลกเปลี่ยนสินค้าทำให้วัฒนธรรมผสมผสานเชื่อมโยงหากันได้แล้วในที่สุดก็ทำให้วัฒนธรรมในชุมชนนั้นเกิดขึ้นเกิดความเข้มแข็งในสังคม

1.3 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

นักมานุษยวิทยาที่ตั้งทฤษฎีนี้ คือ จูเลียต สตวอด (Julian Steward) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่ต่างกันทำให้วิถีการผลิตและสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนวัฒนธรรมต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเทคโนโลยี และโครงสร้างสังคมเป็นหลัก วัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมจึงมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดรูปแบบวัฒนธรรม แต่เมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง บนฐานคติที่ว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งพอจะสรุปใจความสำคัญได้ว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิตเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก

2. ทฤษฎีเสริม”

2.1 แนวทางทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การให้ชุมชนในท้องถิ่นผู้ใช้ประโยชน์จากงานนั้น ได้เข้าร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจด้วย ซึ่งการที่ชุมชนในท้องถิ่นจะมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดบริการการท่องเที่ยว ควรจะมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเข้าร่วมการประชุมในชุมชน การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และการได้รับผลประโยชน์ร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวนิยามศัพท์ของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ความสำคัญระหว่างประชาชนและ/หรือกลุ่มของประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ด้วยเป้าหมายที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและ/หรือมีบทบาทร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินการของรัฐ (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2539 : 5)

William (1962 : 138) หมายถึง การที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเองในการดำเนินงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของอย่างแข็งขันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้วิทยาการอย่างชำนาญและเหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้สัมฤทธิ์ผล ในการพัฒนาพร้อมกับการติดตามงานขององค์กรและผู้เกี่ยวข้อง

Alastair (1982 : 18) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม คือ พฤติกรรมที่แบ่งออกได้ 4 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะอะไร ควรทำอะไร

มิติที่ 2 มีส่วนร่วมเสียสละและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ

มิติที่ 3 มีส่วนร่วมให้ผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

มิติที่ 4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล

อาจจะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่คนมาร่วมกิจกรรมในสภาพที่มีความต้องการความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือ ร่วมกันตัดสินใจ ชี้ชัดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ วิธีการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ และทำการประเมินผล แล้วเริ่มต้นใหม่เป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

กระบวนการดำเนินการ

Michael (1988 : 105-106) ได้เสนอว่า กระบวนการดำเนินการ คือ การเพิ่มบทบาทเกี่ยวกับการวางแผนให้มากขึ้น ลดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้มีการศึกษาเพื่อให้มีการศึกษา เพื่อนำวิธีการทำโครงการเข้าไปพัฒนากลยุทธ์ของชุมชน

และใช้วิธีการประชุมร่วมกัน เพื่อสร้างข้อผูกพันที่จะสามารถรักษาความต่อเนื่องให้คงอยู่โดยเป็นที่ยอมรับของชุมชน

Peter (1988 : 96) ได้เสนอว่าขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการ คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการตามที่สามารถจะนำสมาชิกและผู้สนใจจากมวลชนสาขาต่าง ๆ มารวมกันเพื่อพิจารณาค่านิยมของชุมชนที่ต้องการจะทำงานร่วมกัน โดยนำความต้องการของสังคม ชุมชนและธุรกิจอื่น ๆ มาอภิปรายให้เกิดความเหมาะสมและหาข้อยุติให้ได้

ประสพสุข ตีอินทร์ (2531 : 24) ได้เสนอไว้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนา มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification and Studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for Solutions)
4. การกำหนดแนวทางแก้ไข (Assessment of Solution)
5. การปฏิบัติตามโครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินผลโครงการ (Formal Project Evaluation)
7. การพิจารณาทบทวนโครงการเพื่อดำเนินการที่สมบูรณ์ตามเป้าหมาย (Project Reconsideration of Completion)

Gelia (สุพรรณิ ไชยอำพร และสมิท สมัครการ. 2535 : 37 ; Gelia. 1998 : 15) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนการดำเนินโครงการเริ่มตั้งแต่ขั้นวางแผน ระบุปัญหาและความต้องการขั้นปฏิบัติ การประเมินผล และการบำรุงรักษา สรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ คือ ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปรึกษา ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับประโยชน์

Cohen และ UpHoff (ประสพสุข ตีอินทร์. 2531 : 21 ; อ้างอิงมาจาก Cohen และ UpHoff. 1980 : 45) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและประสานงานความร่วมมือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สุพรรณิ ไชยอำพร และสมิท สมัครการ (2535 : 37) ได้สรุปไว้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถแยกออกเป็นประเภทได้ คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุก

ขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น ร่วมลงแรงในการทำโครงการ ร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งอื่น ๆ เป็นบางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้ตัดสินใจอาจสรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วม คือ ลักษณะการเกี่ยวข้องที่สามารถกระทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่ร่วมกันอย่างแท้จริงและไม่แท้จริง คือ ร่วมศึกษาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของกลุ่ม ร่วมคิดและตัดสินใจสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการและ กิจกรรมบริการงาน ใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างคุ้มค่าลงทุนหรือเสียสละ ปฏิบัติ ติดตามประเมินผลงานและรักษากิจกรรมให้คงอยู่ยาวนานและร่วมรับผลประโยชน์

แนวคิดของการมีส่วนร่วม (Participation Concept)

แนวคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้นได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งซีกโลกตะวันตกและซีกโลกตะวันออก ดังจะเห็นได้จาก “ประเพณีลงแขก” (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527 : 182-190)

การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญสอดคล้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวมความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นความศรัทธา ที่มีความเชื่อถือนุบุคคลสำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหารความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำอำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเหตุให้กระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นทำให้เกิดความรับผิดชอบกับกลุ่ม ดังกล่าว สรุปความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ความรู้สึกร่วมของบุคคลในกลุ่ม องค์กรหรือชุมชนซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นกระทำการกิจกรรมให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มของตน ถ้าสมาชิกกลุ่มขาดความรู้ร่วมเป็นเจ้าของในการกระทำกิจกรรมใด ๆ แล้วสมาชิกก็จะไม่กระทำการกิจกรรมนั้น ๆ เพราะถือว่าไม่ใช่เรื่องของตนจึงไม่อยากจะยุ่งเกี่ยว และไม่มีส่วน

ร่วมรับผิดชอบใด ๆ เนื่องจากมิได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ประสบความล้มเหลวในการทำกิจกรรมกลุ่ม

การม คำพิฑูรย์ (2545 : 113-114) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขัน ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร

การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่ความหมายเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ แต่ผู้บริหารการพัฒนา มักไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ได้ซึ่งว่าเป็นความคิด หรือโครงการของตน

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในวัตถุประสงค์ แผนงานร่วมกัน และปฏิบัติงานตามแผนงานของโครงการดังกล่าวร่วมกัน แล้วยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยทางอ้อม คือ ผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของหมู่บ้านหรือเป็นไปโดยตรง คือ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยตนเอง

สัมพันธ์ เตชะอริก (2531 : 63) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม และพึ่งตนเองของชาวบ้านว่า จำเป็นต้องเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มคิด แลกเปลี่ยนความคิดในโครงการต่าง ๆ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำ และดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักการมากกว่าที่จะคิดพึ่งพาจากภายนอก

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2540 : 64-65) ได้กล่าวถึง ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า ประชาชนบางครั้งเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เพราะเกิดจากความเกรงใจ หรือการถูกบีบบังคับจากผู้มีอำนาจหรือภาครัฐ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นบ้าง มิใช่เพียงใช้แรงงานอย่างเดียว เจ้าหน้าที่ของรัฐเองได้ครอบงำและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้ประชาชนปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมในการพัฒนาระบบราชการ ไม่ได้จึงเกิดการล้มเหลว เพราะแนวทางการพัฒนา มีการวางแผนจากเบื้องบนมาก่อนนั่นเอง

เฉลิม เกิดโมลี (2543 : 3) ได้สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมในมิติความลึกทั้งในเชิงกว้างและในที่เฉพาะไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ
 2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนาขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น
 3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินโครงการนั้น ๆ ด้วย
 4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา
 5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น
 6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายความว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น
 7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ
 8. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2544 : 19) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่นคือผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชนซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน

มานพ ฉวีรักษ์ (2546 : 67-68) ได้ศึกษากลยุทธ์องค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านศรีโค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 35.3) ได้รับข้อมูลข่าวสารแจ้งด้วยวาจา รองลงมา (ร้อยละ 22.1) ได้เป็นอื่นๆ คือ ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเลย และความถี่การรับข้อมูลไม่แน่นอน (ร้อยละ 55.1) รองลงมาได้รับ 1 ครั้ง/เดือน ได้รับข้อมูลข่าวสารจากกำนัน (ร้อยละ 40.8) รองลงมา (ร้อยละ 26.8) ได้รับข้อมูลจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล ความรู้เกี่ยวกับการบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่เกินร้อยละ 40 มีความรู้ความเข้าใจปานกลางและรองลงมามีความรู้ความเข้าใจอย่างดี กลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนโครงการ และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยส่วนใหญ่เกินร้อยละ 60 ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดังนี้ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อควบคุมการใช้ทรัพย์สินขององค์กร (ร้อยละ 84) มีส่วนร่วมในการเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนพัฒนาชุมชน (ร้อยละ 70) มีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างงานในชุมชน (ร้อยละ 69) ร่วมประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ (ร้อยละ 68)

ลิขิต ชีรเวทิน (2527 : 13) ได้รายงานการวิจัยการที่จะเสริมสร้างให้ท้องถิ่นเข้มแข็งนั้นถือว่ามีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน

บัญญัติ แก้วส่อง (2531 : 17) ได้ศึกษาว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาถือเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชนบทแนวใหม่เพราะประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ร่วมมือกันค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาชุมชนได้ดีกว่าการที่จะให้บุคคลภายนอกมาแก้ปัญหา

ประยงค์ เต็มชวลา (2534 : 87) ได้เขียนไว้ในรายงานการวิจัยว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาชนบทย่อมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา เช่น เกิดในเมือง ชนบท เงินเดือน ตำแหน่ง ฐานะ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในบริบทและความเสถียรการทำงานพัฒนาชนบทได้มากน้อยแตกต่างกันได้

มณี ขาวมาก (2544 : 92) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาตำบลไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง พบว่าระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตรวจสอบของประชาชนว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 35.04

สุภาพ ศรีเมือง (2544 : 76) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบลบ้านนาโพธิ์ อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคายด้านการเสนอปัญหาประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง (46.88) ด้านการจัดทำแผนพัฒนา ประชาชนส่วนมากมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (37.5) ด้านรับผลประโยชน์ระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง (48.1)

สมพร ชงศรี (2542 : 103) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในจังหวัดพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3 พบว่า ผู้นำอาสาสมัครตัวอย่างมีสัดส่วนระหว่างหญิงชายใกล้เคียงกันอายุเฉลี่ยเท่ากับ 39.75 ส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่า 40 ปีจบการศึกษามัธยมศึกษา มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อคนต่อต่อปี ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. คือไม่เกิน 20,000 บาท มีระยะเวลาการเป็นผู้นำชุมชนไม่เกิน 1 ปีได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางและระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาในการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง

วิไลพร สมบูรณ์ชัย (2534 : 95-96) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ได้แก่ เพศ ระยะเวลาอาศัยอยู่ในท้องถิ่น การมีตำแหน่งทางสังคมการรับรู้ข่าวสาร ส่วนในเรื่องของการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมคือเจ้าหน้าที่ร่วมประชุมชี้แจงปัญหาและร่วมประชุมเพื่อเพิ่มความมั่นใจกับผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 64-75) ได้ศึกษาการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น โดยพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1. รูปแบบและการจัดองค์กร (Organization) ที่เป็นอยู่ในองค์กรปกครองท้องถิ่น
2. อำนาจหน้าที่ หรือ บทบาท (Authority) ที่กฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองท้องถิ่น
3. กระบวนการดำเนินงาน (Process) ขององค์กรปกครองท้องถิ่น
4. ผลงานที่ปรากฏออกมาขององค์กรในท้องถิ่น (Outcome) เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

บัญญัติ แก้วส่อง และคณะ (2537 : 84) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรการพัฒนาพบว่า โครงสร้างองค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการ มี 3 ระดับ คือ องค์กรหมู่บ้าน องค์กรตำบล และองค์กรร่วม 3 ตำบล หน้าที่หลักองค์กรชุมชนคือ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อกำหนดแผนและทำหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ รวมทั้งการตรวจสอบการดำเนินงานของสมาชิกในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ คือ ขั้นริเริ่ม

โครงการ ชั้นวางแผน ชั้นดำเนินโครงการ ชั้นรับผลประโยชน์ และชั้นประเมินผลงานและจาก การศึกษาพบว่าประชาชนรับรู้และมีส่วนร่วมในระดับสูงมาก

ปนัดดา ภูเจริญศิลป์ (2541 : 4) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการ จัดตั้งเวดล้อมเมือง ศึกษากรณีชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า บทบาทของกรรมการ ชุมชนในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้แก่ การวางแผน การสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก และการเฟ้ระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวปัจจุบันจะต้องมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อ ทางเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจใน ขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปพร้อมกัน จากการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและพัฒนา ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2533 หรือที่เรียกว่า Global 90 Conference จากผลของการประชุมครั้งนี้ได้ก่อให้เกิด การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้น ซึ่งความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีนักวิชาการได้ให้ความ หลากหลาย มีการวางกรอบแนวทางการปฏิบัติไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทำให้ประเทศต่าง ๆ คิด หารูปแบบในการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ต่อมาที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและพัฒนา (Earth Summit Conference) ณ ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 (Ecotourism Network. 2539 : 8) ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า” หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุก รูปแบบ ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด หรือจะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็กในเมืองหรือชนบท

ประเวศ วะสี (2537 : 15) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า “หมายถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้นจะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำ ให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้คุณภาพการพัฒนาเกิดขึ้น”

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2539 : 31) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนว่า หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวให้หมดเปลืองหรือหมดไป ยังคงเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีวันหมดไป

องค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน Swarbook (2000) กล่าวถึง องค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสรุปได้ 6 องค์ประกอบดังนี้องค์ประกอบด้าน การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาสถานที่อันจะเป็นจุดหมายปลายทางของ นักท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมโดยมีการพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

แต่กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมองค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวขององค์ประกอบด้านประกอบธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจองค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหนักท่องเที่ยวคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ให้เข้าท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวที่เขาพึงพอใจองค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นเป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถจัดการท่องเที่ยวของตนเองได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันจะทำให้เกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมองค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำมาประกอบในการวิจัย โดยเฉพาะองค์ความรู้ที่นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาและวิจัยแล้วว่าล้วนแต่เป็นงานวิจัยที่มีคุณค่าและให้ความรู้แก่งานวิจัยในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางช่วยให้ผู้วิจัยได้นำไปประกอบกับงานวิจัยที่กำลังศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตรงตามความมุ่งหมายของงานวิจัยที่วางไว้และทำให้ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นสูงในการทำงานวิจัยในการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

มานิตย์ มณีธรรม (2544 : 89-96) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF: กรณีศึกษาบ้านจื่อ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชน กรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามโครงการเงินกู้ OCEF ตลอดจนหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ได้มาตรฐาน จึงค้นพบว่าลักษณะทางกายภาพ สังคมและ

เศรษฐกิจของบ้านจะคือเอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวคือ ตั้งอยู่ริมน้ำตกที่เป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวของบริษัททัวร์ส่วนใหญ่ของเชียงราย มีพิธีกรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นเสน่ห์ และสภาพเศรษฐกิจจำเป็นต้องหาทางเลือกที่เป็นอาชีพเสริม นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวของชุมชน การจัดระเบียบ การดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการทำงานตามโครงการเงินกู้ OCEF พบว่าชุมชนมีความกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเป็นอย่างดี มีความคาดหวังต่อรายได้ที่เข้าชุมชนเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง ชาวบ้านสามารถร่วมคิด ร่วมวางแผนการจัดการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจุดเด่นด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียงมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว มีการจัดระบบการบริหาร และการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงทุกกลุ่ม อาจกล่าวได้ว่าชุมชนมีความพร้อมสูงมากในการจัดการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องมาจากการคมนาคมที่ไม่สะดวก ไม่มั่นใจในความปลอดภัยจากการเดินทางทางเรือ ขาดการดูแลแหล่งท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว (ภาษา) การบริหารจัดการท่องเที่ยว บ้านพักเป็นแบบสมัยใหม่เกินไป ชาวบ้านไม่แต่งกายประจำเผ่า แต่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการก็เห็นว่าชุมชนมีมิตรภาพ มีความเป็นกันเอง และให้การต้อนรับกับนักท่องเที่ยวได้ดีเยี่ยมนอกจากนี้ชุมชนยังได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาภายในชุมชนแลภายนอกชุมชน กล่าวคือ ภายในชุมชนต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนกลับมาอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม (การละเล่นดนตรี การเต้นรำ การแต่งกาย) พัฒนาองค์กรเพื่อจัดการการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว ตลอดจนสินค้าเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยว ส่วนภายนอกชุมชน ก็ต้องมีกาประชาสัมพันธ์ พัฒนาการตลาด การเชื่อมหน่วยงานรัฐ ควรมีการดำเนินงานในระยะต่อไปเพื่อสะท้อนภาพการศึกษาทั้งหมดแก่ชาวบ้าน และกระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์ วิจารณ์ ด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิเคราะห์บทเรียนที่ผ่านมา แนวโน้มของการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปในชุมชนตลอดจนวางแผนจัดการท่องเที่ยวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีการประเมินผลสรุปบทเรียนร่วมกันเป็นระยะ

ปาริชาติ ประเสริฐเทียนชัย (2544 : 36-40) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาน้อย เขาประคู้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุนสนับสนุนการวิจัยโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจและประเมินความพร้อมและศักยภาพของชุมชนด้านสภาพพื้นที่และความเข้าใจของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับท้องถิ่น แต่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการEcotourism ในท้องถิ่นนำไปสู่การส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

จากการศึกษาพบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาน้อย-เขาประดู่เป็นสถานที่หนึ่งที่มีความพร้อมที่จะจัด Ecotourism เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบกับการเห็นความสำคัญของชุมชนและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถให้นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง แต่การดำเนินงานยังไม่เป็นที่ชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการจัดการที่ดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการและกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ให้เหมาะสมนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (2544 : 41) ได้วิจัยการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่งตำบลกุดหว้าอำเภอภูผินารายณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาในบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนผลกระทบ สภาพปัญหา ต่าง ๆ และค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเหมาะสมกับท้องถิ่น จากการศึกษพบว่า บ้านโคกโก่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และมีทุนเดิมในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวพอสมควร ทั้งในด้านการประสานนักท่องเที่ยว การต้อนรับ การเตรียมงาน สถานที่ อาหาร การจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอันสอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุนได้แก่ โรงเรียนบ้านโคกโก่ง อบต.กุดหว้า พัฒนาชุมชนอำเภอภูผินารายณ์ สาธารณสุข กรมป่าไม้ ประชาสัมพันธ์จังหวัด เกษตรอำเภอ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวทำให้อิทธิพลเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมใหม่ที่เข้าไป และต้องประสบปัญหาด้านการบริการทั้งห้องน้ำที่พัก การจัดการขยะ การขาดแคลนน้ำสำหรับเกษตรกร การอุปโภค การบริโภค ต้องซื้ออาหารและน้ำจากภายนอกเข้ามารองรับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น ควรมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป ดังนี้ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น การจัดการขยะอย่างถูกวิธี การจัดสัดส่วน ความสะอาด และความปลอดภัยบริเวณที่พัก การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนาสร้างมัคคุเทศก์ ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านผู้ไทให้ยั่งยืน อีกประการหนึ่ง ด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการทำความเข้าใจระบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคกโก่ง โดยอาศัยข้อมูลมือสอง และการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนในการท่องเที่ยวจึงควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องของประเด็นปัญหาสำคัญในระดับตำบล จังหวัด และเชื่อมโยงกับ ททท.จุดแข็ง จุดอ่อนของระบบการเกี่ยวเนื่องเชิงอนุรักษ์ชุมชนโคกโก่งการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พัฒนาระบบการดำเนินงาน การบริหารจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนจัดทำคู่มือปฏิบัติการให้เป็นมาตรฐานการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนจัดเวทีประชาพิจารณ์ร่วมกับบุคลากรในพื้นที่ นอกพื้นที่ นักวิชาการ และผู้สนใจเพื่อให้ได้รับรู้และรับรองมาตรฐาน

วิระศักดิ์ อนันตมงคล (2545 : 13) ได้ศึกษาเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมตำบล เพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง จากการศึกษพบว่า ระบบธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของชาวตะโหมด จนกลายเป็นวิถีคิด วิถีพฤติกรรม และวิถีชีวิต สำหรับรูปแบบมาตรฐานการท่องเที่ยวที่สามารถกำหนดได้ในกลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้าง กลุ่มถ้ำพระ ถ้ำผาย ถ้ำครกบด และกลุ่มน้ำตกลาน หม่อมจ้อย มีเกณฑ์มาตรฐานใน 5 มิติ คือ มิติด้านแหล่งท่องเที่ยว มิติด้านศิลปวัฒนธรรม มิติด้านเศรษฐกิจสังคม มิติด้านความคุ้มค่าต่อการท่องเที่ยว และมิติด้านศิลปวัฒนธรรม ในส่วนที่จะเสริมให้ชุมชนตะโหมดมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น จะต้องเสริมสร้างตามกรอบแนวคิดประชาตำบล 5 ประการ คือ โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณและช่องทางการสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ชุมชนภาวะการนำและผู้นำชุมชนการพึ่งตนเองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันนอกจากนี้ในเชิงพัฒนาควรดำเนินการดั่งนี้องค์กรส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกับชุมชนจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตะโหมดควรถอดบทเรียนระบบคิดการทำงานของสถานานวัดตะโหมดเผยแพร่เป็นต้นแบบการทำงานของชุมชนอื่นควรจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่วัดตะโหมด เนื่องจากเป็นศูนย์ธรรมชาติชุมชน เป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวควรให้กสนับสนุนการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนประชาคมอย่างต่อเนื่อง

ทัศนีย์ บัวระภา (2549 : 45-46) ได้ศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ตำบลปลายโพงพางมีจุดเด่นหลายประการส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยม มีพื้นที่มีศักยภาพต่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ถ้ำคลองธรรมชาติสะท้อนความเป็นอยู่ของชาวโพงพาง เตาตาล เอกถักษ์น้ำชีพเคียนน้ำตางมะพร้าว บ้านทรงไทยโบราณหลากหลายรูปแบบสองฝั่งคลอง สัมผัสโอฬารัฐชาวใหญ่หวานเลิศรส ช้างคักุ้งแสดงภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีวันกตัญญูอนุรักษ์ความเป็นไทย และมีสชิตแห่งเดียวของจังหวัดสมุทรสงคราม นอกจากนี้ ยังมีผู้นำที่มีความสามารถ สามารถส่งระบบการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีกฎเกณฑ์เป็นมาตรฐาน เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดที่พักนักท่องเที่ยว การกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว การกระจายผลประโยชน์ การเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ข้อมูลในการเตรียมตัวนักท่องเที่ยว การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว และอัตราค่าบริการ มาตรการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย และการประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน นอกจากนั้นในช่วงแรก

(2540-2543) ยังได้รับการสนับสนุนอย่างดีมาจากทั้งอบต. และองค์กรต่าง ๆ นอกชุมชน ทำให้ตำบลปลายโพรงพงได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (Tourism Award 2000) เป็นเครื่องยืนยันความยอดเยี่ยมของการดำเนินงาน และความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

โกรสิทธิ์ สิทธิโชค (2547 : 61) ได้ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ระยะเวลา 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและกาลสมัยภายหลังการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาระยะเวลาหนึ่งแล้วพบว่า กระแสการหลงใหลวัฒนธรรมความเชื่อใหม่ เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการแข่งขันทรัพยากรภูมิปัญญา เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมวิถีชีวิต พิธีกรรม ประเพณี ด้วยเหตุปัจจัยส่วนหนึ่งนี้ ด้วยเหตุผลนี้จึงได้จัดทำโครงการวิจัยขึ้น โดยใช้มิติภูมิปัญญา พิธีกรรมประเพณี เป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนและความยั่งยืนของชนเผ่าควบคู่กันไป

ผลการวิจัยพบว่า นอกจากชุมชนจะได้ค้นพบรูปแบบจัดการท่องเที่ยวเชิงที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิต ประเพณีในรอบปีของชุมชนแล้ว ยังได้รูปแบบการบริหารจัดการ การจัดสรรรายได้ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งแผนปฏิทินการท่องเที่ยว โดยมีการบริหารจัดการในรูปของ “คณะกรรมการ” และให้สมาชิกท่องเที่ยวเป็นผู้ทำการบริหารและดำเนินการ พร้อมทั้งผลักดันให้พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตดอยวาวีเกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวและสถาบันการศึกษาเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์ตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนดความเป็นชาติพันธุ์จะเป็นจุดเด่นด้านเอกลักษณ์ ที่ช่วยเสริมสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจชุมชนและชาติไทยโดยรวมรวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมระหว่างชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยสื่อข้อมูลจากการวิจัยทั้งหมดจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าของเผ่าอาข่าและของชาติ ถือเป็นมรดกที่สามารถใช้ถ่ายทอด เผยแพร่แก่นุชนคนอาข่า ผู้ที่สนใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ตลอดจนเป็นหนังสือบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่า ที่จะใช้เพื่อการสืบสานต่อไป

สุทธิธิ์ ชูชาติ และคณะ (2544 : 24) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาว การศึกษาพบว่าวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์กับระบบดิน น้ำ ป่า เพราะดิน น้ำ ป่า มีความสำคัญต่อชีวิต การทำลายดิน น้ำ ป่า คือ การทำลายชีวิต ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า จึงมีข้อห้าม กติกาในการใช้และบดทลงโทษผู้ฝ่าฝืน ซึ่งนอกจากนั้นนักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าของกะเหรี่ยง โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวนี้ต้องการใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการสร้างชุมชนกะเหรี่ยงให้มีความเข้มแข็งในการปรับตัว ส่งเสริมให้บุคคลภายนอกเกิด

ความเข้าใจดีในวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลการจัดสร้างชุดโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการให้เป็นตัวอย่างกับหมู่บ้านอื่น ในการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน สำหรับวิธีปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและส่งเสริมความเข้าใจอันดีให้กับชุมชนภายนอก โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมในการปฏิบัติงาน ทำให้ชุมชนรู้จักคิดวางแผน ทบทวน ไตร่ตรอง แก้ปัญหา และให้ข้อเสนอแนะร่วมกันทั้งชาวบ้านและคณะผู้วิจัย ภายใต้งานของกรรือพื้น ผลิตภัณฑ์ เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิม รวมทั้งการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าด้วย และการให้ชาวบ้านอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า อนุรักษ์วัฒนธรรม การสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต้องให้ชาวบ้านเกิดผลประโยชน์บ้าง แต่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนอกจากเงินแล้วชาวบ้านต้องเห็นคุณค่าด้วย ชุมชนที่เข้มแข็งต้องมีการปรับตัว แต่การปรับตัวต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับภูมิปัญญาเดิม หรือยกระดับภูมิปัญญาให้สูงขึ้น แต่ไม่ใช่การละทิ้งหรือทำลายภูมิปัญญาเดิม กระบวนการวิจัยทั้งหมดที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้

นำชัย ทนุผล (2542 : 31) ได้ศึกษาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพพื้นที่ ศักยภาพชุมชนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนารูปแบบการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิเคราะห์ผลที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยได้ดำเนินงานร่วมกับชาวบ้านในการรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม เวทีพูดคุยพร้อมทั้งวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน และจากการดำเนินงานค้นพบว่าพื้นที่ในชุมชนบ้านโป่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศได้ เนื่องจากมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมที่เป็นผืนป่าอนุรักษ์ค่อนข้างสมบูรณ์ และสามารถจัดกิจกรรมการศึกษาแบบนิเวศได้หลายระบบ มีวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งนับว่ามีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งชุมชนร่วมมือ ชนบ้านโป่ง นอกจากนี้ยังเกิดชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งที่มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนการบริหารจัดการภายในกลุ่ม การกระจายรายได้ พร้อมมีการปรับปรุงรูปแบบวิธีการบริหารนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในชมรมฯมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ติดตามประเมินผล และการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ผลสืบเนื่องที่สำคัญ คือ เกิดการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของทุกคนขึ้นมากขึ้น มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเพิ่มขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งมีความพึงพอใจที่มีโอกาสพบปะผู้คน เพื่อนใหม่ และผลประโยชน์ในด้านธุรกิจที่ได้รับ อีกทั้งยังทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีความสะอาดเรียบร้อยมากขึ้น เกิด

ความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาป่ามากขึ้น แม้แต่กลุ่มชาวบ้านที่หาของป่าเพื่อยังชีพก็ ยังปรับเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ทำลายธรรมชาติน้อยที่สุด

กนิษฐา อู่ถาวร (2545 : 21) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สาขาหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์ โครงการวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ และความพร้อมของชุมชน คือหมู่บ้านทานตะวันและหมู่บ้านหนองแม่นา ในการเข้าส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่น และศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารและจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่น รวมทั้ง การศึกษาวิเคราะห์ประเมินชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อนำมาใช้พัฒนาคุณภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับท้องถิ่นพบว่า ชาวบ้านมีศักยภาพ และมีความพร้อมที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่นได้ ผลการวิจัยนั้นนอกจากจะได้ข้อมูล องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชนในด้านต่างๆ แล้วนั้น ชุมชนยังได้เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับ การจัดการ การท่องเที่ยว รวมทั้งมีการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นของชุมชน และ วิธีการบริหารจัดการในลักษณะของชมรม “ชุมชนคนรักป่าหนองแม่นา-ทานตะวัน” โดยมีการจัดตั้ง คณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่หนองแม่ นานา-ทานตะวัน ร่วมกัน ชาวบ้านยังมีจิตจำกัดในเรื่องของการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ซึ่ง สมควรจะได้มีการพัฒนาส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป การศึกษาวิจัยนี้ยังเป็นทางเลือก หนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นแนวทางให้ชุมชนได้ เรียนรู้การใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้

จักร กินีสี่ (2543 : 51) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับ องค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวปกากะญอในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวปกากะญอในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติของนก และการผูกโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกเข้ากับวิถีชีวิตของ ชาวปกากะญอ รวมทั้งพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติของนกของชาวปกากะญอในรูปแบบของการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชาวปกากะญอในการรับมือกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน เขตอุทยานแห่งชาติ จากการดำเนินงานพบว่าชาวปกากะญอได้ผูกโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ของนกไว้ในนิทาน เพลง คำพังเพย ซึ่งนจะเป็นตัวละครตัวหนึ่งในนิทานที่สามารถพูดคุยกับ มนุษย์และสัตว์อื่นได้ และเป็นสัญลักษณ์ในคำพังเพย นอกจากนี้ยังใช้ลักษณะทางธรรมชาติของนก เป็นสัญลักษณ์ของการกระทำหนึ่ง ๆ ที่ปู่ ย่า ตา ยาย ใช้ในการถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังทำให้เห็น สิ่งอันควรและไม่อันควรประพฤติ รวมทั้งสอดแทรกการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

นทที่เกี่ยวพันกับการบอกฤดูกาล การเกษตร และการดำรงชีวิตประจำวันอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นชาวปกากะญอยังสะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของนกเป็นปฏิทินวงจรชีวิตนกในรอบปีเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว เผ่าพันธุ์ และได้รวบรวมนกในกลุ่มแม่น้ำกลางกว่า 100 ชนิดไว้ใน “อนุกรมวิธาน” อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวปกากะญอจะม้องค์ความรู้ที่สะสมมาอย่างยาวนานแต่ก็มีข้อจำกัดในการเป็นมัลคเทศก์ท้องถิ่นในด้านภาษาที่ใช้สื่อความหมาย เทคนิคการบริการ การจัดการการท่องเที่ยวและความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งน่าจะมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาไปเป็นมัลคเทศก์ท้องถิ่นต่อไป สำหรับประเด็นที่น่าจะมีการวิจัยต่อไป ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์ พันธุ์พืช ที่ชาวปกากะญอใช้ประโยชน์ ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเทคนิควิทยาในการดำรงชีวิต อาทิ การจัดการระบบการเกษตร การสร้างบ้าน การสร้างกับดัก และการจัดการท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

พลทรัพย์ สวนเมือง และคณะ (2546 : 13) ได้ศึกษารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว นอกจากนี้ยังศึกษาความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของภาคีต่าง ๆ

การวิจัยพบว่าพื้นที่เป้าหมาย 10 แห่ง นั้นมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว เพราะมีศิลปหัตถกรรม และการผลิตทางการเกษตรที่เป็นจุดเด่นที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว นอกนั้นชุมชนเหล่านี้ยังเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปซึ่ง 4 ชุมชน มีนักท่องเที่ยวเคยแวะมาเยี่ยมชมแต่เป็นรูปแบบของการศึกษามากกว่ามาท่องเที่ยว แต่ทุกชุมชนไม่เคยจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง เมื่อชุมชนได้ทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้นชุมชนให้ความสนใจตั้งใจและพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้ เพราะผลการจัดการท่องเที่ยวได้แสดงให้เห็นว่าจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ แต่ปัญหาที่สำคัญของชุมชนคือประสบการณ์และความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวยังมีน้อย ควรจะได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการภายในชุมชนและการจัดการเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนเหล่านี้ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้หลากหลายและสามารถเชื่อมโยงให้กับตลาดการท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอยู่มาก นอกจากนี้การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชน เช่น ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถสื่อสารเรื่องราวของตนเองกับภายนอกได้อย่างเป็นระบบและน่าสนใจมากขึ้น

พนมวรรณ อยู่ดี (2545 : 30) ได้ศึกษาทางเลือกและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย (ระยะที่ 1) เป็นการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เชิงนิเวศป่าไม้ชุมชน เชิงนิเวศเกษตรกรรมทางเลือกเชิงสุขภาพทางเลือก และเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีวัตถุประสงค์เนื้อหาทางเลือกและรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมร่วมกับกลุ่มองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการเอื้ออำนวยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการตามแนวนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ Eco Tourism

ผลการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงรายพบว่า มีนโยบายที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ในหลายหลากรูปแบบ ซึ่งสามารถพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการ โคนเปิดโอกาสให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเป็นระดับ ในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง และจากการศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พบว่า ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้ และในปัจจุบันชุมชนที่มีกิจกรรมพื้นฐานที่เกี่ยวกับอาชีพพื้นบ้าน ด้านวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชนที่เป็นที่ตั้งของแหล่งประวัติศาสตร์ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น แต่สมาชิกในชุมชนยังขาดความเข้าใจในหลักการ วิธีการบริหารจัดการ ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนไม่มั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยตัวเอง ในระยะแรกได้แนวทางในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างทางเลือกและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงรายในอนาคตนั้น ควรมีความต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกลไกประสานงานซึ่งกันและกันในการพัฒนาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ เพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่ท่องเที่ยว อนุรักษ์วิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นสำหรับการจัดการท่องเที่ยว โดยมีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชื่อมประสานและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในกระบวนการ ขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นำร่องในพื้นที่ท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิจัยจากกระบวนการปฏิบัติจริงที่จะนำมาสู่แนวทางเลือกและรูปแบบในการจัดการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ (ระยะสั้น – ระยะยาว) ของจังหวัดเชียงรายได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน สนองต่อนโยบายทุกระดับ อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในจังหวัดเชียงรายได้ในที่สุด

ประทีป บุญแจ้ง (2546 : 31-46) ได้ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านเกาะปากจั่นตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นใน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดำเนินการวิจัยโดยใช้การศึกษารวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคล การศึกษาสภาพแวดล้อม การเยี่ยมชมสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนบ้านปากจั่น แม้จะเป็นชุมชนเล็ก ๆ บนลุ่มน้ำป่าสัก แต่ก็เป็นที่ตั้งรกรากของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน และมีความเกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เกี่ยวกับการเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อไปนมัสการพระพุทธบาทที่สระบุรี จึงมีโบราณวัตถุ โบราณสถาน และสถาปัตยกรรม เกิดขึ้นตลอดเส้นทาง อาทิ วิหารและวัดใหม่ประชุมพล ปราสาทนครหลวงพระจันทร์ลอย พระพุทธรูปสำคัญ ได้แก่ หลวงพ่อหิน วัดละมุด หลวงพ่อทรงธรรม วัดใหม่ประชุม พระสังกัจจายน์ วัดมเหยงค์ รวมทั้งมีบันทึกกล่าวถึงบ้านปากจั่นว่า เคยเป็นที่ทรงผนวชของพระเจ้าเอกทัศ กษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงศรีอยุธยาอีกด้วย วิถีชีวิตชุมชนบริเวณนี้จึงนับว่ามีประวัติศาสตร์อันยาวนาน แม้ผู้คนดั้งเดิมจะเป็นคนไทย แต่ต่อมาก็มีคนจีนเข้ามาปะปนตั้งแต่วัยครั้งกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ผลของสงครามในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ส่งผลให้มีชาวลาว ชาวข่า จากเวียงจันทน์ถูกเกณฑ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ด้วย และต่อมาได้เกิดการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันมาอย่างกลมกลืน

งานวิจัยจึงมีการรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ไว้ เช่น ประวัติบุคคล ประวัติสำคัญในท้องถิ่น ความเป็นมาของโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ปากจั่นก็ได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาที่ผ่านมาเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตหลาย ๆ ด้าน อาทิ การเคลื่อนย้ายเข้ามาของผู้คนต่างถิ่นเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่ การประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายไปจากเดิมมาก การคมนาคมทางเรือลดน้อยลง นิยมใช้รถยนต์ จักรยานยนต์แทน แต่ยังสามารถพบเห็นการใช้เรือเป็นพาหนะได้บ้างตามบ้านเรือนและวัดต่าง ๆ ที่อาศัยติดแม่น้ำป่าสัก คนรุ่นใหม่ห่างเหินจากวัดและกิจกรรมทางศาสนา ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รวมทั้งชุมชนขาดการสืบทอดทางพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติ เพราะสภาพวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมกึ่งเมืองอย่างรวดเร็ว

การวิจัยนี้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ให้ข้อมูลทางวิชาการท้องถิ่นที่สามารถนำไปวางแผนพัฒนาตำบล และส่งเสริมคุณภาพชีวิต ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เช่น การจัดทำแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อันจะเป็นการช่วยสร้างความรัก ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นได้

ปัจฉิมา มุลเมือง (2547 : 51) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ศึกษารูปแบบกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้ชาวบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นเครื่องมือนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ผลจากการศึกษาวิจัยนั้นพบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง นั้น 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีทางธรรมชาติรูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนชาวเหมี้ยงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง การศึกษาวิจัยนั้นได้เพียงแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน การศึกษาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะคำนึงถึงฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติส่วนรวมของท้องถิ่น ที่นำมาใช้เป็นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพที่ดี ยังต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และมีการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับแผนพัฒนาชุมชน ให้สามารถจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืน รวมทั้งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประเพณีไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาสังคม พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบการจัดการที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สุภาวดี มีสิทธิ์ (2545 : 23) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนแม่ละนา ใน 3 หมู่บ้าน (แม่ละนา จำโบ้ บ่อไคร้) และหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมร่วมกันระหว่าง 3 หมู่บ้าน เตรียมความพร้อมชุมชนให้มีขีดความสามารถในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย คือชุมชนแม่ละนามีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบชุมชนในการดำรงชีวิตและมีวัฒนธรรมสืบทอดตั้งแต่สมัยโบราณ คืองานปอยสา่งลอง ทำให้เป็นที่น่าสนใจต่อผู้พบเห็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ในมุมมองของชุมชน ได้แก่ ถ้ำแม่ละนา ถ้ำเพชร ถ้ำไข่มุก ถ้ำปะการังและถ้ำข้างแตก เป็นต้น

ชุมชนบ่อไคร้ เป็นชุมชนล่าหู่หรือมุเซอคำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและเก็บของป่ามาจำหน่าย ในชุมชนบ่อไคร้มีเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมานานแล้ว โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากนักท่องเที่ยวนอก การท่องเที่ยวจึงทำให้ชุมชนเป็นเพียงทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นจุดขาย ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์เป็นเพียงชุมชน ไม่ก็ราย คนส่วนใหญ่จึงได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้น

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีการพูดคุยในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ สิ่งที่น่าสนใจในชุมชน นอกจากเรื่องวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตแล้วยังมีพื้นที่เดินป่าที่น่าสนใจ มีแหล่งท่องเที่ยว คือ มีถ้ำที่อยู่ภายในบริเวณหมู่บ้าน และสามารถเชื่อมทางเดินป่าไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงชุมชนจำโบ้เป็นชาวล่าหู่เหมือนบ่อไคร้ การดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้มีความแตกต่างกัน แต่ชุมชนไม่เคยมีเรื่องการท่องเที่ยวเข้าไป เนื่องจากเป็นหมู่บ้านทางผ่าน การให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของการทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจึงไม่เกิดขึ้น เพราะไม่มีประสบการณ์และขาดความสนใจในส่วนนี้

ข้อสรุปในการจัดการร่วมกันของ 3 หมู่บ้าน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบ้าน โดยหมู่บ้านแม่ละนามีความพร้อมที่จะร่วมจัดการ ส่วนบ้านบ่อไคร้มีความพร้อมเพียงส่วนหนึ่งในการจัดการแต่ยังไม่แน่ใจ ในขณะที่บ้านจำโบ้จะเป็นกลุ่มที่ร่วมศึกษาเรียนรู้กระบวนการไปพร้อมกับบ่อไคร้และแม่ละนาในช่วงที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย พบว่าชุมชนแม่ละนามีกลุ่มในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน มีสมาชิกจำนวน 18 คน มีการเปลี่ยนแนวความคิดจากการท่องเที่ยวที่มองเพียงถ้ำแม่ละนาเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และร่วมกันรักษาทรัพยากรร่วมกับฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีอยู่ บ้านบ่อไคร้มีการทดลองทำกิจกรรมและมีแผนการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวกับชุมชนของตนเอง แต่ไม่มีการดำเนินงานทำให้ไม่มีการเคลื่อนไหวในชุมชน ส่วนบ้านจำโบ้เข้าร่วมศึกษาและไม่มีความเคลื่อนไหวงานวิจัยกับชุมชนเช่นเดียวกัน

คารุณี บุญธรรม (2547 : 34) ได้ศึกษาการจัดการนิเวศเชิงท่องเที่ยวและวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเคะ จังหวัดพะเยา การศึกษาพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำเคะ-สานก้วย มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก สวนสมุนไพร ของเล้าท้าว องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน ซึ่งโครงสร้างของคณะกรรมการ มีการบ่งบอบทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลประจำปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าด้วยต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและ

กลุ่มเยาวชนและเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

ร้อยตรีจิตติสิทธิ์ ชาญชัย และคณะ (2546 : 61) ได้ศึกษารูปแบบจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชน และเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาวิจัยนั้นค้นพบศักยภาพด้านการศึกษาท่องเที่ยวของชุมชนหลายด้าน ได้แก่ถ้ำปลา ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวติดอันดับและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ถ้ำเปลวปล่องฟ้า ถ้ำฆ้อง ถ้ำน้อย ถ้ำงิบ ถ้ำวอก ถ้ำเสาหินพญานาค ถ้ำกู่แก้ว ถ้ำตุ้ปู ถ้ำปุม ข้อมูลลิงป่า แหล่งน้ำธรรมชาติ ปลาประจำถิ่น โบราณสถานที่สำคัญต่อชุมชน ซึ่งชุมชนนี้มีชนหลากหลายเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ จีนยูนนาน ไทยใหญ่ และไทยพื้นเมือง รวมทั้งได้กำหนดแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน ดังนี้การเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม และการทดลองการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนได้ทดลอง และฝึกปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน โครงการวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิจัยสิ้นสุดเพียงระยะที่ 1 เท่านั้น ผลการดำเนินงานจึงเป็นข้อมูลพื้นฐาน และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเท่านั้น ยังไม่ได้มีการนำแนวทางที่ได้ไปทดลองดำเนินการต่อไปให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

นัยนา ทองศรีเกตุ (2544 : 23) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางส่วนของอุทยานแห่งชาติเขาลวก จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งใช้วิธีการศึกษาภาคสนามและการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่าที่ผ่านมาชุมชนจัดการการท่องเที่ยวแบบเอกเทศ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ก่อให้เกิดความเสียหาย และปัญหาการควบคุมระเบียบการท่องเที่ยว การดูแลสภาพป่าธรรมชาติสภาพชุมชน และการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ที่ต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยพุทธศาสนาสมัยมอญในสมัยนครศรีธรรมราชที่รุ่งเรืองราวพุทธศตวรรษที่ 20-23 ซึ่งปรากฏหลักฐานการตั้งชุมชนจากซากเจดีย์เก่า อิฐก่อสร้าง จากการบอกเล่า การกล่าวถึงบรรพบุรุษและการเข้ามาในชุมชนหลายกระแส สามารถวางแผนงานวิจัยที่เหมาะสมกับชุมชนคีรีวงในการพัฒนาระบบมาตรฐานจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนคีรีวง 3 แผนงาน แผนงานพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรในชุมชนคีรีวง

แผนงานการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนงานจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ที่ต้องนำแผนสู่การปฏิบัติโดยความร่วมมือของภาคีในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นผลในเชิงพัฒนาต่อไป

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศจนเกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำมาพัฒนางานวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องของการมีส่วนร่วมของชุมชน การฟื้นฟูและพัฒนา และการส่งเสริมท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ผู้วิจัยเกิดองค์ความรู้แล้วนำไปพัฒนาองค์ความรู้ ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยได้ ศึกษาวิเคราะห์จากงานวิจัยที่มีทั้งหมด แล้วนำมาสังเคราะห์ประยุกต์ใช้กับงานวิจัยที่กำลังศึกษาอยู่ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าคงเกิดประโยชน์สูงสุดบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายที่เขียนไว้ อีกอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบในครั้งนี้นี้ยังเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ผู้วิจัย

Grady (1995 : 170-204) ได้วิจัยการตอบสนองของชาวพุทธ

ต่อการพัฒนาสู่ความทันสมัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย : กรณีพระป้านกอนุรักษ์ธรรมชาติ พบว่า พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทย แนวคิดในลักษณะนี้เป็นแนวคิดที่เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในการพัฒนาสู่ความทันสมัยและการปฏิบัติในการพัฒนาของประเทศในโลกที่สาม เช่นเดียวกัน ในช่วงหลายปีที่ไม่นานหลังจากเสร็จสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายต่าง ๆ ที่มุ่งหมายเพื่อพัฒนาสู่ความทันสมัยได้ถูกโจมตีว่าทำให้เกิดความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเหล่านี้มิได้ช่วยพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยดูได้จากโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งนี้เกิดจากแนวคิดของชาวตะวันตกที่มุ่งเน้นที่การให้ผลผลิตสูงและการบริโภค โดยไม่คำนึงถึงในแง่ความดำรงอยู่ของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่น ๆ งานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่ชุมชนชาวพุทธกับการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการตอบสนอง ต่อความยากลำบากที่เป็นผลกระทบจากการพัฒนาสู่ความทันสมัยกับระบบจริยธรรม และ จิตวิญญาณซึ่งยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแสดงให้เห็นจากวัตรปฏิบัติของพระป่า ในประเทศไทย

Tan (1995 : 157-186) ได้ศึกษาพุทธเถรวาทกับเศรษฐกิจหมู่บ้าน : การศึกษาเปรียบเทียบในมณฑลสิบสองปันนา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้ พุทธฝ่ายเถรวาทยังคงมีผู้นับถือและปฏิบัติอยู่ ไม่เฉพาะในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ พม่า ไทย ลาว และกัมพูชาเท่านั้น กล่าวคือยังมีผู้นับถือพุทธเถรวาทตามแนวชายแดนของจังหวัดยูนนานของจีน กลุ่มชนที่นับถือพุทธเถรวาทที่ใหญ่ที่สุดในจีนคือกลุ่มไตลื้อในสิบสองปันนา ในเขต ยูนนานตอนใต้ ซึ่งได้เริ่มนับถือพุทธศาสนาประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาที่ประดิษฐานขึ้นอย่างมั่นคง ได้รับการเลื่อมใสศรัทธาและอุปถัมภ์จากมหากษัตริย์และรัฐบาล ในทางตรงกันข้ามพุทธศาสนา เถรวาทในประเทศจีนได้รับขัดขวางจากการโฆษณาชวนเชื่อที่ไม่ให้เชื่อถือในศาสนาและถูกทำลายโดยรัฐบาลในช่วงปฏิวัติ

ของพวกหัวรุนแรงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 จากการกดขี่ทางการเมือง การแทรกแซงทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮั่น และการกระตุ้นของเศรษฐกิจการตลาดได้ส่งผลต่อเอกลักษณ์พิเศษของความเป็นพุทธเถรวาทของสังคมชาวไตลื้อในสิบสองปันนา ในการเปรียบเทียบกับพุทธเถรวาทในเอเชียอาคเนย์ พุทธเถรวาทแบบไตลื้อมีลักษณะเป็นแบบชาวบ้านเป็นอันมาก เช่น ความหมายของคำว่า นิพพาน ซึ่งโดยหลักในทางพุทธแล้วคือ จุดมุ่งหมายสูงสุดในการปลดปล่อยตนเองจากวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด แต่ชาวไตลื้อเข้าใจว่า นิพพานคือสวรรค์ชั้นสูงสุดและเป็นที่ดีที่สุดสำหรับอยู่อาศัย

Menakanit (1999 : 210-218) ได้วิจัย วัดหลวงในเขตตัวเมือง : วัดโพธิ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้ การวิจัยมีจุดประสงค์ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านบทบาทของวัดโพธิ์สำหรับชุมชนเมืองกรุงเทพฯ 2) เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด 3) เพื่อศึกษาถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง การเปลี่ยนแปลงทั้งในทางบวกและทางลบ และ 4) เพื่อทำข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหา ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบ ผลการวิจัยพบว่า วัดโพธิ์เริ่มจากการได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดิน และดูแลรักษา โดยภิกษุสงฆ์และชุมชนในท้องถิ่น ต่อมาได้กลายเป็นเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สนับสนุน โดยคนไทยและชาวต่างชาติ และกลายเป็นมรดกแห่งชาติ ปัจจุบันวัดโพธิ์ได้รับการดูแลรักษาโดยพระภิกษุ และองค์กรของรัฐ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ

1. ระบบทุนนิยมและการท่องเที่ยวได้นำไปสู่บทบาท ของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็น การผสมผสานระหว่างบทบาททางศาสนาดั้งเดิม บทบาททางสังคมวัฒนธรรมของพระภิกษุกับวัด
2. การอุปถัมภ์ได้เปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดิน มาเป็นนักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดผลทางลบต่อการบำรุงรักษา เพราะว่า ขณะที่ พระภิกษุ พยายามจะปรับปรุง วัดเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว โดยไม่มีความรู้ในการซ่อมแซม
3. สถานภาพที่สูงเกียรติของพระภิกษุทำให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรไม่กล้าเข้ามา กำกับดูแลข้อเสนอแนะสำหรับแผนการบำรุงรักษาและการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว ตามแนว พุทธ มีว่าวัดตามแนวพุทธควรจะมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดและความเป็นไปได้ ภายในบริบทของชุมชนในเมือง

Xie (2001 : 191-202) ได้วิจัยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ไหหลำ ประเทศจีน ผลการวิจัยพบว่า การไปเที่ยวที่ไหหลำ เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมา ในขณะที่เดียวกันก็มีการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ นักวิจัยได้ทำการวิจัยโดยแสดงให้เห็นว่า เกาะไหหลำเป็นสถานที่เปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันเก่าแก่ วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายหลักคือ อธิบายให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมของชนเผ่าลี ในเกาะไหหลำประเทศ จีน โดยพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญคือ รัฐบาล นักลงทุน นักท่องเที่ยว และกลุ่มชนพื้นเมือง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานการพัฒนา ปี ค.ศ.1989

เกี่ยวกับ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้า วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตัวการที่เก็บรักษาวัฒนธรรมควมมี เสรีภาพของชนเผ่า และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีข้อขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ แม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และสวยงาม มีเอกลักษณ์ แต่นัก ลงทุนบางคนมีความคิดเห็นขัดแย้งต่อความตึงเครียดในกลุ่มนักลงทุน เนื่องจากรัฐบาลสนใจเรื่อง เสรีภาพของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฝ่ายนักลงทุนเข้าใจในเจตนาของ ชนเผ่าคิดไปว่าพวกเขาต้องการงานและเงิน แต่พวกเขาต้องการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขา มากกว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่คืออยู่แล้วไม่ควรจะไปให้ใครประเมินค่า เพื่อทำให้ เกิด ความสนใจ อีกทั้งเกาะไหหลำนี้ ควรยึดความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของตนเองไว้ไม่ควร ยึดมาตรฐานพื้นฐานการพัฒนา

Guelden (2005 : 399-407) ได้วิจัยการเข้าทรงของผีบรรพบุรุษในเขต ได้ศึกษาการเข้าทรงของผีบรรพบุรุษในเขตภาคใต้ของไทยการแสดงโนห์รา สัญลักษณ์ของชาวดำใน เขตที่ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ โดยทำการวิจัยที่จังหวัดปัตตานี สงขลา และพัทลุง ระหว่างปี ค.ศ. 2000 ถึง 2003 ผลการวิจัยพบว่า นับแต่คริสต์ทศวรรษที่ 1970 การเข้าทรงรูปแบบใหม่ได้ปรากฏ ขึ้นในเขตชุมชน เมืองของประเทศไทย และร่างทรงได้ตอบสนองปัญหาความต้องการของลูกค้าในยุค ปัจจุบัน ในขณะที่ประเทศได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากสังคมเกษตร ไปสู่สังคมเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมแบบโลกาภิวัตน์ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นช่วงที่เกิดความอ่อนแอทางพุทธศาสนาของรัฐ ก่อให้เกิด กลุ่มอิสระย่อย ๆ ทางศาสนาขึ้นหลายกลุ่มในทางใต้สุดของประเทศ หนึ่งในรูปแบบของ การเข้าทรงที่เก่าแก่ที่สุดได้ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และศาสนา โนราห์เป็นการละเล่นประเภทฟ้อนรำ ซึ่งเกิดขึ้นสำหรับเป็นสื่อในการสื่อสารกับบรรพบุรุษในบริเวณ รอบทะเลสาบสงขลา เมื่อหลายศตวรรษที่ผ่านมา สมาชิกของชุมชน โนห์ราถือว่าเขาเองเป็นคนเชื้อ สายไทย นับถือศาสนาพุทธเถรวาท และมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวและประเทศชาติ แต่ พิธีกรรมทางโนราห์ ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อในเรื่องการนับถือผีพราหมณ์ เต๋า อิสลาม และความ เชื่ออื่นๆ ถึงแม้ว่าจำนวนประชากรของชาวนอราห์จะมีน้อย แต่การแสดงของโนห์ราก็ทำให้เกิด ความสำคัญเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวดำ คำถามหลักของผู้วิจัยคือ การแสดงของโนห์ ราก่อให้เกิดความสำคัญเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวดำ คำถามหลักของผู้วิจัยคือ การ แสดงของร่างทรงแบบดั้งเดิม ได้แก่ โนราห์นี้มีส่วนในการสร้างสรรค์ประเทศไทยในปัจจุบันใน สหัสวรรษที่ 2000 อย่างไร โดยความเชื่อของผู้วิจัยเชื่อว่า โนราห์เป็นสัญลักษณ์ของคนไทยทางใต้ ซึ่งสนับสนุน โดยรัฐบาลกลางที่ถือว่า โนห์ราเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของคนไทยทางใต้ ซึ่งสนับสนุน โดยรัฐบาลกลางที่ถือว่า โนห์ราเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของชาติ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความตึงเครียด เมื่อโนราห์คงรักษาซึ่งความแบ่งแยก ขณะเดียวกับที่ผสมผสานเข้ากับส่วนกลางความสัมพันธ์ใน ลักษณะนี้ได้ถูกวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี 3 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับชาตินิยมและเอกลักษณ์

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับศาสนา และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับเพศ ผู้วิจัยเชื่อว่า มีการแข่งขันระหว่างเพศ เพราะพบว่าเพศหญิงได้เพิ่มจำนวนในการเข้าร่วมพิธีกรรมมากยิ่งขึ้นในด้านศาสนา ผู้วิจัยพบว่า โนโรห์เป็นระบบความเชื่อที่เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในชนบทและได้รับการยอมรับทางสังคมจากการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน

Robin (2006 : 40-50) ได้วิจัยการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวผลจากการสำรวจ โดยเฉพาะจากการสำรวจการท่องเที่ยวในชุมชน จากการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนร่วมทั้งกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ ผลลัพธ์ที่ได้มีทั้งผลดีและผลเสีย การที่ชุมชนมีรากฐานที่มั่นคง แข็งแรง ควบคู่กับการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวไปด้วย จะเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ในการบริหารการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

Chan (2005 : 224-242) ได้วิจัย ธุรกิจการค้าขายและการท่องเที่ยวในลาวไก ประเทศเวียดนาม : กรณีศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม และการพัฒนาพื้นที่ชายแดน (Trade and Tourism in Lao Cai, Vietnam: A Study of Vietnamese-Chinese Interaction and Borderland Development) ผลการวิจัยพบว่า เวียดนาม และจีน มีความสัมพันธ์กันดีในเรื่องของ วัฒนธรรมและการเมือง ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณชายแดน นับเป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐและเป็นความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นสืบไปในอนาคต ในขณะที่ศึกษา พบว่าการค้าระหว่างพรมแดนขยายตัวอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่า การร่วมงานการใช้กลยุทธ์ และหนทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ซึ่งได้รับความร่วมมือจากรัฐ มีการสร้างมิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดี ลดความซับซ้อนยุ่งยากในการแข่งขัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีบุญสงกรานต์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 1. เนื้อหา
 2. วิธีวิจัย
 3. ระยะเวลา
 4. พื้นที่
 5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 3. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
 4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องประเพณีสงกรานต์ของจังหวัดมุกดาหาร โดยผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย และสามารถอธิบายความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟู การพัฒนา การมีส่วนร่วม การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนนั้นมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทที่ทำการศึกษาพร้อมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเนื้อหาประเพณีสงกรานต์ของจังหวัดมุกดาหาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1.1 เนื้อหาด้านประวัติความเป็นมาและการพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

1.2 เนื้อหาด้านแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยมีชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

2. ขอบเขตวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีบุญสงกรานต์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2550 ถึงเดือน พฤษภาคม 2551

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีบุญสงกรานต์โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา

แบบเจาะจง (Purposive Sampling Method) ดำเนินการสำรวจและศึกษาข้อมูลภาคสนาม

ประกอบด้วย 4 อำเภอ ๆ ละ 1 หมู่บ้าน รวม 4 หมู่บ้านซึ่งมีเกณฑ์และคุณสมบัติในการคัดเลือก

คือ เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมโดยการแต่งตั้งของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหารและหมู่บ้าน

ชุมชนเข้มแข็งโดยรับการแต่งตั้งจากสำนักงานปกครองจังหวัดมุกดาหาร มีดังต่อไปนี้

4.1 อำเภอเมืองมุกดาหาร ได้แก่ บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

4.2 อำเภอห้วยใหญ่ ได้แก่ บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

4.3 อำเภอนิคมน้ำอ้อย ได้แก่ บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร

4.4 อำเภอหนองสูง ได้แก่ บ้านภู ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง

5. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างจังหวัดมุกดาหาร

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจังหวัดมุกดาหารผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงใน 2 ลักษณะ คือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพื้นที่การศึกษาและกลุ่มตัวอย่างที่ประชาชนให้ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่พื้นที่ศึกษาได้นำเสนอรายละเอียดในหัวข้อขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่ให้ข้อมูลได้แบ่งดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงโดยผู้ให้ข้อมูลแบ่งไว้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแนวเชิงลึก เกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ในเขตจังหวัด มุกดาหาร รวม 31 คน ประกอบด้วย

1.1 ผู้รู้ภาครัฐ รวม 14 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัด 1 คน

1.1.2 ผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 1 คน

1.1.3 ผู้อำนวยการโรงเรียน (บ้านที่ทำการศึกษา) 4 คน

1.1.4 นายอำเภอในพื้นที่ทำการศึกษา รวม 4 คน

1.1.5 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล (ตำบลที่ศึกษา) 4 คน

1.2 ผู้รู้ภาคเอกชน รวม 5 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ประธานชมรมการท่องเที่ยวจังหวัด 1 คน

1.2.2 กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว 2 คน

1.2.3 กลุ่มอนุรักษ์ การท่องเที่ยว 2 คน

1.3 ผู้รู้ภาคชุมชน รวม 12 คน ประกอบด้วย

1.3.1 นายกสภาวัฒนธรรมอำเภอในพื้นที่ทำการศึกษา รวม 4 คน

1.3.2 กำนันในตำบลพื้นที่ศึกษา รวม 4 คน

1.3.3 ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน

1.3.4 มัคคทายก 1 คน

1.3.5 เจ้าอาวาส 1 รูป

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Cassual Informants) รวม 12 คน ประกอบด้วย

2.1 ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน

2.2 ประธานกลุ่มแม่บ้าน 4 คน

2.3 ประธานกลุ่มเยาวชน 4 คน

3. กลุ่มทั่วไป (General Informants) รวม 24 คน ประกอบด้วย

3.1 สมาชิกแม่บ้าน 4 คน

3.2 สมาชิกเยาวชน 4 คน

3.3 ประชาชนทั่วไป (อายุ 15 ปีขึ้นไป) 4 คน

3.4 นักท่องเที่ยวตลอดฤดูกาล 4 คน

3.5 นักท่องเที่ยวเฉพาะเทศกาล 4 คน

3.6 นักท่องเที่ยวท้องถิ่น 4 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้วิจัยโดยการเก็บข้อมูลทั้งเป็นเอกสารและการออกภาคสนามและผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือดังนี้

1.1 แบบสำรวจเบื้องต้น หรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย 2 ตอน คือ (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 28-30)

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว เกี่ยวกับเพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน เป็นต้น

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารในด้าน ประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น

1.2 แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตที่ใช้กับกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชุมชนในเขตศึกษา คือชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นการสังเกตโดยทั่ว ๆ ไปภายในชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดถึงวัฒนธรรม แบบสังเกตนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 แบบดังนี้

1.2.1 แบบสังเกตมีส่วนร่วม (Participant Observation)

1.2.2 แบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

1.3 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ ของชุมชนที่มีความสัมพันธ์วิถีชีวิตความเป็นมาของสงกรานต์ คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม การฟื้นฟูและการพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1.4 การสนทนากลุ่มการสนทนากลุ่ม (Focused Group) ใช้กับกลุ่มคนในชุมชน ได้แก่ผู้มาร่วมงานในสงกรานต์ คือกลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มที่มาท่องเที่ยว ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อศึกษาประเด็นการฟื้นฟูและพัฒนา ส่งเสริมการท่องเที่ยว ว่าแต่ละพื้นที่มีเด่นหรือด้อยแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร โดยพบกันกลุ่มละ 6-10 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การเก็บข้อมูลรวบรวมจากเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้ หรือที่มีการศึกษาทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องตามความมุ่งหมายข้อที่ 1 โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจาก

เอกสาร ที่สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จากอินเทอร์เน็ต จากประชาชน หรือหน่วยงานของทางราชการ เป็นต้น

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้เทคนิคเก็บข้อมูลเชิงลึก (Indept Interview) การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure Interviews) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Obsrevation) และไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Obsrevation) การสนทนากลุ่ม (Focused Group) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ใช้เทคนิคสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มประชาชนในชุมชนจังหวัดมุกดาหารตามกรอบแนวคิดการวิจัยตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับผู้ที่มาท่องเที่ยว

2.2.2 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้รู้

2.2.3 ใช้เทคนิคการสังเกต แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Obsrevation) และไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) ใช้กับกลุ่มคนในจังหวัดมุกดาหารและนักท่องเที่ยว จากสภาพทั่วไปในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่วัฒนธรรมและเหตุการณ์ สงกรานต์ การเรียนรู้การใช้ภูมิปัญญา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเช่น ประเพณีสงกรานต์เริ่มตั้งแต่การเตรียมรางน้ำสำหรับสงกรานต์ให้กับพระไปจนถึงก่อเจดีย์ทราย จนเสร็จสิ้น

2.2.4 ใช้เทคนิคสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยใช้กับกลุ่มผู้ปฏิบัติในประเพณีสงกรานต์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ๒ ประชาชน แม่บ้าน สมาชิกกลุ่มเยาวชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้ง 4 อำเภอ เพื่อศึกษาถึงประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว ว่าลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน กำหนดกลุ่มสนทนาอยู่ระหว่าง 8-9 คน แห่งละ 1 ครั้ง

3. การจัดการทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาหาความเลจากแหล่งที่ต่างกัน (สุภาวศ์ จันทวานิช. 2547 : 31-33) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นหลักดังนี้

3.1 ด้านสถานที่ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในข้อเดียวกันด้วยแหล่งที่มาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนในแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

3.2 ด้านข้อมูล ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากหลายคน ได้แก่ แม่บ้านเยาวชน ผู้นำ เป็นต้น

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลได้จากเอกสารทำการวิเคราะห์โดยวิธีการ Method of Agreement ซึ่งประกอบด้วยตรวจสอบความถูกต้อง เชื่อถือได้ ในเชิงแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารเรื่องเดียวหลายแหล่ง ๆ หากข้อมูลตรงกันถือว่าเชื่อถือได้

2. ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามได้จากเครื่องมือทุกประเภท นำมาจำแนกข้อมูล (Typology Analysis) ออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ โดยการใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยการใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลจากพื้นที่ที่ทำการศึกษากัน 4 อำเภอ คือ อำเภอกว่านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอนิคมน้ำอ้อยและอำเภอหนองสูง โดยนำเสนอเป็น 2 ตอนตามลำดับ จุดประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร
2. แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร

ความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร

1. ความเป็นมา

เนื่องจากว่าประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่มีมาคู่บ้านคู่เมืองของชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนาทุกภาคทุกส่วนของประเทศ เป็นประเพณีที่ทุกคนรู้จักและปฏิบัติเป็นประจำสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งโบราณ หรือแม้แต่ชาวต่างประเทศที่เข้ามายังประเทศไทยในช่วงเดือนเมษายน ต่างก็รู้จักประเพณีสงกรานต์และการสาดน้ำ การเล่นน้ำในถนนหนทางและสถานที่ทั่ว ๆ ไปตลอดทั่วทุกพื้นที่ทุกภาค นักท่องเที่ยวบางคนก็เข้ามาประเทศไทยในช่วงเดือนเมษายนนั้น มาเพื่อที่จะร่วมสนุกในการเล่นน้ำสงกรานต์ โดยเฉพาะซึ่งบางคนอาจจะสนใจศึกษาประวัติความเป็นมาและบางคนอาจจะไม่ได้สนใจเลยก็เป็นได้

ในเรื่องประวัติความเป็นมาและการพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์โดยทั่วไปของชาวไทยและชาวจังหวัดมุกดาหารนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในภาพรวมโดยไม่ได้แยกกล่าวในแต่ละพื้นที่ เพราะเหตุผลที่ว่าประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่มีปฏิบัติตามวันที่แน่นอน ไม่มีเปลี่ยนแปลงคือวันที่ 13, 14 และ 15 ของเดือนเมษายนทุก ๆ ปี ส่วนกิจกรรมปลีกย่อยอาจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น

ประเพณีสงกรานต์เป็นการทำบุญตามฮีตสิบสองหรือบุญสิบสองเดือนตามประเพณีชาวไทยพุทธในสมัยโบราณถือว่าวันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย เพราะถือตามความหมายของคำว่า ตรุษสงกรานต์ คำว่า “ตรุษ” มีความหมายว่า “สิ้น” คำว่า “สงกรานต์” มีความหมายว่า

“การเคลื่อนย้าย” คือวันที่พระอาทิตย์เคลื่อนย้ายจากฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูร้อน โดยถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนห้าเป็นวันสำคัญ ดังนั้นการทำบุญการเฉลิมฉลองในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนห้านี้จึงเป็นการต้อนรับปีใหม่และด้วยเหตุที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่เขตร้อน เมื่อพระอาทิตย์ย้ายเข้าสู่หน้าร้อนจึงถือเป็นการต้อนรับความร้อนและเป็นการเริ่มปีใหม่ ดังนั้นในช่วงสงกรานต์จึงมีการเดินทางของผู้คนทั่วทุกแห่งของประเทศไทย เพราะถือเป็นการเดินทางกลับบ้านเกิดภูมิลำเนา ซึ่งมีพ่อแม่ญาติพี่น้องคอยอยู่ วันสงกรานต์จึงถือเป็นวันครอบครัว เป็นวันสำคัญของคนไทยพุทธอีกวันหนึ่ง หรืออาจจะถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดในรอบปี เพราะพิธีกรรม กิจกรรมทั้งที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา ความเชื่อและประเพณีชีวิตที่ผู้คนในสังคมและในวงญาติได้กระทำต่อกันด้วยความเคารพ ศรัทธาในอาวุโส ตลอดจนการคารวะขยักย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้น้อยที่ได้แสดงความคารวะต่อผู้ใหญ่ในสังคม ในหน่วยงานหรือพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว

ภาพประกอบ 5 นักท่องเที่ยวในช่วงสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์เป็นการต้อนรับศักราชใหม่ และความร้อนในอีกรอบปีหนึ่ง โบราณได้กำหนดให้ “น้ำ” เป็นปัจจัยหลักสำคัญในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งนับเป็นนโยบายต้อนรับอย่างเหมาะสม ฉะนั้นน้ำที่ใช้ในพิธีหรือกิจกรรมวันประเพณีสงกรานต์จึงถือเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์และมีความหมายสูงส่งมาก เช่นน้ำที่ใช้ทรงพระพุทธรูป ทรงพระภิกษุสงฆ์ และน้ำที่รดให้แก่ผู้เฒ่าผู้แก่ ญาติผู้ใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นน้ำหอมที่ปรุงแต่งอย่างดีจากสมุนไพรและเครื่องหอมตามที่สุดจะสรรหามาได้ เพราะถือว่าน้ำหอมนั้นแทนน้ำใจ แทนหัวใจของผู้น้อยที่มอบให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ใน

ขณะเดียวกันการรดน้ำแก่กันในหมู่คนหนุ่มสาว หรือคนทั่วไปก็จะใช้ “น้ำ” ที่สะอาดปราศจากสิ่งสกปรกเจือปนใด ๆ แม้จะไม่ใช่ น้ำหอมก็ตาม เพราะถือเป็นการให้น้ำใจ มอบน้ำใจแก่กันด้วยความ เป็นมิตรที่ดีต่อกัน แต่ในปัจจุบัน การรดน้ำประเพณีอันดีงามได้กลายเป็นประเพณีที่เต็มไปด้วย อันตรายนานาประการ นับเริ่มต้นจาก “น้ำ” ที่ไม่ได้คำนึงถึงความหมาย อาจจะเป็นน้ำซึ่งเจือหรือปนเปื้อนด้วยสารพิษ สิ่งสกปรกจากที่ใดก็ได้ เพื่อการเล่นสนุกของพวกวัยรุ่นที่ไม่มีความรู้ ความ ช่างซึ่งในประเพณีเลย และรู้กันเพียงแต่ว่า การเล่นสงกรานต์เป็นเทศกาลแห่งความสนุกเท่านั้น ผลที่ เกิดตามมาคือ ความสูญเสียทั้งทรัพย์สิน ชีวิตและปัญหาสังคม ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ ทั่วประเทศ เหมาะสมกับคำกล่าวที่ว่า ยิ่งประเทศพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเพียงใด ศิลธรรม จริยธรรมก็ ยิ่งเสื่อมทรามลงในทิศทางที่สวนกัน

ภาพประกอบ 6 การเล่นสาดน้ำในงานสงกรานต์ปัจจุบัน

ดังนั้น ประเพณีสงกรานต์ในปัจจุบันในจังหวัดมุกดาหาร หรือจังหวัดอื่น ๆ ก็ตาม จะปรากฏเห็นภาพพจน์ของประเพณีสงกรานต์ในสองส่วน คือ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ ผู้สูงอายุ ที่ยังปฏิบัติ ประเพณีสงกรานต์ตามแบบฉบับ โบราณที่เคยกระทำมาทุกอย่าง ซึ่งอาจจะมีคนวัยรุ่นหนุ่มสาวมีส่วน ร่วมด้วยบางจำนวน แต่มีไม่มากนักในแต่ละหมู่บ้าน อีกภาพพจน์ในส่วนที่สองคือ กลุ่มวัยรุ่น หนุ่มสาวที่เอาแต่ตั้งหน้าตระเวนเล่นน้ำ สาดน้ำกันอย่างขาดสติและเป็นการเล่นน้ำที่เจือด้วยน้ำเมาทุกชนิด ก่อให้เกิดปัญหาและอาชญากรรมรวมทั้งอาชญากรรมทางเพศ นับเป็นการดึงประเพณีอันดีงามของ

ชาติให้เสื่อมถอยความศักดิ์สิทธิ์และความหมาย สมควรจะได้รับรับการแก้ไขอย่างจริงจัง จากฝ่ายบ้านเมือง

2. ประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

ประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหารจะนำเสนอประเด็นหลักใน 2 ประเด็น คือ 1) บริบทพื้นที่หมู่บ้านที่ทำการศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้าน 2) กิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

2.1 พื้นที่ที่ทำการศึกษาดังประเพณีสงกรานต์ ในจังหวัดมุกดาหาร ได้เลือกทำการศึกษาใน 4 หมู่บ้าน ดังนี้คือ

2.1.1 หมู่บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่

2.1.2 หมู่บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง

2.1.3 หมู่บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม

2.1.4 หมู่บ้านภู ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง

ในการเสนอข้อมูลพื้นที่ที่จะนำเสนอถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ การปกครอง เศรษฐกิจ และข้อมูลทั่วไป ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีสำคัญในท้องถิ่น สภาพพื้นที่ในการประกอบพิธีทางประเพณีสงกรานต์และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในพื้นที่ดังต่อไปนี้

1. หมู่บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ประวัติเมืองพาลูกาการภูมิ บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร บ้านชะโนด เป็นบ้านเก่าแก่ เป็นบ้านพ่อ เมืองแม่ของชุมชนอื่นหลายหมู่บ้านในท้องที่ ในอำเภอหว้านใหญ่และโคกน้ำสร้าง บ้านชะโนดมีประวัติความเป็นมายาวนานถึงบัดนี้ เป็นเวลา 353 ปี (พ.ศ. 2554) เช่น บ้านหว้านใหญ่ บ้านหว้านน้อย นาดี หนองผือ ดอนม่วง นาแพง นาสองห้อง โนนสว่าง ภูมิล้างและที่มา บรรพบุรุษที่เป็นปู่ย่า ตา ทวด ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกลางดงเขนย เขตเมืองมหาชัย ประเทศลาวทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงมีชื่อมนดินเดิมนั้นว่า บ้านน้ำน้อยอ้อยหนู ชาติกำเนิดเป็นเชื้อชาติลาว ในประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ดินแดนที่เรียกว่า แคว้นสุวรรณภูมิ คือลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำเจ้าพระยานี้ ก่อนที่ไทยจะอพยพลงมาจากจีนตอนใต้ ได้มีชนชาติอื่นอาศัยอยู่มาก่อนแล้ว 3 ชนชาติคือ เขมร มอญ และลาว

ภาพประกอบ 7 วัดมโนรมย์

พ.ศ. 2120 ท้าวหลวงและนางสิมมาสองสามี-ภรรยา เป็นหัวหน้านำครอบครัวพวกพ้องจำนวน 60 ครอบครัวเศษ ย้ายจากถิ่นเดิมคือบ้านน้ำน้อยอ้อยหนู มาทางฝั่งแม่น้ำโขงทิศตะวันตกเพื่อแสวงหาที่สร้างบ้านแปงเมืองในถิ่นใหม่ สาเหตุที่ย้ายคือบ้านเมืองเดิมที่ตั้งอยู่กลางดงเป็นที่ดอน สูง กั้นคาน้ำมีสัตว์ป่าชุกชุม สัตว์ร้ายทำลายสัตว์เลี้ยงเพื่อแสวงหาเส้นทางคมนาคม ซึ่งมีทางน้ำเพียงทางเดียวเพื่อให้อยู่ใกล้เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุคือพระธาตุอิงรัง ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ของพระพุทธเจ้า ที่พระเจ้าศรีธรรมโศรก และพระติจุกุ ได้ทรงสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2118 เพื่อจะได้สักการบูชาและยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งทางใจ ท้าวหลวงได้นำพวกพ้องมาถึงดงโพนใกล้พระธาตุ อิงรัง (โพน ภาษาอีสาน หมายถึงจอมปลวก) จึงได้ตั้งเมืองใหม่ขึ้นมาใหม่ที่ดงโพนระหว่างบึง วะ กับ บึงขามแล้วขนานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ตามชื่อภรรยา และชื่อดงว่า “เมืองหลวงโพนสิม” ท้าวหลวงครองเมืองอยู่ได้ 45 ปี จนอายุ 93 นางสิมมา อายุ 96 จึงถึงอายุไข พ.ศ. 2185 บุตรชายของท้าวหลวงเจ้าเมืองโพนสิม 2 คน เห็นว่าประชากรหนาแน่น ที่ทำมาหากินก็คับแคบ ขยับขยายลำบาก จึงปรึกษากันเพื่อไปสร้างบ้านแปงเมืองแห่งใหม่อีกแห่งที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง โดยท้าวคำสิงห์ผู้พี่ได้นำญาติและพวกพ้องส่วนหนึ่ง 30 ครอบครัวยกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปตั้งบ้านที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงให้ชื่อว่า “บ้านท่าสะโน (โสน) ในระยะเวลาเดียวกันคือวันพฤหัสบดี ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 3 ปีวอก ท้าวแก้วนิมพลีน้องชายท้าวคำสิงห์บุตรเจ้าเมืองโพนสิม ได้นำญาติพวกพ้องจำนวน 40 ครอบครัวเศษ ย้ายไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แล้วสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ณ ที่แห่งนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ ตลิ่งเต็มไปด้วยกรวดทราย ได้สร้างวัดด้วยกรวดทราย จึงได้ตั้งชื่อบ้านหมู่บ้านใหม่ว่า

“บ้านท่าแร่” (แร่ ในที่นี้หมายถึง กวรดทราย) พ.ศ. 2439 ลาวตกเป็นอินโดจีนของฝรั่งเศส ลาวเลยตั้งเมืองท่าที่ฝั่งโขง ให้ชื่อตามภาลาวว่า เมืองสุวรรณเขต (สะหวันนะเขต)

บ้านชะโนดและเมืองมุกดาหาร

หลังจากท้าวคำสิงห์และท้าวฉิมพลีได้ตั้งบ้านท่าสะโนและบ้านท่าแร่ได้ 45 ปีประชากรก็เริ่มหนาแน่นประกอบกับมีครอบครัวลาวอพยพมาเพิ่มเติมอีก สองพี่น้องจึงนัดประชุมปรึกษากันว่า ที่ท่าแร่ระหว่างกลางของ 2 หมู่บ้าน เมื่อวันเสาร์ ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 5 ปีออก ณ ตอนใกล้ไคร้พอก (ปัจจุบันยังเรียกท่าประชุมอยู่) มติที่ประชุมของสองพี่น้องและคณาญาติคือ ตกลงจะข้ามไปตั้งบ้านเมืองที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ดังประวัติของพระอุปัชฌาย์ หนู ได้กล่าวและทำนายไว้ดังนี้

“พวกเราอยู่ที่ฝั่งนี้มานานแล้ว จะขยับขยายก็ลำบาก จะทำนา ก็คับแคบ ถ้าเป็นทุ่งก็มีแต่น้ำท่วม เราทั้งสองควรจะไปสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ ที่จะไปตั้งที่ปากห้วยชะโนดได้ เพราะเป็นสถานที่ พื้นที่ราบดี เห็นจะเป็นการตั้งเป็นบ้านใหญ่ขึ้นมาได้ ให้เจ้าน้องข้ามไปตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ที่ป่าตาลใต้ ปากห้วยมุก (เมืองมุกดาหารปัจจุบัน) ที่นั้นมีตาลเจ็ดช่ออยู่ต้นหนึ่ง มีแก้วมุกดาอยู่ลูกหนึ่งในตาลต้นนั้น สถานที่นั้นเห็นจะมีความอุดมสมบูรณ์เจริญรุ่งเรือง เห็นจักเกิดเป็นเมืองขึ้นมาได้” ดังนี้ ท้าวคำสิงห์และท้าวแก้วฉิมพลี จึงเตรียมการจะย้ายจากฝั่งซ้าย (ประเทศลาว) ลงสู่ฝั่งขวา ของแม่น้ำโขง (ประเทศไทย) โดยท้าวแก้วฉิมพลีข้ามมาจากบ้านท่าแร่ และตั้งเมืองใหม่ให้ชื่อว่า “เมืองมุกดาหาร”

เมื่อ พ.ศ. 2230 มุกดาหารมีความเจริญรุ่งเรือง ขึ้นตามลำดับ มีประชากรเพิ่มและอพยพติดตามมามีได้ขาด จึงได้ขยับขยายไปยังศรีบุญเรือง เหล่าคราม พรานอ้น ป่าไร่ ห้วยกลอยและห้วยสะแบกในเวลาต่อมาบ้านชะโนดตั้งขึ้นมาเมื่อวันอังคาร ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ปีมะเมีย พ.ศ. 2230 พร้อมกับเมืองมุกดาหาร โดยท้าวคำสิงห์เป็นผู้ตั้งขึ้น ณ ป่าชะโนด ได้ปากห้วยชะโนด และยึดถือ ต้นชะโนดเป็นสัญลักษณ์ จึงให้ชื่อว่า “บ้านชะโนด” การสร้างวัด

เกี่ยวกับการสร้างวัด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการสร้างบ้านแปงเมือง มีคำกล่าวขานกันว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้ง 3 สถาบันมีความสำคัญต่อประเทศฉันใด บ้านกับวัด โรงเรียนก็มีความสำคัญต่อชุมชนฉันนั้น แต่การสร้างวัดคู่กับบ้านสำหรับบ้านชะโนดและเมืองมุกดาหารในแรกเริ่มนั้น มิได้บอกชัดเจนว่าได้สร้างวัด ขึ้นในวัน เดือน ปีใดแต่มีข้อสันนิษฐานได้ว่า แต่ละแห่งได้สร้างบ้านและวัดขึ้นพร้อมๆ กันดังคำกล่าวตาม ประวัติบ้านชะโนด ดังนี้ “ครั้นพุทธศักราชล่วงไปได้ 2230 ปีมะเมีย เดือน 6 ขึ้น 8 ค่ำ วันอังคารท้าวฉิมพลี อกจากบ้านท่าแร่ข้ามไปตั้งบ้านใต้ปากห้วยมุกยกวัดไว้เหนือ โกลไปจากปากห้วยมุกประมาณ 1 เส้น เพราะที่นั่นเป็นเนินสูง” “ ท้าวคำสิงห์ ผู้ที่ยกบ้านท่าสะโน ข้ามไปตั้งบ้านใต้ปากห้วยชะโนด ยกวัดไว้เหนือ บ้านอยู่ได้ แต่วัดนั้นอย่าใกล้ฉิมพลีห้วยฝั่งได้” ดังนี้คงไม่มีปัญหา บ้านกับวัดตั้งพร้อมกันแน่นอน ตั้งแต่แรกตั้งเป็นต้นมา ถึง พ.ศ.2480 ระยะเวลา 250 ปี ความเป็นบ้านที่เมืองน่อง ยังคงดำรงคงอยู่ด้วยดี เห็นได้ชัด

เมื่อเกิด อัครกษัตริย์และงานฉาปนกิจ ของอุปัชฌาย์ บุ ก็ได้รับการสงเคราะห์ และความอุปถัมภ์ อย่างเปี่ยม
ล้น แต่ ปัจจุบันสภาพสังคม เศรษฐกิจ

ภาพประกอบ 8 พระธรรมเจดีย์ บ้านชะโนด

การศึกษาฯเปลี่ยนแปลงแต่ความเป็นบ้านที่เมืองนอังก้อยยังคงอยู่จุดเดิมบ้านชะ
โนด หลังจากตั้งขึ้นและสร้างวัดวาอารามจนเป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้วมีครอบครัวลาวได้อพยพมาเพิ่มอีก
หลายครั้งดังนี้

1. บ้านเตื่อ้วแดง มีผู้อพยพมาจากบ้านเตื่อ้วแดงมาเพิ่มอีก 10 ครอบครัว
เดิมทีเดียวคนลาวเผ่านี้เป็นข้าพระธาตุพนม เคยอาศัยอยู่ในถิ่นนี้อยู่ก่อนแล้วแต่ครั้งพระครูโพธิ์นสะเม็ก
(เสม็ด อีสานเรียก สะเม็ก) พระครูค้อนไซ พระอาชานม ได้พร้อมกันมาปฏิสังขรณ์ พระธาตุพระนม
จากเสใหญ่ ถึง โคมวงดาว 3 ปี ก็กลับนครจำปาศักดิ์จากถลันนั้นได้กวาดต้อนผู้คนข้าพระธาตุลงไปด้วย
มากมาย ครั้นพระครูโพธิ์นสะเม็กถึงแก่มรณภาพลง ครอบครัวลาวเหล่านั้นจึงเดินทางย้อนกลับมายัง
เขตพระธาตุพนมอีก บรรดาลาว 10 ครอบครัววน มาทางท่าสะโนบ้านเดิมและข้ามมาอยู่ร่วมกับท้าวคำ
สิงห์ ที่บ้านชะโนด ที่ท้าวจักระ เป็นหัวหน้า
2. พวกเมืองมหาชัย มีพวกที่ยกมาจากเมืองมหาชัย จำนวน 6 ครอบครัว
คนสำคัญ ชื่อเมืองชาย และเมืองแพน

3. บ้านสะฝ่าย ดอนโค ยังมีอีกพวกหนึ่งย้ายมาจากบ้านสะฝ่าย ดอนโค แขวง นครจำปาศักดิ์ จำนวน 8 ครัวเรือน มีเมืองโครก เป็นหัวหน้า บุตรหลานในตระกูลนี้เป็นคนเฉลียวฉลาด ส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่ บ้านห้วยน้ำใหญ่ กับสีหานาม และหมากำท้าวคำสิงห์ ได้นำญาติพี่น้องสร้างบ้านแปงเมือง สร้างวัดมโนภิรมย์ จัดสรรที่ทำมาหากิน ทะนุบำรุงศาสนา บวชเรียนศึกษา พระธรรมวินัย และคัมภีร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะบุตรของเมืองโครก ชื่อห่อ และหลานชื่อ กัสสปะ บรรพชาเมื่ออายุ 13 ปี มีความรู้แตกฉานมาก ทั้งคู่ เมื่ออายุครบ 20 ปี ก็อุปสมบทเป็นภิกษุ ส่งไปศึกษาต่อที่นครเวียงจันทน์ จนสอบไล่ได้บาลีชั้นสูง และแตกฉานในธรรมวินัยตลอดคัมภีร์ต่าง ๆ จนเป็นที่ปรากฏเลื่องลือ จึงได้โปรดเกล้าให้เข้าเฝ้า ภายหลังเมื่อถวายพระพรลากลับ ได้กราบทูลเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงโปรดเกล้าพระราชทานวัดคู่อสร้าง มีอิฐ ปูน เหล็ก แก้ว ทอง และสี พร้อมด้วยนายช่างจากราชสำนัก 3 คน คือ โชติ ขะ และ โมข ลงแพ กว้าง 10 วายาว 20 วาล่องจากนครเวียงจันทน์ มาสร้างโบสถ์ และพัทธสีมาวัดมโนภิรมย์ บ้านชะโนด

เมื่อพุทธศักราชล่วงไปได้ 2296 ปีมะเส็ง เดือน 12 เพ็ญวันพุธ สามปีจึงสำเร็จบรรพทุกสิ่ง วิหารนั้น ทางยาว 10 วา ทางขวาง 5 วา หน้าต่างรดด้วยลายคำ (หน้าบัน) วัดชะโนดก็ปรากฏรุ่งเรืองงามตา คนทั้งหลายก็นิยมยินดี จึงเอาช่างพลายใหญ่ตัวหนึ่งมาถวายทานห่อชื่อว่า “ช่างเคน” เกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองในลำดับต่อมาประมาณ พ.ศ. 2300 – 2400 ได้กล่าวไว้ว่า “จำเดิมแต่นั้นมา บ้านชะโนดก็เป็นบ้านใหญ่ เต็มไปด้วยหลังคาเรือนถึง 300 วัดวา ศาสนาก็รุ่งเรือง ไม่มีบ้านใดจะเปรียบเทียบได้ส่วนว่าแก้วนิมพิลผู้น้องที่ตั้งอยู่ปากห้วยมุกทำราชการแข็งขันขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม พระองค์ก็โปรดอนุญาตให้ตั้งเป็นเมืองขึ้นชื่อว่า “เมืองมุกดาหาร” ในระยะเดียวกัน คือตั้งแต่ พ.ศ. 2300 – 2400 นี้มีการขยับขยายแยกย้ายหมู่บ้านจากเดิมไปตั้งเป็นชุมชนใหม่ ดังนี้ คือ บ้านห้วยน้ำใหญ่ ผู้นำไปตั้งคือ สีหานาม กับหมากำ เป็นหลานท้าวคำสิงห์ทั้งคู่ ผู้ที่ติดตามไปด้วยส่วนใหญ่เป็นพวกที่มาจากสะฝ่าย ดอนโค (ปัจจุบันสำเนียงพูดยังคงคล้ายกันอยู่) สัญลักษณ์ที่ใช้เรียกชื่อบ้านนั้น กล่าวว่า “ได้ปากห้วยฝักชะ มีป่าว่านร้างขนาดใหญ่เท่านั้น 1 แปลง ซึ่งข่าสามแสนได้ปลูกไว้นานแล้ว” จึงตั้งชื่อว่า “บ้านว่านใหญ่” ต่อหลังเพี้ยนเป็น “ห้วยน้ำใหญ่” จะด้วยเหตุใดก็ไม่ปรากฏ พ.ศ. 2444 บ้านห้วยน้ำใหญ่ ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลห้วยน้ำใหญ่ ในสมัยที่เจ้าคุณพระอนุชาติเป็นนายอำเภอเมืองมุกดาหาร ต่อมาบ้านห้วยน้ำใหญ่ ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อ 16 เดือนกันยายน พ.ศ. 2520 บ้านห้วยน้ำน้อย ผู้นำคือ ราชวงศ์เมือง กับังสาเสนา นำชาวบ้านส่วนหนึ่งออกไปตั้งระหว่างกลางบ้านห้วยน้ำใหญ่ กับบ้านเดิม เรียกชื่อตามกันว่า “บ้านห้วยน้ำน้อย” บ้านนาดี ผู้นำไปตั้งคือ ราชวัตร กับท้าวทา ที่ตั้งนั้นไกลออกไปจากบ้านเดิมไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร ตรงกับบ้านห้วยน้ำใหญ่ ไปทางตะวันตก อยู่ระหว่าง กุดผึ้งกุดขอนแก่นและห้วยชะโนด พื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงตั้งชื่อว่า “บ้านนาดี” บ้านหนองผือ โปธิ์สระราช กับแสงจันทร์ เป็นหัวหน้านำไปก่อตั้ง

จีน ตั้งอยู่ระหว่างกลางหนองผือ หนองโน และลำห้วยชะโนดไกลจากบ้านเดิมไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 4 กิโลเมตรให้ชื่อตามชื่อแหล่งน้ำนั้นว่า “บ้านหนองผือ”

อัคคีภัย

วันอังคาร แรม 8 ค่ำ เดือน 4 ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 28 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2447 เวลาบ่าย 1 โมง เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ ไฟไหม้บ้าน ต้นไฟเกิดขึ้นที่กึ่งกลางหมู่บ้าน แล้วขยายลุกลามไปอย่างรวดเร็ว ในชั่วพริบตา บ้านเรือน ช้างฉาง ้วดวาอาราม มอดไหม้ วอดวาย กลายเป็นเถ้าถ่านโดยมีอาจประมาณค่าเสียหายได้จากอัคคีภัยครั้งนี้ เป็นสาเหตุให้มีการแยกย้ายหมู่บ้านออกไปอีกเป็นครั้งที่สอง ได้แก่ คอนม่วง นาแพง และนาสองห้อง รวมทั้งที่ออกไปครั้งก่อน รวมเป็น 7 หมู่บ้าน ชาวบ้านได้นิมนต์ พระบุญนันทวโรจากบ้านท่าสะโนมาเป็นผู้นำในการซ่อมแซม ใช้เวลาซ่อมอยู่ 6 ปีจึงแล้วเสร็จ

สถานที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์บ้าน

ชะโนด

1. สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ใช้พื้นที่ภายในบริเวณวัดบ้านชะโนด เพราะยังมีที่ว่างมากพอที่จะประกอบพิธีกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น การประกอบพิธีกรรม การสงฆ์พระพุทธรูป การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์หรือบนศาลาการเปรียญ จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญพระภิกษุ สามเณรหรือการประกอบพิธีการทำบุญต่าง ๆ

2. สถานที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการ ใช้บริเวณลานจอดรถที่กว้างพอแก่การจัดกิจกรรมหรือบริเวณวัด หรือบริเวณชายหาดหน้าวัดมโนภิรมย์ ซึ่งเป็นชายหาดที่ยาวเหยียดทอดยาวไปตามชายฝั่งแม่โขง มีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งในหน้าแล้งหรือหน้าสงกรานต์น้ำในแม่น้ำโขงจะลดลงจนเหลือแต่ร่องน้ำลึกที่ยังคงมีน้ำอยู่เต็ม บริเวณหน้าวัดจึงเป็นหาดทรายที่สวยงามเหมาะแก่การประกอบกิจกรรมนันทนาการและการเล่นสาดน้ำของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

ภาพประกอบ 9 หน้าวัดมโนภิรมย์ (วัดชะโนด) มองเห็นสะพานมิตรภาพไทย-ลาว

สถานที่ท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจใกล้เคียงกับบ้านชะโนด

1. สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงตรงจุดที่ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหารไปทางเหนือประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากบ้านชะโนดประมาณ 4-5 กิโลเมตร สามารถมองเห็นชัดเจนจากชายฝั่งหน้าวัดมโนภิรมย์หรือวัดบ้านชะโนด

ภาพประกอบ 10 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว 2

2. วัดถ้ำลูกแก้ว เป็นวัดเก่าแก่ที่แยกตัวออกไปจากวัดมโนภิรมย์ เมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว อยู่ห่างจากวัดมโนภิรมย์หรือวัดบ้านชะโนดไปทางทิศเหนือประมาณ 231 วา หรือ 462 เมตร มีสิ่งที่น่าสนใจในวัดคือ โบสถ์เก่าแก่ เจดีย์ รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง สระ โบกขรณีจำลอง และสังเวชนียสถานจำลอง

3. ตลาดอินโดจีนริมชายฝั่งแม่น้ำโขงในตัวจังหวัดมุกดาหาร เป็นตลาดที่มีสินค้ามาจากประเทศเวียดนาม จีนและลาว อยู่ห่างจากบ้านชะโนดด้านทิศใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 11 ตลาดอินโดจีน

4. วัดสองคอน สังเวชนียสถานทางคริสต์ศาสนา หรือเรียกว่า “สักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี”

5. หอแก้วมุกดาหาร เป็นหอสูงรูปทรงคล้ายดอกเห็ด อยู่ทางด้านทิศใต้ของตัวเมืองมุกดาหาร บนหอชั้นสูงสุดเป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมประวัติศาสตร์ของเมืองมุกดาหาร บรรพบุรุษเมืองมุกดาหารและชนเผ่าพร้อมทั้งรูปประกอบ ลักษณะรูปทรงของหอแก้วได้แรงบันดาลใจและแนวคิดจากหอคอย Space Needle ของเมือง ซีแอตเติล (Seattle) มลรัฐวอชิงตันประเทศสหรัฐอเมริกา (สุรจิตต์ จันทร์สาขา. 2551 : สัมภาษณ์)

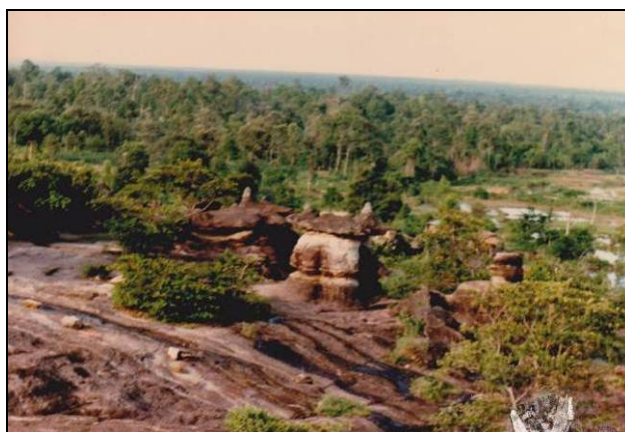

ภาพประกอบ 12 หอแก้วมุกดาหาร

6. วัดภูมโนรมย์ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนยอดภูมโนรมย์ ที่บ้านนาสีนวน อำเภอเมือง มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร มีทางรถยนต์ขึ้นได้ถึงยอดภูเขา แต่สูงชันมาก หากขึ้นไปถึงจุดสูงสุดจะมองเห็นหอแก้ว ทิวทัศน์ เมืองมุกดาหาร สะพานมิตรภาพ และแม่น้ำโขงอย่างชัดเจน

7. ภูผาทิพย์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร ไปทางทิศใต้ตามเส้นทางมุกดาหาร – คอนตาล เป็นระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นภูเขาหินที่มีรูปร่างสวยงามแปลกตาต่าง ๆ กันสามารถขึ้นบนลานหินและเดินชมทิวทัศน์ได้กับทั้งยังมีถ้ำมีน้ำตกที่สวยงาม มีร้านค้าขายของที่ระลึก ร้านอาหารและมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกด้วย

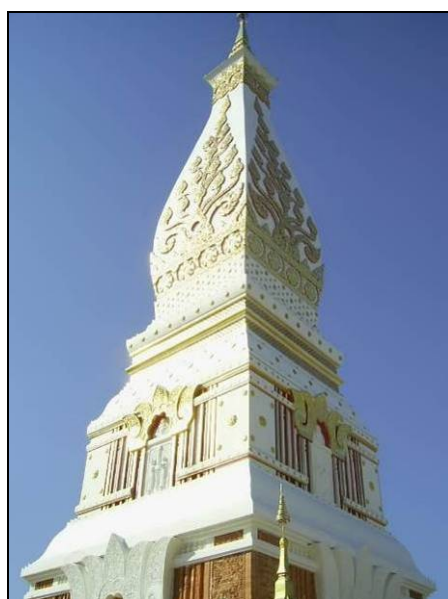

ภาพประกอบ 13 ภูผาทีบ

8. เมืองสรวง เป็นเมืองใหญ่ทางด้านทิศใต้ของ สปป.ลาวที่อยู่ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำโขงกับตัวเมืองมุกดาหาร มีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อสามารถเดินทางไปเยี่ยมฝั่งสรวงได้ทุกวัน

9. พระธาตุพนม อยู่ที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีระยะทางห่างจากจังหวัดมุกดาหารไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร พระธาตุพนมเป็นโบราณวัตถุและโบราณสถานเก่าแก่และสำคัญยิ่งของอีสานและของชาติไทย เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นในครั้งบรรพกาลและเป็นที่ยึดเหนี่ยวพระอัฐิธาตุขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า

ภาพประกอบ 14 พระธาตุพนม

10. แก่งกะเบา เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีชายหาดและโขดหินของแม่น้ำโขงที่สวยงาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร ไปทางทิศเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 15 แก่งกะเบา

2. หมู่บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร

ภาพประกอบ 16 บ้านนาโสก

ประวัติบ้านนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

บรรพบุรุษของชาวบ้านนาโสกเป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่ทางกองทัพไทยได้กวาดต้อนลงมาจากรประเทศลาวเมื่อคราวยกทัพไปปราบเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ที่ก่อตัวเป็นกบฏเมื่อ พ.ศ. 2369 ชาวผู้ไทยกลุ่มใหญ่ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่มากในแถบเมืองกุฉินารายณ์และเมืองหนองสูง ส่วนกลุ่มที่มาตั้งถิ่นฐานทางเมืองหนองสูงนี้ได้แยกย้ายกันหาทำเลที่เหมาะสมสำหรับประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งมีหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองสูง บ้านคำชะอี บ้านวังไฮ บ้านเป้า บ้านภู บ้านหนองโอ บ้านหนองแวง บ้านหลุบปิ้ง บ้านค่านางโอก บ้านกกแดง บ้านนากอก บ้านนาโคก บ้านนาโสก บ้านนาบอน บ้านปงเปือย บ้านคำบก บ้านห้วยละโมง บ้านบาก และบ้านห้วยทรายเป็นต้น หมู่บ้านเหล่านี้ขึ้นกับเมืองหนองสูง

สำหรับบ้านนาโสกได้เข้าไปยึดเอาชัยภูมิระหว่างหุบเขาภูยอง ภูหินสิ่ว และภูถ้ำพระ ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้ไม่ค่อยจะราบเรียบเท่าไรนัก เป็นพื้นที่ลุ่มๆ ดอนๆ เนื่องจากอยู่ระหว่างหุบเขา เวลาฝนตกหนักๆในหน้าฝน น้ำจะหลากบ่ามาท่วมพื้นที่แห่งนี้จึงไปหมด พอฝนหยุดตกประมาณ 4-5 ชั่วโมง น้ำจะลดและไหลลงสู่ลำธารหมด พื้นที่ที่ถูกน้ำกัดเซาะทำให้เป็น โสก เป็นเหว เป็นหลุม เป็นบ่อ ฉะนั้นเมื่อเข้ามาสู่ภูมิประเทศที่เต็มไปด้วย โสก เหว เช่นนี้ ชาวบ้านจึงขนานนามหมู่บ้านว่า “บ้านนาโสก” ตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2387

อยู่ต่อมาราวๆ สักประมาณ 20 ปี คือปีพุทธศักราช 2407 ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้แยกตัวเองไป ตั้งบ้านใหม่ฟากทุ่งนาทางทิศตะวันตก เรียกชื่อว่า “บ้านเหล่าป่าเป็ด” อยู่ห่างจากบ้านนาโสกประมาณ 10 เส้น ครั้งล่วงมาถึงปีพุทธศักราช 2450 ทางราชการได้เปลี่ยนแปลงเมืองมุกดาหารเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นอำเภอเมืองมุกดาหาร ตำบลนาโสกก็เปลี่ยนมาขึ้นกับอำเภอเมืองมุกดาหาร

ต่อมาปีพุทธศักราช 2456 ทางราชการได้ตราพระราชบัญญัตินามสกุลขึ้นใช้ในประเทศไทยตามแบบชาวยุโรป ชาวบ้านนาโสกสมัยนั้นยังขาดการศึกษาจนเป็นเหตุให้ไม่มีความซาบซึ้งในคุณค่าของนามสกุล ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า ขณะที่ตั้งนามสกุลนั้น คิดหาชื่อที่ไพเราะ สละสลวยไม่ออกจึงมาถูกคิดขึ้นว่าเรามาอยู่ที่นี้กันแล้ว ควรจะเอาชื่อหมู่บ้านเป็นนามสกุลเสียเลย ฉะนั้นชาวบ้านนาโสกส่วนมากจึงมีนามสกุลว่า “นาโสก”

ทางด้านศาสนา เมื่อตอนมาตั้งบ้านใหม่ๆ ชาวบ้านเริ่มลงมือก่อร่างสร้างตัว จึงยังไม่ค่อยสนใจในทางพระพุทธศาสนาเท่าใดนัก จนต่อมาอีก 15 ปี คือเมื่อปีพุทธศักราช 2402 ได้ตกลงกันหาทำเลสำหรับสร้างวัดในที่สุดจึงตกลงกันเลือกเอาที่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านซึ่งติดกับทุ่งนาเนื้อที่ 8 ไร่ ได้นิมนต์พระอาจารย์พรหมเทพมาเป็นเจ้าอาวาส ให้ชื่อวัดว่า “วัดโพธิ์ศรีแก้ว” ต่อมาพระอาจารย์พรหมเทพไปอยู่สำนักอื่น พระอาจารย์จิมมาแทน นำชาวบ้านสร้างกุฏิได้ 1 หลัง เมื่อพระอาจารย์จิมละเพศจากบรรพชิตแล้ว ชาวบ้านก็นิมนต์พระอาจารย์ดามาแทน ท่านผู้นี้ได้นำชาวบ้านก่อสร้างศาลาการเปรียญสำเร็จไป 1 หลัง ครั้งพระอาจารย์ด้าย้ายไปอยู่สำนักอื่น พระอาจารย์

เทียน อุตต.โม เจ้าอาวาสวัดศรีสวัสดิ์บ้านเหล่าป่าเป็ด ได้มาเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลแทน ได้ชักนำชาวบ้านสร้างกุฏิสำเร็จแต่รุ่งด้วยกระเบื้องไม้ ครั้นล่วงมาถึงปีพุทธศักราช 2496 พระอาจารย์เทียนลาออกจากตำแหน่งเจ้าคณะตำบลและย้ายกลับไปอยู่สำนักวัดศรีสวัสดิ์ บ้านเหล่าป่าเป็ดทางการคณะสงฆ์จึงได้แต่งตั้ง เจ้าอธิการอน กิตติสท.โท (อน ยืนยง) เจ้าอาวาสวัดบ้านน้ำเที่ยงตำบลนาออก ออกมาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลนาโสก และเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้วบ้านนาโสก ซึ่งมีเจ้าอาวาสคณะและเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้ว คือ

พระครูสิริโพธิคุณ (วาทะ) สัณญ์โต ปีพุทธศักราช 2510 - 2528

พระครู อโสกสันติกคุณ ปีพุทธศักราช 2528 - ปัจจุบัน (อยู่สำนักวัดศรีสวัสดิ์)

โดยมี พระครูโพธิธรรมธาดา(พริกษ์) รองเจ้าคณะตำบลนาโสกเป็น เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้ว จนถึงปัจจุบัน (ประธาน แสนสุข. 2551 : สัมภาษณ์)

สถานที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์บ้านนาโสก
บ้านนาโสกใช้พื้นที่บริเวณวัดบ้านนาโสก หรือวัดโพธิ์ศรีแก้วซึ่งอยู่ใจกลางหมู่บ้านเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมนันทนาการทุกอย่างในงานประเพณีสงกรานต์หรืองานประเพณีอื่น ๆ เพราะมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอและเหมาะสมแก่การจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน

สถานที่ท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจใกล้เคียง

1. วัดถ้ำผาป่อง ตั้งอยู่เชิงเขาทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีระยะทางห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร มีถ้ำธรรมชาติและวัดที่สงบร่มรื่น
2. วัดภูถ้ำช้าง อยู่บนไหล่เขาทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน สามารถมองเห็นยอดศาลาและสิ่งก่อสร้างแต่ละระยะไกล

ภาพประกอบ 17 วัดนาโสก

3. บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร
ประวัติหมู่บ้าน

บ้านบะก่อตั้งเมื่อ พ.ศ 2420 เดิมชื่อบ้านดงลำควนและดงมะยาง ต่อมาจึงเรียกตามพื้นที่ คือเป็นทิม และมีน้ำทรัพย์กลางป่าใหญ่จึงเรียกบะตามเรียกตามภาษาไทผู้ก่อตั้งคือ นายหาญทองชัย รีสุง อพยพมาจากประเทศลาวจากสงครามในสมัยนั้นและต่อมาเพื่อ พ.ศ 2505 มีราษฎรย้ายมาจังหวัดโกลีมีจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัด ร้อยเอ็ดเข้ามาอยู่ ปัจจุบันประกอบอาชีพ การเกษตร 90 เปอร์เซ็นต์ในหมู่เป็นเกษตร จำนวนประชากรทั้งหมด485 คน แยกเป็นประชากรชาย 217 คน แยกเป็นประชากรหญิง จำนวน 215 คน รวมประชากรทั้งหมด 432 คน จำนวน ครั้วเรือนทั้งหมด 112 ครั้วเรือน

ผู้นำหมู่บ้านอดีตถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. นายหาญทองชัย รีสุง ดำรงตำแหน่ง 2432 – 2454
2. นายทอง แก้วดี ดำรงตำแหน่ง 2464 - 2502
3. นายวิสัย อุกำ ดำรงตำแหน่ง 2502 - 2514

4. นายวันนา ยืนยง ดำรงตำแหน่ง 2514-2518
5. นายเรียน รุ่งสูง ดำรงตำแหน่ง 2518-2529
6. นายเหลือตา ยืนยง ดำรงตำแหน่ง 2529-2540
7. นายบุญเพ็ง ยืนยง ดำรงตำแหน่ง 2540-2545
8. นายนิกร อุคำ ดำรงตำแหน่ง 2545-2550
9. นายทองคำ โชติมุข ดำรงตำแหน่ง 2550-ปัจจุบัน

ที่ตั้งหมู่บ้าน

ที่ตั้งหมู่บ้าน

พื้นที่ของบ้านบะโดยทั่วไปเป็นคอนสลับป่า/ที่ราบลุ่ม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ
พื้นที่ค่อนข้างใหญ่ใช้ในการเพาะปลูกพืชไร่เช่นสวนหม่อนอ้อย ยางพารา พื้นที่ในการทำนา

อาณาเขต

ทิศเหนือ จด บ้านอรัญญา

ทิศใต้ จด บ้านชัยเจริญ

ทิศตะวันออก จด บ้านหนองบัวบาน

ทิศตะวันตก จด บ้านหินลาด

ขนาดพื้นที่ของหมู่บ้านบะ

1. พื้นที่นา จำนวน 569 ไร่
2. พื้นที่อื่น/สาธารณะ/ที่อยู่อาศัย 655 ไร่
3. พื้นที่ทำสวน 988 ไร่
4. พื้นที่ทำไร่ 171 ไร่

เส้นทางคมนาคม

จัดอยู่ในสภาพที่ดีพอสมควรมีถนนลาดยางสายนิคมคำสร้อย – หนองสูง
ผ่าน

วิสัยทัศน์ชุมชน

“ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ทำลายหนี้สูญ เพิ่มพูนผลผลิตด้วยปุ๋ยชีวภาพ น้อม
นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน”

อัตลักษณ์ของหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม

วัฒนธรรม ภูมิสังคม ประเพณี

วิถีชีวิตชาวบ้านบะ

ชาวบ้านบะอยู่แบบเครือญาติโดยมีศาสนาและพระสงฆ์เป็นที่ยึดเหนี่ยว
จิตใจนับถือศาสนาพุทธ

ระดับงานประเพณีที่สำคัญ ดังนี้

เดือน 3 หมายถึงเดือนที่ 2 ซึ่งตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ได้แก่ บุญข้าวจี้ และบุญเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำซึ่งหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตในนาข้าวเสร็จนำข้าวเหนียวที่สุกมาปั้นเป็นก้อนๆ เอาไปย่างไฟทาไข่แล้วนำไปถวายพระสงฆ์ เพื่ออุทิศบุญการที่ล่วงลับไปแล้ว

เดือน 5 หมายถึง เดือนที่ 5 ซึ่งตรงกับเดือนเมษายนได้ รดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ พ่อแม่และคนเคารพนับถือในหมู่บ้านถือว่าเป็นปีใหม่ของชาวบ้านบะ

เดือน 8 ซึ่งตรงกับ เดือนกรกฎาคม ได้แก่บุญ เข้าพรรษา

เดือน 9 ตรงกับเดือน สิงหาคม ได้แก่บุญข้าวประดับดินคือทำบุญเพื่อบูชาคุณแผ่นดินและบุพการี

เดือน 10 ซึ่งตรงกับเดือน กันยายน บุญข้าวสาก บุญข้าวสากของทุกปี จะต้องตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ทุกหลังคาเรือนจะต้องเตรียมข้าวปลาอาหารหวานคาว เพื่อเป็นการถวายพระส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งจะนำไปห่อๆ และไปถวายพระและเพื่อนำบุญกุศลไปสู่บุพการี

เดือน 11 ซึ่งตรงกับเดือนตุลาคม ได้แก่บุญออกพรรษา

เดือน 12 ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน คือ บุญกฐิน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านบะ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านบะ มีความหมายว่าอาคารศาลากลางบ้านที่ใช้เป็นศูนย์รวม ของข้อมูลข่าวสาร รูปแบบการดำเนินงานของคนในชุมชน องค์ความรู้ของคนในชุมชนที่เกิดจากประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแหล่งศูนย์กลางในการทำกิจกรรม หรือสถานที่จัดประชุม โดยใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของสมาชิกในหมู่บ้าน สมาชิกทุกคนสมาชิกสามารถเข้าถึงบริการได้ทุกวัน ทุกเวลา และสามารถบ่งบอกจุดเรียนรู้ภายในชุมชนที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยอาศัยแผนที่จุดเรียนรู้ของหมู่บ้านเป็นจุดแสดงข้อมูลข่าวสาร ให้ครบถึงสถานที่จุดต้นแบบแต่ละกิจกรรม มี 8 จุดเรียนรู้ ดังนี้

1. ปุ๋ยชีวภาพ

- 2.1 การปลูกผักสวนครัว ผักกาด มะเขือ เลี้ยงปลา
- 2.2 จุดสาธิตการผลิตปุ๋ยชีวภาพ การปลูกไม้เลี้ยง
- 2.3 แปลงสาธิตการเกษตรผสมผสาน

ภาพประกอบ 18 แปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยชีวภาพ

2. ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาเกษตรอินทรีย์
 - 2.1 การเลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงวัว การเลี้ยงหอยขมใหญ่
 - 2.2 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำนา ทำสวน
 - 2.3 ปลูกผักปลอดสารพิษ น้ำหมักชีวภาพ
 - 2.4 แปลงสกัดทองตัวอย่าง
 - 2.5 จุดสาธิตเตาประหยัดพลังงาน เตาอิวะเตะ

ภาพประกอบ 19 สาธิตเตาพลังงานอิวะเตะ

3. ภูมิปัญญาชาวบ้าน
 - 3.1 การจักรสานไม้ไผ่ ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดมือถึง บัดกรี ตะกั่ว พัด กระติบข้าว กระบวยตักน้ำ พานบายศรี
 - 3.2 หมอพื้นบ้านรักษาโรคกระดูกหัก ไสยศาสตร์
4. สหกรณ์ปืมน้ำมัน
 - 4.1 ปืมน้ำมัน
 - 4.2 รับซื้อข้าว ยางพารา
 - 4.3 ธนาคารหมู่บ้าน
 - 4.4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 - 4.5 ร้านขายของชำ
 - 4.6 ร้านจำหน่ายปุ๋ย
5. กลุ่มลวดหนาม
 - 5.1 การผลิตลวดหนาม
 - 5.2 การผลิตน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า แชมพูสมุนไพร
 - 5.3 การผลิตน้ำยาเอนกประสงค์
6. ไร่นาสวนผสมเศรษฐกิจพอเพียง
 - 6.1 ปลูกพืชสวนครัว ทำนา ไม้ผลไม้ยืนต้น
 - 6.2 ช่างไม้ ช่างปูน
 - 6.3 เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงวัว

ภาพประกอบ 20 บ่อเลี้ยงปลาทิ้งธรรมชาติของบ้านบะ

7. เตาประหยัดพลังงานอิวาเตะ

7.1 การเผาถ่านประหยัดพลังงาน

7.2 น้ำส้มควันไม้

7.3 น้ำยาเอนกประสงค์

8. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

8.1 การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

8.2 การผลิตสื่อสำหรับสอนเด็กอนุบาล

กฎระเบียบบ้านบะ

1. ผู้ใดยิงปืนขึ้นฟ้าโดยไม่มีเหตุผล ปรับ 100 บาท

2. ผู้ใดลักเล็กขโมยน้อย เป็ด- ไก่ สุนัข- ปลา มีพยานชัดเจน ปรับเป็นเงิน

100 บาท

3. ผู้ใดก่อการทะเลาะวิวาทในหมู่บ้านปรับคนละ 100 บาท

4. ผู้ใดวางเพลิงโดยเจตนาหรือประมาททำให้ทรัพย์สินผู้อื่นเสียหายปรับตาม

ความเหมาะสม

5. ผู้ใดปล่อยสัตว์เลี้ยงทำลายพืชผลการเกษตรผู้อื่นเสียหายปรับตามคู่กรณี

6. ผู้ใดขบักยานยนต์หวาดเสียวและเสียงดังในหมู่บ้านฝ่าฝืนปรับครั้ง

50 บาท

7. ผู้ใดเล่นการพนันในหมู่บ้านปรับคนละ 100 บาท

8. ผู้ใดมั่วสุมยาเสพติดทุกชนิดแจ้งตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมาย

9. ผู้ใดไม่ให้ความร่วมมือในการประชุมหรือทำกิจกรรมในหมู่บ้านติดต่อกัน

3 ครั้งจะไม่นำมาพิจารณาให้จากสงเคราะห์จากรัฐ

10. บุคคลใดหรือครอบครัวใดไม่เข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 6 ครั้ง ในรอบปี

10.1 สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ใช้บริเวณวัดบ้านบะ หรือวัด

ศรีวิชัย เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา วัดศรีวิชัย เป็นวัดที่มีความสงบร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่
ทั่วบริเวณเพราะเป็นวัดที่ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานของชุมชน

ภาพประกอบ 21 วัดศรีวิชัย

10.2 สถานที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการ จะใช้บริเวณโรงเรียนบ้านชะหรือศาลาประชาคมเพราะมีพื้นที่สนามกว้างขวาง กิจกรรมนันทนาการทุกอย่างไม่สามารถจะจัดกระทำได้ในบริเวณวัด เพราะเป็นที่สำหรับปฏิบัติธรรมะของพระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน เป็นพื้นที่ที่ต้องการความสงบ

ภาพประกอบ 22 การประชุมภายในศาลาประชาคม

ภาพประกอบ 23 ศาลาประชาคมที่ใช้จัดงานและการประชุม

สถานที่ท่องเที่ยวและจุดสนใจใกล้เคียง

1. วัดบรรพตคีรี (วัดภูจ้อก้อ) ตั้งอยู่บนยอดภูจ้อก้อ บ้านแวง ตำบลหนองสูงได้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร มีระยะทางห่างจากอำเภอหนองสูงไปทางทิศใต้ประมาณ 19 กิโลเมตร วัดภูจ้อก้อเป็นวัดสำคัญที่มีชื่อเสียงที่ชาวอีสานรู้จักดีเพราะเคยเป็นที่จำพรรษาของ หลวงปู่หล้า เขมปัตโต พระภิกษุอาวุโสที่มีชื่อเสียงทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน และชาวอีสานให้ความเคารพนับถือมาก ปัจจุบันยังมีรูปหล่อด้วยจีฬิงของหลวงปู่และพิพิธภัณฑ์บรรจุเครื่องอัฐบริขารอยู่ภายในวัด การเดินทางจากบ้านบะมายังภูจ้อก้อจะเดินทางตามเส้นทางหมายเลข 2370 มาทางอำเภอหนองสูงและแวะเลี้ยงช้างเข้าตรงทางแยกสถานีตำรวจภูธรตำบลหนองสูงได้ จะมองเห็นภูจ้อก้อ

2. วัดผาน้ำน้อยและเจดีย์มหาชัยมงคล ตั้งอยู่บนภูเขาในท้องที่อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากวัดภูจ้อก้อไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร หากขึ้นไปบนบริเวณชั้นสูงของเจดีย์ หรือภูเขาจะมองเห็นภูจ้อก้อได้ถนัด เจดีย์มหาชัยมงคลเป็นเจดีย์ใหญ่ที่มีความงดงามมาก ใช้เวลาสร้างร่วม 10 ปี ซึ่งปัจจุบันยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ แต่ยังคงเหลือเฉพาะส่วนประกอบบางส่วนเท่านั้น มีประชาชนมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากทุกปี โดยเฉพาะช่วงหน้าหนาวและหน้าแล้ง

ภาพประกอบ 24 พระเจดีย์ชัยมงคล (ผาน้ำย้อย)

3. วัดพุทธโศภนธรรมะโร (วัดภูคานแต่) ที่หมู่บ้านชัยมงคล ตำบลโชคชัย อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร อยู่บนเส้นทางหมายเลข 212 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่าง มุกดาหาร- อำนาจเจริญ จุดที่ตั้งวัดอยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารประมาณ 15-16 กิโลเมตร สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดมี หลวงพ่อธรรมจักรที่มีขนาดใหญ่ และประดิษฐานอยู่บนหลังคาอุโบสถ มีภาพจิตรกรรมบนผนังศาลาการเปรียญ มีเจดีย์และวิหารท้าวพระพรหม วิหารพระสังกัจจายณะ วิหารหลวงพ่อเสียร วิหารพระสามองค์ วิหารพระองค์ลูimar วิหารพระทรงบาตร มีสถูปหลายองค์ มีพระเทพวิสุทธิโมลี เจ้าคณะจังหวัดมุกดาหาร (ธรรมยุต) เป็นเจ้าอาวาส

4. หมู่บ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

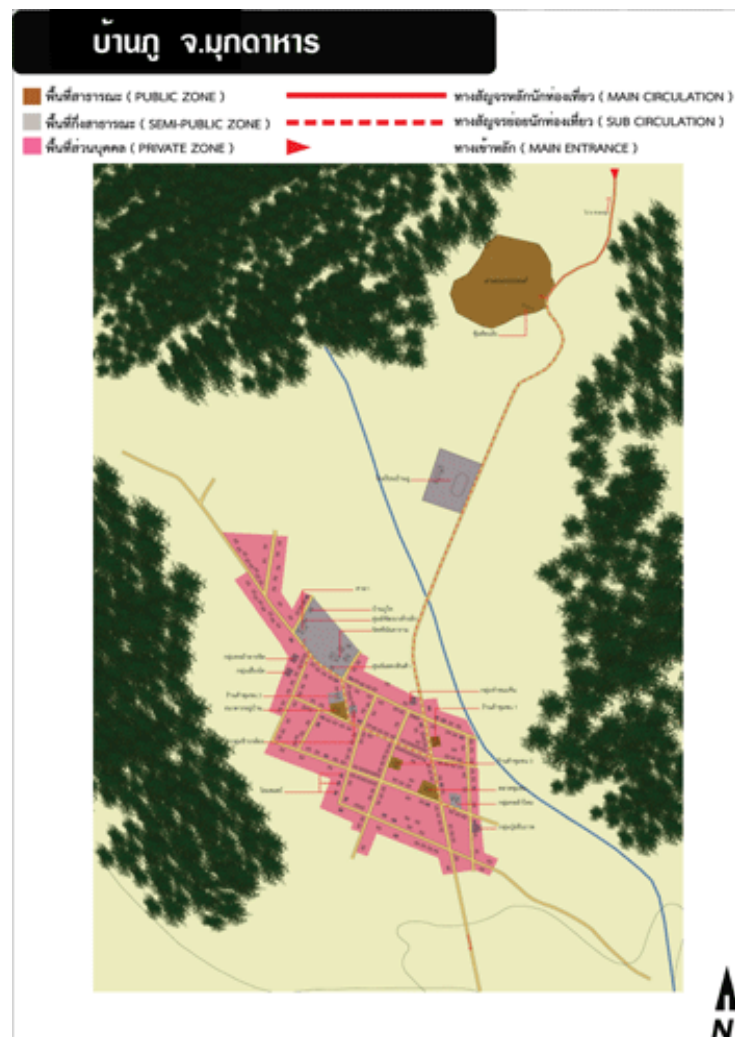
ภาพประกอบ 25 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านภู

ประวัติหมู่บ้าน

ตำนานของหมู่บ้าน

ผู้เฒ่าเล่าว่า เดิมบ้านภูเป็นส่วนหนึ่งของเมืองหนองสูง ซึ่งเมืองหนองสูงตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อวันศุกร์ แรม 11 ค่ำเดือน 8 ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2378 ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไทยอพยพมาจากเมืองคำอ้อเขียวและเมืองวังซึ่งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงแขวงสิบสองจุไทย(เมืองวังในปัจจุบันคือบ้านนาทม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) โดยรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าแต่งตั้งท้าวสีหนามจากเมืองคำอ้อเป็นเจ้าเมืองหนองสูง นามว่าพระไกรสรราช เมืองหนองสูง ครอบคลุมเขตอำเภอนาแก จ.นครพนมด้วย โดยขึ้นกับเมืองมุกดาหารต่อมาประมาณ พ.ศ. 2442 ชาวเมืองหนองสูงบางส่วนได้อพยพย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่นหลังน้ำท่วมทุกปีจะเกิดโรคระบาดรุนแรงซึ่งชาวบ้านเรียกว่าโรคห่า (ท้องร่วง) พื้นที่ทำกินน้อยลง และในปีนั้นปรากฏว่าได้มีเสือมากินม้าของชาวบ้านซึ่งเชื่อกันว่าเสือตัวไหนได้กินม้าแล้วต่อไปจะกินคน ทำให้เกิดความกลัว ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งประมาณ 20 ครัวเรือนโดยการนำของเจ้าสุโพธิ์สมบัติ เจ้ามหาสงคราม เจ้ามหาเสนา และเจ้ากิตติราช จึงอพยพมาทางใต้ข้ามภูเขาลงมาตั้งฐานอยู่บนฝั่งขวาของห้วยกระเบนซึ่งเจ้าเมืองนนท์ได้มาอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากเจ้าเมืองนนท์เป็นคนมีวิชาอาคมแก่กล้าจึงมีคนกล่าวหาว่าเป็นผีปอบเจ้าเมืองนนท์กับชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งจึงพากันย้ายมาอยู่ที่นาผักชะงู เรียกชื่อ ว่าบ้านหลุบภู โดยให้เจ้าโพธิ์สมบัติ เป็นหัวหน้าหมู่บ้านแต่เนื่องจากที่ตรงนั้นเป็นหุบเขาทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมทุกปีเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2445 จึงได้พากันย้ายบ้านมาตั้งที่เนินเขา ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านในปัจจุบันต่อมาเมื่อทางราชการได้สำรวจเขตบ้านแดนเมือง บ้านหลุบภูจึงตั้งชื่อเป็นบ้านภู โดยตัดคำว่าหลุบออกและได้ชื่อว่า"บ้านภู" มาจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 26 แผนที่การวางผังหมู่บ้าน

ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านภูตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร ระยะทาง 57 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอหนองสูง 7 กิโลเมตร มีเส้นทางไปยังตัวจังหวัดมุกดาหารได้ 2 เส้นทาง คือ จากถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 2370 เข้าสู่ถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 (ชยางกูร) และถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 2370 เข้าสู่ถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 2042 (มุกฯ-กุฉินารายณ์) เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

ภูมิประเทศตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ยๆล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ในอดีตเทือกเขาเหล่านี้เต็มไปด้วยป่าไม้ พืชพันธุ์ธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิด แต่ในปัจจุบันได้ลดน้อยลงเนื่องจากการขยายตัวของประชากรในชุมชนทำให้ความต้องการที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น ระหว่างหมู่บ้าน

กับภูเขาเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำไร่ ทำนา มีลำห้วยที่เป็นแหล่งน้ำเพื่อ
การเกษตรอยู่ จำนวน 3 สาย ภูมิอากาศ มีสามฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อากาศจะร้อนมาก
ในฤดูร้อน และจะหนาวมากในฤดูหนาว มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดภูจ้อก้อบ้านป่าเม็ก ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้ จรดบ้านเป่า หมู่ 3 และ หมู่ 5 ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก จรดภูถ้ำเม่น ภูผาแดง บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก จรด ภูหินเหล็กไฟ ภูผาขาว บ้านหนองแซ่ หนองคำ ตำบลบึงงาม อำเภอเมยวดี
จังหวัดร้อยเอ็ด

โครงสร้างพื้นฐาน

ถนนสายหลักในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก
มี 15 สาย ระยะทาง 3 กิโลเมตร ลำห้วย 3 สาย ความยาว 8 กิโลเมตร
บ่อบาดาลสาธารณะ 3 บ่อ ใช้ได้ 2 บ่อ

ประปาหมู่บ้าน 3 แห่ง จำนวนครัวเรือนที่ใช้ 100 ครัวเรือน
โทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง โทรศัพท์เคลื่อนที่ 120 เครื่อง
พื้นที่ดินสาธารณะ 2 แห่ง ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรม ใช้ประโยชน์
สร้างศาลาอเนกประสงค์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านภูไทจำลอง
และศูนย์แสดงผลผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้ประโยชน์แสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

การปกครอง สังคม การศึกษา

ประชาชนชาวบ้านภู เป็นชนชาวผู้ไทที่ยังคงรักษาความเป็นผู้ไทที่ชัดเจน
มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น หญิงสาวจะผิวขาวสวยเนียน มีสำเนียง ภาษาเป็นของตนเอง การแต่ง
กายผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นสีดำ ดินซิ่นมีลาย สวมเสื้อแขนยาวสีดำแถบแดง ผู้ชายใช้ชุดเสื้อม่อฮ่อม นิยมแต่ง
ในงานประเพณีต่างๆ สภาพบ้านเรือนมีความมั่นคงถาวร มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูก
สุขลักษณะ ครอบครัวยังมีความอบอุ่น มีความสะอาด ประชาชนส่วนใหญ่สุขภาพดี ผู้สูงอายุ คนพิการ
ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างดี เด็กได้รับการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียนและเยาวชนได้รับ
การศึกษาภาคบังคับทุกคน เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่น หมู่บ้าน
เข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน จึงไม่มีคนติดสุรา ยาเสพติด ทำให้คนในหมู่บ้านมีความปลอดภัย
ในชีวิตและทรัพย์สิน คนในหมู่บ้านภูทุกครัวเรือนจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้านและมีส่วน
ร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีภูมิปัญญาชาวบ้าน
หรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นต่อรุ่นเรื่อยมา มีแหล่งให้การศึกษาดูงาน
สำหรับชุมชนอื่น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน ประชากรตามทะเบียนราษฎร
573 คน 133 ครัวเรือน ประชากรที่อยู่จริง 350 คน ชาย 171 คน หญิง 179 คน จำนวน 110 ครัวเรือน

มีผู้จบการศึกษาในระดับต่างๆ ดังนี้ ปริญญาโท 4 คน ปริญญาตรี จำนวน 56 คน อนุปริญญา 60 คน ม.6/ม.ศ.5/ปวช 30 คน ม.3/ม.ศ.3 จำนวน 25 คน

เศรษฐกิจ

ชาวบ้านภูส่วนมาก จะทำนาเป็นอาชีพหลัก ทุกครัวเรือนต้องทำนา เพราะยึดหลักที่ว่า “ด้ายเข้าเต็มเส้นนั่งเว้ากะคือ” ประมาณร้อยละ 70 ของครัวเรือนจะมีคนในครัวเรือนรับราชการหรือมีอาชีพที่มีรายได้ประจำ และทุกครัวเรือนจะมีอาชีพรองเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว เช่น ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย งานหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น มีการแข่งขันในการประกอบอาชีพค่อนข้างสูง ครัวเรือนในหมู่บ้านมีการออม 100 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ทั้งหมด 6,338 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 3,549 ไร่ ผลผลิตที่จำหน่ายออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน ได้แก่

ผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือ เช่น

ผ้าไหมชนิดต่างๆ เสื้อผ้าสำเร็จรูปจากผ้าพื้นบ้าน ของที่ระลึก

ชุดผู้ไท ผ้าฝ้ายลายจิด เป็นต้น

รายได้ประชากรเฉลี่ยต่อคนต่อปี ประมาณ 42,719 บาท

รายได้รวมของหมู่บ้าน 19,834,600 บาท รายจ่ายรวม

ของหมู่บ้าน 6,361,848 บาท ซึ่งเป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุนรวมของ

หมู่บ้าน จำนวน 1,103,480 บาท หนี้สินรวมของหมู่บ้าน จำนวน 14,369,700 บาท เงินออมของ

หมู่บ้านรวม 6,402,640 บาท

กลุ่ม/องค์กรชุมชนในหมู่บ้าน ประกอบด้วย

กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู ม.1 สมาชิก 30 คน เงินทุน

50,000 บาท

กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายจิด สมาชิก 20 คน เงินทุน 115,345 บาท

กลุ่มข้าวกล้อง - ชกมองคีรีนคร สมาชิก 82 คน เงินทุน 60,630 บาท

กลุ่มผู้เลี้ยงโคแม่พันธุ์ สมาชิก 91 คน เงินทุน 113,300 บาท

กลุ่มกองทุนเงินล้านบ้านภู หมู่ 1 สมาชิก 54 คน เงินทุน

1,100,000 บาท

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อคุณภาพชีวิต สมาชิก 162 คน เงินทุน

2,723,610 บาท ธนาคารหมู่บ้านคีรีนครบ้านภู สมาชิก 722 คน เงินทุน 5,000,000 บาท

กลุ่มฉาบฉวยสังเคราะห์ และกลุ่มแม่บ้านสายใยรักแห่งครอบครัว

วิสัยทัศน์หมู่บ้าน

วิสัยทัศน์ : เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีผู้ไท เพื่อสร้างวินัยให้

คนในชุมชนให้มีการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ การมีวิถี

ชีวิตแบบคนผู้ไทดั้งเดิม

เป้าหมายการพัฒนา

1. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง
2. หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไท
3. หมู่บ้านสุขภาพดี ครอบครัวอบอุ่น เกษตรปลอดภัย
4. หมู่บ้านปลอดอบายมุข
5. หมู่บ้านผลิตภัณฑ์แปรรูปที่หลากหลายมีมาตรฐาน

ภาพประกอบ 27 โฮมสเตย์บ้านภู

บ้านภู มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนราชการเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และเติมเต็มในส่วนที่ยังขาด การพัฒนาเป็นไปแบบไฟลุมนอน คือไปอย่างช้าๆแต่มั่นคง จึงควรเป็นแบบอย่างด้านการพัฒนาแก่ชุมชนอื่น ซึ่งมีผลสรุปการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ระบบน้ำประปาหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง แต่มีการบริหารจัดการน้ำใช้โดยสูบน้ำจากบ่อน้ำตื้นรอบหมู่บ้าน เครื่องสูบน้ำ 1 เครื่องใช้ร่วมกันประมาณ 10 ครัวเรือนและรับผิดชอบกันเองในกลุ่ม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร เช่น ถนน ไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ได้รับการพัฒนาแต่ยังไม่ทั่วถึง
2. ด้านการประกอบอาชีพ การมีงานทำ และรายได้ ประมาณร้อยละ 70 ของครัวเรือน มีคนในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ประจำ แต่อีกส่วนหนึ่งยังขาดรายได้ที่มั่นคง ไม่มีงานทำอย่างต่อเนื่อง การประกอบอาชีพเสริมยังไม่ครอบคลุมทุกครัวเรือน ประชาชนอยู่ได้เพราะยึดหลักการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนส่วนใหญ่มีเงินออมเป็นของตนเอง พืชผัก ผลไม้ปลอดสารพิษ มีทุกฤดู ชุมชนยังมีการอพยพแรงงานสูง
3. ด้านสุขภาพอนามัย มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ การรณรงค์และเฝ้าระวังโรคติดต่ออย่างต่อเนื่อง ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
4. ด้านความรู้การศึกษา หนี้สินส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ประมาณร้อยละ 60 เป็นการก่อหนี้เพื่อการศึกษาของคนในครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของการศึกษามาก ซึ่งจะเห็นว่าประชาชนมีการศึกษาค่อนข้างสูง ชุมชนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชนร่วมกับสถานศึกษา ให้การเรียนรู้ในการเลือกรับรู้ข่าวสารที่มีคุณค่า รู้เท่าทันสื่อ ให้การศึกษาชุมชนในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ไขปัญหา หนี้สินที่เกิดจากการวิ่งตามกระแสสังคม
5. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ได้จัดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยกระบวนการแผนชุมชน
6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนการบริหารจัดการขยะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสนับสนุนกลุ่มแม่บ้านสายใยรักแยกขยะตามโครงการขยะทองคำ การปลูกต้นไม้ทดแทนในพื้นที่ว่างเปล่า การปรับปรุงคุณภาพดินโดยลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ชุมชนดำเนินการเอง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สำคัญของหมู่บ้านให้เป็นสถานที่พักผ่อนของชุมชน

จากผลสรุปการพัฒนาจะเห็นได้ว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ ชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการเอง และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นผลจากการที่ชุมชนมองที่ตนเองเป็นอันดับแรก คำว่าคุณภาพชีวิตที่ดีสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด จะแก้ไขปัญหาต้องทำด้วยตนเองเป็นสำคัญ ก่อนที่จะไปพึ่งพาคนอื่น นี่จึงเป็นบทสรุปของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

วัฒนธรรม ภูมิสังคม ประเพณี

ศิลปการแสดง เช่น การฟ้อนผู้ไท รำผู้ไท (รำละบ้าน รำละตูป รำละภู รำลงช่วง รำเสียง โขชะตา รำอวยพร)

พิธีกรรม ได้แก่ พิธีเหยา ซึ่งเกิดจากความเชื่อสามอย่างคือ ความเชื่อเกี่ยวกับปัญหาในการดำรงชีวิตของ ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วย พิธีเลี้ยงปู่ตา เป็นพิธีกรรมที่ชาวผู้ไทจะทำก่อนถึงฤดูเพาะปลูกของทุกปี เป็นการเลี้ยงบรรพบุรุษ เพื่อให้ท่านช่วยเหลือดูแลให้ข้าวปลาอุดม สมบูรณ์

ประเพณี ชนชาวผู้ไทมีประเพณีหลายอย่าง เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน งานศพ บุญสงกรานต์ การสักกลาย บุญพะเวด การล้างบ้าน พิธีบายศรีสู่ขวัญ ผญาผู้ไท (วรรณกรรมผู้ไท) นิทานผู้ไท ความเชื่อเรื่องการกิน (การคะถ่า)

ภูมิปัญญา ได้แก่ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ และการถ่ายทอดงานหัตถกรรมต่างๆ

ภาพประกอบ 28 การฟ้อนกลองคุ่ม

ภาพประกอบ 29 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

บ้านภู มีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของชุมชน ที่มีมาช้านานแล้ว และได้ดำเนินการกันอย่างเป็นระบบ เมื่อสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ได้เข้ามาให้ความรู้ โดยการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 สนับสนุนให้กลุ่ม องค์กร และประชาชนในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการที่ชุมชนบ้านภู มีกลุ่ม องค์กร และกิจกรรมมากมายที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และดำเนินการประสบผลสำเร็จอย่างดี เวทีประชาคมหมู่บ้าน จึงมีการวางแผนประยุกต์กิจกรรมที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านภูทุกคนได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถดำรงชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ที่คนในชุมชนถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตของวิถีชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ควรจะมีแหล่งรวบรวมเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ กลุ่ม กิจกรรมต่างๆต้องเกิดขึ้นจากความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู จึงก่อเกิดและพัฒนาขึ้นตามลำดับ โดยมีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน รวม 20 คน และคณะ ที่ปรึกษา 11 คน แบ่งความรับผิดชอบออกเป็นฝ่ายตามภารกิจ

ภาพประกอบ 30 อาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู

การดำเนินงาน

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู มีรูปแบบการจัดการการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

1. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และสืบทอดต่อกันไป โดยมีการจัดการฐานเรียนรู้จำนวน 6 ฐาน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ฐานที่ 1 ด้านการลดรายจ่าย เป็นฐานที่ให้ความรู้แก่พี่น้องชาวบ้านภู โดยการสาธิต กิจกรรม ที่สามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก การปลูกผักสวนครัว การ เลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อเลี้ยงปลาทำน้ำหมักสารไล่แมลง น้ำยาล้างจาน การลดละเลิกอบายมุข และการทำ บัญชีครัวเรือน ฐานลดรายจ่ายตั้งอยู่ที่ กลุ่มปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ มีการสาธิตการทำปุ๋ยทุกชนิด เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ สูตรต่างๆปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ และนำไปใช้ในครัวเรือนทดแทน การใช้ปุ๋ยเคมีในนา ไร่ สวน สามารถลดรายจ่ายค่าปุ๋ยได้เป็นอย่างมาก

ฐานที่ 2 ด้านการเพิ่มรายได้ คนในชุมชนและนอกชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้กับกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้ตามความถนัด ได้แก่ กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายจิดบ้านภู กลุ่มทอผ้าฝ้ายแปรรูปบ้านภู กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู กลุ่มทอผ้าศิรินคร กลุ่มเพาะเห็ด

และกลุ่มเลี้ยงโค จนสามารถทำเป็นอาชีพเสริม ทำให้ครัวเรือนมีรายได้ เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลักที่ทำอยู่ และทุกครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ฐานที่ 3 ด้านการประหยัด มีการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านกุ และธนาคารหมู่บ้านคีรีนคร ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการประหยัด ทำให้คนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวภูไท ที่รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จักเก็บออม มีน้อยใช้น้อย มีมากใช้อย่างรู้คุณค่า

ฐานที่ 4 ด้านการเรียนรู้ ชาวบ้านภูได้จัดให้มีการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปราชญ์ชาวบ้านจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญให้กับลูกหลานในหมู่บ้าน ได้แก่ อัตลักษณ์วิถีชีวิตผู้ไท ซึ่งมีหลักยึดมั่นในความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี และใฝ่ศึกษา การแต่งกายแบบผู้ไท การขับร้องเพลงสอนธรรมะ เพลงกล่อมเด็ก การเล่นดนตรีพื้นบ้าน เช่น โปงลาง การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ และการถักสายรัดประคตใหม่สำหรับพระภิกษุ เป็นต้น

ฐานที่ 5 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นฐานที่ให้ความรู้ เกี่ยวกับพืช ผักพื้นบ้าน และการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การแบ่งเขตรับผิดชอบดูแลป่า ภูเขาและแหล่งน้ำในชุมชน โดยกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ ในการดูแลเขตอนุรักษ์ป่า ภูเขา และต้นน้ำลำธารต่าง ๆ

ฐานที่ 6 ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของหมู่บ้าน การเตรียมความพร้อมการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน มีการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจขึ้น 3 กองทุน ได้แก่ กองทุนฌาปนกิจบ้านกุ กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารหมู่บ้านคีรีนคร และกองทุนฌาปนกิจกองทุนหมู่บ้านและมีการจัดร้านค้าชุมชน เพื่อส่งเสริม การลดรายจ่ายในชุมชน ได้แก่ ร้านค้าชุมชนบ้านกุ หมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 2 ร้านค้าสหกรณ์บ้านกุ ร้านค้าชุมชนริมทาง

2. เรียนรู้และรักษาวัฒนธรรม เป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อกันไปสร้างศรัทธาภูมิใจ รัก ห่วงแหน และรักษาไว้ซึ่งลักษณะที่โดดเด่นของชาวผู้ไท ซึ่งมีกิจกรรมสอดแทรกไว้ในฐานการเรียนรู้และการอนุรักษ์

3. เรียนรู้สิ่งที่ควรรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน โดยการเปิดตัวเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนนอกชุมชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนรู้ เป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักของคนนอกชุมชน และคนในชุมชนได้แสดงให้ลูกหลานได้เรียนรู้วิถีชีวิตโดยทางอ้อม ในปี 2552 มีผู้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 70 คณะจากหลายชุมชน

4. การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวมความรู้เดิมและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เก็บแสดงข้อมูลไว้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชน เช่น วิธีทำแกงกะบั้ง การคิดค้นลายผ้าไหม การทอผ้า การแก้พิษเห็ด การใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรค เป็นต้น และขยายผลองค์ความรู้สู่กลุ่มองค์กร บุคคลในชุมชนและภายนอกชุมชน

5. การประชาสัมพันธ์ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดยการทำแผ่นพับ และเปิดเว็บไซต์บ้านภูคอตคอม :www.banphu.com

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู มีความสำคัญกับชุมชนบ้านภูมาก เพราะเป็นสถานที่รวบรวม และจัดแสดง ข้อมูลของหมู่บ้าน ข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชน แผนชุมชน องค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ยังเป็นศูนย์กลางที่คนในชุมชนเข้ามาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นสถานที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่าง กลุ่ม องค์กรชุมชนและภาคีการพัฒนาทั้งภาครัฐและ เอกชน ในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน และอีกประการ หนึ่งที่สำคัญ คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู เป็น อาคารสำหรับต้อนรับ และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ที่มาทัศนศึกษาดูงาน จึงได้มีการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่สมบูรณ์แบบ และจะดำเนินการให้เป็นศูนย์เรียนรู้ ICT ชุมชนต่อไปปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

1. ด้านการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการประมาณครึ่งหนึ่งเป็นข้าราชการประจำที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมาก จึงได้รับเลือกให้เข้ามาช่วยบริหาร แต่เนื่องจากต้องไปทำงานประจำ บางครั้งการประชุม หรือการติดต่อประสานงานอาจมีขั้นตอนทางราชการเข้ามาร่วมด้วย ทำให้ไม่สะดวกในการดำเนินงานเท่าที่ควร จึงแก้ไขโดยการประชุมชนในวันหยุดราชการหรือเวลากลางคืน

2. ค่าใช้จ่ายในการดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชน ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ชุมชนไม่มีงบประมาณด้านค่าใช้จ่ายแก้ไขโดย แบ่งรายได้จากคณะกรรมการการท่องเที่ยวประจำหมู่บ้านที่ใช้สถานที่ในการต้อนรับแขก และเก็บค่าบริการจากหน่วยราชการ เอกชน ที่เข้ามาขอใช้บริการอาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชนค่าใช้จ่าย

สถานที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์บ้านภู

บ้านภูใช้บริเวณวัดบ้านภูเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และกิจกรรมทุกกิจกรรมในงานประเพณีสงกรานต์ หรืองานประเพณีอื่น ๆ เพราะมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอและเหมาะสม เพราะวัดอยู่ใจกลางหมู่บ้าน เป็นการสะดวกสำหรับการมาร่วมกิจกรรมของชาวบ้านทุกครัวเรือน

ภาพประกอบ 31 วัดศรีนันทาราม บ้านนุ อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

สถานที่ท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจใกล้เคียงกับหมู่บ้านนุ

หมู่บ้านนุเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นของจังหวัด มีบริเวณที่พักแบบ Home Stay นอกนั้นยังมีที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่รายรอบหมู่บ้านหลายแห่ง เป็นต้นว่า ถ้ำช้างสี วัดพุทธคีรี ดานคอยสาว หินซ้อนดั่ง ภูหินเหล็กไฟ ผาผึ้ง ภูผาขาว วังน้ำเอื้อ ถ้ำลอด เนื่องจากภูเขาคือหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางภูเขารายรอบเกือบทุกด้าน จึงมีธรรมชาติป่าเขามากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนสถานที่น่าเที่ยวห่างหมู่บ้านออกไปมี เช่น

ภาพประกอบ 32 กิจกรรมในวัดบ้านนุ

1. วัดป่าวิเวกวัฒนาราม (วัดหลวงปู่จาม)

วัดป่าวิเวกวัฒนาราม ตั้งอยู่บ้านห้วยทราย หมู่ 9 ตำบลคำชะอี อำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร อยู่บนเส้นทางมุกดาหาร – กุฉินารายณ์ 2042 ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร 40 กิโลเมตร และห่างจากบ้านภู ประมาณ 20 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 33 วัดป่าวิเวกวัฒนาราม

สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด

หลวงปู่จามผู้เจ้าอาวาส ปัจจุบันอายุประมาณ 100 ปี เป็นพระที่มีชื่อเสียงคนรู้จักดีทั่วไปในด้านกิจปฏิบัติ และการวิปัสสนากรรมฐาน เป็นลูกศิษย์ของพระปรมาจารย์สายป่าที่มีชื่อเสียง เช่น หลวงปู่เสาร์กันตลีโล หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

สิ่งก่อสร้าง เช่น เจดีย์บุทองจิตติ (ชื่อตามผู้บริจาคเงินก่อสร้าง) เป็นเจดีย์ทรงแปลกตา มียอดสูงสามารถมองเห็นได้แต่ไกล

กุฎีเสาดเดียว เป็นที่พักสำหรับพระภิกษุ เป็นกุฎีที่สมบูรณ์และสวยงามแปลกตามาก แต่มีดินเสารองรับตัวกุฎีเพียง 1 ดินเท่านั้น ปัจจุบันมีจำนวนทั้งหมด 14 หลัง

2. วัดบรรพตคีรี (วัดภูจ้อก้อ)
(ได้กล่าวถึงแล้วในบ้านบะ)
3. มหาเจดีย์ชัยมงคล
(ได้กล่าวถึงแล้วในบ้านบะ)

2.2 กิจกรรมต่างๆ ในประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่มีกำหนดวันตายตัวคือ วันที่ 13, 14, 15 เมษายน ของทุกปี ทุกพื้นที่ในประเทศไทยจะจัดให้มีประเพณีทางศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ตามวันดังกล่าวนี้ เช่นเดียวกัน ในหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ที่ทำการศึกษาวิจัย คือ บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย และบ้านภู ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง ล้วนเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อและกิจกรรมอื่นๆ คล้ายๆ กัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุว่า หมู่บ้านเหล่านี้ทางจังหวัดได้จัดให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรม และเป็นหมู่บ้านตำบลเช่น บ้านชะโนด และบ้านนาโสก ส่วนบ้านบะและบ้านภูนั้นถือเป็นหมู่บ้านระดับใหญ่ และมีความเด่นเฉพาะของตำบล อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นของจังหวัด เช่น บ้านภู ซึ่งประชาชนในละแวกใกล้เคียงและรอบนอกรู้จักดีพอสมควร

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสรุปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม กิจกรรม ทั้งหมด ของทั้ง 4 หมู่บ้าน เสนอรวมเป็นการสรุปประเพณีพิธีกรรม กิจกรรม ประเพณีสงกรานต์ ของจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้

1. พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ
2. ประเพณีชีวิต
3. กิจกรรมนันทนาการ

1. พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ

ตามแนวที่เคยปฏิบัติดั้งเดิมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันมี เช่น

1.1 การทำบุญผ้าป่า

การทำบุญผ้าป่าในประเพณีสงกรานต์ส่วนมากจะเป็นการทำบุญผ้าป่าสามัคคี ซึ่งเกิดจากการรวมตัว รวบรวมปัจจัยของลูกหลานที่ได้ไปทำงาน หรือตั้งหลักฐานในต่างถิ่น เมื่อถึงหน้าประเพณีสงกรานต์จะพากันกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ ญาติพี่น้องในภูมิลำเนาเดิม จึงมีการรวมตัวกัน ทำบุญผ้าป่าเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานคือ บำรุงวัด หรือบางปีอาจจะเป็นการบำรุงสถานศึกษา เช่น โรงเรียน ถือเป็น การทดแทนพระคุณบ้านเกิดและสถานศึกษาเบื้องต้นของตน ญาติพี่น้องหรือชุมชนจะมีพิธีต้อนรับผ้าป่า มีการเลี้ยงข้าวปลาอาหารและบายศรีสู่ขวัญ เป็นการต้อนรับ บางครั้ง อาจจะมีการเฉลิมฉลองด้วยมหรสพและการละเล่นต่าง ๆ

ภาพประกอบ 34 การละเล่นในการทำบุญผ้าป่า

ในอดีตเมื่อประมาณ 10–15 ปีมาแล้ว บุญผ้าป่าในประเพณีสงกรานต์จะถือเป็นงานที่ครึกครื้นตื่นตาตื่นใจมาก เพราะด้วยเหตุที่ว่า คณะผ้าป่าจากที่ไกล เช่น จากกรุงเทพมหานครจะมากันเป็นขบวนรถบัสหรือรถโดยสารขนาดใหญ่เป็นจำนวนนับสิบกคัน โดยเข้ามาขบวนหมู่บ้านพร้อม ๆ กัน ณ ที่บริเวณที่จัดครถจะมีพ่อแม่ ญาติพี่น้องและชาวบ้านมากอย่ต้อนรับด้วยใจจดจ่อ ภาพพจน์ของการแสดงความยินดีและความดีใจที่สมาชิกในครอบครัวได้พบกันอีกครั้งหนึ่งในรอบปีนับเป็นสิ่งที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง และในช่วงประเพณีสงกรานต์ทำให้ถนนหนทางในหมู่บ้านมีผู้คนสัญจรไปมาคึกคักกว่าเวลาปกติหลายเท่า แต่ในปัจจุบันภาพพจน์เก่า ๆ นั้นได้เลือนหายไป เพราะว่าลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นนั้นมีฐานะทางการเงินดีขึ้น จึงต่างก็เดินทางกลับภูมิลำเนาด้วยรถยนต์ หรือพาหนะส่วนตัวแบบต่างคนต่างมา แม้ว่าจะมีการทำบุญผ้าป่าด้วยก็จะนัดหมายวันและเวลาในการทอดถวายแล้วจึงมาพร้อมกันที่วัด หลังจากนั้นอาจจะมีการสังสรรค์กันหรือต่างคนก็ต่างแยกย้ายกันกลับ (เกิ่ง นาโสภ. 2551 : สัมภาษณ์)

1.2 การสงฆ์พระพุทธรูป

ประเพณีสงฆ์พระพุทธรูปถือเป็นการแสดงความเคารพแด่องค์สัมมา-สัมพุทธเจ้า เป็นการถวายเครื่องหอมบูชา ขณะเดียวกันก็เป็นการชะล้างสิ่งสกปรก ผุ่นละอองที่จับที่องค์พระพุทธรูปให้สะอาดหมดจด ไร้ราคะ เป็นที่น่ากราบไหว้บูชา ทำให้ผู้กราบไหว้มีจิตใจผ่องใสไปด้วย ขั้นตอนการสงฆ์พระพุทธรูป เริ่มจากการทำหอสงฆ์คล้ายโต๊ะ และจะต้องทำด้วยไม้หรือวัสดุที่ทนทานแข็งแรง นำไปวางไว้กลางแจ้งในบริเวณวัด ด้านหลังหอสงฆ์จะจัดเป็นปะรำ หรือที่นั่งสำหรับพระสงฆ์ที่จะประกอบพิธี วันที่ 13 เมษายน พระสงฆ์จะอัญเชิญพระพุทธรูปองค์ขนาด

พอเหมาะพอควรลงมาประดิษฐานไว้ที่หอสงฆ์ นอกนั้นอาจจะนำพระพุทธรูปขนาดเล็กลงมาวางประกอบด้านข้างและด้านหน้าองค์พระพุทธรูปที่เป็นประธานด้วย เมื่อถึงเวลาบ่ายคล้อยพอแดดร่มพระสงฆ์จะตีกลองเป็นสัญญาณ ชาวบ้านจะนำน้ำหอมที่เตรียมไว้ออกไปยังบริเวณที่จัดไว้ เมื่อเห็นว่าพร้อมแล้ว คณะสงฆ์จะลงนั่งประจำที่และนำสวดมนต์ไหว้พระ หลังจากนั้นพระสงฆ์จะเป็นคณะที่สร้างพระพุทธรูปก่อน ชาวบ้านจึงกระทำตามถือว่าเป็นการเสร็จพิธี ตามปกติจะทำพิธีสร้างน้ำพระพุทธรูปเป็นเวลา 3 วัน คือ วันที่ 13, 14 และ 15 เมษายน

ภาพประกอบ 35 ภาพพระพุทธรูปเพื่อการสร้างน้ำ

ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาและองค์พระศาสดา ชาวบ้านนิยมที่จะรองรับน้ำที่ไหลหยดจากองค์พระเพื่อนำไปประพรมบนศีรษะให้แก่ตนเองและลูกหลาน เพื่อเป็นสิริมงคล ให้มีอายุมั่นขวัญเย็น เสมือนหนึ่งว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ผ่านพิธีกรรม เป็นน้ำมนต์ที่นำมาจากองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เด็ก ๆ บางคนนิยมที่จะเข้าไปนั่งรองรับน้ำหอมที่ไหลลงสู่ใต้ฐานพระ เพื่อเป็นการอบน้ำมนต์ และชำระล้างร่างกายด้วยน้ำหอมศักดิ์สิทธิ์และยังผลให้เกิดความชุ่มชื้นแก่ร่างกาย เพื่อคลายความร้อนอบอ้าวของอากาศเดือนเมษายน (รัตนา ศรีทอง. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 36 รางสร้งน้ำพระพุทธรูป

3. การสร้งน้ำพระภิกษุสงฆ์

การสร้งน้ำพระภิกษุสงฆ์ถือตามความเชื่อที่ว่า เมื่อได้สร้งน้ำพระพุทธรูปแล้วก็คงจะมีการสร้งน้ำพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้ครบองค์พระรัตนตรัย และเพื่อเป็นกำลังใจแก่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาที่วัดและสืบทอดพระศาสนาให้ยืนนานต่อไป

ภาพประกอบ 37 ชาวบ้านร่วมพิธีการสร้งน้ำพระสงฆ์

ขั้นตอนของการสร้างน้ำพระภิกษุสงฆ์ จะทำหลังจากการสร้างน้ำพระพุทธรูปแล้ว สถานที่สร้างน้ำพระภิกษุสงฆ์จะจัดแยกไว้ต่างหาก โดยการจับฉากกั้นด้วยผ้าเพื่อแยก ส่วนญาติโยมกับพระภิกษุเพื่อความเหมาะสม ส่วนการรดน้ำจะรดน้ำผ่านรางน้ำที่อยู่ด้านบนของผ้าที่กั้นเป็นฉากไว้ รางน้ำทำจากไม้ที่แกะสลักเป็นลวดลายสวยงาม โดยสมมติว่าเป็นตัวพญานาค ส่วนหัวของพญานาคจะอยู่ตรงศีรษะพระภิกษุที่จะรองรับน้ำและเจาะรูเล็กๆ ไว้เพื่อให้ น้ำไหลลงไปรดศีรษะพอดี พระภิกษุจะเข้ารับน้ำหอมที่ประชาชนพร้อมใจกันมารดทีละรูป โดยจะกรองเฉพาะผ้าสบงกับสังฆาฏิเท่านั้น

ภาพประกอบ 38 วิธีการสร้างน้ำพระสงฆ์ผ่านรางสร้างน้ำ

4. การแห่ดอกไม้

การแห่ดอกไม้มีจุดประสงค์เพื่อแสดงความคารวะต่อประเพณี ต่อพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ ดอกไม้ที่จะนำมาแห่จะเป็นดอกไม้ป่าที่ออกดอกตามฤดูกาล การแห่หรือเก็บดอกไม้ป่านี้จะทำในวันแรกของประเพณี คือ ตอนเย็นของวันที่ 13 ก่อนที่จะมีพิธีสร้างน้ำพระพุทธรูป โดยผู้เฒ่าผู้แก่นำขบวนหนุ่มสาว เด็กๆ และทุกๆ คนที่ต้องการร่วมกิจกรรมออกไปยังหัวไร่ปลายนาที่มีการหมาดตาเอาไว้แล้วว่ามีดอกไม้เพียงพอ ในการยกขบวนออกไปเก็บดอกไม้ป่าในตอนขาไปมักจะไปกันเงียบๆ แต่นำหม้อกลองหรือขบวนกลองยาวไปด้วย ต่อเมื่อเก็บดอกไม้ได้เพียงพอแล้ว โดยทุกคนจะมีช่อดอกไม้ในมือมากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับปริมาณดอกไม้ป่าที่มี ดอกไม้ป่าที่ออกดอกในเดือนเมษายนช่วงวันสงกรานต์หากเป็นดอกพะยอม คณะเก็บดอกไม้จะมีความสุขสนุกสนานมาก เพราะดอก

พะยอมจะออกดอกเต็มต้นสามารถเก็บได้คนละเป็นช่อใหญ่ หรือที่เรียกว่า หอบเอาตามกำลัง นอกจากนั้นจะมีดอกคัดเค้าหรือดอกไม้พุ่ม ขบวนการเก็บดอกไม้ในตอนซากลับจะมีการตีฆ้อง ตีกลองไปตลอดเส้นทางจนเข้าถึงวัด และทุกคนนำดอกไม้ไปประดับตามหอสงฆ์หรือตามที่ตั้งต่าง ๆ ในบริเวณวัดตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณดอกไม้ที่เก็บมาได้ หากปีใดมีดอกไม้ป่ามากและเก็บมาได้มากจะพบว่าทั่วทั้งบริเวณพิธีสงฆ์พระพุทธรูป ที่สงฆ์พระสงฆ์ และบริเวณวัดจะถูกประดับประดาด้วยดอกไม้ป่าที่อาจจะมีทั้งกลิ่นหอมธรรมชาติและคุณสมบัติซึ่งมีชีวิตชีวาสมกับเป็นการต้อนรับปีใหม่ (โศดาเหล่าเมืองเพ็ญ, 2551 : สัมภาษณ์)

5. การบายศรีพระภิกษุสามเณร

การบายศรีพระภิกษุสามเณร มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการขอขมาและให้กำลังใจ เป็นการแสดงออกซึ่งความนับถือศรัทธาที่มีต่อพระภิกษุที่มีกิจวัตรงดงามน่าเลื่อมใส การบายศรีจะทำถวายแก่พระภิกษุและสามเณรทุกรูปในวัดพร้อม ๆ กัน หากจำนวนพระภิกษุและสามเณรไม่มากจนเกินไป

ขั้นตอนการบายศรีจะเริ่มจากหลังการฉันภัตตาหารเช้าในวันที่ 15 เสร็จแล้ว ญาติโยมจะเตรียมขันบายศรีซึ่งความจริงใช้ธาดไม้หรือธาดที่ทำจากหวายยกขาสูงที่มีชื่อเรียกว่า “ขันโตก” ภายในขันบายศรีจะบรรจุเครื่องบายศรีซึ่งประกอบด้วย

บายศรีปากชาม

ไถ่ต้มหรือไข่ต้ม

ฝ้ายมงคลสำหรับผูกแขน

ผลไม้นิยมใช้กล้วยหรือส้ม

ข้าวเหนียว

เมื่อขันบายศรีพร้อมแล้วจะถูกยกมาวางที่กลางศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นบริเวณที่จัดปูเสื่อหรือพรมไว้แล้ว นำพานหรือขันบายศรีวางตรงกลางแล้วนิมนต์พระภิกษุสามเณรมานั่งล้อมรอบพาน หลังจากนั้นพราหมณ์หรือเต่าเจ้าผู้นำทำพิธีจะกล่าวคำบูชาและคาถา เสร็จแล้วญาติโยมที่นั่งรายล้อมอยู่รอบนอกจะทยอยเข้ามาใช้ธาดหรือฝ้ายมงคลที่เตรียมไว้นั้นผูกข้อมือแก่พระภิกษุสามเณรจนทั่วทุกรูป เป็นการรับขวัญหรือประหนึ่งคล้ายกับจะเป็นการบอกกล่าวเป็นนัยว่า ขอให้บวชนาน ๆ และอยู่ที่วัดนี้ต่อไปอย่าย้ายไปที่ใด (ทิวาทิพย์ นาโสภ, 2551 : สัมภาษณ์)

6. การก่อเจดีย์ทราย

การก่อเจดีย์ทราย เรียกได้หลายอย่าง เช่น การก่อพระทราย ก่อประทาย การก่อเจดีย์ทรายคือ การนำทรายเข้าวัดโดยการก่อเป็นรูปทรงเจดีย์ เป็นนโยบายหรือกุศโลบายในการเพิ่มปริมาณดินในบริเวณวัด โดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล และถือว่าการขนทรายเข้าวัดได้บุญได้กุศลมาก

ภาพประกอบ 39 การก่อเจดีย์ทราย

การก่อเจดีย์ทรายจะทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เวลาบ่าย ก่อนที่จะมีพิธีการสงฆ์พระพุทธรูป พระภิกษุสงฆ์จะตีกลองให้สัญญาณชาวบ้านจะนำน้ำหอมและภาชนะสำหรับขนทรายออกมาที่วัด ภาชนะสำหรับขนทรายส่วนมากจะเป็นภาชนะเล็ก ๆ พอเหมาะมือ เช่น ถังหรือขัน การขุดทรายจะทำที่ภายนอกวัด โดยขุดเอาดินทรายขึ้นมากองไว้แล้วชาวบ้านจะตักทรายด้วยภาชนะที่ตนเตรียมมาเข้าไปกองในวัดให้เป็นรูปทรงระฆังคว่ำหรือทรงเจดีย์ กองทรายอาจจะทำหลายกองหรืออาจจะทำไว้ที่มุมทั้ง 4 มุมของศาลาการเปรียญ สุดท้ายเมื่อได้เจดีย์ทรายขนาดตามต้องการแล้ว จะตกแต่งยอดเจดีย์ด้วยดอกไม้และประดับรอบ ๆ กองทรายด้วยลวดลายจากดินหรือดอกไม้ตามความต้องการ หลังจากนั้นจะมีการสวดเพื่อทำบุญแก่กองเจดีย์ทราย หรือสงฆ์และพระพุทธรูปตามลำดับ

7. การปล่อยสัตว์

การปล่อยสัตว์นั้นมีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญทำทานอย่างยิ่ง เพราะเสมือนหนึ่งการปลดปล่อยสิ่งชั่วร้ายและบาปออกจากตนเอง การปล่อยสัตว์เป็นความเชื่อและเป็นพิธีกรรมส่วนบุคคล ไม่ได้มีการกระทำพร้อมกันทั้งชุมชน สัตว์ที่นิยมปล่อยได้แก่ ปลา หอย เต่า ปลาไหล นก สัตว์ที่ปล่อยส่วนมากจะซื้อหามาจากที่ที่มีการจำหน่าย เพราะถือว่าสัตว์ที่กำลังจะถูกซื้อไปเป็นอาหารนั้นกำลังจะถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต การปล่อยสัตว์ที่กำลังจะถูกฆ่านั้นถือว่าได้กุศลอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว และควาย แต่การซื้อสัตว์ใหญ่จะต้องเสียเงินมาก ดังนั้นส่วนมากจึงพบว่าชาวบ้านจะซื้อสัตว์เล็กๆ เช่น นก ปลา หอย เต่าและปลาไหลไปปล่อย (บุญกว้าง นาโสภ. 2551 : สัมภาษณ์)

8. การสร้างเครื่องรางของขลังและกระดุกบรพบุรุษ

การสร้างเครื่องรางของขลังและกระดุกบรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมส่วนตัวและเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ถือว่าเป็นการแสดงความคารวะต่อเครื่องรางและบรพบุรุษ การสร้างจะสร้างด้วยน้ำหอม หากกระดุกบรพบุรุษ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ถูกเก็บไว้ที่วัดก็จะสร้างที่วัด หากเก็บไว้ที่บ้านก็จะสร้างที่บ้าน เช่นเดียวกับการสร้างเครื่องรางของขลัง เพราะความเชื่อที่ว่า เครื่องรางของขลังนั้นมีคุณต่อครอบครัวที่ช่วยคุ้มครองปกป้องภองภัยต่าง ๆ จึงต้องมีการแสดงความกตัญญู อาบสร้างด้วยน้ำหอมและเป็นการทำความสะอาดด้วย (วิเรศ นาโสภ. 2551 : สัมภาษณ์)

ประเพณีชีวิต

ประเพณีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ที่ชาวบ้านนิยมปฏิบัติ คือ

1. การทำบุญบ้าน

การทำบุญบ้านเป็นประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นการปฏิบัติเป็นส่วนบุคคลในครัวเรือน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า วันสงกรานต์เป็นวันรวมญาติที่ลูกหลานที่ไปอยู่ในต่างถิ่นได้กลับมาเยี่ยมเยือนพ่อแม่ และญาติ ๆ ดังนั้นวันสงกรานต์จึงถือเป็นวันรวมญาติผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ จึงมักจะให้มีการทำบุญบ้านเพื่อเป็นการต้อนรับลูกหลาน เป็นการรับขวัญเป็นการทำบุญให้เป็นมงคลต่อชีวิตและเป็นการแสดงความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว วงศ์ตระกูล ขั้นตอนการทำบุญบ้านเริ่มจากการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาฉันภัตตาหารเช้าที่บ้านและมีการสวดมนต์ สวดอวยชัยให้พรและประพรมน้ำพระพุทธรูปเป็นเสร็จพิธี ต่อจากนั้นจะมีการร่วมรับประทานอาหารในหมู่ญาติหรืออาจจะมีแขกหรือเพื่อนบ้านมาร่วมในงานด้วย (ทิวาทิพย์ นาโสภ. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 40 การทำบุญบ้าน

2. การรณรงค์ผู้ใหญ่

การรณรงค์ผู้ใหญ่เป็นการกระทำเพื่อแสดงความเคารพนับถือและแสดงความคารวะ ตลอดจนเป็นการขอพรปีใหม่ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิต การรณรงค์ผู้ใหญ่มักมีการกระทำใน 2 ลักษณะ คือ การทำส่วนรวมและส่วนบุคคล

การรณรงค์ผู้ใหญ่วางส่วนรวม เป็นนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดให้มีขึ้นที่บริเวณสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจจะจัดลักษณะกิ่งราชการ โดยการเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ในแต่ละหมู่บ้านมารวมกัน มีการบายศรีสู่ขวัญ รดน้ำโดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนทั่วไป เสร็จแล้วมีการเลี้ยงอาหารกลางวัน หรือบางปีอาจจะมีการของชำร่วย มอบให้แก่ผู้สูงอายุที่เชิญมา

ส่วนการรณรงค์ผู้ใหญ่อีกแบบหนึ่งคือ การที่ลูกหลานหรือชาวบ้านทั่วไป เตรียมน้ำหอมและอาจจะมีการของขวัญ ของชำร่วยไปกราบไหว้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติผู้ใหญ่หรือผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือตามบ้าน เมื่อผู้น้อยมาเยี่ยมเยียนแสดงความคารวะผู้ใหญ่จะอวยชัยให้พรให้ชีวิตพบแต่ความสุขความเจริญ นับเป็นกุศโลบายในการต่อสายใยสัมพันธ์ และยังเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ ให้มีความรู้สึกอบอุ่น ไม่ว่าห่วยและให้มีความรู้สึกที่ลูกหลานยังไม่ทอดทิ้ง ยังห่วงหาอาวรณ์อยู่เสมอ (สาโรช พึ่งทรัพย์. 2551 : สัมภาษณ์)

3. กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการในประเพณีสงกรานต์ เป็นกิจกรรมที่จัดให้มีความคู่กันกับกิจกรรมการทำบุญทางศาสนา คือ บุญผ้าป่า การทำบุญผ้าป่ามิได้จัดหรือมีขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

กับข้อตกลงของบุคคล หรือคณะกรรมการหลายฝ่ายผนวกกับเหตุการณ์ทางบ้านเมืองและสภาพเศรษฐกิจแต่ละปี หากปีใดมีการจัดทำบุญผ้าป่าแสดงว่าปีนั้นบ้านเมืองสงบเรียบร้อย ประชาชนมีความเป็นอยู่ดี กิจกรรมนันทนาการในงานบุญผ้าป่าหรือบุญประเพณีสงกรานต์มีกิจกรรมเหล่านี้ คือ

3.1 การเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ

ในอดีตเคยมีการจ้างมหรสพในการเฉลิมฉลองงานบุญผ้าป่าด้วยวงหมอลำหมู่วงใหญ่ แต่เกิดปัญหาเรื่องความสิ้นเปลืองในค่าจ้าง คณะหมอลำเพราะเป็นเงินจำนวนมาก ต่อ ๆ มามีการจ้างหมอลำซึ่งก็ดูจะเหมาะสมดี แต่เกิดปัญหาตามมาอีกคือ หมอลำซึ่งกลายเป็นคณะใหญ่ มีทางเครื่องนุ่งห่มน้อย เต็มช่วยวนในจังหวัดล้าเข้าวนตามความครึกครื้นของคนตรี ก่อเกิดปัญหาวัยรุ่นมีเรื่องชกต่อย ฆ่ากัน เขม่นกัน ในขณะที่เต้นกันสนุกสนานหน้าเวที จึงต้องยุติการจ้างหมอลำซึ่ง ระยะเวลาหลัง ๆ มีการจ้างวงดนตรีและคณะรำพื้นถิ่นของชาวจังหวัดมุกดาหารมากขึ้น คือ ลำห้วยดอนตาล ของคณะหม่อมสกุลไทย หรือลำผญาฮ้อย ซึ่งมีหมอลำชาย – หญิง และเครื่องดนตรีน้อยชิ้น ซึ่งไม่ก่อปัญหาว่าวนวายในหมู่วัยรุ่นมากนัก กับระยะเวลาหลัง ๆ มานิยมที่จะจ้างวงดนตรีพื้นเมืองในท้องถิ่นหรือวงดนตรีของโรงเรียนมัธยม ซึ่งมีการพื่อนต่าง ๆ ประกอบ บางครั้งก็จ้างหนังกลางแปลงตัดปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและปัญหาข้อพิพาทของเด็กวัยรุ่น (ไพบุลย์ รูปคม. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 41 วงดนตรีพื้นเมือง

3.2 การละเล่นพื้นเมืองและการประกวดแข่งขัน

การละเล่นพื้นเมืองในประเพณีสงกรานต์ ส่วนมากจะเป็นการฟ้อนรำประกอบวงดนตรีของเด็กนักเรียน วงดนตรีเป็นวงดนตรีพื้นเมือง ซึ่งประกอบด้วย โปงลาง พิณ แคน โหวดและเครื่องให้จังหวะ เช่น กลอง ฉิ่ง ฉาบ บางครั้งหรือบางปีจะมีการจัดขบวนฟ้อนของชาวบ้านเพื่อต้อนรับคณะผ้าป่า หากมีการจัดผ้าป่าสามัคคีที่เป็นงานใหญ่และคาดว่าจะมีแขกต่างถิ่นเข้ามามาก สิ่งที่เป็นปัจจัยหนุนให้การละเล่นพื้นเมืองมีความครึกครื้นหลากหลายยิ่งขึ้น คือ การประกวดแข่งขันกิจกรรมต่าง ๆ ดังเช่น

ภาพประกอบ 42 ฟ้อน (เด็ก)

3.2.1 การประกวดเทพีสงกรานต์

การประกวดเทพีสงกรานต์เป็นงานระดับตำบล คือทุกหมู่บ้านจะส่งสาวงามที่ได้รับคัดเลือกแล้วส่งเข้าประกวด หากปีใดมีการประกวดเทพีสงกรานต์ หมายถึง การประกวดขบวนแห่นางสงกรานต์ด้วย เพราะเทพีที่เข้าประกวดจะมาในขบวนแห่ ดังนั้นจึงมีการประกวดทั้งขบวนแห่และนางสงกรานต์ การประกวดขบวนแห่และเทพีสงกรานต์ ไม่ได้จัดให้มีขึ้นทุกปี แต่จะเว้นระยะห่างประมาณ 3-5 ปี จึงจัดให้มีครั้งหนึ่ง

3.2.2 การประกวดผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี

การประกวดผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะเป็นงานระดับตำบล โดยแต่ละหมู่บ้านจัดผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงเข้าประกวดเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน เช่นเดียวกันกับการจัดการประกวดเทพีสงกรานต์ ก็จะไม่มีการขึ้นในทุกปี ผู้เข้าประกวดทุกคนจะได้รับของขวัญเป็นยาหรืออาหารเสริมสุขภาพ ส่วนผู้ชนะการประกวดจะมีเงินรางวัลมอบให้เป็นบางจำนวนตามความเหมาะสม

ภาพประกอบ 43 ผู้สูงอายุชาวผู้ไทย

3.2.3 การแข่งขันตะเป็บ

การประกวดการตะเป็บเป็นกิจกรรมการประกวดสำหรับผู้สูงอายุเพศชายเท่านั้น ถือเป็นการประลองกำลังว่ายังมีพลังความสามารถ โดยเฉพาะจะโน้มน้ำหนักไปถึงสมรรถภาพทางเพศเป็นสำคัญ การประกวดการตะเป็บจึงเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานมาก ความสามารถในกำลังจะวัดด้วยระยะทางที่เป็บกระเด็นไปจากแรงเตะของแต่ละคน

3.2.4 การประกวดการร้องเพลงและดนตรี

การประกวดการร้องเพลงในประเพณีสงกรานต์ ส่วนมากจะนิยมประกวดการร้องเพลงลูกทุ่ง ในอดีตเป็นการประกวดร้องเพลงโดยไม่มีวงดนตรีบรรเลงประกอบ แต่ปัจจุบันหากมีการจัดประกวดจะมีเสียงดนตรีจากคอมพิวเตอร์บรรเลงประกอบ โดยผู้ประกวดจะแจ้งให้ทางคณะผู้จัดการประกวดทราบล่วงหน้าว่าจะร้องเพลงอะไร เพื่อคณะผู้จัดการจะได้เตรียมดนตรีไว้ให้ นอกจากนั้นอาจจะมีการประกวดการเล่นดนตรีเช่น เป่าแคน ดิดพิณ เป่าโหวด หรือวง

ดนตรีพื้นเมือง รางวัลสำหรับผู้ชนะการประกวดจะมี 5 รางวัล คือ รางวัลที่ 1, 2, 3 และชมเชย อีก 2 รางวัล ในการจัดการประกวดในแต่ละปีจะมีจำนวนเงินรางวัลไม่คงที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการประกวด และงบประมาณที่ได้รับ การจัดสรรมาจากส่วนกรรมการกลางหรือคณะกรรมการจัดผ้าป่าสามัคคี

ภาพประกอบ 44 การเป่าแคน

3.2.5 การประกวดแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน

กีฬาพื้นบ้านที่นิยมจัดแข่งขันมีเช่น

วิ่งกระสอบ

วิ่งกะลา

วิ่งขาโถกถอก

เตะปี่

ชักกะเย่อ

ปิดตาปีโป๊

มวยทะเล

3.2.6 การประกวดการแต่งกายพื้นบ้าน

การประกวดการแต่งกายพื้นบ้าน ตามชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตน เช่น บ้านภู ที่มีประชากรทั้งหมดเป็นชนชาติพันธุ์ผู้ไทย ได้จัดให้มีการประกวดการแต่งกายพื้นเมืองทั้งหญิงและชาย นอกนั้นยังมีการผลิตเสื้อผ้าที่เป็นสินค้าพื้นเมืองไว้จำหน่ายแก่แขกที่มาเที่ยวงานด้วย

ภาพประกอบ 45 การแต่งกายพื้นบ้าน

แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร

1. แนวทางการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

การฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ คือ การปรับปรุง รื้อฟื้นพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบของงานประเพณีสงกรานต์ให้กลับคืนมาปฏิบัติในส่วนของประเพณีที่ลบลือนไปแล้ว และปรับปรุงประเพณีที่ยังคงปฏิบัติอยู่ให้เพิ่มความหลากหลาย ความน่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แนวทางการฟื้นฟูกิจกรรมต่างๆ ในประเพณีสงกรานต์มีดังต่อไปนี้

1.1 การปลุกพระคัม พลุคั้งค่านิยมของคนในท้องถิ่นให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อศาสนา ชุมชนและครอบครัว เช่น

1.1.1 คุณค่าต่อศาสนา กิจกรรมที่ปฏิบัติในประเพณีสงกรานต์ที่เกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อถือเป็นการให้ความเคารพบูชาศาสนาที่ได้เอื้อประโยชน์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวชีวิตจิตใจ และศาสนายังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข สังคมชุมชนจะดำรงอยู่ไม่ได้หากไม่มีศาสนาเป็นแนวทางวิถีชีวิตและแนวทางพฤติกรรม เป็นกรอบควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกของคนในสังคม ที่จะต้องปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมสังคมเพื่อความสงบสุขของสังคม ของชีวิตและครอบครัว

1.1.2 คุณค่าต่อชุมชนและสังคม พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์ ทำให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน ได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถามข่าวทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน และนำไปสู่การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้ยืนยาวต่อไป

1.1.3 คุณค่าต่อครอบครัว วันสงกรานต์ถือได้เป็นวันครอบครัว หรือวันรวมญาติ ซึ่งลูกหลาน ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่นจะได้มาพบปะกัน มาทำบุญร่วมกัน มากราบไหว้แสดงความเคารพนับถือต่อพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนการแสดงความรักต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น การสงฆ์น้ำกระต๊อหรือการทำบุญอุทิศส่วนกุศล เป็นต้น

1.2 การฟื้นฟูพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันและที่เคยมีในอดีตให้กลับมาปฏิบัติอีก หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

ในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ ทั้ง 4 แห่ง ยังคงมีการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณีชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอทุกปี แต่อาจจะทำได้ไม่เต็มที่หรือมีความหลากหลายยิ่งใหญ่เพียงพที่จะเรียกร้อง หรือดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นในส่วนนี้ควรจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพิ่มความหลากหลายทั้งสีสัน ปริมาณผู้คนชาวบ้านที่ร่วมพิธีกรรม กิจกรรมและจัดระเบียบแบบแผนใหม่ให้เป็นงานใหญ่ขึ้น ทุก ๆ พิธีกรรมเริ่มตั้งแต่การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป การทำบุญผ้าป่า การสงฆ์น้ำพระภิกษุสงฆ์ การแห่ดอกไม้ การก่อเจดีย์ทราย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมส่วนรวมที่ผู้มาท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

ส่วนประเพณีชีวิตที่ส่วนมากเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลและครอบครัว แต่กิจกรรมรดน้ำผู้ใหญ่ที่กระทำเป็นส่วนรวมของชุมชนก็จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยสะดวกเช่นกัน ในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่มีการเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ โดยเฉพาะมหรสพพื้นบ้าน การแสดงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านและการประกวดแข่งขันต่าง ๆ จะเป็นส่วนกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มความยิ่งใหญ่หลากหลายแก่นงานประเพณีเป็นอย่างยิ่ง ควรจะได้รับการส่งเสริม

ปรับปรุงและรื้อฟื้นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการเล่นพื้นบ้าน เช่น กีฬาพื้นบ้าน และการประกวด แข่งขัน เป็นต้นว่า การแข่งขันชักคะเย่อ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า การดึงเชือกหรือการดึงครกดึงสาก ซึ่งอาจจะจัดให้เป็นการแข่งขันระหว่างชายกับหญิง วัยหนุ่มสาว วัยเด็ก วัยกลางคน หรือทีมชาวบ้าน กับนักท่องเที่ยว ซึ่งกีฬาพื้นบ้านอื่น ๆ หลายอย่างที่นักท่องเที่ยวสามารถจะเข้าร่วมสนุกได้ เช่น การเดินขาโลกเถก วิ่งกะลา วิ่งกระสอบ ปิดตาตีปี่บ เตะปี่บ เป็นต้น

1.3 การปรับปรุงฟื้นฟูจุดท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง

การปรับปรุงฟื้นฟูจุดเด่น จุดน่าสนใจและจุดท่องเที่ยวอื่น ๆ ในบริเวณหมู่บ้าน หรือรอบนอกใกล้เคียง จะเป็นการเพิ่มจุดท่องเที่ยวให้หลากหลายยิ่งขึ้น เช่น วัดที่มีธรรมชาติสวยงาม มีสิ่งน่าสนใจ เช่น พระพุทธรูปเก่าแก่ โบสถ์โบราณ ถ้า ป่าธรรมชาติหรือวัดป่าที่มีการอนุรักษ์พรรณไม้ สัตว์ป่าหรือสัตว์พื้นบ้าน ภูเขา ลำธาร น้ำตก หรือจุดท่องเที่ยวทางการเกษตร เพราะโดยธรรมชาติของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักมีความประสงค์จะได้รับความเพลิดเพลินกับสิ่งที่เป็นธรรมชาติของท้องถิ่นต่าง ๆ ที่แตกต่างจากถิ่นที่อยู่ของตนเอง เพื่อความแปลกใหม่ ความตื่นเต้น เพื่อการเปรียบเทียบ เพื่อเป็นการศึกษาและเพิ่มประสบการณ์

1.4 การขายสินค้าพื้นเมือง

สินค้าพื้นเมืองที่เป็นฝีมือของชาวบ้านในท้องถิ่น จัดว่าเป็นสินค้าที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่มาท่องเที่ยวพอใจที่จะได้ซื้อหาสิ่งของแปลกตา ไม่ว่าจะเป็นประเภทของกินหรือของใช้ เพื่อนำกลับไปเป็นของฝาก หรือของชำร่วยแก่เพื่อนหรือญาติที่อยู่ทางบ้าน หรือเป็นของใช้ที่ตนเองต้องการ นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังพอใจที่จะได้ดู ได้ชมแหล่งผลิตสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ เช่น การเยี่ยมชมแหล่งผลิตผ้าฝ้าย ผ้าไหม แหล่งผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น ที่บ้านภู ตำบลบ้านเป่า ที่เป็นพื้นที่ในการศึกษา ซึ่งปัจจุบันได้จัดให้มีสินค้าหลายอย่างเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ไว้จำหน่ายแก่ผู้มาท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ และเป็นการเย็บปักด้วยมือของกลุ่มแม่บ้านทั้งสิ้น นับว่าสินค้าประเภท “Hand made” จะเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวกว่าสินค้าที่นำมาจากรองานหรือแหล่งอื่น

ภาพประกอบ 46 การขายสินค้าพื้นเมือง

2. แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีแนวทางในการจัดการในเรื่องต่อไปนี้

2.1 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่กิจกรรม รายละเอียดต่าง ๆ ของประเพณีสงกรานต์เป็นเรื่องจำเป็นในการพัฒนา โดยเฉพาะการที่จะนำการท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ปัจจุบันเทคนิคการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนต่างท้องถิ่นสามารถรับข่าวสารได้โดยทั่วถึงกัน การประชาสัมพันธ์อาจจะเป็นการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น

2.1.1 จัดทำจุลสารหรือแผ่นพับแนะนำพื้นที่และกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์

2.1.2 การเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียงชุมชน

2.1.3 การออกเผยแพร่ทางโทรทัศน์

2.1.4 การทำเว็บไซต์

2.1.5 การติดป้ายโฆษณาตามสถานที่หรือชุมชน

2.2 การจัดเตรียมความพร้อมขององค์ประกอบในการดำเนินงาน

การจัดเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน การจัดประเพณีสงกรานต์เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวชุมชน มีส่วนที่จะต้องเตรียมพร้อมใน 3 ส่วน คือ การจัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมสถานที่และจัดเตรียมกิจกรรม

ด้านบุคลากร ในอันดับแรกจะต้องมีการจัดหาบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะได้แก่ นายก อบต. หรือกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่มีตำแหน่งในการปกครองชุมชน หลังจากนั้นจะต้องมีการดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้ คือ

1. จัดการประชุมวางแผนการดำเนินงาน
 2. จัดวางตัวบุคลากรผู้รับผิดชอบในกิจกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น
 3. บุคลากรผู้รับผิดชอบพิธีกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ชักซ้อมทำความเข้าใจ
- ภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ชัดเจน
4. จัดสรรหรือจัดหางบประมาณและประมาณการในการใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอ

ด้านการจัดเตรียมสถานที่ จะต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมในส่วนต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ระบุและจัดเตรียมสถานที่ในแต่ละกิจกรรมให้พร้อม
2. จัดบริการความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้าน หรือสถานที่จัดกิจกรรม
3. จัดเตรียมที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย
4. จัดเตรียมห้องน้ำ ห้องส้วมเพื่อให้บริการที่เพียงพอและสะอาด ถูก

สุขลักษณะ

5. จัดเตรียมที่ขายสินค้า ขายอาหาร เครื่องดื่มที่สะอาดสะอาดและถูก

สุขลักษณะ

ด้านการจัดเตรียมกิจกรรม จะต้องมีการจัดเตรียมขึ้นตอนกิจกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอน ตามลำดับก่อนหลังเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติจริง ตลอดจนการจัดเตรียมรางวัลและกรรมการผู้ตัดสินการแข่งขันกิจกรรมต่าง ๆ ให้พร้อม

2.3 ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น

กิจกรรมสงกรานต์

ร่วมคิด

ร่วมตัดสินใจ

ร่วมทำ

ภารกิจจำเป็นและสำคัญของผู้นำชุมชน คือ การที่จะต้องรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนัก และเห็นความสำคัญของการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ในความเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวของชุมชน และโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในการให้ความร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงและนำผลประโยชน์สู่ชุมชน นอกจากบุคลากรผู้มีหน้าที่ในกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ชาวบ้านทั่วไปสามารถประกอบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเด่น ความหลากหลายแก่งานประเพณีสงกรานต์ได้ด้วยกิจกรรมดังนี้ เช่น

2.3.1 การมีธัชยาศิษย์ไมตรีอันดีต่อแขกหรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน มีการทักทาย ปราศด้วยความเป็นมิตร

2.3.2 มีความร่วมใจสรรหาหรือผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นออกจำหน่าย

2.3.3 รักษาสภาพบ้านเรือน บริเวณและถนนหนทางให้สะอาด ปราศจากสิ่งปฏิกูลที่น่ารังเกียจ

2.3.4 พร้อมใจกันแต่งกายด้วยเสื้อผ้าพื้นเมือง ทั้งหญิงและชาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การแต่งกายชุดเสื้อผ้าพื้นเมืองนี้ นับเป็นจุดเด่นที่สุดของการให้ความร่วมมือของชาวบ้าน เพราะปัจจุบันการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง จะหาได้ยาก และเมื่อทุกคนพร้อมใจกันแต่งจะดูสวยงาม ละลานตา น่าดูน่าชมเป็นอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น ชาวเขาเผ่าม้งบ้านแจ๊กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จะพร้อมใจกันแต่งชุดชาวเขาทั้งหญิง ชาย เด็กและผู้ใหญ่ ในวันปีใหม่ของม้ง ระหว่างวันที่ 1-9 เดือนธันวาคม ของทุกปี ซึ่งปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมกิจกรรม มาดูการแต่งตัวของชาวเขากันอย่างล้นหลาม เช่นเดียวกันหากหมู่บ้านพื้นที่ที่ศึกษาในจังหวัดมุกดาหารพร้อมใจกันแต่งตัวตามประเพณีพื้นบ้านของตน จะเป็นการเพิ่มความยิ่งใหญ่แก่งานประเพณีสงกรานต์อย่างยิ่ง เช่น บ้านภู ซึ่งประชาชนเป็นเชื้อสายชาวผู้ไทยทั้งหมด หากทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดผู้ไทยจะทำให้เกิดความยิ่งใหญ่ตระการตาแก่ผู้พบเห็น หรือผู้มาท่องเที่ยวไม่แพ้ชาวม้งที่เดียว (เถินมา ออจวิชัย. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 47 การแต่งกายพื้นเมือง ชาย หญิง

ภาพประกอบ 48 ขบวนสาวผู้ไทย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกต สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากชุมชนจำนวน 4 หมู่บ้านใน 4 อำเภอ คือ 1) บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ 2) บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองฯ 3) บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม และ 4) บ้านภู ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2550 เป็นต้นไป ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์ของจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

สรุปผล

1. ความเป็นมาและพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์
 - 1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการ
ชาวจังหวัดมุกดาหารและประชาชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีสงกรานต์ตามแบบแผนที่เคยปฏิบัติมาแต่ครั้งอดีต โดยถือเอาวันที่ 13, 14 และ 15 เดือนเมษายนของทุก ๆ ปี เป็นวันสำคัญ เป็นวันที่ประกอบพิธีกรรมตามฮีตสิบสอง โดยมีการใช้น้ำ

เป็นปัจจัยหลักในการประกอบพิธีกรรม วันสงกรานต์ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในสมัยโบราณ และถือเป็นวันสำคัญของครอบครัวที่สมาชิกทุกคนที่แยกย้ายไปทำงานหรือไปตั้งหลักฐานต่างถิ่น จะถือโอกาสในวันสงกรานต์กลับบ้านยังภูมิลำเนา เพื่อแสดงความคารวะต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ หรือเพื่อพบปะญาติพี่น้องที่ห่างหายกันไปนาน นับว่าวันสงกรานต์เป็นวันรวมญาติ และได้มีการร่วมทำบุญ สรงสรีระศพ ปะแป้งสาดสอยให้มันคงอยู่เสมอ

น้ำที่ใช้เป็นปัจจัยประกอบสำคัญในประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นน้ำที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นน้ำที่พุ่งแต่งจากเครื่องหอม นานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นน้ำที่ใช้สรงพระพุทธรูป สรงพระ สรงผู้เฒ่า ผู้แก่หรือรดให้กับคนทั่วไป ถือว่าเป็นน้ำที่มีค่า มีความหมายแห่งความคารวะ ความเคารพนับถือ และความเป็นมิตร แต่ในปัจจุบันการใช้น้ำในประเพณีสงกรานต์มีความหมาย ผิดเพี้ยนไปในกลุ่มเด็กและเยาวชนเพราะพวกเขาจะรู้เพียงแต่ว่าเป็นประเพณีแห่งการเล่นสนุกกับน้ำ เท่านั้น และไม่รู้ถึงความหมายอันลึกซึ้งของน้ำตามประเพณีอันดั้งเดิมเลย ดังนั้นจึงมีการเล่นน้ำกันอย่างสนุกในทุกรูปแบบโดยไม่คำนึงถึงลักษณะของน้ำที่ใช้ซึ่งอาจจะเป็นน้ำสกปรกโสโครกเจือปนกับสารอันตรายหรือเชื้อโรคต่าง ๆ การเล่นสาดน้ำไม่ใช่การเล่นตามประเพณีแต่เป็นการเล่นตามอารมณ์คึกคะนอง จึงเป็นการก่อให้เกิดปัญหาแก่บ้านเมือง ครอบครัวและการสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมากในแต่ละปี สมควรที่ผู้ปกครองครอบครัวและผู้ปกครองชุมชนจะได้ตระหนักและปลูกฝังทัศนคติความเข้าใจต่อประเพณีสงกรานต์ ให้เยาวชนได้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.2 ประเพณีปฏิบัติ พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์

ประเพณีปฏิบัติ พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์จากพื้นที่ที่ทำการศึกษารวมได้มี 3 ลักษณะคือ

1.2.1 พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ

1.2.2 ประเพณีชีวิต

1.2.3 กิจกรรมนันทนาการ

1.2.1 พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ

ประชาชนมีความเชื่อในการทำบุญกับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) การทำบุญผ้าป่า มีความเชื่อว่าการทำบุญผ้าป่าจะเป็นการได้กุศล ได้บำรุงพระศาสนาหรือบำรุงปฏิสังขรณ์สาธารณสถาน เป็นการร่วมมือร่วมใจแสดงออกซึ่งความสามัคคี เพราะส่วนมากการทำบุญผ้าป่าในประเพณีสงกรานต์จะเป็นบุญผ้าป่าสามัคคี โดยการที่บุคคลหลาย ๆ คนร่วมกันเสียดสละทรัพย์ตามกำลังศรัทธาแล้วนำมารวมกันเพื่อนำทอดถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อทำประโยชน์ต่อศาสนสถานต่อไป ลูกหลาน ญาติพี่น้องที่จากไปอยู่ที่อื่นมักจะนิยมร่วมมือร่วมใจกัน

ทำบุญผ้าป่าสามัคคี เพื่อทะนุบำรุงศาสนาหรือสาธารณสถาน เช่น โรงเรียนในถิ่นบ้านเกิดของตนเอง

2) การสงฆ์พระพุทธรูป

พิธีกรรมการสงฆ์พระพุทธรูป มีความเชื่อว่าเป็นการถวายสักการะองค์พระศาสดา และเพื่อทำการทำความสะอาดองค์พระให้สดใสมิมีหมองเปราะเปื้อนฝุ่นละออง น้ำที่ถวายเป็นการสงฆ์จึงเป็นน้ำหอมที่บรรจุปรุงแต่งด้วยเครื่องหอมจากสมุนไพร เช่น ว่านหอมชนิดต่างๆ การสงฆ์พระจะเริ่มขึ้นในวันที่ 13 จนถึงวันที่ 15 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันสงกรานต์ตามประเพณี

3) การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์

การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์ เป็นการแสดงความคารวะ ความเลื่อมใสศรัทธาในจริยวัตรและเปรียบเสมือนการให้กำลังใจในภาระหน้าที่ การสืบทอดพระศาสนา การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์ จะสงฆ์ผ่านรางไม้ที่เจาะรูไว้ตอนท้ายเพื่อให้ น้ำหอมไหลตกลงไปยังพระภิกษุที่นั่งรอรับน้ำอยู่ในชุ่มที่ทำที่กำบังไว้ เพื่อความเหมาะสม การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์จะทำหลังจากที่สงฆ์พระพุทธรูปเสร็จแล้วซึ่งจะเลือกทำในวันใดก็ได้ ภายในวันที่ 13 – 15 เมษายน

4) การแห่ดอกไม้

การแห่ดอกไม้ คือ การที่ชาวบ้านรวมตัวนัดหมายกันออกไปเก็บดอกไม้ป่าที่อยู่ตามละแวกเรือกสวนไร่นา หรือป่าละเมาะที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน เพื่อนำมาบูชาพระพุทธรูป การเก็บดอกไม้จะทำในวันที่ 13 เมษายน ก่อนจะมีพิธีสงฆ์พระพุทธรูป และเพื่อเป็นการเพิ่มความสนุกสนานและความศักดิ์สิทธิ์แก่พิธีกรรม จึงมีการนำเครื่องดนตรี เช่น กลองยาว ซอ ออกไปด้วยและตอนขากลับเข้าหมู่บ้านจึงมีการแห่และบรรเลงเครื่องดนตรีและเพื่อเป็นสัญญาณให้ชาวบ้านทราบว่าพิธีกรรมการสงฆ์พระกำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว

5) การบายศรีพระภิกษุสามเณร

การบายศรีบางครั้งเรียกว่า “การบายศรีสู่ขวัญ” การบายศรีสู่ขวัญพระภิกษุสามเณรมีจุดประสงค์เพื่อถวายความคารวะและให้กำลังใจ เพื่อจะได้สืบทอดพระศาสนาได้นาน ๆ ต่อไป ส่วนมากจะทำหลังจากพระภิกษุสามเณรในวันฉันภัตตาหารเช้าเสร็จแล้วในวันที่ 15 เมษายน ในพิธีจะมีขันหรือพานบายศรีซึ่งบรรจุด้วยเครื่องบายศรี และของกินหลายชนิดพร้อมด้วยมงคล พระภิกษุสามเณรจะนั่งรายรอบพานบายศรี แล้วหมอสวดมนต์จะนำกล่าวคาถาและสวดมนต์จบแล้วชาวบ้าน ญาติโยมจะผูกข้อมือด้วยด้ายมงคลถือว่าจบพิธี

6) การก่อเจดีย์ทราย

การก่อเจดีย์ทรายหรือก่อประทาย คือ การนำทรายเข้าวัดโดยผ่านพิธีกรรม เพราะถือว่าคนที่เข้าออกวัดอยู่เป็นประจำได้ทำบาปด้วยการนำทรายหรือดินออกจากวัดไป

วันละนิดละหน่อย ทำให้คืนหรือทรายในวัดค่อย ๆ บกพร่องไป ดังนั้นการก่อเจดีย์ทรายในวัดจึงเป็นการไถ่บาปและนำทรายกลับมาคืนให้แก่วัด การก่อเจดีย์ทรายจะทำก่อนการสงฆ์พระพุทธรูปในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเมษายน ซึ่งอาจจะตรงกับวันใดวันหนึ่งของวันสงกรานต์ ทรายที่นำเข้ามาในวัดนำมาก่อเป็นรูปเจดีย์ มีการประดับสวยงามแล้วจึงมีพิธีสวดมนต์ ทำบุญพร้อม ๆ กับการสวดก่อนสงฆ์พระพุทธรูป

7) การปล่อยสัตว์

การปล่อยสัตว์ถือเป็นการทำบุญทำทาน เป็นการให้ชีวิตแก่สัตว์ โดยเฉพาะกับสัตว์ที่กำลังจะถูกนำไปฆ่า เช่น ชีวชีวิตวัว ควาย หมู จากโรงฆ่าสัตว์ หรือ ชีวปลา ปู หอย เต่า กบ นก หรือสัตว์อื่น ๆ ที่กำลังจะถูกขายและถูกซื้อไปเป็นอาหาร โบราณเชื่อว่าจะได้บุญมากและถือว่าการปล่อยสัตว์เป็นการต่ออายุให้แก่ตนเองด้วย ความจริงแล้วการปล่อยสัตว์นี้สามารถกระทำได้ตลอดเวลาไม่เฉพาะเจาะจงว่าจะทำได้เฉพาะในวันสงกรานต์เท่านั้น

8) การสงฆ์เครื่องรางของขลังและกระดุกบรพบุรุษ

การสงฆ์เครื่องรางของขลังและกระดุก บรพบุรุษเป็นความเชื่อส่วนบุคคล เป็นการกระทำเพื่อแสดงความเคารพบูชาบุญคุณที่เครื่องรางของขลังและดวงวิญญาณบรพบุรุษที่ได้ปกป้องคุ้มครองผองภัยแก่ตนเองและครอบครัว

1.2.2 ประเพณีชีวิต

ประเพณีชีวิตที่นิยมประกอบในวันสงกรานต์มี

1) การทำบุญบ้าน

การทำบุญบ้านคือ การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาฉันอาหารที่บ้าน มีการสวดมนต์และประพรมน้ำมนต์ อาจจะทำตอนเช้าหรือตอนกลางวัน วันสงกรานต์เป็นวันรวมญาติ ดังนั้นผู้เป็นพ่อแม่เห็นว่าลูก ๆ หลาน ๆ มารวมกันก็มีความคิดอยากจะทำให้มีการทำบุญร่วมกัน เป็นเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและอำนวยความสะดวกให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุข

2) การรดน้ำผู้ใหญ่

การรดน้ำผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ คนเฒ่าคนแก่ ในหมู่บ้านหรือญาติผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพนับถือและให้กำลังใจให้มีอายุยืนยาวได้อยู่กับลูกหลานต่อไปนาน ๆ การรดน้ำผู้ใหญ่ทำได้ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนตัว ส่วนรวมอาจจะจัดทำโดยผู้ปกครองชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ ส่วนการทำบุญส่วนบุคคลนั้นก็สุดแล้วแต่ว่าใครจะรดน้ำหรือขอพรจากใคร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว วงศ์ตระกูลหรือผู้ที่เคารพนับถืออื่น ๆ

1.2.3 กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการในประเพณีสงกรานต์ มีดังนี้

1) การเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ

การเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ อาจจะเป็นการฉลองบุญผ้าป่าสามัคคี หรือเฉลิมฉลองงานประเพณีสงกรานต์เท่านั้น เพราะการจัดผ้าป่าสามัคคีไม่ได้มีทุกปี แต่การเฉลิมฉลองก็มักจะมียู่ทุกปี ในอดีตนิยมที่จะว่าจ้างคณะหมอลำหมู่ หมอลำซิ่งหรือวงดนตรีวงใหญ่มาเฉลิมฉลอง แต่เกิดมีปัญหาเรื่องการก่อความวุ่นวาย และเกิดการฆ่าฟันกันถึงชีวิตในหมู่คนเมาและวัยรุ่น ต่างกลุ่ม ต่างหมู่บ้าน ในปัจจุบันจึงมักจะมีการเฉลิมฉลองกันด้วยวงดนตรีวงเล็กๆ หรือวงดนตรีพื้นบ้าน หรือแม้กระทั่งหนังกลางแปลงซึ่งเป็นการลดปัญหาการทะเลาะวิวาท

2) การละเล่นพื้นเมือง และการประกวดแข่งขัน

การละเล่นพื้นเมือง มีทั้งการแสดงดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำของคณะดนตรีพื้นเมืองในท้องถิ่น หรือวงดนตรีพื้นเมืองของโรงเรียนท้องถิ่น นอกจากนั้นยังมีการประกวดแข่งขันการละเล่นพื้นเมือง และกีฬาพื้นเมืองหลายประเภท เช่น การประกวดเทพีสงกรานต์ การประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี การประกวดการแต่งกายพื้นบ้าน การประกวดวงดนตรีพื้นเมือง การแข่งขันการร้องเพลง การแข่งขันตะป๊อ การแข่งขันวิ่งกระสอบ การแข่งขันวิ่งกะลา การแข่งขันวิ่งขาโลกแตก การแข่งขันชักคะเย่อ การแข่งขันปิดตาตีป๊อ และการแข่งขันมวยทะเล

2. แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยประชาชนมีส่วนร่วมมี 2 แนวทาง คือ แนวทางการฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนา

2.1 แนวทางการฟื้นฟู

แนวทางการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีแนวทางจัดทำได้ดังนี้คือ

2.1.1 การปลุกกระดม ปลุกฝังค่านิยมของคนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าของประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อศาสนา ชุมชนและครอบครัวที่ทำให้ประชาชนให้ความเคารพเชื่อถือ และปฏิบัติตามครรลองของศาสนาเพื่อประโยชน์ทางด้านจิตใจ ความสงบของสังคม และมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในกิจกรรมทางศาสนา ทางพิธีกรรมชีวิตตลอดจนความมั่นคงของสังคมและครอบครัว

2.1.2 การฟื้นฟูพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีในประเพณีสงกรานต์ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และในอดีตให้กลับมาปฏิบัติอีกครั้งหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีปฏิบัติในประเพณีสงกรานต์ในด้านศาสนาและความเชื่อ เช่น การทำบุญผ้าป่า การสงฆ์พระพุทธรูป การสงฆ์พระภิกษุสงฆ์ การแห่ดอกไม้ การก่อเจดีย์ทราย ทางด้านประเพณีชีวิต เช่น การทำบุญบ้าน การสงฆ์ผู้สูงอายุ การสงฆ์เครื่องรางของขลัง ส่วนกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งมีการเฉลิมฉลองด้วยมหรสพ การแสดงพื้นบ้าน การละเล่น

พื้นบ้าน และการประกวดแข่งขันต่างๆ ที่มีและปฏิบัติตามปกติ แต่บางสิ่งบางอย่างหรือบางกิจกรรม อาจจะเป็นการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องตามประเพณีหรือเพื่อให้คล้ายตามที่เคยปฏิบัติมาก่อนเท่านั้น โดยไม่ได้เน้นถึงจุดเด่นหรือพิธีรีตอง และความหลากหลาย เพราะมิได้มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวหรือปลุกเร้าความสนใจแก่คนนอกชุมชน ดังนั้นหากจะจัดกิจกรรมเหล่านี้เพื่อเป็น จุดขาย จุดสนใจในการท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงกิจกรรมทุกอย่างให้มีความยิ่งใหญ่ มีขั้นตอนมีการจัดการที่ดีโดยความร่วมมือของประชาชนในชุมชน

2.1.3 การปรับปรุงฟื้นฟูจุดท่องเที่ยวและจุดนำสนใจในพื้นที่และบริเวณ ใกล้เคียงที่มีอยู่แล้วให้มีความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เพื่อเพิ่มความ หลากหลายและประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยวในประเพณีสงกรานต์ แหล่งท่องเที่ยวและแหล่ง นำสนใจได้แก่ วัดเก่าแก่ และวัดที่มีโบราณวัตถุ โบราณสถาน ถ้ำ ป่าธรรมชาติ น้ำตก แหล่งการ อนุรักษ์พรรณไม้ป่าหรือแหล่งเกษตรกรรมและแหล่งผลิตสินค้าพื้นบ้าน เป็นต้น

2.1.4 การขายสินค้าพื้นเมือง

สินค้าพื้นเมือง เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจที่จะได้ซื้อหาเพื่อนำกลับไป เป็นของฝาก ของชำร่วยแก่ญาติ เพื่อนฝูง และคนอื่น ๆ เพราะสินค้าพื้นเมืองในแต่ละท้องถิ่นจะไม่ เหมือนกัน และไม่สามารถหาซื้อได้ในท้องตลาดทั่วไป ดังนั้นสินค้าพื้นเมืองจึงนับเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูด ใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามายังพื้นที่ได้เป็นอย่างดี จึงควรมีการปรับปรุงและผลิตสินค้าพื้นเมืองที่มี คุณภาพ มีขนาดพอเหมาะในการพกพา มีความสะดวก และราคาเหมาะสมไม่สูง หรือเป็นราคา ที่ยุติธรรมเพื่อความร่ำรวยเพียงอย่างเดียว

2.2 แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยว มีแนวทางการจัดการได้ ในเรื่องดังต่อไปนี้คือ

2.2.1 การประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้นในงาน ประเพณีสงกรานต์ โดยการจัดทำจุลสาร การเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์ การทำเว็บไซต์และการจัด ป้ายโฆษณาในที่ชุมชน

2.2.2 การเตรียมพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการงานประเพณีสงกรานต์ เช่น การจัดเตรียมบุคลากร ซึ่งจะมีการประชุมวางแผนดำเนินงาน มีการจัดผู้รับผิดชอบกิจกรรมและ การจัดการงบประมาณ การจัดเตรียมสถานที่ เช่น สถานที่จัดงานประเพณีการจัดการความสะดวก ในการเดินทาง ที่จอดรถที่สะดวกปลอดภัย ห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกละสุขลักษณะและจัดเตรียมที่ขาย อาหาร ขายสินค้าพื้นเมือง และในด้านการจัดเตรียมพร้อมในกิจกรรมประเพณีที่จะมีขึ้น ซึ่งจะต้องมี การจัดมอบหมายบุคลากรผู้รับผิดชอบ และลำดับขั้นตอนของกิจกรรมแต่ละอย่างให้ปฏิบัติได้สะดวก ไม่ซับซ้อน

2.2.3 ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น

ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมในงานประเพณีสงกรานต์ ประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นมีภารกิจใน 2 ส่วน คือ ส่วนผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้น และส่วนประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีหน้าที่มอบหมายให้รับผิดชอบในกิจกรรม ดังนั้นประชาชนทั่วไปส่วนนี้จึงเป็นประชาชนจำนวนมากที่จะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมให้กิจกรรมของชุมชนประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ สร้างความสนใจ และดึงดูดใจให้ประชาชนนอกพื้นที่เข้ามาชมชุมชนให้ได้มากที่สุด ภารกิจที่จะทำได้มี เช่น การมีอภยาศัยไมตรีอันดีต่อแขกที่เข้ามาในชุมชน มีการร่วมมือผลิตสินค้าพื้นเมืองออกจำหน่าย การรักษาความสะอาดของบ้านเรือน บริเวณและถนนหนทางให้ความสะอาดสวยงาม และพร้อมใจกันแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดพื้นเมืองตลอดระยะเวลาในการจัดงานประเพณีสงกรานต์

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร มีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้คือ

1. แนวทางการฟื้นฟูประเพณีสงกรานต์โดยมีส่วนร่วมของชุมชน

ประชาชนในชุมชนถือเป็นแกนกลางในการที่จะฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีสิ่งเหล่านี้เป็นมรดกของชุมชน คนในชุมชนเป็นเจ้าของ ดังนั้นคนในชุมชนจึงจะต้องเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของประเพณีต่าง ๆ ของตนเองก่อนที่จะให้คนอื่นภายนอกมาบ่งชี้หรือนำทาง บุคคลสำคัญที่จะนำทางในชุมชน คือ ผู้นำหมู่บ้านชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำทางธรรมชาติ จะต้องมีการปลุกกระดม ปลุกฝังความรักท้องถิ่น รักวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านเกิดความตระหนักแล้วย่อมเป็นการง่ายที่จะทำการรื้อฟื้น ปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเพื่อการตอบสนองต่อการท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชน ไม่เฉพาะแต่วัฒนธรรมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาเท่านั้น ส่วนที่เป็นจุดสนใจและจุดท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงจะต้องได้รับการอนุรักษ์ ปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อรองรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยวที่จะพอใจเสาะแสวงหาความสวยงามและสิ่งแปลกใหม่ข้างเคียงกับการเที่ยวชมงานศิลปวัฒนธรรม นอกเหนือจากนั้นสินค้าที่เป็นของที่ทำจากฝีมือแรงงานชาวบ้าน เป็นสิ่งที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้ท่องเที่ยวให้ได้นำติดมือกลับไปเป็นของที่ระลึก

กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการปลูกระดม ปลูกรักษาพันธุ์ การฟื้นฟู ปรับปรุงศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือการเสริมการ ท่องเที่ยวด้วยการผลิตและจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว ในชุมชนไม่สามารถจะประสบผลสำเร็จได้ หากประชาชนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้นเพื่อ ความสำเร็จในเป้าหมายที่จะนำชุมชนสู่การท่องเที่ยวประชาชนในชุมชนจึงจะต้องตระหนักและให้ ความร่วมมือร่วมใจรับผิดชอบต่อการกระทำที่ของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีโครงสร้างและ หน้าที่ของ เรดคลิฟ บราวน์ (Redcliffe Brown) ที่ให้แนวคิดที่สังคมเปรียบเสมือนอวัยวะส่วน ต่างๆ ของร่างกายจะต้องมีการทำงานสอดคล้องประสานสัมพันธ์กันทุกส่วนชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ เช่นเดียวกับระบบสังคม ซึ่งมีระบบครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง ที่ทุกคนมีหน้าที่ รับผิดชอบจึงจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบ สอดคล้องกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมของ สัมพันธ์ เตชะอริท (2531 : 63) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่า การพึ่งตนเองของชาวบ้านจำเป็น จะต้องมีการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เน้นการ พึ่งตนเองเป็นหลักมากกว่าการพึ่งพาจากภายนอก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มานิตย์ มณีธรรม (2544 : 89-96) ที่ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF ที่บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางกายภาพ สังคมของบ้านจะคือเอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ มีภูมิประเทศ มีประเพณีพิธีกรรมและ ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นเสน่ห์ต่อการท่องเที่ยว แต่มีจุดบกพร่องที่ควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงคือ การแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยควรจะให้มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนหันกลับมาอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การเล่นดนตรี การเต้นรำ การแต่งกาย พัฒนาคุณภาพของสถานที่ ตลอดจนการจัดให้มีสินค้าเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุณีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (2544 : 41) ที่ได้วิจัยการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโลกโถ่ง ตำบล กุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า บ้านโลกโถ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ มีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานในพื้นที่ให้ การสนับสนุน เช่น โรงเรียนบ้านโลกโถ่ง อบต. กุดหว้า พัฒนาชุมชน สาธารณสุข กรมป่าไม้ ประชาสัมพันธ์จังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจใน ระดับหนึ่ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544 : 24) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการพัฒนา แบบยั่งยืน และวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การส่งเสริมชุมชนให้รู้จักคิดวางแผน ทบทวน ไตร่ตรอง แก้ปัญหา มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ

มีการรื้อฟื้น ผลิตซ้ำ และเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิม ตลอดจนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ สร้างความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้เกิดผลประโยชน์แก่ชาวบ้านและให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าด้วย และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดารุณี บุญธรรม (2547 : 34) ที่ได้วิจัยการจัดการนิเวศเชิงท่องเที่ยวและวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ – ลานก้วย จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำคะ-ลานก้วย มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม มีทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกหลายอย่าง เช่น ถ้ำน้ำตก สวนสมุนไพร มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน การประดิษฐ์ศิลปะด้านต่าง ๆ มีการจัดการด้านการบริหาร การท่องเที่ยวและมีกระบวนการสร้างโอกาสให้กลุ่มชนทุกชั้นในสังคมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน อันจะนำชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์เพื่อการท่องเที่ยว มีแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีให้แก่คนภายนอกชุมชนได้รับทราบ และนอกจากนั้นภายในชุมชนเองก็จะต้องมีการเตรียมพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยว โดยการบริหารจัดการที่ดี โดยประชาชนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของสถานที่ เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อและเป็นปัจจัยเสริมต่อการท่องเที่ยว ชุมชนจะต้องเตรียมความพร้อมในด้านบุคคลที่จะมีหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมทุกกิจกรรมที่จะจัดให้มีขึ้น นอกนั้นจะต้องมีการเตรียมพร้อมในส่วนองค์ประกอบของประเพณี วัฒนธรรมและกิจกรรมเสริมให้สามารถเรียกร้อง ดึงดูดความสนใจแก่บุคคลภายนอก หรือนักท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ที่ผู้ที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น มีความสนใจที่จะมาศึกษาหาความรู้ หาประสบการณ์ หาความแปลกใหม่ หาความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม และธรรมชาติ รวมถึงการสืบค้นและเสาะหา ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เพื่อประดับความรู้หรือเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ตลอดจนสภาพทางกายภาพของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งบางครั้งการบันทึกในการท่องเที่ยวได้กลายเป็นความรู้เป็นหลักฐานทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่สำคัญได้ สอดคล้องกับแนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ซึ่ง เรดคิลฟ์ บราวน์ (Redciffe Brown) และมาลินอฟสกี (Malinowski) มีความเห็นพ้องกันว่า สังคมจะดำรงอยู่ด้วยหลักการของความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันของระบบต่างๆ เช่น ระบบครอบครัว การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนาและความเกี่ยวพัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน เป็นสภาพธรรมชาติ กลมกลืน และปรองดอง เพราะสถาบันต่างๆ นี้ทำหน้าที่ของตนเอง ทำให้เกิดการขัดความขัดแย้งและรักษาสมดุลในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Alastair (1982 : 18) ซึ่งกล่าวว่า การที่คนมามีส่วนร่วมกันจะต้องมีความสนใจ

มีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในทางเศรษฐศาสตร์ สังคมและการเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกัน ตัดสินใจ ชี้ชัดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ หาวิธีแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติและทำการประเมินผล

การมีส่วนร่วมคือ การให้ชุมชนในท้องถิ่นผู้ใช้ประโยชน์จากงานนั้นได้เข้าร่วมทำร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ควรจะได้รับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการย่อมหมายถึงการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และรวมถึงการร่วมรับผลประโยชน์อันอาจจะพึงมีด้วย หากโครงการหรือกิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ย่อมจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในสถานที่นั้น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ ประเวศ วะสี (ศรีชัยเลิศลักษณ์มงคล, 2540 : 12 ; อ้างอิงมาจาก ประเวศ วะสี, 2539 : 45) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี และเข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้คุณภาพการพัฒนาเกิดขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค (2547 : 61) ที่ได้วิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า นอกจากชุมชนจะได้ค้นพบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับวิถีชีวิตและประเพณีแล้ว ยังได้รูปแบบการบริหารจัดการ จัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งมีแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ เกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนด ทำให้เกิดจุดเด่นแก่เอกลักษณ์ชุมชน และเสริมสร้างรายได้ เศรษฐกิจ ชุมชนและชาติโดยรวม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กนิษฐา อู่ยถาวร (2545 : 21) ที่วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สาขาหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านมีศักยภาพ และมีความพร้อมที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่นได้ ชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นของชุมชน และมีวิธีการบริหารจัดการในลักษณะของชมรม “ชุมชนคนรักป่า หนองแม่นา – ทานตะวัน” โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่หนองแม่นา – ทานตะวัน ร่วมกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดารุณี บุญธรรม (2547 : 34) ที่ได้วิจัยการจัดการนิเวศการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้งบ้านน้ำค้อ – ลานก้วย ผลการวิจัยพบว่านอกจากชาวม้งมีศักยภาพในการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีการจัดการบริหารในรูปคณะกรรมการ มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีแผนการเตรียมพร้อมชุมชน มีแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์

และแผนประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญคือ การได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและเป็นการสร้างโอกาสให้แก่กลุ่มคนในสังคมทุกชั้นวัย ตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของ ชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารนี้ มีข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ที่หน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้หลายหน่วยงานและองค์กร ดังนี้

1.1 องค์กรบริหารส่วนตำบล ควรจะศึกษาข้อค้นพบเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในส่วนพื้นที่ตำบลที่รับผิดชอบ

1.2 หมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านที่มีแนวความคิดในการจัดการหมู่บ้านให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว ทางนิเวศวัฒนธรรมควรจะได้้นำข้อคิดและข้อค้นพบไปปรับปรุงพัฒนาหมู่บ้านให้ สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

1.3 โรงเรียนระดับต่าง ๆ ในชุมชน ควรตระหนักถึงความสำคัญของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบทอดไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.4 สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ควรมีการสำรวจและอนุรักษ์ ฟื้นฟู แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปมีดังนี้คือ

2.1 ศึกษาและบันทึกรายละเอียดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทุกหมู่บ้านในตำบล และเก็บรวบรวมไว้เป็นข้อมูลระดับตำบล ระดับหมู่บ้านและควรจะนำเข้าสู่โรงเรียนเพื่อเยาวชนของ หมู่บ้านท้องถิ่นได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาของตนเอง

2.2 ศึกษารายละเอียดของขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น
ผนวกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

2.3 มีกระบวนการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับ
หมู่บ้าน เพื่อสร้างความตระหนักถึงประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนิษฐา อุ่ยถาวร และคณะ. โครงการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สาขาหนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค, 2545.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.
- กรมศิลปากร. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถัมภ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- กระทรวงมหาดไทย. จังหวัดมุกดาหาร. มุกดาหาร : ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร, 2529.
- กองกำกับตำรวจภูธรมุกดาหาร. การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเทศกาลสงกรานต์ พ.ศ. 2550. มุกดาหาร : กองกำกับตำรวจภูธรมุกดาหารหนังสือราชการ, 2550.
- กิ่งแก้ว อัดถาวร. วรรณกรรมจากบ้านใน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู, 2534.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. กระบวนการทัศน์วัฒนธรรมไทย ต้นตอเศรษฐกิจถดถอย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ระยะที่ 2. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ (ระยะที่ 2). เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- กนิษฐา สุวรรณชาติ. “จากสิบสองจุไทย มาสู่แดนเดียวกัน,” อสท. 26(12) : 26 ; มีนาคม, 2529.
- คารม คำพิฑูรย์. การศึกษาการบริหารจัดการในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จักร กิณีสี. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวป่าแกะญอในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ของดีอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.

- จารุวรรณ ชรรมวัตร. คติชาวบ้าน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2530.
- . ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี : ศิริธรรม, 2543.
- จิราภรณ์ กัทธาภาณุพัทร. รายงานวิจัยสถานภาพการศึกษาเรื่อง คติความเชื่อของไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- จุไรรัตน์ จันธารง และยุพา คลังสุวรรณ. ประวัติวิทยุภูมิภาคมนุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม โดยสังเขป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- เจนภพ จนกระบวนวรรณ. “ความเชื่อและโศลกของชาวนา,” คุรุปริทัศน์. 11 : 76-79 ; พฤษภาคม, 2529.
- ฉัตรกุมลย์ กบิลสิงห์. ความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ฉัตรทิพย์ นาคสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2540.
- เฉลิม เกิดโมลี. เอกสารประกอบการเสวนาวิพากษ์แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.
- ชนิดา รักษาพลเมือง. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มน้ำแม่วาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544 ก.
- ฉาดา ชิววารักษ์. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงประเพณีสงกรานต์เทศบาลเมืองลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.
- คารุณี บุญธรรม และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้งบ้านน้ำกะสานแก้ว ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- ทรงคุณ จันทรจร. การวิจัยเชิงคุณภาพขั้นสูง. กภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2549.
- ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์. “งานบุญของชาวผู้ไทย,” ข่าวพิเศษ-อาทิตย์. 10(2) : 49-50 ; พฤศจิกายน, 2529.
- ทองคุณ หงส์พันธ์. กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาแถบลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศไทย. สกลนคร : วิทยาลัยครูสกลนคร, 2522.
- ทัศนีย์ บัวระภา. การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมแบบยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

- ธวัช ปุณโณทก. ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสานในวัฒนธรรมพื้นบ้าน :
คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- นัยนา ทองศรีเกตุ. การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน
กีรีวง อำเภอถานสงกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2544.
- นำชัย ทนุผล. โครงการวิจัยการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าไผ่
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค, 2542.
- นิคม มุสิกคามะ. วัฒนธรรม : บทบาทในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2545.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. วัฒนธรรมคือระบบความสัมพันธ์ในชาติไทย เมืองไทย แบบเรียน และอนุสาวรีย์.
กรุงเทพฯ : มติชน, 2530.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีที่เกี่ยวกับขนบประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2529.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. มนุษย์วิทยาสังคมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสการพิมพ์, 2527.
- บัญญัติ แก้วส่อง และคณะ. รายงานการวิจัยประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กร
การพัฒนา. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- บุญสม ยอดมาลี. วัฒนธรรม : ความจริงกับสิ่งที่คนเข้าใจ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ม.ป.ป.
- ปนัดดา ภูเจริญศิลป์. บทบาทของกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง : ศึกษาเฉพาะ
กรณีชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2541.
- ประจักษ์ ประภาพิตยากร. ประเพณีไทยและไฮเวทวิทยาในชุมชนขอนแก่น. กรุงเทพฯ :
เจริญธรรม, 2534.
- ประทีป บุญแจ้ง. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ บ้านเกาะปากจั่น ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2531.

- ประยงค์ เต็มชวลา. ระบบราชการไทยกับทัศนคติและพฤติกรรมของข้าราชการด้านการพัฒนา
ชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีของข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ ร.ป.ด.
 กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.
- ประเวศ วะสี. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ, 2537.
- ประสพสุข คีรินทร์. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- ประสพ อิศรปริดา และคณะ. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจอีสาน. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2518.
- ปราณี วงเทศ. สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, 2542.
- ปรีชา พินทอง. สารานุกรมอีสาน ไทย-อังกฤษ. อุบลราชธานี : ศิริธรรม, 2532.
- ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร. สรุปข่าวรายงานการป้องกันและลดอุบัติเหตุทาง
ทางถนนช่วงเทศกาลสงกรานต์. มุกดาหาร : ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด
มุกดาหาร, 2548.
- . สรุปข่าวรายงานการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนช่วงเทศกาลสงกรานต์.
พิมพ์ครั้งที่ 2. มุกดาหาร : ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร, 2549.
- . สรุปข่าวรายงานการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนช่วงเทศกาลสงกรานต์.
พิมพ์ครั้งที่ 3. มุกดาหาร : ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดมุกดาหาร, 2550.
- ปัทมา มูลเมือง. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง
จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- ปาริชาติ ประเสริฐเทียนชัย. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้าม
ล่าสัตว์ป่าเขาน้อยเขาประคู้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- พนมวรรณ อยู่ดี. ทางเลือกและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย
(ระยะที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- พระมหาพิมล พรหมเมือง. วิถีพุทธ – พราหมณ์ – ผี ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำเพื่อสังคมที่
ยั่งยืนจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2549.
- พระยาอนุমানราชชน. ประเพณีต่างๆ ของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525.

- พระอรินญาวัตร เขมจารี. “คติความเชื่อของชาวอีสาน,” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- พระอรินญาวัตร เขมจารีเถระ. “คติความเชื่อของชาวอีสาน,” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. หน้า 12-14. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. แนวโน้มของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.
- พลทรัพย์ สวนเมือง และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. “ความเชื่อ,” รวมคำแหง. 2 : 54-57 ; กรกฎาคม, 2518.
- มณี ขาวมาก. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : Tambon Administrative Organization (TAO) and public participation : a case study of Mai Fard TAO, Amphoe Sikao, Changwat Trang / ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. สารนิพนธ์ ปร.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2544.
- มานพ นวีรักษ์. กลยุทธ์องค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนศึกษากรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองศรีไค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- มานิตย์ มณีธรรม. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF : กรณีศึกษาบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research Division), 2544.
- ยศ ชุ่มจิตร. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528 .
- ยศ ธาร. “อีสานสนุก,” แปลก. 12(519) : 4 ; กุมภาพันธ์, 2529.
- ยศ สันตสมบัติ. มานุษยกับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540 .
- ร้อยตรีกิตติสิทธิ์ ชาญชัย และคณะ. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.
- ลิขิต ชีรเวคิน. การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

- วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2544.
- วิจิตรา ขอนยาง. การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมอีสาน. ปริญญาโท ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2535.
- วิโรจน์ หีบแก้ว. ประวัติศาสตร์อีสานตอนกลางระหว่าง พ.ศ. 2325-2443. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- วิไลพร สมบูรณ์ชัย. การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.
- วิระศักดิ์ อนันตมงคล. รายงานการวิจัยเรื่องเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมตำบลเพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลตะโหมค อำเภอตะโหมค จังหวัดพัทลุง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. ชีวิตวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทยในมุมมองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2536.
- . ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้านการศึกษาเพื่อพัฒนาในสังคม วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2543.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2535.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สมชาย นิลอาธิ. มานุษยวิทยาภาควัฒนธรรม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- สมพร ชงศรี. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการพัฒนาเด็กและครอบครัว ซี.ซี.เอฟ. จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม:แนวความคิด วิธีวิทยาและทฤษฎี. ขอนแก่น : อัมรินทร์ก๊อปปี้, 2544.
- สวิง บุญเจิม. ตำรามรดกอีสาน. อุบลราชธานี : ศิริธรรม, 2539.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- . ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2545.
- สัมพันธ์ เตชะอริก. สรุปรายงานการสังเคราะห์ความเข้มแข็งของประชาคมตำบล กรณีศึกษา : ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- สาร สารพัฒน์นันท์. ฮิตสิบสอง. อุรธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏอุรธานี, 2529.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ความหมายและขอบข่ายวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535.
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. การดำเนินงานการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ. มุกดาหาร : สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2549.
- สำลี รักสุทธี. ฮิตสิบสองคลองสิบสี่ ประเพณีของคี้อีสาน. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, ม.ป.ป.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. วัฒนธรรมวิทยา. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, ม.ป.ป.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. รายงานการศึกษาวิจัยโครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสมิท สมัครการ. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สุภาพ ศรีเมือง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบล กรณีศึกษาดำบลบ้านโพธิ์ อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- สุภาวดี มีสิทธิ์. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนแม่ละนา อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, 2545.
- เสถียรโกเศศ (นามแฝง). ประเพณีพิธีกรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- อภิชาติ อนุกุลอำไพ. การพัฒนาทรัพยากรน้ำในอนาคต ความสมดุลของทรัพยากรน้ำและวิกฤตความแห้งแล้ง. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน. ภาพสีน้ำ : ประสานการพิมพ์, 2534.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- อานนท์ อากาภิรมณ์. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2519.
- Assavirulhakarn, Prapod. The Ascendency of Theravada Buddhism In Southeast Asia. Doctor's Thesis, California : University of Callifornia, Berkeley, 1990.
- Boonmathya, Ratatana. Contesed Concepts of Development in Rural Northern Thailand. Doctor's Thesis, Seattle : University of Washington, 1997.
- Brereton, Bonnie Pacala. The Phamalai Legend In Thai Buddhist Literature : A Study of Three Text. Doctor's Thesis, Michigan : University of Michigan, 1992.
- Chan, Yuk Wah. Trade and Tourism in Lao Cai, Vietnam, A Study of Vietnamese – Chinese Interaction and Borderland Development. Doctor's Thesis, Michigan : University of Michigan, 2005.
- Chanthanom, Suvajee. Globalization of The Golden Triangle : Cultural Transformation in Particular Reference To Conservationist Foret Monk : 1995) Burma, Laos and Thailand. Doctor's Thesis, Pittsburgh : University of Pittsburgh, 1988.
- Costa, Leeray M. Devenloping Identities : The Production of Gender, Culture and Modernity in A Northern Thai Non- Governmental Organization. Doctor's Thesis, Hawaii : University Hawaii, 2001.
- Cohen, J. and N. T. Uphoff. Rural Development Participation Cornell. Cornell : Cornell University, 1980.
- Cyr, Tim. A Study in Economics and Religion : The relationship Between Buddhism and Capitalism In Thailand. Canada : Dalhousie University Canada, 1994.
- Grady, Carla Deicke. A Buddhist Response To Modernlization in Thailand (With). Doctor's Thesis, Hawaii : University Hawaii, 2000.
- Guelden, Marlane P. Ancestral Spirit Mediumship in Southern Thailand : The Nora Performance as a Symbol of the South on the Perohpery of a Buddhist Nation. Hawaii : University of Hawaii, 2005.
- Haywood, Michael K. "Responsible and Responsive Tourism," Planning in the Community. 16(3) : 314 ; March, 1988.

- Joseph, L. Massie. Essential of Manegement. Englewood Cliff New Jersey : Cornell University, 1971.
- Lcach, Edmund R. The Structural Study of Myth and Tourism. London : Tavistock, 1954.
- Marx, Karl. Econom y Class and Social Revaluation. London : Michael, Joseph, 1971.
- Menakanit, Alisara. A Royal Temple in the Thai Urban Landscape: Wat Pho. Bangkok. Texas : A & M University, 1999
- Ogburn, William. Social Change. New York : B. W. Huebsch, 1962.
- Peter, J. “The Effect of Creative-Divergent Thinking Training on Creative-Divergent Thinking and Moral Reasoning,” Dissertation Abstracts International. 49(1) : 38-A ; July, 1988.
- Robin, Mitz. A Community’s Perspective on Tourism Development. Royal : Royal Roads Trent Univesity, 2000.
- Sams, Bert F. Tradition and Modernity in a Lao Song Vilege of Central Thailand (Blak Tai). California : University of California, Los Angeles, 1987.
- Talamantes, Maria Sofia. The Culture Polittics of Performantce : Woman Dance Rituiail, and the Transnational Tourism Industry in Bali. Doctor’s Thesis, California : of University of California, Riverside, 2004.
- Tan, Leshan. Theravada Buddhism and Village Economy : A Comparative Study in Sipsong Panna of Southwest China. Doctor’s Thesis Cornel : Cornell University, 1995.
- Vang, Lue. A Cultural Interpretation of Thai Hmong : Beliefs, Traditions, and Values About Education and Leadership. Doctor’s Thesis. Sanfrancisco : University of Sanfrancisco, 1995.
- Whang, In -Jong. Manegement of Rural Change in Korea : The Saemaul Undong Seoul : Korea : Seoul National University Prees, 1981.
- White, Alastaire T. Why Community Participation : A Discussion of the Argument to Community Participation : Current Issue on Lesson Learned. London : United Nations Children ’s Fund, 1982.

Yang, Minkang. A Study of Music Tradition and Its Contemporary Chang of The Therava Buddhist Festival Ritual Performantce of Dai Ethnic Nationality in Yunnan.

Doctor's Thesis, Hong Kong : Chinese University of Hong Kong, 2002.

Xie, Philip Feifan. Authenticating Culural Tourism : Folk Villages in Hainan, China.

Doctor's Thesis, Canada : University of Waterloo, 2001.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กา พาลิงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูว อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- เก็ง นาโสก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 13 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- เกินมา อางวิชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2 บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- ขวัญชัย พรมพรรณา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 103 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูว อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- ชาน สุริยะวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูว อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- เข้มพร นามศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 1 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551.
- คง ศรีแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 3 บ้านสงเปือยเหนือ ตำบลดงมอน อำเภอเมือง มุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- คัมภีร์ สมชม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 112 บ้านคำอ้อย ตำบลนิคมคำอ้อย อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- คำ ใจสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 35 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- คำใหม่ ยุติรักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.

- จอมศรี ผิวทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 10 บ้านสงเปือยเหนือ ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- จางง ค์ มาลาสาช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 87 บ้านคำนางโอก ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอสิริ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- เฉลิมศรี สุพร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- ชม กลางประพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 63 บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- ชัยพิทักษ์ สุพร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- ชัยยา ชุกกลิ่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 33 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอสิริ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2551.
- ชาติชาย ก่อคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียน บ้านสงเปือยเหนือ ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- ดลนภา กลิ่นปทุมทิพย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 192 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- ดวงใจ ใจช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 62 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- ดอกโศก กลางประพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 32 บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- ดาวเด่น ใจช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัด มุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.

- เด่นชัย ใจช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 26
บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน
2551.
- ทองคำ โชติมุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 34
หมู่ที่ 5 บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29
เมษายน 2551.
- ทิวาทิพย์ นาโสภ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12
หมู่ที่ 13 บ้านนาโสภ ตำบลนาโสภ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน
2551.
- ธีรวัฒน์ ผาลิงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 44
หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน
2551.
- นิรันทรทรัพย์ อุคำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 50
หมู่ที่ 5 บ้านบะ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29
เมษายน 2551.
- บารุง แก้วสิงห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 68
หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- บุญกว้าง นาโสภ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 114
หมู่ที่ 13 บ้านนาโสภ ตำบลนาโสภ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน
2551.
- เบญจวรรณ สุพร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 42
หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- เบย ปัญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2
บ้านพาลูกา ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน
2551.
- ประจิม สุริยะวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 115
หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน
2551.
- ประชา เทือกทา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 100
หมู่ที่ 1 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18
เมษายน 2551.

- ประชาชน แสนสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนชุมชนนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- ประดิษฐ์ บุญเลิศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- ประยา กำมงคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- ประวัต นาโสก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 3 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- ปัญญา พาลิก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 49 บ้านพาลูกา ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- พุงศักดิ์ สุวรรณพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- พระครูนันทสารโสภิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเจ้าคณะตำบลบ้านเป้า-หนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2551.
- พระครูโพธิธาดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดบ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- พระครูวิชัยธรรมศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเจ้าคณะอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2551.
- พระครูอภัยสุนทรธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดราษฎร์สามัคคี อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- พระธานินทร์ วิสุทฐิสาโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดนาอุดม บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551.

- พระใบฎีกาทศนะ กิตติมโม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดพุทธรูปโพธิ์ศรี บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- พระปรีชา โอภาโส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศรีมงคล ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- พระไสว ธรรมจาโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดราษฎร์บำรุง ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- พระอธิการครุวรรณ ถาวโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดศรีเจริญ บ้านพาลูกา ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- พระอธิการหนูสิน ปัญญาโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กุฏิเจ้าอาวาสวัดมโนภิรมย์ บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัด มุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- พัชรี เจริญตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 100 บ้านหนองนเจียน ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2551.
- พิทักษ์ หงชาติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 168 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- เพชร ทิวาพัค เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 124 บ้านนาเจริญ ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2551.
- เพชร นามวเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 1 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551.
- ไพบุลย์ รูปคม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- เมฆ ใจสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.

- ขวนไย นาโสก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 3 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- ยุพาภรณ์ โพธิ์คาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 1 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551.
- รจนา ณ บางช้าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13/1 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- รชต สาราอุชลาลักษณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานการท่องเที่ยวและนันทนาการ สนามกีฬาากลางจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2551.
- รัตนา ศรีทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59 หมู่ที่ 1 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- ลิด เสียงเย็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- เล็ก ไชจัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 222 หมู่ที่ 10 บ้านโชคชัย ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551
- วิชัย บุญมาตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 34 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร, เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2551.
- วิถี กลางประพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 88 บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- วิเรศ นาโสก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 3 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.

- วุฒิพงษ์ เดชทิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 101 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- เวหา ปราบกฏ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 114 หมู่ที่ 1 บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอภัย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2551.
- ศตวรรษ ภาคภูมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 198 หมู่ที่ 10 ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- ศิริสุดาพร อาจวิชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 3 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- สวางน ภาคภูมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 10 บ้านโชคชัย ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- สถาพร เสมอจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอภัย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551.
- สมพงษ์ ประพุดทิภ ผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2551.
- สมัย ตรงดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- สमान ใจช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 บ้านชะโนด ตำบลชะโนด อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.
- สวาท คำนนท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12/1 บ้านหนองนเจียน ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอภัย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2551.
- สาโรช พึ่งทรัพย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 255.

- ลำ สุริยะวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- ลำเนียง แก้วดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 129 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- สุกัญญา คล่องแคล่ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- สุดาทิพย์ แสนสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- สุพรรณ โสภิพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 64 บ้านอรัญญา ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- สุรจิตต์ จันทรสาขา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 ถนนพุทธเจริญ อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2551.
- สุรสิทธิ์ ว่องไว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 142 บ้านสงเปือยเหนือ ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.
- โสดา เหลาเมืองเพีย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 117 หมู่ที่ 3 บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- เหลียม สุพร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 94 หมู่ที่ 3 ตำบลฝั่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2551.
- อนรรักษ์ นาโสก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนชุมชนนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2551.
- อนวัตร นามเหลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 4 บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551.
- อภิัญญา คุณสิทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 33/2 บ้านหนองนเจียน ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2551.

อำนวยการ ภาควิชา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 3 บ้านคอนสีมโอง ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2551.

อินทะ นามเหลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 บ้านนาหนองแคน ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551.

เอกราช พรหมพิบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ดาวเรือง กลางประพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียน บ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2551.

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

ชุดที่ 1 ผู้รู้

- เจ้าอาวาส
 มัคคทายก
 ปราชญ์ชาวบ้าน

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดการ
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

อาชีพ.....อายุ.....การศึกษาสูงสุด.....

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์ บ้าน.....หมู่ที่.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

หน่วยงานที่รับผิดชอบ (อบต. / เทศบาล).....สังกัด.....

ผู้บริหารหน่วยงาน.....โทรศัพท์.....

ช่วงเวลาการจัดการ.....

งบประมาณดำเนินการต่อปี.....บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์...../...../.....เวลา.....น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นประเพณีสงกรานต์

1. ประเพณีสงกรานต์ มีรูปแบบการจัดแบบใด / ลักษณะเป็นอย่างไร
.....
2. ใช้งบประมาณในการจัดงาน / แต่ละปีใช้งบประมาณ ประมาณเท่าใด
.....
3. ใช้ระยะเวลาในการจัด (จัดยาวนานเท่าใด มีมาแล้วกี่ปี)
.....
4. ปัญหา อุปสรรคในการจัดกิจกรรมมีหรือไม่
.....
5. ใครเป็นผู้ดูแล / จัดการงานประเพณีสงกรานต์
.....
6. ผู้จัดงานส่วนใหญ่มาจากการสมัครใจ หรือจ้างมา และส่วนใหญ่เป็นคนไหน
.....
7. มีการนำภูมูระเบียบ ข้อบังคับมาใช้ในการควบคุมผู้มาเที่ยวงานประเพณีอย่างไรบ้าง
.....
8. ในการนำภูมูระเบียบ ข้อบังคับมาใช้นั้น ทางชุมชนเป็นผู้ตั้งขึ้นมาเองหรือไม่
.....
9. ลักษณะเด่นหรือความมีชื่อเสียงของประเพณีสงกรานต์ในภาพรวมเป็นอย่างไร
.....
- ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีสงกรานต์
 1. ท่านมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์อย่างไร
.....
 2. ในงานประเพณีสงกรานต์มี ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเฉลี่ยต่อวันกี่คน
.....
 3. ความพร้อมในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
 4. ในการจัดการการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างให้แก่นักท่องเที่ยว
.....

5. ในการจัดการการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่
.....
6. การท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่
.....
7. ลักษณะ หรือรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ท่านต้องการเพิ่มเติม มีลักษณะอย่างไร
.....
8. ท่านมีมาตรการทะนุบำรุง อนุรักษ์ ดูแลรักษาวัฒนธรรมอย่างไร
.....
9. ในการจัดประเพณีสงกรานต์นี้ท่านพบปัญหาใดบ้าง และท่านมีความต้องการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง
.....
10. เงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน / บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว / กิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากที่ใด
.....
11. ในการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนหรือไม่
.....
12. มีแนวทางการแก้ปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนด้วยวิธีการใด
.....
13. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด
.....
14. ท่านมีความต้องการการสนับสนุนในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ จากภาครัฐ หรือจากชุมชนบ้างหรือไม่
.....

**** หมายเหตุ **** ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูล และให้สัมภาษณ์อย่างดียิ่ง

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว งานประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร

1. ประวัติความเป็นมา ดำเนินงานประเพณีสงกรานต์ (ผู้ก่อตั้ง/เหตุการณ์สำคัญ/จุดเด่นแหล่งท่องเที่ยว) มีความเป็นมาอย่างไร

.....

2. ลักษณะเด่นหรือความมีชื่อเสียงของงานประเพณีสงกรานต์ ในภาพรวมเป็นอย่างไร

.....

3. ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ หรือไม่ (ถ้ามีเป็นลักษณะใด)

.....

4. ท่านคิดว่าความพร้อมในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

ข. ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีสงกรานต์

1. จากที่ท่านเห็นในการจัดการการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างให้แก่นักท่องเที่ยว

.....

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ ท่านคิดว่าเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่

.....

3. การท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่

.....

4. ท่านมีมาตรการทะนุบำรุง อนุรักษ์ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว อย่างไร

.....

5. ในการจัดการท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ ท่านพบปัญหาใดบ้างและท่านมีความต้องการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

.....

6. ท่านทราบหรือไม่ว่าเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน / บริหารจัดการงานประเพณีสงกรานต์ / กิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากที่ใด

.....

7. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

8. ท่านมีความต้องการการสนับสนุนในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ จากภาครัฐ หรือจากชุมชน บ้างหรือไม่

.....

****หมายเหตุ**** ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์โดยมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดมุกดาหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูล และให้สัมภาษณ์อย่างดียิ่ง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร
ชุดที่ 2 สำหรับผู้รู้ในท้องถิ่น
คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

อาชีพอายุ

ตำแหน่งในปัจจุบัน..... การศึกษาสูงสุด

อยู่บ้านเลขที่ บ้าน..... ตำบล

อำเภอ จังหวัด

วันที่สัมภาษณ์...../...../..... เวลา.....น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ผู้พิมพ์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือไม่

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร จากการปลูกฝังจิตสำนึกคนในชุมชนให้อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม ไว้ให้ได้มากที่สุด

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับงานประเพณีสงกรานต์ (ชุมชน / ชาวบ้าน)

.....

4. งานประเพณีสงกรานต์ เป็นส่วนหนึ่งที่นำรายได้เข้าสู่ครอบครัวท่านใช่หรือไม่ อย่างไร

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์อย่างไร

.....

6. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์หรือไม่

.....

7. ปัจจุบันท่านมองว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์ ประสบปัญหาด้านใดมากที่สุด

.....

8. ท่านทราบหรือไม่ว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์ มีความต้องการด้านใดบ้าง

.....

9. ถ้าท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์ ท่าน
 อยากจะพัฒนาอะไร เป็นการเร่งด่วนที่สุด

.....

10. ปัญหาที่ท่านพบในการจัดการท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์ มีอะไรบ้าง

.....

11. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริม ในงานประเพณีสงกรานต์ หรือไม่ (ถ้ามีอยาก
 ได้ในลักษณะใด)

.....

12. ท่านคิดว่าจากสภาพปัจจุบัน งานประเพณีสงกรานต์ มีความเหมาะสมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และจังหวัดได้หรือไม่

.....

13. ความคาดหวัง ของท่าน ท่านต้องการอยากจะทำให้มีการพัฒนาชุมชนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และจังหวัดหรือไม่

.....

14. ท่านมีส่วนร่วมในการการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านของท่าน
 หรือไม่

.....

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

3. ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบ หรือลักษณะอย่างไร

.....

.....

5. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

.....

ขอขอบคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูลอย่างจริงจัง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร
ชุดที่ 3 สำหรับผู้ร่วมกลุ่มนักท่องเที่ยว
คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

เพศ.....อายุ.....

ระดับการศึกษา..... อาชีพปัจจุบัน.....

รายได้ต่อเดือน..... ภูมิลำเนา.....

สถานภาพท่าน.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังจังหวัดมุกดาหารของท่านในครั้งนี้ คืออะไร

.....

2. ท่านเดินทางมาด้วยวิธีใด

.....

3. จำนวนผู้ร่วมเดินทางของท่านในครั้งนี้มีกี่คน

.....

4. ลักษณะการเดินทางของท่านในครั้งนี้ มีลักษณะอย่างไร

.....

5. พาหนะที่ท่านใช้เดินทางครั้งนี้คือ

.....

6. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณของท่านในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ประมาณเท่าใด

.....

7. เส้นทางการเดินทางของท่านในครั้งนี้ เริ่มต้นจากที่ใด และจะสิ้นสุดที่ใด

.....

8. ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวของท่านในหนึ่งปี (โดยเฉลี่ย)

.....

9. สาเหตุที่ท่านเดินทางเข้ามาเที่ยวในงานประเพณีสงกรานต์

.....

10. ในการจัดการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ในงานประเพณีสงกรานต์ ท่านคิดว่าเพียงพอหรือไม่

11. ท่านต้องการข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวกับงานประเพณีสงกรานต์

12. ในมุมมองของท่าน ในอนาคตท่านต้องการจะให้มีส่วนอำนวยความสะดวกอะไรบ้างในงานประเพณีสงกรานต์

13. ท่านทราบหรือไม่ว่างานประเพณีสงกรานต์ สามารถที่จะพัฒนาและจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

14. ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายเหมาะสม เข้าใจง่าย และเพียงพอหรือไม่

15. สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร

16. ทางเดินเท้า หรือทางเดินเชื่อมเหมาะสมหรือไม่

17. การให้บริการร้านอาหาร / เครื่องดื่ม มีบริการเพียงพอหรือไม่

18. การให้บริการร้านอาหารพื้นเมือง ร้านข้าวแกง อาหารจานเดียว ร้านก๋วยเตี๋ยว ภัตตาคารประเภทสวนอาหาร ร้านอาหาร fast food แบบตะวันตก มีบริการเพียงพอ และสะอาดถูกหลักอนามัยหรือไม่

19. การบริการโทรศัพท์สาธารณะมีบริการเพียงพอ และสามารถใช้งานได้หรือไม่

.....

20. การบริการห้องน้ำ / ห้องสุขา สะอาดและเพียงพอหรือไม่

.....

21. การบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้มีเพียงพอหรือไม่

.....

22. ท่านต้องการกิจกรรมในแหล่งชุมชนบริเวณพื้นที่งานประเพณีสงกรานต์หรือไม่

.....

23. ท่านต้องการผู้นำเที่ยว (มัคคุเทศก์หรือไม่)

.....

24. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคุณภาพของผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น

.....

25. มัคคุเทศก์ในท้องถิ่นเพียงพอหรือไม่

.....

26. ท่านสนใจในการใช้บริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพียงไร

.....

27. ทำต้องการความรู้ข้อมูล ประวัติของแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

.....

28. มัคคุเทศก์มีความรอบรู้ในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่

.....

29. ท่านมีความมั่นใจในความปลอดภัยในการเยี่ยมชมและใช้สถานที่หรือไม่

.....

30. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่ในขณะที่มาท่องเที่ยว

.....

31. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขอนามัยในขณะที่ท่องเที่ยวหรือไม่ (ด้านอาหาร และ
 สาธารณสุขมูลฐาน)

.....

32. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์

.....

33. ท่านคิดว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวงานประเพณี
 สงกรานต์เพียงพอหรือไม่

.....

34. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณพื้นที่งานประเพณีสงกรานต์

.....

35. ท่านคิดว่าการจัดเก็บขยะมูลฝอย หรือถังขยะเพียงพอและถูกสุขลักษณะหรือไม่

.....

36. ท่านมีความประทับใจ / ที่เดินทางมางานประเพณีสงกรานต์มากน้อยเพียงใด

.....

ข. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

3. สวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรในรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบ หรือลักษณะอย่างไร

.....

5. ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคือเรื่องใด

.....

ขอขอบคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูลอย่างจริงจัง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร
ชุดที่ 4 สำหรับกลุ่มทั่วไป
คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี
สงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็น
ประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี
สงกรานต์ จังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

- ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์
จังหวัดมุกดาหาร
- ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 เพศ.....อายุ.....
 ระดับการศึกษา..... อาชีพปัจจุบัน.....
 รายได้ต่อเดือน..... ภูมิลำเนา.....
 สถานภาพท่าน.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงาน
 ประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

1. ข้อมูลโดยย่อของแหล่งท่องเที่ยว (ประวัติความเป็นมา / ความสำคัญ)

2. ความรู้ความเข้าใจของท่านด้านการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ความหมาย / นิยาม หรือ
 หลักการ)

3. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของท่านเป็นอย่างไร

4. ความเป็นไปได้ในการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณีสงกรานต์ ควรเป็นไปใน
 ทิศทางใด (รูปแบบการดำเนินงาน)

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ปัญหาอุปสรรค ด้านสภาพทางกายภาพ ที่ท่านพบเห็นคืออะไร

2. ท่านคิดว่าสภาพทำเลที่ตั้งงานประเพณีสงกรานต์ มีความเหมาะสมหรือไม่

3. ในการจัดวางผังบริเวณสิ่งก่อสร้างภายในงานประเพณีสงกรานต์ และสิ่งก่อสร้างที่รายล้อม
 เหมาะสม และสวยงามหรือไม่

4. ท่านคิดว่าการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทาง การสัญจรเหมาะสม และสะดวกสบายหรือไม่

5. อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณา ก่อให้เกิดการบดบังทัศนียภาพหรือไม่
.....
6. สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือไม่
.....
7. ปัญหาอุปสรรค ด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เช่น ที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่
.....
8. ห้องสุขาสะอาด และเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
9. การบริการน้ำดื่ม, น้ำใช้ มีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
10. โทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนบริเวณรอบ ๆ หรือไม่
.....
11. ปัญหาอุปสรรค ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะและสิ่งปฏิกูล ความสะอาด - สกปรก มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่ และควรมีวิธีการในการดูแลรักษาอย่างไร
.....
12. จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์ ส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียในชุมชน บริเวณรอบนอกหรือไม่
.....
13. ท่านเคยพบปัญหาอุปสรรค ด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัยจากการใช้พื้นที่และกิจกรรม เช่น ปีนป่าย ทางเดินลื่น ไม่มีป้ายบอกเส้นทางบางหรือไม่
.....
14. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์สามารถรองรับปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด
.....
15. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์ มีปัญหาอุปสรรคด้านนโยบายจัดการ เช่น การดำเนินการหรือไม่
.....
16. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์ มีมาตรการในการดูแลรักษา การทำนุบำรุง การฟื้นฟู การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร และเหมาะสมหรือไม่
.....

17. การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว มีความเหมาะสมหรือไม่

.....

18. ด้านบุคลากรให้ความรู้ (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) มีคุณภาพและเพียงพอหรือไม่

.....

19. ด้านการค้าและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณีสงกรานต์ต่ออย่างไร

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะที่งานประเพณีสงกรานต์

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนา และจัดการ การท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์

.....

5. สิ่งที่ท่านอยากจะให้รับดำเนินการจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

ขอขอบคุณที่ท่านกรุณากรอกแบบสอบถามอย่างสมบูรณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

ชุดที่ 5 ผู้ปฏิบัติ
คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี
สงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร
ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจกใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ใน
การนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์
จังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

- ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์
จังหวัดมุกดาหาร
- ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

เพศ.....อายุ.....

ระดับการศึกษา..... อาชีพปัจจุบัน.....

ภูมิลำเนาปัจจุบัน.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงาน
ประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหาร

1. ข้อมูลโดยย่อของแหล่งท่องเที่ยว (ประวัติความเป็นมา / ความสำคัญ)

.....

2. ความรู้ความเข้าใจของท่านด้านการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ความหมาย / นิยาม หรือ
หลักการ)

.....

3. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของท่านเป็นอย่างไร

.....

4. ความเป็นไปได้ในการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณีสงกรานต์ ควรเป็นไปใน
ทิศทางใด (รูปแบบการดำเนินงาน)

.....

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ปัญหาอุปสรรค ด้านสภาพทางกายภาพ ที่ท่านพบเห็นคืออะไร

.....

2. ท่านคิดว่าสภาพทำเลที่ตั้งงานประเพณีสงกรานต์ มีความเหมาะสมหรือไม่

.....

3. ในการจัดวางผังบริเวณสิ่งก่อสร้างภายในงานประเพณีสงกรานต์ และสิ่งก่อสร้างที่รายล้อม
เหมาะสม และสวยงามหรือไม่

.....

4. ท่านคิดว่าการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางจราจรเหมาะสม และสะดวกสบายหรือไม่

.....

5. อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณา ก่อให้เกิดการบดบังทัศนียภาพหรือไม่

.....

6. สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือไม่

.....

7. ปัญหาอุปสรรค ด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เช่น ที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่

.....

8. ห้องสุขาสะอาด และเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

9. การบริการน้ำดื่ม, น้ำใช้ มีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
10. โทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนบริเวณรอบ ๆ หรือไม่
.....
11. ปัญหาอุปสรรค ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะและสิ่งปฏิกูล ความสะอาด - สกปรก มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่ และควรจะมีวิธีการในการดูแลรักษาอย่างไร
.....
12. จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์ ส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียในชุมชน บริเวณรอบนอกหรือไม่
.....
13. ท่านเคยพบปัญหาอุปสรรค ด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัยจากการใช้พื้นที่และกิจกรรม เช่น ปีนป่าย ทางเดินลื่น ไม่มีป้ายบอกเส้นทางบางหรือไม่
.....
14. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์สามารถรองรับปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด
.....
15. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์ มีปัญหาอุปสรรคด้านนโยบายจัดการ เช่น การดำเนินการหรือไม่
.....
16. ท่านคิดว่างานประเพณีสงกรานต์ มีมาตรการในการดูแลรักษา การทำนุบำรุง การฟื้นฟู การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร และเหมาะสมหรือไม่
.....
17. การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว มีความเหมาะสมหรือไม่
.....
18. ด้านบุคลากรให้ความรู้ (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) มีคุณภาพและเพียงพอหรือไม่
.....
19. ด้านการค้าและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
20. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย รูปแบบศิลปะ / สถาปัตยกรรม ของงานประเพณีสงกรานต์หรือไม่
.....

ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณีสงกรานต์อย่างไร

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะที่งานประเพณีสงกรานต์

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนา และจัดการ การท่องเที่ยวงานประเพณีสงกรานต์

.....

5. สิ่งที่ท่านอยากจะให้รับดำเนินการจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

ขอขอบคุณที่ท่านกรุณากรอกแบบสอบถามอย่างสมบูรณ์

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

ชุดที่ 6 ผู้ปฏิบัติ
คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ จังหวัดมุกดาหารต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 เพศ.....อายุ.....
 ระดับการศึกษา..... อาชีพปัจจุบัน.....
 ภูมิลำเนาปัจจุบัน.....
 วันที่สัมภาษณ์.....
 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณี
 สภกรานต์ จังหวัดมุกดาหาร

.....

.....

2. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

แบบสังเกตนี้ เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหารต่อไป

1. กิจกรรมที่สังเกต.....
2. วัน,เวลา,สถานที่.....
3. บุคลากร.....
4. เนื้อหาสาระจากการสังเกต (ตาดู / หูฟัง)
 - 4.1
 - 4.2
 - 4.3
 - 4.4
 - 4.5
5. กิจกรรมประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / ถ่ายวิดีโอ / สัมภาษณ์)

.....
6. ผู้สังเกต..... (ผู้วิจัย)
ร่วมกับ..... (ผู้ช่วย)

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม
เรื่อง แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีสงกรานต์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

แบบสังเกตนี้ เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมงานประเพณีสงกรานต์จังหวัดมุกดาหารต่อไป

1. กิจกรรมที่สังเกต.....
2. วัน,เวลา,สถานที่.....
3. บุคลากร.....
4. เนื้อหาสาระจากการสังเกต (ตาดู / หูฟัง)
 - 4.1
 - 4.2
 - 4.3
 - 4.4
 - 4.5
5. กิจกรรมประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / ถ่ายวิดีโอ / สัมภาษณ์)

.....
6. ผู้สังเกต..... (ผู้วิจัย)
ร่วมกับ..... (ผู้ช่วย)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายดาวเรือง กลางประพันธ์
วันเกิด วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2503
สถานที่เกิด อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 63 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร 49160
ตำแหน่งหน้าที่การงาน ครูชำนาญการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนบ้านบุง ตำบลภูวง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2520 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสมประสงค์วิทยา อำเภอกำชะอี
จังหวัดมุกดาหาร

พ.ศ. 2522 มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปิยะมหาราชาลัย จังหวัดนครพนม

พ.ศ. 2523 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แผนกบัญชี โรงเรียนพนิชยการสกลนคร

พ.ศ. 2534 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูสกลนคร

พ.ศ. 2554 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

